De CL. Davids psalmen

Johan de Brune (de Oude)

bron
Johan de Brune (de Oude), *De CL. Davids psalmen*. Zacharias en Michiel Roman, Middelburg 1644

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/brun001clda01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

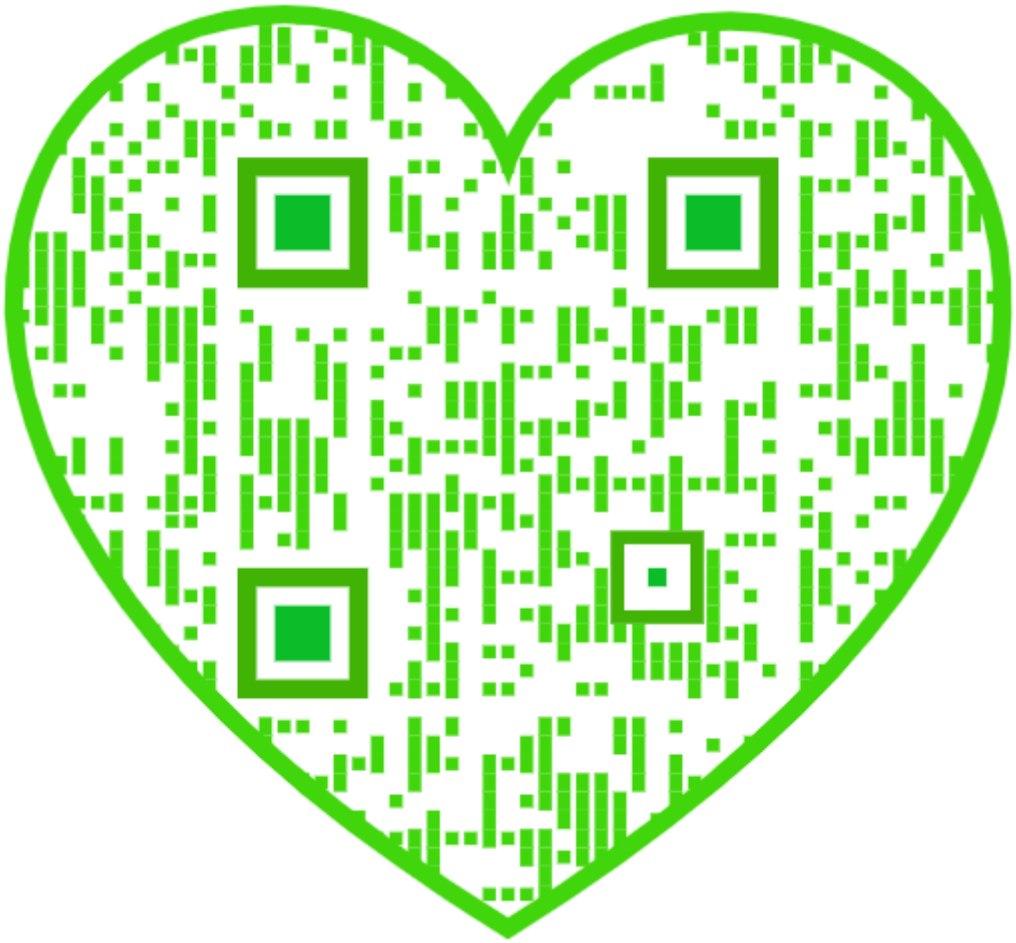

Verantwoording van de digitale uitgave van vijf kerkboeken:
Dathenus 1566, Van Haecht 1583, Marnix 1591, De Brune 1644 en Het Boek der Psalmen 1773

door Nicoline van der Sijs

Bronnen

De uitgave betreft de digitale versie van vijf kerkboeken waarvan de titelpagina's luiden:

1. DE PSALMEN DAVIDS, ENDE ANDER LOFSANGHEN, WT DEN FRANCOYSCHEN DICHTE IN NEderlandschen ouerghesett, DOER PETRVM DATHENVM. Metgaeders den Christelicken Catechismo, Ceremonien ende Ghebeden. [...] HEYDELBERGH. M. D. LXVI. = Dathenus 1566

2. De Psalmen Dauids, in Neder-duytschen dichte ghestelt: Midtsgaders de Compositien op-de Psalmen, en*de* de Christelijke Lidekens. Soo de Christelijke Gemeynte*n* binnen Antwerpen en*de* Brussel (der Confessien van Ausborch toe-ghedaen sijnde) sijn ghebruykende. *T' HANTWERPEN*, By Aernout s'Coninx. *Anno 1583*. Met Priuiligie. = Van Haecht 1583 [NB. In deze editie wordt de auteursnaam niet vermeld]

3. *HET BOECK DER PSALMEN*. Wt der Hebreïsscher sprake in nederduytschen dichte, op de ghewoonlicke oude wijsen van singen, ouergeset. Mitsgaders de heylige schriftuerlicke lofsangen, uyt den ouden ende nieuwen Testamente by een getogen, en*de* oock in nederlantschen dichte, na der Hebreisscher en*de* Grieckscher waerheyt, Mit elck sijnen text van woirde te woirde daer tegen ouer, int duytsche gestelt, Doir *Philips van Marnix*, genaemt, van *Sint Aldegonde*. *MIDDELBVRGH*, By *Richard Schilders*, Drucker der Staten s'Landts van Zeelandt. 1591. *Met toelatinge der voorsz Heeren*. = Marnix 1591

4. De CL. DAVIDS PSALMEN, *Uyt de Hebreeusche, in de Nederlantsche tale, van woord tot*
woord, over-geset, ende met de Nieuwe Oversettinge des Bybels over-een-komende. Door *Mr. I. de BRUNE*, Secretaris van de Ed. Moghende Heeren Staeten, 's Lands ende Graeflijckheyts van *ZEELANDT*. *TOT MIDDELBURGH*, By *Zacharias* ende *Michiel Roman*, Boeckvercoopers, woonende op den Burcht, inden vergulden Bybel, Anno 1644. *Met Privilegie, voor 13. Iaren*. = De brune 1644

5. *HET BOEK DER PSALMEN, NEVENS DE GEZANGEN BIJ DE HERVORMDE KERK VAN NEDERLAND IN GEBRUIK*; *Door last van de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden,* Uit drie berijmingen, in den jaare 1773, gekooren, *Met de noodige daar in gemaakte veranderingen. MITSGADERS DE Christelijke Catechismus, Formulieren en Gebeden der Gereformeerde Kerken.*

TE HAERLEM, Gedrukt by JOHANNES ENSCHEDE EN ZOONEN. 1774 = Het Boek der Psalmen 1773

Als 'leggers' van deze digitale edities zijn gebruikt:

1. Het exemplaar van *De Psalmen Davids* van Petrus Dathenus uit 1566 dat berust in de bibliotheek van de Universiteit Utrecht (AB: D. oct. 1297 rariora) en dat voor zover bekend het enig bewaard gebleven exemplaar is van de eerste druk van dit werk; er is gebruik gemaakt van de facsimile-editie die in 1992 bij Den Hertog B.V. te Houten is verschenen, met inleidingen door J.N. IJkel en W. van 't Spijker. Uit ditzelfde jaar 1566 zijn volgens de STCN zes andere drukken bekend, die bij andere uitgevers zijn verschenen.

2. Een exemplaar van *De Psalmen Dauids* van Van Haecht uit de bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam met signatuur: OK 69-91; er is gebruik gemaakt van een kopie/microfilm van *De Psalmen Dauids* van Van Haecht uit 1583 (derde druk), aanwezig op het Meertens Instituut (signatuur: 3978 14 Haecht Ps1583). Als referentie bij moeilijk leesbare passages is het exemplaar geraadpleegd dat berust in de KB Brussel onder signatuur: II 17.641 A LP; een fotokopie hiervan is aanwezig op het Meertens Instituut met de signatuur: 3978 14 Haecht Ps1579. De STCN noemt alleen deze exemplaren van de editie.

3. Een exemplaar van *Het Boeck der Psalmen* van Marnix uit 1591 uit de bibliotheek van het Nederlands Bijbelgenootschap te Haarlem, signatuur: 392.61"1591"-Marn / 558. De STCN vermeldt nog 12 andere exemplaren die aanwezig zijn in openbaar boekenbezit.

4. Een exemplaar van *De CL. Davids Psalmen* van De Brune uit 1644 uit de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag met signatuur 2 C 27. De STCN vermeldt nog 9 andere exemplaren die aanwezig zijn in openbaar boekenbezit.

5. Een exemplaar van *Het Boek der Psalmen*, gedrukt bij Johannes Enschede en Zoonen, Haerlem, 1774, beschikbaar gesteld door Roel Bosch. Van dit boek zijn bij diverse uitgevers in principe identieke edities verschenen in 1773 en latere jaren.

Achtergrond van het Bijbeldigitaliseringsproject

In juni 2007 heeft Nicoline van der Sijs in verschillende media een oproep gedaan voor hulp van vrijwilligers bij het digitaliseren van de Statenvertaling 1637. Vanwege de grote respons is het zogenaamde Bijbeldigitaliseringsproject vervolgens uitgebreid met andere laatmiddeleeuwse en vroegmoderne bijbelvertalingen waarvan het NBG de afbeeldingen op internet heeft geplaatst. Inmiddels zijn er transcripties gepubliceerd van de Statenvertaling uit 1637, de Delftse bijbel uit 1477, de Leuvense bijbel uit 1548, de Lutherse bijbelvertaling van 1648 en de Deux-Aesbijbel uit 1562. Er wordt gewerkt aan een digitale versie van de Liesveltbijbel (editie 1542), van de Biestkensbijbel (1560), van de Vorstermanbijbel (1528/1531) en van de tweede druk van de Statenvertaling uit 1657. Niet-bijbelse deelprojecten zijn *Het Groot VVoordenboeck: Gestelt in 't Neder-duytsch, ende in 't Engelsch* door Hendrick Hexham (1648); de spreekwoordenverzameling Nievwe Wyn in Oude Le'er-Zacken

van Johan de Brune de Oude (1636); en de spreekwoordenverzamelingen van J.P. Sprenger van Eyk, *Handleiding tot de kennis van onze Vaderlandsche Spreekwoorden en Spreekwoordelijke zegswijzen, bijzonder aan de Scheepvaart en het Scheepsleven, het Dierenrijk en het Landleven ontleend* uit 1844, en *Het Spreekwoordelijk gebruik van Bijbeltaal in de Burgerlijke zamenleving* (z.j., 1844).

Een apart project vormt de Friese bijbelvertaling van dr. G.A. Wumkes uit 1943, waarvan de gedigitaliseerde versie te vinden is op de website van de Digitale Historische Bibliotheek Friesland (www.wumkes.nl). De digitalisering van de Friese bijbelvertaling wordt tevens gesteund door de Fryske Akademy. Aan de digitalisering van de Nije Fryske bibeloersetting wordt momenteel gewerkt.

Begin 2009 zijn de werkzaamheden van de vrijwilligers die meewerken aan het digitaliseren, ondergebracht in een stichting, de Stichting Vrijwilligersnetwerk Nederlandse Taal (SVNT). Het Bijbeldigitaliseringsproject wordt gesteund door de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (dbnl), het Instituut voor Nederlandse Lexicologie (INL), het Nederlands Bijbelgenootschap (NBG) en de Nederlandse Taalunie. De digitale tekstuitgaven van de vijf kerkboeken worden gepubliceerd op de website van de dbnl. De gedigitaliseerde tekst van de psalmvertaling van De Brune is tevens te vinden op: http://www.let.leidenuniv.nl/Dutch/Renaissance/JohandeBruneBibliografie.html. Hier zijn digitale edities te vinden van de meeste publicaties van Johan de Brune. Door de vrijwilligers van het Bijbeldigitaliseringsproject is bovendien de spreekwoorden *Nievwe Wyn in Oude Le'er-Zacken* door Johan de Brune (de Oude) uit 1636 gedigitaliseerd; deze editie staat op de website van de dbnl.

Voor het Bijbeldigitaliseringsproject is een besloten e-maildiscussiegroep opgericht waarin de vrijwilligers informatie met elkaar uitwisselen. Het INL heeft, met Dick Wortel als webbeheerder, voor vrijwilligers en geïnteresseerden een apart onderdeel van zijn website ingericht.

Medewerkers aan de digitale uitgave van de vijf kerkboeken

Aan het overtikken en tot tweemaal toe corrigeren van de tekst van vier van de vijf kerkboeken (met uitzondering van De Brune, zie hieronder) hebben 44 mensen een bijdrage geleverd. De medewerkers hebben een of meer porties van de tekst overgetikt. Een aantal van de medewerkers heeft zich, vaak naast de overtikwerkzaamheden, beziggehouden met de correctie van door anderen overgetikte porties; in onderstaande lijst is dit achter de desbetreffende namen toegevoegd.

Coördinatie
dr. Nicoline van der Sijs, Leiden (NL)

Medewerkers

drs. M.P. Angenent MPA, Utrecht (NL)
drs. Sybe Bakker, Groningen (NL) *(corrector)*
drs. Jan van den Berg, Goirle (NL) *(corrector)*
dr. Ingrid Biesheuvel, Rijswijk (NL) *(corrector)*
mr. Geertje Bikker, Oudewater (NL)
mr. drs. Jan Blok, Bergen (NL)
Kees Blom, Epe (NL)

drs. ing. DickJan Braggaar, Assen (NL)
drs. Dirkje Ebbers, Culemborg (NL)
ir. J.F. (Jan) Entrop, Tiel (NL)
drs. A.J. (Bram) Ettema, Wassenaar (NL)
Jakobus Folkersma, Mariënberg (NL)
Jan Fraanje, Krimpen aan den IJssel (NL)
drs. Herman de Graef, Bazel (B)
drs. Annalies van Haaften, Maastricht (NL)
M.N. den Harder, Soest (NL)
Ruud Hendrickx, Brussel (B) *(corrector)*
mr. Frits Houtman, Berg en Dal (NL)
dr. J.J. (Jantien) Kettenes-van den Bosch, Putten (NL) *(tevens corrector)*
René Kurpershoek, Amsterdam (NL)
Tineke van der Laan, Rome (I) *(tevens corrector)*
Brenda Mudde, Amsterdam (NL)
Huib Neven, Krimpen aan den IJssel (NL)
Elly Pijpers, Rotterdam (NL)
Henk van de Rest, Alphen N.B. (NL)
dr. Willem Rump, Nieuwegein (NL)
dr. ir. Frits Schutte, Goor (NL) *(tevens corrector)*
drs. Carri Sijssens, Maarn (NL)
drs. Saramarie Snoeij, Katwijk (NL)
Ton van der Steenhoven MA, Ouderkerk aan den IJssel (NL) *(tevens corrector)*
drs. Dagmar Stiebral, Den Haag (NL)
drs. Poul Stolp, Oss (NL)
dr. Pieter van Thiel, Bennebroek (NL)
drs. Ingrid Vedder, Bunnik (NL) *(tevens corrector)*
Louis Vermeulen, Kalmthout-Heide (B)
Wim Visser, Castricum (NL)
drs. J.M.A. (Koos) van der Werff, Rotterdam (NL)
drs. Conny Wesdijk, Breda (NL)
drs. Frans Wetzels, Breda (NL)
drs. Joke van der Wey, Amsterdam (NL)
Jan Dirk Wiegman, Alphen a.d. Rijn (NL)
Herman Wiltink, Krimpen aan den IJssel (NL) *(corrector)*
drs. Dirk van Wolferen, Goor (NL)

Een aantal personen verdient bijzondere vermelding vanwege hun meer dan gemiddelde bijdrage. Rien den Harder en Tineke van der Laan hebben een uitzonderlijk groot aantal porties getranscribeerd. Jan van den Berg, Ruud Hendrickx, Jantien Kettenes, Frits Schutte en Herman Wiltink hebben alle porties voor de tweede maal gecorrigeerd en tot complete boeken samengesmeed, waarbij zij tevens allerlei extra technische controles hebben uitgevoerd. Zo heeft Frits Schutte inconsequenties in de gedrukte registers van de vier kerkboeken opgespoord. Sybe Bakker heeft de rol gespeeld van geduldige en betrouwbare vraagbaak, en heeft, net als Hans Beelen, veel nuttige adviezen voor deze verantwoording gegeven. Jantien Kettenes heeft uit de teksten van Dathenus en Marnix gegevens verzameld en deze, geholpen door Sybe Bakker en Hans Beelen, omgezet naar genormaliseerde spelling ten behoeve van *Het Sweelinck Monument: II de Psalmen Davids*, dat verschijnt op initiatief van

Harry van der Kamp. De teksten van Dathenus en Marnix zijn opgenomen in de delen II A t/m II D van *Het Sweelinck Monument*.

De tekst van *De CL. Davids Psalmen* van De Brune uit 1644 is onder leiding van dr. Ton Harmsen gedigitaliseerd door een groep studenten; Gerard Oevering en drs. G.A. (Trude) Schmidt hebben de psalmen 81-100, 119 en 120 getranscribeerd. De laatsten hebben bovendien de complete psalmentekst gecorrigeerd en in overeenstemming gebracht met de richtlijnen van het Bijbeldigitaliseringsproject.

Achtergrondinformatie over de vijf kerkboeken

In 367 n.Chr. bepaalde de kerkvergadering van Laodicea dat niemand in de kerk mocht zingen dan alleen de kanonieke zangers, de geestelijken dus – en dan nog in het Latijn. De protestanten voerden echter het gebruik in om de kerkgemeente actief te laten deelnemen aan de eredienst door het zingen van psalmen, liederen en gebeden, en wel in de landstaal. Voor katholieken werd pas sinds het Tweede Vaticaanse Concilie (1962–1965) in de liturgie ook de landstaal toegestaan.

De psalmen vormen een apart bijbelboek en ze werden dus met de rest van de bijbel vertaald. Maar die onberijmde vertaling kon men niet gemakkelijk zingen. Daarvoor moest de vertaling aan bepaalde eisen van metrum, ritme en rijm voldoen. Omstreeks 1524 maakte Luther van enkele psalmen een berijmde vertaling. Calvijn werkte er als eerste naartoe om van alle psalmen een berijmde vertaling (in het Frans) te maken. Vanaf omstreeks 1540 vervaardigden Clément Marot en Théodore de Bèze (ook wel, in gelatiniseerde vorm, Beza genoemd) een zeer succesvolle Franse psalmberijming. De berijming werd in 1562 gepubliceerd. Deze zogenoemde Geneefse psalmen werden al spoedig gebruikt als voorbeeld voor Nederlandse vertalingen, met behoud van de Franse melodieën, als eerste door Petrus Dathenus, die op deze manier de band met de Franse zusterkerken wilde versterken.

Achter de berijmde psalmen werden binnen de calvinistische traditie in het kerkboek voor de gelovigen ook enkele gezangen opgenomen: bij Calvijn waren dit er slechts twee, bij Datheen werden het er zeven, in latere kerkboeken werd dit aantal nog uitgebreid. Datheen plaatste achter de psalmen en gezangen nog zijn vertaling van de Heidelbergse catechismus (zie hieronder), en verder allerlei liturgische geschriften: formulieren (bij Dathenus ‘forme’) en gebeden (zie verder de inhoudsopgave). Deze verzameling geschriften werd tussen 1586 (synode van ’s Gravenhage) en 1618/1619 (synode van Dordrecht) nog aangevuld met vijf formulieren en drie gebeden. Ook werden enkele teksten door boekdrukkers toegevoegd die nooit door een synode officieel werden aangenomen: de Ziekentroost en een verzameling Spreuken voor zieken en stervenden om te bidden. Wel oordeelde een synode dat er ook iets uit Datheen moest verdwijnen, namelijk het Ghebedt by de Begrauinge der Dooden, maar de boekdrukkers hebben zich daar lang weinig van aangetrokken.

De Heidelbergse catechismus wasopgesteld door de Duitsers Caspar Olevian(us) en Zacharias Ursinus (geboren Baer), en wel op initiatief van de keurvorst Frederik III van de Paltz, die in zijn gebied de gereformeerde godsdienst beschermde en verdedigde tegen de zin van keizer Maximiliaan, die de keurvorst wilde uitsluiten van de Godsdienstvrede en met de Rijksban dreigde.Het leerboek bevat in de vorm van 129 vragen en antwoorden de voornaamste punten van het gereformeerde geloof. De tekst ervan werd door de predikanten in de Paltz officieel aangenomen in 1563.

In latere drukken werden devragen en antwoorden verdeeld over 52 zondagen, zodat men met een wekelijkse leerdienst (op zondagmiddag) de hele stof in een jaar kon behandelen. Dathenus verzorgde van deze catechismus een Nederlandse vertaling, die werd gepubliceerd in Emden.De tweede druk van zijn vertaling werd afgedrukt in zijn kerkboek uit 1566. Door het convent van Wezel in 1568 en de eerste officiële gereformeerde synode te Emden in 1571 werd deze catechismus als leerboek aanbevolen, een bewijs van Dathenus' gezag.De tekst van deze catechismus, werd, samen met die van de Nederlandse geloofsbelijdenis van Guy de Brès (1561) en de pas opgestelde Dordtse Leerregels door de Dordtse synode in 1618/1619 geauthoriseerd en later beschouwd als 'Formulieren van Enigheid'. Eeuwenlang is de Heidelbergse catechismus zowel in Nederland als in Duitsland hét leerboek van de gereformeerden geweest; hij was tussen 1619 en 1801 – toen de eerste Nederlandse schoolwet werd aangenomen – verplichte leerstof op de lagere scholen.

Meer achtergrondinformatie is te vinden in het digitale artikel van Sybe Bakker waarnaar een link is toegevoegd bij deze digitale verantwoording.

1. Over het kerkboek van Petrus Dathenus uit 1566

Petrus Dathenus of Datheen (Kassel, Frans-Vlaanderen ca. 1531 – Elbing, Oost-Pruisen 1588) was calvinistisch predikant, onder andere bij de Nederlandse vluchtelingengemeenten te Frankfurt am Main en Frankenthal. Hij was enige tijd raadsman van Willem van Oranje op het gebied van de kerkelijke zaken in de Nederlanden, maar zijn felle optreden leidde ertoe dat de Staten hem enige tijd gevangenzetten. Na de beeldenstorm in 1566 keerde Dathenus korte tijd terug naar Vlaanderen. Zijn populariteit als volksprediker was enorm: met zijn hagenpreken trok hij duizenden mensen, en hij kreeg al spoedig de naam 'principaalste Minister der Calvinisten' (belangrijkste predikant van de calvinisten). In 1563 vertaalde hij als gezegd de Heidelbergse catechismus, in 1566 gevolgd door de hier gedigitaliseerde vertaling van de Franse psalmberijmingen van Marot en De Bèze, met als tweede deel de zeven gezangen, de Heidelbergse catechismus, de formulieren en gebeden etc. (zie de inhoudsopgave hieronder).

De psalmberijming van Dathenus werd vrijwel onmiddellijk ingevoerd in de Gereformeerde Kerk, mét de melodieën van de Franse psalmvertaling, en verdrong een vertaling van Utenhove, die in hetzelfde jaar, maar een paar maanden later dan de berijming van Dathenus, postuum verscheen – in 1551 had Utenhove al een bundel met 25 psalmen uitgegeven, gevolgd door een uitgave met honderd psalmen in 1561. Utenhove's berijming was gedeeltelijk naar Duitse en gedeeltelijk naar Franse voorbeelden gemaakt. In de invoering van zijn berijming heeft Dathenus zelf sterk de hand gehad: het Convent van Wezel in 1568 (een belangrijke vergadering van vluchtelingengemeenten) besloot – onder zijn voorzitterschap – tot aanbeveling. Ook de Provinciale Synode van Dordrecht en de Nationale Synode van Dordrecht schreven, in 1574 respectievelijk in 1578, Datheens psalmberijming voor; ook die laatste synode werd door Dathenus voorgezeten.

Het kerkboek van Dathenus is het oudste Nederlandse kerkboek en het is eeuwenlang, tot 1773, het enige officiële kerkboek geweest. Op diverse synoden, zoals Emden 1571 en Dordrecht 1618/19, werd de inhoud ervan uitgebreid, onder andere met de Nederlandse geloofsbelijdenis en de Dordtse Leerregels.

Dathenus' berijming bleef dus lang in gebruik en is dus uitermate invloedrijk geweest. Dit ondanks het feit dat er zeer veel kritiek op is geweest. Die kritiek betrof

vooral de woordkeuze en het feit dat te weinig rekening was gehouden met de melodische accenten en de vers- en zinsstructuur. De vertaling was vooral een slaafse navolging van het Franse origineel. Een van de critici van Dathenus was Johan de Brune (zie punt 4 hieronder), een ander was de dichter Jacob Westerbaen, die de berijming van Dathenus bekritiseerde in de voorrede van een door hemzelf vervaardigde nieuwe psalmberijming uit 1655, getiteld *Davids Psalmen in Nederduytsche rijmen gestelt*:

> Terwijl het in de Gereformeerde Kerken gebruikelijk is dat de gemeente voor en na de prediking iets zingt uit de psalmen van de koninklijke profeet David, beklagen velen zich erover dat de Nederlandse Kerk tijdens de Reformatie voor het dichten van haar psalmen een zo slechte dichter heeft gehad aan Petr. Dathenus – dit te meer omdat wat eenmaal in zwang geraakt is, heel moeilijk weer afgeschaft of veranderd kan worden, vooral als het met godsdienst te maken heeft, omdat alle nieuwigheid of het geringste verlangen om daaraan iets te willen veranderen, verdacht is. En dus zal de Kerk de psalmen van genoemde Datheen wel aanhouden, hoe slecht ze ook zijn gemaakt, hoewel sommigen wel wensen dat ze *Dat heen* en de Kerk uit verdreven waren. Velen hebben ze een erbarmelijk slecht werk gevonden, zeggende dat ze bij het lezen en zingen niet vloeiend zijn en ongemakkelijk, zoals een paard dat zich tegen zijn rijder verzet, en dat ze doorgaans tegen het metrum ingaan, en verder vol stoplappen en stopwoordjes zitten, zoals *rein* [waar, zeer], *certein* [waarlijk], *eenpaar* [steeds], *fijn*, *bloot* [duidelijk] en soortgelijke hulpmiddeltjes om een rijmwoord te vinden.

Tegenwoordig wordt de psalmberijming van Dathenus nog in zo'n 30 kerkelijke gemeenten gezongen, met name in Oud-Gereformeerde Gemeenten in Zeeland.

2. Over het kerkboek van Willem van Haecht uit 1583

De Zuid-Nederlandse dichter en rederijker Willem van Haecht of Van Haagt is ca. 1530 geboren, waarschijnlijk te Antwerpen, en tussen 1585 en 1612 overleden in Noord-Nederland. In 1579 verscheen van zijn hand *De CL Psalmen Davids*, vervaardigd voor de Lutherse gemeente in Antwerpen. De bundel bestond uit 150 berijmde psalmen (met andere melodieën dan de sinds Dathenus in gebruik zijnde wijzen van het Geneefse psalter, dus ook met andere strofebouw), gevolgd door een tweede deel met 'Psalmen, lofsangen, hymnen ende gheestelijke lidekens'. In 1582 en 1583 verschenen in Antwerpen herdrukken. De editie van 1583 is de laatste die verscheen tijdens het leven van Van Haecht; die tekst is de bron van deze digitale uitgave. In de derde druk uit 1583 wordt Willem van Haecht niet vermeld als auteur, anders dan in de uitgaven uit 1579 en 1582. De eerste druk is voorzien van een privilege van de Aartshertog Matthias en de tweede en derde van een van de Hertog van Parma, beide roomsgezinde vorsten.

Volgens P.G. Witsen Geysbeek (deel drie van zijn *Biographisch anthologisch en critisch woordenboek der Nederduitsche dichters* uit 1822) geldt de derde druk als de beste en is hij buitengewoon zeldzaam. 'De Psalmen hebben daarin nog het Roomsche bijhangsel *Gloria Patris, &c*. op zevenderlei wijzen in het Nederduitsch

vertaald. Natuurlijk is deze berijming vrij lam en gebrekkelijk, maar toch in lang zoo walglijk niet als de bespottelijke wartaal van dathenus, waaraan de Hervormden twee eeuwen lang de voorkeur gaven boven zoo vele vrij betere berijmingen, die van tijd tot tijd in het licht verschenen.'

De psalmberijming bleef tot 1688 bij de Luthersen in gebruik. In 1671 publiceerde de Amsterdamse Lutherse drukker en uitgever Christoffel Cunradus een editie die was uitgebreid tot een compleet kerkboek, met onder andere gezangen, gebeden, geloofsbelijdenissen en De Kleyne Catechismus van D. Martinus Lutherus. In 1688 publiceerde Jan van Duisburg een bewerking van de psalmen en gezangen van Van Haecht, een jaar later voegde hij hieraan negen bijlagen toe met onder andere geloofsbelijdenissen en De Kleyne Catechismus. Dit kerkboek van Jan van Duisburg bleef tot 1779 in gebruik. In 1779 verscheen een nieuw Luthers liedboek, dat tot 1826 in gebruik bleef. Het Lutherse liedboek uit deze tijd bevatte 150 psalmen en 165 gezangen (waaronder 117 gereviseerde gezangen uit de bundel Van Haecht-Van Duisberg). In 1826 en opnieuw in 1850 verschenen synodale bundels, die braken met de inmiddels gegroeide traditie om de gezangen te laten voorafgaan door een volledig psalter. De bundel-1826 bevat alleen 376 gezangen.

3. Over het kerkboek van Marnix uit 1591

Marnix van St.-Aldegonde (Brussel 1540 – Leiden 1598) begon zijn carrière als staatsman en streed aan de kant van de Oranjes tegen de Spanjaarden. In 1583 werd hij buitenburgemeester van Antwerpen en moest hij de stad verdedigen en onderhandelen met de hertog van Parma. Dit werd een jammerlijke mislukking: de stad viel in 1585 in Spaanse handen. Vanaf dat moment wijdde Marnix zich volledig aan zijn letterkundige werk.

Marnix zette zich als eerste aan een complete psalmberijming ter vervanging van die van Dathenus. Daarbij vertaalde hij rechtstreeks uit het Hebreeuws; voor wat betreft de melodie hield hij vast aan de inmiddels ingeburgerde Franse melodieën van Marot en De Bèze. *Het Boeck der Psalmen Davids* verscheen in 1580 te Antwerpen. De digitale tekst hiervan is te vinden op de website van de dbnl.

Marnix was echter niet tevreden over deze vertaling. Daarom herzag hij haar in het daaropvolgende decennium. In 1591 publiceerde hij de nieuwe vertaling onder de titel *Het Boeck der Psalmen*. Achter de psalmen nam hij een groot aantal lofzangen en gebeden op (veel meer dan in de eerste druk), gevolgd door de Heidelbergse Catechismus en de gebruikelijke formulieren voor doop e.d. en gebeden, die we – behoudens enkele aanvullingen en varianten – al kennen uit Dathenus, en die weggelaten zijn in deze digitale uitgave. De tekst van de psalmen en de oudtestamentische lofzangen waren opnieuw direct vertaald uit het Hebreeuws, terwijl de nieuwtestamentische lofzangen direct op het Grieks teruggingen. Dit was bijzonder omdat het in die periode in de Nederlanden nog gebruikelijk was om de bijbel te vertalen uit de Latijnse Vulgaat of uit de Duitse Lutherbijbel. De titelpagina van de tweede druk meldt dan ook dat de liederen gemaakt zijn 'na der Hebreisscher ende Grieckscher waerheyt'. In dit opzicht was Marnix het grote voorbeeld voor de Statenvertalers.

Naast de berijmde vertaling heeft Marnix in de kantlijn een complete prozavertaling van de psalmen en de lofzangen gemaakt, die ook is opgenomen in de digitale editie. Hoewel de berijming van Marnix al door tijdgenoten hogelijk werd gewaardeerd,

niet alleen omdat hij het Hebreeuwse en Griekse origineel raadpleegde, maar ook vanwege de literaire kwaliteiten ervan, is het niet gelukt hem in te voeren in de plaats van de berijming van Dathenus uit 1566, die inmiddels algemeen was geaccepteerd. Daarbij speelde ook een rol het feit dat Marnix zeer bewust koos voor de ouderwetse voornaamwoorden *du* en *dijn*, en voor *sick,* in plaats van de toentertijd al gebruikelijke vormen *gij, uw* en *zich*.

De editie van Marnix uit 1580 verschilt zeer van die uit 1591. Als voorbeeld de teksten van de eerste strofe van psalm 1 in beide versies.

1580
Wie niet en treed't inder god'loosen raet,
Oft op den wech der sondaers niet en staet
Noch op den stoel der spotters is geseten,
Maer heeft zijn lust in s' Heeren Wet te weten,
End' ouerleght de selue dach end' nacht,
Die mach terecht voor salich zijn gheacht.

1591
WEL salig is de man, die inden raet
Van tgodloos volck om niemantds wil en gaet,
Noch op den wech der sondaers staet vermeten:
Noch op den stoel der spotters is geseten.
Maer zijnen lust heeft in des Heeren wet,
End nacht end dach wel neerstich daer op let.

4. Over het kerkboek van De Brune uit 1644

De schrijver en advocaat Johan de Brune (Middelburg 1588-1658) werd ook wel De Brune de Oude genoemd ter onderscheiding van zijn naamgenoot en jongere neef De Brune de Jonge. De Brune had veel kritiek op de psalmberijming van Dathenus. Om te laten zien hoe het beter kon, vervaardigde De Brune in 1644 een nieuwe, niet rijmende, bewerking van de psalmberijming van Dathenus onder de titel *De CL Davids Psalmen* (De 150 psalmen van David). In zijn woord tot de lezer die hieraan voorafging schreef hij (in hertaalde vorm):

> Wie van gezonde zinnen bemerkt niet de ellendige gebrekkigheid van dat werk? Om niet te spreken van het on-Nederlandse taalgebruik, van het armzalige dichtwerk, van de onnutte stopwoorden als *fijn, bloot* [duidelijk], *eenpaar* [steeds], *koen, gaar* [geschikt, geheel], *klaar* [duidelijk], *rein* [waar, zeer], *zaan* [spoedig], *dit termijn*, &c., die overal rondgestrooid zijn.

De Brune vertaalde de psalmen rechtstreeks uit het Hebreeuws, met behoud van het Hebreeuwse metrum. Bovendien probeerde hij in zijn vertaling de Statenvertaling uit 1637 zo nauwkeurig mogelijk te volgen. Het resultaat was een stroeve vertaling die tamelijk vrij de Hebreeuwse tekst volgde. Van de eerste druk van 1644 bij Zacharias en Michiel Roman in Middelburg bestaat een titeluitgave uit 1662, eveneens in Middelburg verschenen bij H. Smidt and P. van Goetthem. Hoewel het boek blijkbaar nog niet uitverkocht was, verscheen in 1650 in Amsterdam een ingrijpend veranderde tweede druk van de psalmvertaling van De Brune, met op de

tegenoverliggende pagina's die van Datheen, onder de titel *Davids Psalmen*; van deze tweede druk verschenen bij Theunis Jacobs in Amsterdam twee edities.

5. Over Het Boek der Psalmen uit 1773

Het Boek der Psalmen is de opvolger van het kerkboek van Petrus Dathenus uit 1566 en heeft als ondertitel 'Door last van de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, Uit drie berijmingen, in den jaare 1773, gekooren, Met de noodige daar in gemaakte veranderingen'. Deze tekst verwijst naar het ontstaan ervan. Het kerkboek van Dathenus voldeed al enige tijd niet meer en er verschenen concurrenten. In 1686 stelde Hendrik Ghysen een bundel samen uit zeventien berijmingen, *Den hooning-raat der psalm-dichten*. In 1759 richtte een groep dichters het genootschap Laus Deo, Salus Populo (Lof voor God, Heil voor het Volk) op met als doel de psalmen opnieuw te berijmen. In diezelfde periode gaf Johannes Eusebius Voet een nieuwe psalmberijming uit. Het gevolg was dat in de kerk verschillende psalmen gezongen werden – dat was mogelijk doordat de melodieën en het aantal verzen gelijk bleven. Deze situatie was ongewenst en daarom kregen negen predikanten de opdracht een nieuw psalm- en gezangenboek samen te stellen. Zij kozen de geschiktste psalmen uit de bundels van Ghysen, Laus Deo en Voet, die zij bewerkten.

In 1773 werd *Het Boek der Psalmen* als officieel kerkboek ingesteld. De distributie leverde echter veel ongekende problemen op: de omvang van de klus was zo groot dat de markt overspannen raakte, er was niet voldoende papier, er waren te weinig drukkersgezellen en de binders konden het werk niet aan. Veel eerste drukken kennen door de haast veel fouten. Al met al bleek het onmogelijk om de tekst overal tegelijkertijd in te voeren: de invoering wisselde per plaats en vond gemiddeld plaats in de herfst van 1774. Ook de bron van de digitale editie dateert uit 1774, en is gedrukt in Haarlem.

De Staten-Generaal bepaalden dat er achter de psalmen allerlei teksten opgenomen dienden te worden, zoals de drie Formulieren van Enigheid van de Gereformeerde Kerk en de

Formulieren voor de Eredienst (zie de inhoudsopgave hieronder). Elke uitgave van het kerkboek, elk exemplaar, moest gezien en getekend zijn door een door de overheid aangewezen controlerend predikant, ter bewaring van de 'enigheid' [= eenheid] van het ware geloof. Het was een tijdrovende formaliteit. Hierdoor is het mogelijk om te traceren welke uitgaven authentiek waren – deze zijn gesigneerd door de corrector-dominee. De onderhavige digitale editie is ondertekend door Ioh. Trellont. In de marge is naast de psalmberijming de tekst van de Statenvertaling opgenomen, om te bewijzen dat de berijmers zich aan de brontekst hielden. In de digitale editie is deze tekst niet opgenomen, omdat de officiële tekst van de Statenvertaling 1657 als aparte digitale uitgave verschijnt.

De tekst van *Het Boek der Psalmen* uit 1774 is gezet in gothisch schrift. Dat is interessant, want na 1760 nam gotisch zetsel dramatisch af in wereldse teksten. Voor kerkelijke geschriften verkoos men echter wél het gotische schrift: het gaf ze een geur van heiligheid en orthodoxie.

De nieuwe bundel bleef van 1773 tot 1968 in gebruik. Toen gaf de Interkerkelijke Stichting voor de Psalmberijming een nieuwe berijming uit onder de titel *Psalmen*. In 1973 werd deze berijming, samen met 491 gezangen, opgenomen in het *Liedboek*

voor de Kerken, dat werd aanvaard door de Doopsgezinde, Lutherse, (synodaal) Gereformeerde, Hervormde en Remonstrantse kerken. Vanaf dat moment heette *Het Boek der Psalmen* in de volksmond 'de oude berijming'. Deze wordt nog steeds in sommige orthodoxe kringen gebruikt. Momenteel wordt er gewerkt aan een nieuw liedboek, dat in 2012 zal verschijnen, en waarin de psalmberijming uit 1968/1973 weer integraal wordt opgenomen.

Gebruikte literatuur

Meer informatie over ontstaan en achtergrond van de kerkboeken is te vinden in:

- Sybe Bakker, 'Psalmberijmingen van Datheen en Marnix', in: *Het Sweelinck Monument: IIA Eerste Boek der Psalmen Davids*, Glossa, Spain, 2009, 58-72.
- H.H. Barger, Ons Kerkboek*,* Groningen, 1900.
- Hans Beelen, '*Deftigh zingen*. De receptie van de Geneefse psalmen in Nederland gedurende de zestiende tot en met de achttiende eeuw', in: *Neerlandici aan het woord. Handelingen van de bijeenkomst van universitaire docenten Nederlands in het Duitse taalgebied (Zürich, 17-19 maart 2006)*, red. Jelle Stegeman, Münster, 2007, 136-152.
- Dr. Roel A. Bosch, *En nooit meer oude Psalmen zingen (Zingend geloven in een nieuwe tijd, 1760-1810)*, Zoetermeer, 1996.
- J. de Bruyn & W. Heijting (eindred.), *Psalmzingen in de Nederlanden van de zestiende eeuw tot heden*, Kampen, 1991.
- Nicoline van der Sijs, *Taal als mensenwerk: het ontstaan van het ABN*, Den Haag, 2004.
- P.J. Verkruijsse e.a. (red.), *Johan de Brune de Oude* (*1588-1658*). *Een Zeeuws literator en staatsman uit de zeventiende eeuw*. Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, Middelburg, 1990.

Andere (digitale) uitgaven

- Voor achtergrondinformatie over deHeidelbergse catechismusen moderne digitale uitgaven zie de website van prof. dr. W. Verboom: http://www.heidelbergsecatechismus.nl/. Een versie van de Heidelbergse catechismus daterend van 1619/1611, is te vinden op: http://www.heidelbergsecatechismus.nl/volteksten/p890.pdf. Deze oude tekst is echter stilzwijgend in spelling aangepast; zo is het gebruik van u en v genormaliseerd.
- Een herspelde digitale uitgave van de psalmen van Dathenus is te vinden op: http://www.hervormdegemeente-delft.nl/, Liederen.
- Een gemoderniseerde digitale editie van *Het Boek der Psalmen* is te vinden op:
http://www.hervormdegemeente-delft.nl/, Liederen, en op:
http://www.theologienet.nl/westerbeke/bijbel-psalmberijming_1773.rtf
Van de onberijmde tekst van Marnix uit 1591 is een transcriptie met spellingsaanpassingen te vinden in het 19de-eeuwse standaardwerk van J.J. van

Toorenenbergen (ed.), Philips van Marnix van St. Aldegonde, Godsdienstige en Kerkelijke Geschriften II, 's Gravenhage 1873, p. 541-699. Van de berijmde tekst (alleen van de psalmen) bestaat verder een (bijna) diplomatische uitgave uit 1928 – hier zijn de breviaturen stilzwijgend opgelost.

Inhoudsopgaven van de kerkboeken

Inhoudsopgave van Dathenus 1566

- De Psalmen Davids, etc. [titelpagina]
- Voorrede P. Datheni
- Register aller Psalmen
- Errata, die ouersien sien in't drucken, ende met de penne lichtelick konnen verbetert werden
- Een ander Voorrede, aen alle Christenen ende liefhebbers des Woorts Godes (van Calvijn)
- Psalmen Davids, In Nederlandschen dichte ouergesett
- Die tien gheboden des Heeren
- Den Lofsangh Zachariae
- Een Lofsangh der Ionckfrauvven Mariae
- De Lofsangh van Simeon
- Symbolvm Apostolorvm. Dat is, Een korte bekentenisse des vvaeren Christlicken gheloofs
- Dat Ghebedt onses Heeren Iesu Christi
- Een kort Ghebedt voor de Predicatie
- Catechismus, Ofte Ondervvysinghe in de Christelicke leere
- Forme om den heyligenDoop wt te rechten
- Volght een korte Ondersoeckinge des Geloofs, voor de ghene die sick tot de Ghemeynte begeuen vvillen
- Forme om dat heylige Avendtmael te hovden
- Forme om de Hovvvelicken voor de Gemeinte Christi te beuestigen
- Christelicke Ghebeden, die men in de Vergaederinge der geloouigen ende elders ghebruycken kan
    - Ghebedt des Sondaghs voor de Predicatie
    - Een algemeyne belydinghe der sonden, ende Gebedt voor alle noot der Christenheit
    - Een Ghebedt voor die leere des Catechismi
    - Ghebedt na die leere des Catechismi
    - Een opentlicke bekenteniß der sonden, ende Gebedt voor de Predicatie
    - Een korte forme des Ghebedts nae de Predicatie
    - Dat Morgen Gebedt
    - Dat Auendt Gebedt
    - Gebedt voor eten
    - Gebedt nae eten
    - Ghebedt voor krancke, ende aengevochten menschen
    - Ghebedt by de Begrauinge der Dooden

- Register

Het eerste deel van Dathenus is in het origineel ongepagineerd; de Catechismus en de daaropvolgende stukken zijn gepagineerd van pagina 1 t/m 190.

Inhoudsopgave Van Haecht

- De Psalmen Dauids, etc. [titelpagina]
- Inhout der Priuilegien
- Register
- De Psalmen Dauids, in Nederduytschen dichte ghestelt
- Een cort Register, om te vinden de Psalmen, die de Christelijke Kercke, oft eenich persoon in sonderheyt voor hem seluen, na'de geleghentheyt der saken sal willen ghebruyken
- Het Tweede deel, In-houdende de Psalmen, Lofsangen, Hymnen ende gheestelijke Lidekens, etc. [titelpagina]
- De Compositien op de Psalmen, Ouerghesedt wt den Hoochduytschen dichte Psalm ii; xij; xiij; xiiij; xv; xxiij; xxv; xxxi; xlvi; li; li (2); liij; lxvij; lxxix; c; ciij; cxiiij; cxv; cxix; cxxiiij; cxxiij; cxxv; cxxx; cxxxvij
- De Lofsanghen, Hymnen ende Gheestelijke Lidekens
    - De x. Gheboden Godts. D. M. L.
    - Het Christelijc Ghelooue. D. M. L.
    - Het Ghebet Christi: Math vi D. M. L.
    - Vanden H. Doope. D. M. L.
    - Van het H. Auontmael. S. H.
    - By het H. Auontmael te singhen
    - Het Liet van I Hus by het H. Auontmael te singhen. D. M. L.
    - *Agnus Dei*
    - Dancsegghinghe na het H. Auontmael
    - Den Lofsanc Zacharie. Luc. j. I. E.
    - Lofsanc Marie. Luc. i. S. P.
    - Den Lofsanc Simeonis Luc. ij. D. M. L.
    - Vande Menschwerdinghe Christi. *Hymnus, Veni Redemtorgentium*
    - Van de gheboorte Christi. *Hymnus, A solis ortus cardine*
    - Vande Gheborte Christi. D. M. L. (Gheloeft zijt ghy Heer')
    - Vande Gheboorte Christi *Dies est Lititie*
    - Vande Gheboorte Christi (Een kindeken soo louelijc)
    - Vanden Gheboorte Christi (Van bouen quam d'Enghelsche schaer)
    - Vande gheboorte Christi. D. M. L. (Vanden Hemel coem ic tot v)
    - Dancsegghinghe voor de verlossinghe des menschelijken gheslachts
    - Van de Verrysenisse Christi (Christus is verresen)
    - Vande verrijsenisse Christi. D. M. L. (Iesus Christus onse Heylant)
    - Van de Hemeluaert Christi. C. S. (Christus voer ten Hemel)
    - Van de Hemeluaert Christi (Ten Hemel voer Christus ghewis)
    - Eenen schoonen Lofsanc. D. M. L.
    - Vanden Heylighen Gheest. *Veni creator Spiritus*
    - Vande Heylighe Gheest. D. M. L.

Vande H. Dryvuldicheyt. D. M. L.
Hoe de Sondaer tot ghenade comt. M. L.
Vande sonde ende het lijden Christi
Ter tijt der Orloghen, ende voornemelijc teghen den Turcken
Een Christelijc Liedt
Vande Wet ende het Euangelium, midtsgaders hoe wy voor Godt salich worden. P. S.
Vanden val, ende verlossinghe der menschen
Voor alderhande noot der Christenheyt
Een ghemeyne bekentenisse der sonden
Eenen Lofsanc tot Christum. E. C.
Een Ghebedt om Ghelooue Liefde ende Hope
Teghen de dry Eerts-vianden der Silen
Vande cracht des Godlijken Woorts
Der Enghelen Lofsanck. *Gloria in excelsis Deo*
Een Christelijc Liedt, waerinne om Vrede ghebeden wordt. W. C.
Vande woorden Christi, Mat. ij. Comt all' tot my, etc.
D. M. L. (Behout ons Heere by v woort,)
Da Pacem Domine, etc.
Byde begraeffenisse. D. M. L. (Midden zijn in t'leuen wy)
Bijde begraeffenisse. I. W. (Laet ons t'Lichaem begrauen saen)
Auond Ghebedt. D. M. L.
Morghen-liedt
Des Auonts
Segheninghe voor den Eten
Dancsegghinghe na den Eten

Besluyt der Psalmen, Oft Gloria

Er zijn liederen met dezelfde titel – daarachter is door ons ter identificatie tussen haakjes de eerste regel opgenomen. Achter de titels van sommige liederen staat een afkorting vermeld. Het betreft de namen van Duitse kerklieddichters wier tekst Van Haecht als voorbeeld heeft gebruikt. Het gaat om de volgende afkortingen:

D. M. L = Doctor Marten Luther
C. S. = Christophorus Solius of Christoph Söll
E. C. = Elisabeth Creussiger
I. E. = Johann Englisch
I. W. = Michael Weisse [waarom Van Haecht als voorletter I. geeft, is niet helemaal duidelijk]
P. S. = Paulus Speratus
S. H. = Sebald Heyden
S. P. = Symphorianus Pollio, oorspronkelijke naam: Altbiesser
W. C. = Wolfgang Capito

In de tien geboden wordt vele malen herhaald: H.o.v.o., wat staat voor: Heer' ontfermt v ons'.

De twee delen zijn in het origineel apart gepagineerd: het eerste deel tot en met de psalmen loopt van pagina 1 t/m 391, het tweede deel, de Lofsanghen, Hymnen ende Gheestelijke Lidekens, loopt van pagina 1 t/m 128.

Inhoudsopgave Marnix 1591

- Het Boeck der Psalmen, et cetera [titelpagina]
- Extract van t'privilegie
- Leser, wilt veranderen [errata]
- Aende Hoog-ende welgheborene, Edele, Eerentfeste, Eerbare, Wyse, ende voirsienige Heeren, Mijn Heeren, Representerende de generale Staten der gevnieerde Landen ende Prouincien van herwaerts ouer, Ende aen hare gemeenten doende professie vande Euangelische Religie
- Voirrede ende waerschouwinge aenden Christelijcken goetwillighen Leser
- Register der Psalmen Dauids op de orden des ABC. Ghestelt
-Tafel der Psalmen diemen singt op eenderley wijse
-Tafel der Psalmen, daer de wijsen der Lofsanghen op accorderen
- Psalmen Dauids in Nederlantschen dichte
- Register om te vinden die Psalmen die de Christelijcke Kercke, ofte een yegelijckbysondere persone, na haere bequaemheyt ofte gelegentheyt der saecken, sal willen ghebruycken
- Het Boeck Der heylige schriftuerlijcke Lofsangen, etc. [titelpagina]
- Register der Lofsangen alhier in dichte gestelt
-Voirrede
- Het eerste Lofsanck Mosis
- Het Lofsanck Marie des Susters Aarons
- Het tweede Lofsang Mosis
- Het Lofsanck van Debora
- HetLofsang van Anna Samuelis moeder
- Het Lofsanck Davids
- Het Lofsang Salomonis
- Het eerste Lofsang des Propheten Iesaie
- Het tweede Lofsang Iesaie
- Dat derde Lofsang des Propheten Isaie
- Het Lofsang des Conincks Ezechie
- De Prophecije van het lijden Christi
- Het gebet Danielis des Propheten
- Het Lofsang des Propheten Ionas
- Het Lofsang des Propheten Abacuc
- Het Lofsang Marie
- Het Lofsang Zacharie, des Vaders Ioannis des Doopers
- Het Lofsanck der schare der Engelen die den Schaep herderen by nachte verschenen
- Het Lofsang Simeonis
- De thien geboden des Heeren, nae der Hebreïssche waerheyt ten allernaesten uytgelegt
- Het heylig Gebet dat ons de Heere Iesus selve geleert heeft
- De twaelf Artijckelen des Christelijcken geloofs, welck is een cort begrijp der Apostolisscher leere, uyt haere schriften getogen
-Fauten [errata]

Hierna volgen nog Catechismus, formulieren, gebeden, ziektentroost e.d., die ook zijn opgenomen in Dathenus (in deze digitale editie zijn deze teksten bij Marnix daarom weggelaten), met nog als aanvulling vier formulieren: Forme des Bans of afsnijdinge, Forme van wederopneminge des afghesneden inde ghemeente Christi, Forme om te beuestigen de Dienaers des Woordts, die noyt te voren ghedient hebben, Forme van beuestinghe der Ouderlinghen ende Diaconen, en voorts enkele gebeden, bijvoorbeeld Een Christelyck Wacht-ghebedt in Crijchsnoot te ghebruycken.

De tekst van Marnix is in het origineel ongepagineerd.

Inhoudsopgave De Brune 1644

- De CL. Davids Psalmen, etc. [titelpagina]
- Extract, wt de privilegien
- Aen De Hooghe moghende Heeren, Mijn' Heeren, De Al-ghemeyne Staeten der Vereenighde Neder-landen [koptekst: Dedicatie]
- Aen De Christelicke Zangher, ofte Lezer
- Approbatie van de Classis van Zeelandt
- I. De Brunes Psalmen Davids
- De thien Geboden des Heeren
- Den Lof-Zangh Zachariae
- Den Lof-zanck Mariae
- Simeons Lof-zangh
- Symbolum Apostolorum, dat is, een korte belijdenisse des waeren gheloofs (Op de Ordinaere Wijse)
- Symbolum Apostolorum, dat is, een korte belijdenisse des waeren gheloofs (Op de Wijse van de thien Gheboden)
- 't Ghebedt onses Heeren Iesu Christi
- Register der Psalmen
- Register, Ofte Tafel van de Psalmen diemen zinght Op eenderley wijze.
- Register, om te vinden het ware ghebruyck van Davids Psalmen

Inhoudsopgave Het Boek der Psalmen 1773

- Het Boek der Psalmen, nevens de gezangen bij de Hervormde Kerk van Nederland in gebruik, etc. [titelpagina]
- Acte van Consent
- Aanwijzing van eenige Psalmen, die bij bijzondere gelegenheden, en bij het verklaaren van de Christelijke leere konnen gezongen worden
- Het Boek der Psalmen
- Eenige Gezangen
    - De Tien Geboden des Heeren
    - De Lofzang van Maria
    - De Lofzang van Zacharias
    - De Lofzang van Simeon
    - Het Gebed des Heeren

De eerste Berijming van de XII. Artikelen des Geloofs
De tweede Berijming van de XII. Artikelen des Geloofs
Bedezang voor de Predikatie
Morgenzang
Bedezang voor het Eeten
Dankzang na het Eeten
Avondzang

- Lijst van alle Psalmen, naar den rang van ‘t A. B. C.
- Catechismus, ofte Onderwijsinge in de Christelicke Leere, die in de Nederlantsche Gereformeerde Kercken ende Scholen geleert wert (= Heidelbergse Catechismus)
- Belijdenisse des Geloofs der Gereformeerde Kercken in Nederlant.Overgesien in de Synode Nationael, laetst gehouden tot Dordrecht, in de jaren 1618 ende 1619
- Kort Begrijp der Christelicke Religie, voor die haer willen begeven tot des Heeren heyligh Avontmaal
- De Liturgie der Gereformeerde Kercken in Nederlant: Ofte De Formulieren by deselve in den uyterlicken Dienst gebruyckelick

Christelicke Gebeden, Die in de Vergaderinge der geloovigen ende elders gebruyckt worden
Gebedt des Sondaegs voor de Predicatie
Gebedt voor allen noot der Christenheyt. Des Sondaegs na de Predicatie
Gebedt voor de Leere des Catechismi
Een Gebedt na de Leere des Catechismi
Een kort Gebedt voor de Predicatie in de Weke
Een kort Gebedt na de Predicatie in de Weke
Het Morgengebedt
Het Avontgebedt
Een Gebedt voor de Handelinge des Kerckenraets
Een Gebedt na de Handelinge des Kerckenraets
Een Gebedt voor de vergaderinge der Diakenen
Het Gebedt voor den Eten
Het Gebedt na den Eten
Gebedt voor de krancke ende aengevochte menschen
Formulier om den heyligen Doop te bedienen aan de kleyne kinderen der geloovige
Formulier om den heyligen Doop te bedienen aan bejaerde Persoonen
Formulier om het heylige Avontmael te houden
Formulier des Bans, ofte der Afsnijdinge van de Gemeynte Christi
Formulier van Weder-opneminge des Afgesnedenen in de Gemeynte Christi
Formulier om te bevestigen de Dienaren des Goddelicken Woorts
Formulier van Bevestinge der Ouderlingen ende Diakenen, daer men deselve te gelijcke bevestigt
Formulier om den Houwelicken staet voor de Gemeynte Christi te bevestigen

- De Sieckentroost: Welcke is een Onderwijsinge in den Geloove, ende den Wegh der Saligheyt, om williglick te sterven
Sommige troostelicke Spreucken der heylige Schrift, om in dootsnooden te bidden
Nogh sommige Spreucken, den krancken dienende in sijn uyterste
- Belijdenisse des Geloofs, gestelt in ‘t Concilium van Niceen, in den jare na Christi geboorte 325
- Geloofsforme ende Bekentenisse van Athanasius, Bisschop van Alexandrien, Geschreven in ’t Jaer na Christi geboorte 333
- Register

De onberijmde psalmvertaling van de Statenvertaling die in de marge is gedrukt, is in de digitale editie niet opgenomen. Het voorwerk is gepagineerd met romeinse cijfers en de psalmen zijn gepagineerd door middel van folionummers op de rechterpagina’s: fol. 1 t/m fol. 89; de catechismus en de daaropvolgende stukken zijn gepagineerd van pagina 1 t/m 47.

Gevolgde werkwijze bij het digitaliseren

Eerder is voor de Statenvertaling 1637 onderzocht in hoeverre het mogelijk is de tekst te scannen en met behulp van software te ‘lezen’, en vervolgens de scan met de hand te corrigeren. Het aantal scanfouten bleek voor deze werkwijze echter veel te groot. Dat komt vooral doordat de tekst voor het grootste gedeelte gezet is in lastig leesbaar gotisch schrift. Daarom is ervoor gekozen de teksten in hun geheel over te tikken. Daarbij werden alle tekstelementen (boektitels, boekinleidingen, tussenregels etc.) direct voorzien van coderingen teneinde de tekst gemakkelijker op internet te kunnen plaatsen.

Elke overgetikte portie tekst werd integraal met het origineel vergeleken en gecorrigeerd. Daarna werden alle porties samengevoegd tot complete boeken en vond een tweede controle plaats. Die tweede controle betrof enerzijds technische aspecten, zoals de plaats van de folio- of paginanummers, de compleetheid van de tekst, het gebruik van de juiste coderingen. Anderzijds werd opnieuw gekeken naar de legger, met name door gericht te zoeken naar veelgebruikte lettercombinaties waarin gemakkelijk tikfouten kunnen optreden, zoals *aa* (is meestal *ae*), *ui* (meestal *uy*), *-ik*/*-ok* (meestal *-ick*/*-ock*), etc. Tot slot is de vormgeving van de verschillende onderdelen van de kerkboeken onderling vergeleken en in overeenstemming gebracht, zodat het eenvoudig wordt bepaalde psalmteksten of lofzangen in de verschillende boeken met elkaar te vergelijken.

Leesproblemen

Wanneer de legger leesproblemen opleverde doordat bijvoorbeeld letters zijn afgesleten, door inktvlekken, vliegenpoepjes, gaatjes of vouwen in het papier en dergelijke, is de bewuste passage nagekeken in een ander exemplaar van dezelfde editie of, waar dat niet mogelijk was, in een latere editie of in een moderne tekstuitgave – in dat laatste geval kon de spelling van de woorden natuurlijk niet

vertrouwd worden. Aangezien er slechts één 'origineel' van de uitgave uit 1583 van Van Haecht beschikbaar was, namelijk een fotokopie van het Meertens Instituut die op sommige punten zeer slecht leesbaar was, is de tekst van dit werk bij leesproblemen vergeleken met die van de eerste druk uit 1579, hoewel er tussen de editie 1579 en 1583 kleine verschillen in spelling bestaan en de tekst opnieuw is opgemaakt.

Als bij vergelijking met een ander exemplaar van het boek bleek dat er sprake was van een individueel-mechanische afwijking van de legger (bijvoorbeeld een vlekje of 'gerezen wit'), dan werd deze afwijking in de uitgave genegeerd. Bij onoplosbare leesproblemen is altijd gekozen voor de klaarblijkelijk bedoelde vorm.

Diplomatische uitgave

De gedigitaliseerde versie is een diplomatische weergave van de tekst, dat wil zeggen dat het origineel zo exact mogelijk is gevolgd, inclusief inconsequente spellingen. Ook het hoofdlettergebruik en de interpunctie van het origineel en de leestekens zijn exact overgenomen. Druk- of zetfouten uit geraadpleegde exemplaren zijn niet gecorrigeerd, behalve als zij in de werken zelf opgenomen waren in een erratalijst.

Wel is het spatiegebruik rond leestekens in de digitale versie genormaliseerd. Dat houdt in dat er na (en niet vóór) leestekens consequent een spatie is gezet, onafhankelijk van het feit of er in het origineel een hele, halve of geen spatie staat. In deze periode lieten de zetters regelmatig spaties weg, of ze plaatsten slechts een halve spatie, als dat beter uitkwam om de regel uit te vullen. Omdat het hier gaat om een betekenisloos typografisch verschil, is dit in de digitale editie genegeerd. Ook het gebruik van spaties in afkortingen van bijbelboeken is rechtgetrokken; zie de paragraaf over 'Noten met verwijzingen naar bijbelplaatsen' hieronder.

Eveneens genormaliseerd is de manier waarop in *Het Boek der Psalmen* uit 1773 citaten zijn aangeduid: in het origineel beginnen citaten met twee komma's onderaan de regel, die op alle volgende regels herhaald worden, en eindigen citaten met twee hoge komma's. In de digitale uitgave is dit genormaliseerd: alle citaten beginnen en eindigen met gewone dubbele aanhalingstekens, die niet worden herhaald voor een nieuwe regel.

Niet altijd is eenduidig uit te maken of er tussen woorden sprake is van een hele, halve of geen spatie in het origineel. Bij het digitaliseren van de tekst hebben wij in de gevallen dat het niet duidelijk is of er sprake is van een (kleine) spatie, veelal gekeken naar de context: staan de bewuste woorden daar meestal aaneengeschreven of juist niet? Een zekere mate van subjectiviteit was soms onvermijdelijk. De regel, die wij consequenter hebben doorgevoerd dan in het origineel van Dathenus, Van Haecht en Marnix, is: geen spatie als de apostrof binnen een woord of woordgroep staat (s'herten, blad'ren, s'doots G'nade, t'saem, t'lant, d'ouertreders), in andere gevallen wel een spatie (Heer' ende'. Nu coem' de, End' blijf', wat sond' ende onrecht' is). In *Het Boek der Psalmen* uit 1773 is het zetsel veel moderner en zijn de spaties bovendien veel duidelijker; hier hebben wij dan ook het origineel nauwgezet gevolgd.

Fractuur en romein

De tekst van de kerkboeken is grotendeels gezet in gotische letters, fractuurschrift genoemd. Binnen dit schrift kent men geen verschil tussen de hoofdletter I en de

hoofdletter J; deze letter is altijd overgenomen als I, bijvoorbeeld in Iacob, Ierusalem, Ioden. In het gotische zetsel van Dathenus, Van Haecht en De Brune wordt evenmin een verschil gemaakt tussen de hoofdletter V en U: beide zijn als V gezet. Van Haecht gebruikt wel twee verschillende letters V, afhankelijk van waar dit teken in de tekst voorkomt: een grote sierletter V als eerste letter van een nieuwe strofe, een gewone hoofdletter V aan begin van de overige regels van een strofe. In de digitale uitgave zijn beide letters als een hoofdletter V overgenomen. Het zetsel van Marnix en *Het Boek der Psalmen* 1773 kent wél een verschil tussen de hoofdletter U (met een ronding naar links) en de hoofdletter V (met een ronding naar rechts). Ook de grote sierletters waarmee iedere strofe bij Marnix begint, kennen een vormverschil tussen de sierletter U (een hoefijzervormige halve boog) en de sierletter V (met een haaltje rechtsonder).

Soms zijn er er stukjes tekst, meestal titels of ondertitels, romein gezet (onze moderne drukletter). Het romeinse schrift maakt wel een onderscheid tussen de hoofdletter I en J en tussen de hoofdletter U en V. Romein gezette tekst is in de digitale versie cursief weergegeven, waarbij de leestekens (komma en punt) binnen de cursief getikte stukken meegecursiveerd zijn, maar leestekens na de cursieve tekst romein zijn gezet. Losse Arabische cijfers (1, 5, 10 etc.) binnen gotische tekst zijn in de digitale editie niet gecursiveerd omdat de keuze voor deze letter niet is ingegeven door de behoefte om de tekst te onderscheiden van de omringende tekst, maar door het gegeven dat het fractuurschrift geen tekens voor cijfers kent. En evenmin zijn romeinse sierkapitalen in een verder in het fractuurschrift gezet woord gecursiveerd; wel is in die gevallen een verschil gemaakt tussen de hoofdletter I en J: zo begint in *Het Boek der Psalmen* uit 1773 psalm 9 met Ik en psalm 47 met Juicht (en niet Iuicht).

Vormverschillen tussen gotische letters zijn buiten beschouwing gelaten, omdat het gaat om betekenisloze typografische verschillen. Voorbeelden daarvan zijn de twee vormen van de r (de gewone en de zogenoemde ronde r die volgt op een ronde letter, zoals een o) en de twee verschillende letters s (de korte en de lange s, die wat op een f lijkt). In Dathenus is zelfs sprake van drie verschillende letters s: naast de korte en de lange s een s die lijkt op een f met een bolletje rechts in het midden. Deze drie letters hebben een eigen distributie: de lange s is meestal gebruikt voor een medeklinker (list, voorspoedt), tussen klinkers (afgrysen) en aan begin van een woord (sullen); de gewone s staat aan het einde van een woord, vooral na een medeklinker (Godes, Godts, als, myns, Daghelicks, Grootelicks, ons); en de s met bolletje komt vaak na een klinker aan het eind van woord of lettergreep (boosheit, huys, pryst, ghedachtnis, ghewis, kruys, Dies).

Marnix kent een kleine letter u (met rechts beneden een pootje dat iets naar rechts afbuigt) en twee soorten v's, eentje met linksboven een pootje en eentje met een dwarsstreepje halverwege de linkse verticale lijn van het boogje. De v met het haaltje staat aan het begin van het woord, in andere posities wordt meestal de v zonder haaltje gebruikt. Omdat het dus gaat om positionele varianten zijn beide v's als v getranscribeerd.

Kleinkapitaal gezette woorden of tekstgedeelten zijn als hoofdletters overgenomen: het verschil tussen kapitaal en kleinkapitaal is typografisch; het gotische schrift kent geen kleinkapitaal. Maar kleinkapitale letters midden in een verder klein gezet woord zijn genegeerd: dit komt uitsluitend voor in het zetsel van Dathenus en het gaat daarbij met name om de kleinkapitale letters y, k, t en d. In de variatie tussen kleinkapitale en kleine letters hebben wij geen regelmaat kunnen ontdekken, zodat de keuze van

de kleinkapitale letter wellicht eenvoudigweg bepaald is doordat er in de zetbak niet genoeg kleine letters zaten.

Er is in de digitale uitgave geen onderscheid gemaakt tussen de Duitse komma (/, schuine streep, gebruikt in de gotische tekst) en de gewone komma (gebruikt in romeinse tekst): beide zijn als gewone komma overgenomen. Overigens is het bijzonder dat in de tekst van Dathenus in het gotische zetsel een gewone komma is gebruikt; in de andere boeken, ook in *Het Boek der Psalmen* uit 1773, komt in het gotische zetsel uitsluitend de / voor.

Soms staat in Van Haecht binnen een regel het teken //. Met dit teken // werd een vorm van rijm aangeduid (binnenrijm, middenrijm en dubbelrijm). Dit is exact overgenomen uit het origineel, bijvoorbeeld de volgende regels uit psalm 7:

> Als Leewen fel // Mijn Sile snel
> Heer', met der daet // Eenichsins quaet,
> Te haten my: // Ic laet-se vry:

Tot slot komt in de tekst van Dathenus een speciale e voor die hij schreef als ę; onder de e zit dus een gespiegelde komma. Deze letter, die wij in de digitale editie hebben overgenomen, wordt vrijwel uitsluitend gebruikt in de combinatie -ęer- en iets minder vaak -ęr-; het teken wordt dus gevolgd door -(e)r-, maar komt niet voor aan het woordeinde. Zo spelt Dathenus bijvoorbeeld: ęerdsche, ęerdtryck, nęerstighlick, rechtuęrdigh, beghęert, węeren. Het speciale teken ę is door de Gentse drukker Joas Lambrecht geïntroduceerd in zijn *Nederlandsche Spellijnghe* uit 1550. Lambrecht schrijft dat hij dit teken gebruikt voor de zware e in peerd, steert, wereld, bleten ('blaten'). Deze spellingconventie werd overgenomen door Lambrechts stadgenoot en vriend Jan Utenhove, die in 1556 een vertaling van het Nieuwe Testament en vanaf 1551 gedeeltelijke psalmberijmingen publiceerde. Het is interessant om te zien dat Dathenus dit speciale teken overnam uit de concurrerende psalmberijming van Utenhove. In latere edities van Dathenus verdween dit speciale teken. Nog een voorbeeld van invloed van Utenhove op Dathenus is het gebruik van *sick* in plaats van *sich*, dat eveneens in latere edities van Dathenus verdwijnt.

Ligaturen, breviaturen en afkortingen

Ligaturen in met name Latijnse woorden zijn in de digitale versie uitgeschreven. Zo is de ligatuur æ in Lucæ overgenomen als ae (Lucae), en de ligatuur van c en t (ct met een rondje boven de c) is weergegeven met ct (Actorum). Een ringel-s is overgenomen als ß.

Breviaturen zijn, zoals gebruikelijk in diplomatische uitgaven, opgelost, en de toegevoegde letters zijn gecursiveerd, zodat lezers kunnen zien dat het hier gaat om een editorische ingreep. De meest voorkomende breviaturen zijn:

- eñ, opgelost als en*de*;
- een klinker met een liggend streepje erboven, opgelost als *n* (getoge*n*, heete*n*) of *m* (he*m*, Euangeliu*m*, co*m*t);
- een haaltje door of op de v is opgelost als *er*: v*er*lost; indien gevolgd door een cijfer is het opgelost als v*ers*;
- *z* of een kleine *2* na een medeklinker is opgelost als *heyt*: barmhertich*eyt*, goeth*eyt*; dz is opgelost als d*at*; nz als n*iet*;

- &c. is opgelost als *et*c. Daarentegen is het losstaande teken & niet opgelost maar exact overgenomen.

Overigens komen in *Het Boek der Psalmen* uit 1773 geen breviaturen meer voor.

'Gewone' afkortingen in de tekst, met name afkortingen van bijbelboeken in de noten in de Heidelbergse catechismus e.d., zijn ongewijzigd overgenomen.

Notenbalken en muzikale aanduidingen

De notenbalken die in de oorspronkelijke tekst zijn opgenomen, zijn in de digitale editie weggelaten. Tekstuele informatie voor het zingen zijn wel uit het origineel overgenomen, zoals tussenzinnen zoals 'Die naevolghende veerßkens werden also ghesonghen' en de rustpunten die aangegeven zijn door het woord 'Pauze' of door drie, zes of negen asterisken (in de digitale editie altijd overgenomen als drie asterisken: ***). In Dathenus komen zowel PAVSE als tweemaal drie sterretjes voor; dit was overgenomen uit de Geneefse psalmen, waar het te maken had met het psalmrooster dat voor de Franse diensten werd gebruikt. In *Het Boek der Psalmen* uit 1773 is deze pauze-indeling in principe ongewijzigd overgenomen uit Dathenus, maar er werd geen verschil meer gemaakt tussen PAUZE en asterisken: beide gevallen werden aangeduid als PAUZE. Bij Marnix worden rustpunten aangegeven door asterisk-reeksen, die soms genummerd zijn met een romeins of Arabisch cijfer tussen haakjes, of door een reeks kruisen in plaats van asterisken, in de digitale editie overgenomen als +++. De Brune heeft in de marge de afkorting *P.*, *Pa.* of *Pau.* geplaatst om aan te geven waar gepauzeerd moet worden; ook wel genummerd I.*P.*, 2.*P.*, etc., ook wel onder elkaar geplaatst, op de eerste regel bijvoorbeeld III. en daaronder *Pau*. De plaatsen die hij aangeeft, komen in principe overeen met die in Dathenus. (Zie ook de paragraaf over zetfouten hieronder.)

Van Haecht gebruikt geen asterisken of het woord pauze. Wel heeft hij bij sommige psalmen rechtsgelijnd het woord Sela opgenomen (bijvoorbeeld psalm 7: En cunnen sy niet segghen. Sela.). Dit is een Hebreeuws woord waarvan de betekenis niet zeker is maar dat wordt beschouwd als markering van een rustpunt voor de zang, bijvoorbeeld aan het einde van een strofe. Ook De Brune gebruikt overigens Sela! in zijn tekst, maar dit komt niet overeen met de plaatsen in Van Haecht.

In het tweede gedeelte van Van Haecht eindigen de gezongen psalmen met op de laatste regel rechtsgezet een genummerde Gloria, bijvoorbeeld op p. 35: 6. Gloria, dat is de seste (variant van een) Gloria. Luther kende vanouds twaalf verschillende Gloria's, in Van Haecht komen er zes voor, en die staan voluit helemaal achter in deel twee op pagina 127-128. De bedoeling is dat de genoemde gloria's door de gemeente gezongen werden aan het einde van de bewuste psalm.

Regelindeling en paginering

De vormgeving van de oorspronkelijke tekst is in de digitale uitgave losgelaten, voor zover het niet gaat om rijmende tekst. De regeleinden komen in die gevalllen in de digitale uitgave dus niet overeen met die in de oorspronkelijke tekst. In rijmende psalmen en gezangen zijn de regeleinden uit het origineel in de digitale uitgave wél

gehandhaafd, omdat anders de zin van de berijming wegvalt. Soms beslaat een versregel in het origineel meer dan één regel; dan loopt de tekst door naar een tweede, diep ingesprongen regel of is een woord of een half woord dat niet meer op de regel past, aan het einde van de regel er direct boven of onder geplaatst, al dan niet voorafgegaan door een haakje open. In deze gevallen is de versregel in de digitale editie achter elkaar op één regel gezet, conform de bedoeling van de vertaler/drukker.

Strofen waarbij in het origineel notenbalken zijn geschreven (voor *Het Boek der Psalmen* 1773 geldt dat voor de complete psalmen en gezangen), hebben in het origineel een regellengte die afhangt van de muzieknotatie; wel is telkens door middel van interpunctie en hoofdletters aangegeven waar een nieuwe regel begint. In de digitale editie zijn als gezegd de notenbalken weggelaten en zijn de versregels telkens op een aparte regel geplaatst, in overeenstemming met de strofen zonder muziekbalken. Zo luidt het begin van psalm 1 uit Dathenus in het origineel:

> DIE niet en gaet in der godloo-
> se raet, Die op den wegh der sondaere*n* niet
> staet, ...

In de digitale editie is dit overgenomen als:

> DIE niet en gaet in der godloose raet,
> Die op den wegh der sondaere*n* niet staet,

In Van Haecht hebben sommige psalmen in de eerste strofe een herhaling van een stukje melodie; in dit geval staan er twee regels onder de notenbalk direct onder elkaar. Ook in die gevallen is in de digitale uitgave de bedoelde tekstvolgorde aangehouden. Het origineel luidt in psalm 2 bijvoorbeeld:

> [notenbalk]
> VVaeromme de Heydenen boos Dus
> Soo te vergheefs spreken altoos? De
> [notenbalk]
> rasen, ende de liden
> Coninghen doen ghebiden, Ia, raet=
> [notenbalk]
> slaghen tegen den Heer’:

In de digitale editie is dit overgenomen als:

> VVaeromme de Heydenen boos
> Dus rasen, ende de liden
> Soo te vergheefs spreken altoos?
> De Coninghen doen ghebiden,
> Ia, raetslaghen tegen den Heer’:

De afbreekstreepjes (in Dathenus in het origineel weergegeven als een klein liggend streepje, in Van Haecht, Marnix en *Het Boek der Psalmen* als een =-teken), zijn in de digitale uitgave genegeerd. In Dathenus zijn sommige woorden ook afgebroken *zonder* afbreekstreepje; ook in die gevallen zijn de woorden in de digitale uitgave weergegeven als één woord.

Wanneer een regel is ingesprongen, is dat in de digitale uitgave in principe overgenomen; uitgesprongen regels (bijvoorbeeld in het formulier voor het huwelijk in Dathenus) zijn echter niet als zodanig overgenomen.

Er is altijd aangegeven waar een nieuwe pagina in het origineel begint (in Marnix alleen in de berijmde tekst, niet in de onberijmde margetekst). Wanneer het origineel

een paginanummering bevat, is in de digitale uitgave aan het begin van iedere nieuwe pagina het paginanummer opgenomen tussen vierkante haken en voorafgegaan door pag., bijvoorbeeld: [pag. 20]. Als op een enkele pagina binnen een gepagineerd gedeelte het paginanummer in het origineel ontbreekt, zoals op de titelpagina's, dan is het ontbrekende paginanummer door ons gereconstrueerd en stilzwijgend toegevoegd. Wanneer een complete afdeling in het origineel geen paginanummers bevat, zijn deze in de digitale uitgaven automatisch door de computer toegevoegd, en om te laten zien dat ze niet voorkomen in het origineel wordt het paginanummer voorafgegaan door een *, dus [pag. *20]. Dit is gedaan in het psalmgedeelte van Dathenus en in het complete werk van Marnix. In *Het Boek der Psalmen* uit 1773 zijn de psalmen gepagineerd door middel van folionummers op de (rechter) recto-pagina's, bijvoorbeeld [fol. 12r]; de (linker) verso-pagina's zijn ongenummerd. In de digitale versie zijn ook folionummers toegevoegd voor de verso-pagina's, bijvoorbeeld [fol. 12v].

Custodes onder aan de pagina's, katernnummeringen voor de drukker en binder of kopteksten boven aan de pagina zijn in de digitale uitgave genegeerd; alleen in De Brune is deze informatie geplaatst direct voor de pagina-aanduiding, bijvoorbeeld [fol. A1r, p. 1].

Noten met verwijzingen naar bijbelplaatsen

In Dathenus en *Het Boek der Psalmen* uit 1773 bevatten de Heidelbergse catechismus en enkele andere teksten noten in de marge met verwijzingen naar bijbelboeken. In Dathenus wordt hiernaar in de tekst verwezen door afwisselend een kruisteken (†; in de digitale editie weergegeven als +) en een asterisk (*). In *Het Boek der Psalmen* uit 1773 wordt met letters (a, b, c etc.) of cijfers naar de noten verwezen. Soms wordt er met één verwijsteken verwezen naar verschillende bijbelboeken die dan onder elkaar zijn gezet in de marge – in de digitale editie zijn deze noten achter elkaar gezet. Het komt weleens voor dat het symbool in de broodtekst ontbreekt, bijvoorbeeld aan het begin van een nieuw formulier (pagina 72 van Dathenus), waar de verwijzing kennelijk bij het motto hoort.

De spaties in de bijbelboeken zijn in de digitale uitgave genormaliseerd. Dathenus plaatst bij meerdelige Bijbelboeken een punt na het deelnummer: 1.Sam., 2.Cor. Die punt is overgenomen en er is in de digitale uitgave nooit een spatie geplaatst tussen de punt en de naam van het boek; in het origineel staat hier soms wel en soms geen spatie. Ná de naam van het bijbelboek is altijd een spatie gezet, gevolgd door het hoofdstuknummer, een komma en dan onmiddellijk daarna het versnummer, dus: Luc. 24,47. 1.Cor. 6,11. Tit. 3,3. Het teken & in de noten, dat staat voor *ende*, is als & overgenomen met een spatie ervoor en erachter, bijvoorbeeld: Prou 19,5 & 9.& 22,28., Prou.12,22. & 13,5. 1.Cor. 13,6.

Ook in *Het Boek der Psalmen* uit 1773 is het spatiegebruik genormaliseerd. In dit boek is de volgende notatiewijze gehanteerd: tussen de afgekorte naam van het bijbelboek en het hoofdstuknummer staat altijd een spatie, en hoofdstuknummers en verzen zijn in het origineel van elkaar gescheiden door een dubbele punt, soms wel en soms niet gevolgd door een spatie – in de digitale uitgave is hier nooit een spatie gezet, dus: 1 Cor. 1:9. Wanneer er meerdere verzen worden genoemd van hetzelfde hoofdstuk, worden de verzen van elkaar gescheiden door middel van een schuine

streep; deze is in de digitale uitgave overgenomen als een komma gevolgd door een spatie, dus: Joh. 5:28, 29.

Strofen en verzen

In moderne liedboeken zijn de strofen van de psalmen, liederen en gezangen genummerd. In de hier gedigitaliseerde kerkboeken, met uitzondering van *Het Boek der Psalmen* uit 1773, staan geen strofenummers. Wel is de tekst verdeeld in verzen, waarvan telkens de eerste regel is ingesprongen. Om de vergelijking tussen de verschillende berijmingen, inclusief moderne, te vergemakkelijken zijn in de digitale editie strofenummers toegevoegd. De strofe-indeling in Dathenus, Marnix en *Het Boek der Psalmen* uit 1773 komen met elkaar overeen, omdat ze alledrie van hetzelfde melodieëncorpus uitgaan. Al deze werken konden dus bij het toevoegen van de strofenummers als hulpmiddel dienen. De strofenbouw in de Lutherse psalmen van Van Haecht berust echter op een geheel andere traditie, ook de melodieën zijn anders. In concreto is de volgende werkwijze gevolgd.

In het kerkboek van Dathenus staat in het origineel aan het begin van iedere strofe van een psalm of gezang een ingesprongen paragraafteken, behalve bij de eerste strofe, die is voorzien van een notenbalk. Een strofe bestaat voorts uit meerdere verzen, waarvan telkens de eerste regel is ingesprongen zónder paragraafteken. In de digitale editie is het inspringen van de verschillende verzen uit het origineel overgenomen. Daarnaast heeft de eerste strofe het nummer 1 gekregen en is in de volgende strofen het ingesprongen paragraafteken vervangen door opeenvolgende strofenummers. Bij onzekerheid over de strofenummering is de gemoderniseerde editie op http://www.hervormdegemeente-delft.nl/ geraadpleegd.

In het kerkboek van Van Haecht zijn evenmin strofenummers opgenomen, maar in plaats daarvan is de tekst verdeeld in ingesprongen verzen. Dat inspringen is in de digitale editie overgenomen; sommige regels zijn dieper ingesprongen dan de overige en ook dat is exact overgenomen. Voorts zijn door ons strofenummers toegevoegd. Als gezegd komt de strofe-indeling in de Lutherse psalmen niet overeen met die van de andere kerkboeken. Latere edities van Van Haecht zijn echter wél voorzien van strofenummers. Op basis van een editie uit 1671 heeft vrijwilliger Sybe Bakker een overzicht gemaakt van de strofe-indeling bij Van Haecht, die in de digitale editie is verwerkt.

In het kerkboek van Marnix is de situatie het ingewikkeldst. Marnix plaatste boven elke psalm een inleiding (argument), terwijl in de marge zijn prozavertaling van de desbetreffende psalm werd afgedrukt. De nummers die Marnix in de kantlijn geeft, zijn dus geen strofenummers, maar corresponderen met de versnummering van de bijbelvertaling in de marge. Na de titel van de gezangen gaf hij aan uit welk bijbelgedeelte het gezang afkomstig was. Marnix heeft steeds het versnummer van zijn prozavertaling overgenomen op de corresponderende plaats in zijn berijming. Daarmee wilde hij laten zien dat hij in zijn berijming zo getrouw mogelijk de bijbelse tekst volgde – de versnummering komt meestal overeen met die in de latere Statenvertaling. Soms staat voor het opschrift boven de berijmde psalm al een 1, wat dus betekent dat in de onberijmde tekst het opschrift het eerste vers is. In de digitale editie zijn de versnummers overgenomen uit het origineel; een enkele maal staat het versnummer midden in het eerste woord, na de beginkapitaal – in de digitale editie is het nummer dan vooraan de tekst opgenomen.

Behalve deze versnummers zijn in de digitale editie tussen vierkante haken strofenummers toegevoegd, die ontbreken in het origineel. Dat gebeurde op basis van de indeling in de andere kerkboeken, maar daarnaast bevat het kerkboek van Marnix zelf ook een typografische aanwijzing: de beginkapitalen van strofen zijn namelijk iets groter en dikker gezet, en vertegenwoordigen (binnen de fractuurfamilie) duidelijk een ander lettertype dan de overige kapitalen, juist om aan te geven dat er een nieuwe strofe begint. In de originele tekst worden de regels bij Marnix voorts op enigszins onregelmatige manier ingesprongen en soms ook uitgesprongen. Dit is in de digitale editie niet overgenomen.

In het kerkboek van De Brune zijn de strofenummers opgenomen, behalve die van de eerste strofe; in de digitale editie is daarvan het nummer toegevoegd. In het origineel staan de strofenummers telkens gecentreerd op een aparte regel boven de tekst gevolgd door een punt, maar in de digitale editie zijn de nummers vooraan de regels geplaatst en is de punt weggelaten. Daarnaast zijn in het kerkboek van De Brune in de kantlijn (links op linkerpagina's en rechts op rechterpagina's) de versnummers opgenomen van de Statenvertaling 1637, behalve het eerste versnummer. De versnummers zijn in de digitale editie uit het origineel overgenomen en altijd in de rechtermarge geplaatst.

In *Het Boek der Psalmen* uit 1773 tot slot zijn in het origineel strofenummers opgenomen, behalve bij de eerste strofe; wij hebben de strofenummers uit het origineel in de digitale editie overgenomen en bij de eerste strofe het strofenummer 1 toegevoegd. Alleen in psalm 18 komt eerst een zogenaamde 'voorzang', die bestaat uit vier regels, gevolgd door strofe 1. Die voorzang is in de digitale editie als strofe 0 opgenomen – de strofen van psalm 18 in Dathenus en Marnix hebben deze zelfde nummering gekregen.

Zetfouten

Zetfouten zijn, als gezegd, niet gecorrigeerd (behalve in De Brune, zie hieronder). Omgekeerde letters zijn overgenomen zoals zij in het origineel staan: dus wanneer in de tekst is gezet teu of eeu (waarbij de u een n is die de zetter per ongeluk op zijn kop heeft gezet), dan is dit overgenomen als teu en eeu, niet als het bedoelde ten en een. Omgekeerd gezette letters die geen andere interpretatie toelaten, zijn wel als een normale letter overgenomen, bijvoorbeeld een omgekeerd geplaatste i.

Zetfouten in cijfers in de registers, strofenummers of paginanummers zijn in de tekst niet gecorrigeerd. Dat is evenmin gebeurd in de registers, hoewel de beginregels die daarin worden genoemd, regelmatig afwijken van de regels in de lopende tekst waarnaar verwezen wordt, bijvoorbeeld door de spelling y in plaats van ij of tt in plaats van t. De belangrijkste afwijking in Dathenus is in psalm 126, waar staat *Als Godt Zions gheuanghen al,* waar in het register (terecht) *gheuanghnen* staat. Al deze inconsequenties zijn in de digitale uitgave precies overgenomen zoals ze staan in het origineel. Ook verwijzingsfouten zijn letterlijk overgenomen, maar deze zijn in de achterliggende xml wél gecorrigeerd, zodat de link verwijst naar de bedoelde psalm, het bedoelde gezang of de bedoelde pagina. Het gaat om de volgende gevallen:

Dathenus 1566

In het Register aller Psalmen:

- Die dwaes die spreeckt in sijn herte. 41 – lees: 14

- O Godt op wien myn hope staet. 20 – lees: 70

Van Haecht 1583

In het Register:

- Alleen Godt in t'hoochste. fol. 116 – lees: 111
- Heer', neycht v Ooren, end' my. psal. xxxvi (36) – lees: lxxxvi (86)
- Heer', wy dancken v voor Goet. ol. 120 – lees: fol. 126

Er ontbreken in het Register (niet door ons aangevuld):

- Recht my o God psalm. xliij.
- Ten Hemel voer Christus gewis. fol. 76
- Christe Lof ick oorconde fol. 124.
- O Vader, Soon, heylige Gheest. fol. 127. (= i. gloria)
- Den Vader end' Soon' Eer' bewijst. fol. 127. (= ij. gloria)
- Godt Vader sy Lof, Eer' end' Prijs. fol. 127. (= iij. gloria)
- Godt den Vader van Hemel-rijc. fol. 127. (= iiij. gloria)
- O Vader, Soon, Heylige Gheest. fol. 128. (= v. gloria)
- Lof, Eer' end' Prijs met soeten Thoon. fol. 128. (= vij. gloria) [lees: vi. gloria]

In de paginering komen diverse fouten voor die in de digitale editie in de onderliggende xml gecorrigeerd zijn:

- pag. 31 wordt ten onrechte 51 genoemd
- pag. 32 komt tweemaal achter elkaar voor, tussen 31 en 33 (de tweede keer heeft het onderliggende nummer 32a gekregen)
- pag 72 komt tweemaal na elkaar voor; de eerste keer moet 71 zijn
- pag. 157 wordt ten onrechte 751 genoemd
- pag. 249 wordt ten onrechte 245 genoemd
- pag. 255 wordt ten onrechte 254 genoemd
- pag. 341 komt tweemaal achter elkaar voor; de tweede keer is 342 bedoeld

Marnix 1591

In het Register der Psalmen Dauids:

De Heer heerscht breedt end wijt. 79. – lees: 97.

Verder zijn enkele opmerkelijke zetfouten gemaakt in de beginregels, die echter niet door ons zijn gecorrigeerd. Vergelijk de registertekst (links) met de psalmtekst (rechts):

- Ps. 12: Verloss' ons Heer, want het getal der vromen. – Verloss' ons, Heer, want **sie tgetal** der vromen.
- Ps. 78: Komt voort mijn volck, komt mijne stem aenhooren. – Komt **voirts** mijn volck, komt mijne **leer** aenhooren.

- Ps. 104: Loif ende danck loif ende danck den Heer. – Loif **O mijn ziel**, loif ende danck den Heer.
- Ps. 125: Die hun betrouwen op God stellen. – Die hun **vertrouwen** op God stellen.
- Ps. 138: Ick wil dy bieden lof end eer. – Ick wil dy bieden lof end **danck**.

Ook in de nummers van de verwijzingen naar de bijbelverzen zijn enkele fouten gemaakt die in de achterliggende xml zijn opgelost, namelijk:

- psalm 33, bijbelvers 10 (tweede vermelding) moet 11 zijn
- psalm 35, bijbelvers 4 (tweede vermelding) moet 5 zijn
- psalm 43, bijbelvers 9 moet 5 zijn
- psalm 49, bijbelvers 3 ontbreekt
- psalm 50, bijbelvers 16 ontbreekt, 18 (tweede vermelding) moet 19 zijn
- psalm 139, bijbelvers 19 moet 10 zijn

In enkele gevallen is er een fout in de vermelding van het bijbelvers gemaakt in de berijmde tekst, maar staat deze in de marge wel correct of andersom. Om technische redenen is in deze gevallen in de transcriptie gekozen voor het cijfer of teken dat evident bedoeld is, bijvoorbeeld bij psalm 19, vers 11, waar in de marge correct 10 staat; of bij psalm 109, vers 12 in plaats van 14.

Niet gecorrigeerd maar exact overgenomen uit het origineel zijn: psalm 51 begint met vers 2 (zowel in berijmde als onberijmde tekst); psalm 73 bevat tweemaal voor twee onder elkaar staande regels het versnummer 1; psalm 108, 111: versnummer 1 ontbreekt; in psalm 112 staat versnummer 1 tweemaal vermeld, eenmaal bij de voorregel, eenmaal bij de melodie van strofe 1; psalm 138 bevat tweemaal strofe 2; psalm 139: versnummer 1 ontbreekt of is onderdeel van de ondertitel.

De Brune 1644

In de coupletnummers en bijbelverzen komen diverse fouten voor die in de digitale editie in de onderliggende xml gecorrigeerd zijn:

- psalm 14, bijbelvers I. moet zijn 2
- psalm 62, coupletgetal 5 (eerste vermelding) moet zijn 4
- psalm 74, couplet 15 moet zijn 12
- psalm 89, couplet 3.1 moet zijn 3
- psalm 94, margecijfer 1 moet zijn 8
- psalm 95, margecijfer 6 (eerste vermelding) moet zijn 5
- psalm 102, margecijfer 16 (tweede vermelding) moet zijn 17
- psalm 107, margecijfer 18 moet zijn 13
- psalm 111, margecijfers 5 en 7 moet zijn 1 en 2
- psalm 115, margecijfers 10, 11, 12, 13, 14 en 15 moeten zijn3, 4, 5, 6, 7 en 8
- psalm 119, na margecijfer 30 volgen de cijfers 13 en 23 in plaats van 31 en 32; margecijfer 50: lees 59; couplet 4 (tweede keer) moet zijn 64
- psalm 149, nummer van de psalm cxlxix moet zijn cxlix (149); margecijfer 3 (tweede vermelding) moet zijn 5
- Register der Psalmen:

Ghedenckt, o Heere aen David	Cxxij lees: Cxxxij (132)
Komt laet ons den Heer vroilick zijn,	Xciiij lees: Cxv (95)

Verder zijn er twee verschillen in de beginregels in het register ten opzichte van de psalmtekst zelf. Vergelijk de registertekst (links) met de psalmtekst (rechts):

Ps. 42: ALs een hert schreyt nae de vlieten, – Als een hert **schreeuwt** nae de vlieten,

Ps. 133: Ziet, hoe zoet, end' hoe lieffelick is het, – ZIet, hoe **goedt,** end' hoe liefelick is het,

In de originele tekst ontbreken in de volgende psalmen margecijfers (die verwijzen naar de verzen in de Statenvertaling) en pauze-aanduidingen in kennelijk doorlopende reeksen. Het gaat om de volgende gevallen, die niet zijn gecorrigeerd, noch in de tekst noch in de onderliggende xml:

- psalm 8, margecijfer 8
- psalm 15, margecijfer 3
- psalm 16, margecijfer 2
- psalm 17, margecijfer 2
- psalm 31, 2. pause
- psalm 33, 1. pause
- psalm 37, 2. pause
- psalm 71, margecijfer 6 en 1. pause
- psalm 74, margecijfer 18 en 19
- psalm 78, margecijfer 2. pause
- psalm 78, margecijfers van 24 t/m 29 alsmede 5. en 6. pause
- psalm 80, margecijfer 2
- psalm 81, 1. pause
- psalm 82, margecijfer 4, 5 en 6
- psalm 86, margecijfer 6
- psalm 89, couplet 11 heeft wel pause, maar niet dat het de 3. pause is
- psalm 92, margecijfer 3
- psalm 93, margecijfer 4
- psalm 102, margecijfer 4, 10, 13 en 1. pause
- psalm 105, margecijfer 13, 1. en 2. pause
- psalm 110, margecijfer 2
- psalm 112, nummering margecijfers begint pas bij 16
- psalm 115, 1. pause
- psalm 116, margecijfers 2 en 3
- psalm 118, 1. en 2. pause
- psalm 119, margecijfers 7 en 79
- psalm 123, margecijfer 2 komt twee keer voor.
- psalm 132, margecijfers 4 en 5
- psalm 133, margecijfer 3
- psalm 136, margecijfer 21
- psalm 139, na margecijfer 7 volgen de cijfers 2 en 3 en daarna cijfer 14
- psalm 145, margecijfer 5 komt twee keer voor (tussen 4 en 6).
- psalm 147, margecijfers 2 en 8

Editorische ingrepen

Dathenus 1566

De titel ‘Voorrede P. Datheni’ is in de digitale editie als boektitel toegevoegd; weliswaar staat dit niet aan het begin van de tekst, maar als zodanig is het wel op alle volgende pagina’s als koptekst vermeld.

De Errata hebben geen aparte boektitel in het origineel, maar voor het gemakkelijk opzoeken hebben ze die status wel gekregen in de digitale uitgave. De correcties uit de errata zijn ingevoerd in de digitale uitgave, conform de intentie van de schrijver. Daarbij zijn in de erratalijst echter opnieuw fouten geslopen: zo staat de correctie in Ps. 5. v*ers* 7. l. 2. niet in regel twee maar in regel 4, en de correctie in Ps. 37. v*ers* 10. l. 4. staat niet in vers 10 maar in vers 9. Niet uitgevoerd is de correctie: Ps. 84. v*ers* 5. l. 7. (den) isser te vele. (Hiermee zal de corrector bedoeld hebben dat het woord *den* in de broodtekst: ‘Dan’t is in den palaeysen soet’ gezongen werd als ‘Dan (he)t is in palaeysen soet’. Dit is echter ook in latere edities niet overgenomen.)

Van Haecht 1583

Op de titelpagina is ter identificatie tussen vierkante haken de auteursnaam Willem van Haecht toegevoegd, die wel vermeld staat in de drukken uit 1579 en 1582.

Marnix 1591

De twee lijsten met errata hebben geen aparte boektitel in het origineel, maar voor het gemakkelijk opzoeken hebben ze die status wel gekregen in de digitale uitgave. De correcties uit de errata zijn ingevoerd in de digitale uitgave, conform de intentie van de schrijver. Daarbij zijn in de erratalijst echter opnieuw fouten geslopen: zo moet de correctie: ‘Psalm 106. v. 7. li. 2. nae, Egipti stelt’ gelezen worden als:‘*li. 2, nae Egypti, stelt’ (= zet op regel 2 een komma na Egypti). Vijf errata hebben betrekking op de muzieknotatie in het origineel, waarbij steeds van een enkele noot de hoogte of de lengte is gecorrigeerd. Het betreft de melodie van psalm 31, psalm 89, Het eerste Lofsanck Mosis, Het Lofsanck van Debora en De Prophecije van het lijden Christi.* Deze errata zijn in de digitale editie weggelaten, omdat bij de liederen in de transcriptie de notenbalken ook niet zijn weergegeven.

In psalm 148 ontbreken de cijfers van de eerste drie prozaverzen en het cijfer 3 voor het berijmde vers 3 – al deze cijfers zijn stilzwijgend toegevoegd. In psalm 47 is vers 2 onberijmd tweemaal afgedrukt – de tweede maal is in de digitale editie weggelaten. In Psalm 59:10 ontbreekt in het onberijmde deel het haakje openen voor [slaet]; dit is toegevoegd.

In het tweede deel isin*Het gebet Danielis des Propheten*, vers 9, regel 5, de gezette tekst *wederspannich* met de hand gewijzigd in *wederspoorich*, wat beter rijmt op het

volgende *ongehoorich*. Uit onderzoek van Sybe Bakker in verschillende exemplaren van de tekst van Marnix is gebleken dat deze wijziging overal is doorgevoerd, kennelijk in overeenstemming met de intentie van de drukker of de auteur; daarom is deze ook in de digitale editie overgenomen.

De Brune 1644

In de digitale tekst staat soms achter een woord een asterisk. Hiermee is aangegeven dat in het origineel een aparte tikfout staat, die in de digitale editie is gecorrigeerd. Het gaat om de volgende gevallen:

fol. *7v: de *er staat*: dt
fol. A5v, p. 10: Jemini *er staat:* Temini
fol. C8r: Godtlooze *er staat*: Godtloooze
fol. E7r: valschelijck *er staat:* vaschelijck
fol. H2v: geson-den *er staat:* geson-sonden; zijn *er staat:* ziju,
fol. H5r: voor *er staat:* vooor
fol. H6r: Heer *er staat* Heeer
fol. H7r: Psalm *er staat:* Psam
fol. I1r: oock *er staat:* ooock
fol. I3v: uyt-tooght, *er staat:* uyt-toooght,
fol. I4v: (gewis) *er staat:* (gewis
fol. I5r: vergaringhe *er staat:* vegaringhe
fol. I6v: uyt-ghedelght *er staat:* nyt-ghedelght
fol. K2v: Immers *er staat:* IImmers
fol. K6v: GOdt *er staat*: GGodt
fol. L3v: Heyligheydt *er staat*: Heylihheydt
fol. L4r: gunst-ghenooten *er staat*: gnust-ghenooten
fol. L4v: Zang-Meester *er staat*: ZangM-eester
fol. M5r: Ghy *er staat*: Ohy; in ’t *er staat*: in ’t ’t
fol. M5v: Want *er staat*: Waut
fol. M6r: uws *er staat*: u’ws
fol. M6v: eeuw’lick *er staat*: eeuw’liek
fol. M7v: eeuw’ *er staat*: euw’
fol. N1v: goedigheydt *er staat*: geodigheydt
fol. N3r: psalm 94, aanduiding II in de marge in het begin van de tekst is weggelaten
fol. N4r: cxv *er staat*:cxv
fol. O1r: Ick *er staat*:Ijck
fol. O1v: ooghen *er staat*: oooghen
fol. O2v: eeuwigheijdt *er staat*: eeewigheijdt
fol. O3v: Psalm *er staat*: Psam
fol. O4v: Lovet *er staat*:Llovet
fol. O5r: haer *er staat* ha er
fol. O7r: een *er staat* en
fol. O7v: Pau. *er staat*:Pan.
fol. O8v: Pau. *er staat*:Pan.
fol. P1v: hy *er staat*: hy’
fol. P7r: heeft *er staat*: eeft

fol. P7v: Pau. *er staat*:Pan.
fol. P8r: Psalm *er staat:* Psam; rechter-zijde *er staat*: rechtr-zijde; DE *er staat:* Dde
fol. P8v: wegh *er staat*: megh
fol. T7v: ont-set *er staat:* on-tset
fol. Q2v: Doe *er staat:* Ddoe
fol. Q7v: woorden *er staat:* worden
fol. R4r: hebb' *er staat*: hehb'
fol. S8r: ghemaect *er staat*: ghemacet
fol. T7v: ont-set *er staat*: on-tset
fol. V1r: eeuwigheydt, *er staat:* eeuwighdt,
fol. V5r: Ick *er staat:* Hck
fol. X1v: Almachtighen *er staat:* Almachtigheu; Weder-opstandinghe *er staat:* Weder-opstandighe
fol. X2r: de laatste regel ontbreekt in het ex. KBH 2 C 27 en is toegevoegd naar de exemplaren UBL 502 G 21 (overigens van hetzelfde zetsel)
fol X3v: Heer *er staat*: Heeer

***De CL. DAVIDS PSALMEN*,**
Uyt de Hebreeusche, in de Nederlantsche tale, van woord tot woord, over-geset, ende met de Nieuwe Oversettinge des Bybels over-een-komende.
Door *Mr. I.* de *BRUNE*, Secretaris van de Ed. Moghende Heeren Staeten, 's Lands ende Graeflijckheyts van ZEELANDT.
[Houtsnede, David met harp, door I.C.I.]
***TOT MIDDELBURGH*,**
By *Zacharias* ende *Michiel Roman*, Boeckvercoopers, woonende op den Burcht, inden vergulden Bybel, Anno 1644.
***Met Privilegie, voor 13. Iaren*.**

Extract, wt de privilegien.

EEN yder zy verdacht, dat dit Psalm-bouck wert uytgegheven, met Octroy van de Heeren Staeten Generael, van dato 4. Martii 1643. Midsgaders attache ofte approbatie van alle de respective vereenighde Provincien int particulier, verbiedende dat niemant, als met consent van den Autheur, binnen den tijdt van XIII. naestkommende jaeren, innegaende naer het uytgheven des eersten drucks, het zelve, in 'tgeheel ofte deel, zal moghen naedrucken, doen naedrucken, uytgheven, ende verkoopen, ofte elders naeghedruckt binnen deze Landen te bringen, ofte verkoopen, &c. Op de verbeurten, van alle de Exemplairen, ende daer-en-boven van een somme van dry hondert Carolus guldens, breeder in de originele Octroyen uytghedruckt.

Ende om alle frauden teghen 'tOctroy ende Privilegien voor te komen, zoo is den Persoon van ZACHARIAS ROMAN Burger ende Capiteyn, binnen dese stadt Middelburch in Zeelandt, geauctoriseert, tot het teyckenen van alle de Exemplaren deser Psalm-boeken, wt de Hebreeusche inde Nederlantsche tale overgheset, conform de nieuwe over-settinghe des Bybels, door den Eerwaerden Heer, Mr. IOHAN DE BRUNE, Secretaris vande E:E: Mogende Heeren Staten des Graeflijckheyts van Zeelandt.

In Middelb. desen 12. Aprilis 1644.

Zacharias Roman

1644. [Ondertekening in handschrift.]

AEN De Hooghe moghende Heeren, MIIN' HEEREN, De Al-ghemeyne STAETEN der Vereenighde NEDER-LANDEN.

DE Goddelicken yver, by uvve H.M. aengevvent, om het Heyligh' Tempel-vverck te voorderen, en den vvegh ter Zaeligheyd te effenen, heeft zich van den aen-vangh der inlandsche beroerten, by alle gelegentheden, merckelick vertoont, en byzonderlick in dat ghevvichtigh besluyt, dat ons de nieuvve over-zettinghe des Bybels heeft uyt-ghekipt, en tot 's Weerelds vvonderlicke verlichtinghe, in 'tlicht gestelt. Uvve H.M. hebben alsdoen rijpelick inghesien, ende met diepe innigheden over-slaeghen, hoe dat alle vvetenschappen, konsten en taelen, in haer volle bloeyssel, hier te lande stonden: dat elck daer in opentlick, met sijn eyghen ooghen konde sien; of immers, door klaere middelen, vverden aengheleyt, om 'tmergh en 'tpit daer van te peylen, en van alles grondelick onderricht te konnen wesen: daer, in teghendeel, duystere, of moeyelicke ende geleerde bril-

len van noode waeren, om in 't Heylighdom des Heeren in te gaen, end' dat schoone Hemels-ghebouw van nae-by te bemercken. Dese onlust, en langh-besuchte swaerigheyd is, door dit loffelick raed-slot, geweert, en niet alleenelick de dienaeren Gods, maer oock alle andere lidmaeten, een ruyme deure gheopent, ter in-gangh des vertrecks van de Heere der Heerlickheyd. Ghesegent sy dat Goddelicke werck; gheseghent de herten, die dat eerst ontfanghen; de monden, die dat besloten, de handen en pennen, die dat bearbeydt, ende tot soo wenschelick een eynde hebben gebracht. Maer evenwel, om dat sijn volle leden te gheven, een dingh (vry uyt-gheseyt) is noodigh. De Psalmen, die soo erbarmelick gheledebraeckt, in onse Kercken werden gesonghen, dienen hervormt, en ter nieuwe smisse gebracht. Die wy tot noch toe hebben, sijn Davids Psalmen, met naeme; maer Dathens, metter daet: die noch Davids taele heeft verstaen, noch uyt die gheestighe, en gheestelicke borne heeft konnen putten, om ons met dat levende water te drencken. Dit heeft de Heer van S. Aldegonde, end' andere voor-treffelicke mannen beweeght, om dit lieffelick Zangh-werck te herstellen, en soo vele haer doenlick was, uyt de oorspronckelicke ader, met heldere beken, dat hemelsche nat, tot verquickinghe van alle dorstighe zielen, af te leyden. Maer dewijle sy ghelijck-tallighe veersen, met de voorgaende van die van Dathenus, hebben gesocht, en (dat meest hun gedwonghen en benepen heeft) aen rhijm-woorden sich heb-

ben verknocht, is hun het rechte vvit ontschoten, daer op sy nochtans meest hadden ghemickt; soo dat sy 'tvvel on-ghelijck naerder hebben gebracht, Pieter Dathenus verre achter rugghe laetende, doch even-vvel, in vele deelen, te kort sijn gebleven. Ick hebbe dan, naer langhsaem overlegh, om niet een van Gods vvoorden te verliesen, of te kreucken, midsgaders om gheen menschelicke aen te laschen, een nieuvve dicht-vvijse versint; devvelcke hoevvel niet en rhijmt, nochtans niet ongerhijmt en is, maer selfs in desen deele met de grond-sangh over - een - comende, ghelijck oock met het ghebruyck der Latijnen, Griecken, Arabers, Hebreen, ende meer andere natien: vvaer in ick de voet van de letter soo scherpelick hebbe naer-gehielt, als immers de Nieuvve over-settinghe, met on-onghebondene vvoorden heeft ghedaen: ghelijck uyt de verghelijckinghe kan vverden bespeurt. 'T welck ick ten oordeele van uvve H.M. ende alle schrift-geleerde stellende, hebbe my verplicht en genoodsaeckt gehouden, desen aerbeyd, op 'tTapijt van uvve H.M. Raed-tafel te legghen: op dat het door dien raeck, ghelijck gheheylight, oock gheveylight magh vvesen van alle on-heusche en vvan-leckere tongen, dien niet en kan smaecken, als dat van haer gevvas is, en van haer queeck her voortkomt: midsgaders om plichtelick te bevvysen mijn vvil-veerdigheyd, ten besten van uvve H.M.onderdaenen, en bysonderlick oock, ten dienste van uvve H.M. dien ick toevvensche soodanigh eyndeloos, onbepaelt gheluck, dat hier, by uvve vvereld-

sche heerschappy, sijn stand-plaetse; in den Hemel, sijn setel en eeuvvighe vvooninghe hebbende, uvve Hoogh-Moghentheden (met vervvisselinghe van dien NAEM, IN NAER-VOLGERS VAN HET LAM) vereenige met de Alderhoogste Moghentheyd, die verre buyten alle menschen en Enghelen bereyck gestelt, niet anders als met een Heylighe verbaestheyd moet aengebeden en verheerlickt vverden. Ghedaen te Middelburgh, den 13. Maert 1644, van

Vwe H.M. Eere en dienst-schuldighe onderdaen,
I. DE BRUNE.

AEN De Christelicke Zangher, ofte Lezer.

GHeen wichtigher werck end'van grooter belangh, als de Godsdienst: zonder welck geen land, geen staet, geen huys, geen gezelschap, jae gheen mensch alleen bestaen kan: zonder welck het heele rond der Aerden bovenst-onder keeren, ende in die eerste ongheschickte vorm-looze kloot veranderen zoude. Daerom is 't, dat oock het alderwoeste, end' meest ontmenschte volck, nerghens zoo verre verbeest end' van alle reden uyt-gheschut is, in wiens herte niet en smeult eenigh voncksken daer van, 't welck hun machteloos maeckt, om dat *gnoston tou theou, die kenbaerheydt Godes* te konnen wraecken. Spreeckt de dwaes by-wijlen in zijn herte, *daer en is geen God*, zoo voelt hy oock, t'anderen tijde, den gheessel end'de prickelen van den scherp-rechter der gewisse, end' zijne *ghedachten onder malkanderen, haer beschuldighende, ofte oock ontschuldigende*. Maer noch en is dat niet genoegh: de mensche moet al verder schryden, end' daer toe werden gebracht, dat hy door-trapt end' geweeckt in Godes woord, zijn eygen verstant onder-trappe, end'ghelijck in 'tonderspit legghe; alle zijn ghedachten gheheel gevanghen stellende, onder de gehoorzaemheydt van de Heere Christus, het eynde der Wet, tot rechtveerdigheydt eenen yeghelicken, die ghelooft. Maer alzoo de mensche, gheheel ont-aerdt van zijnen oorspronck, onder dat lieffelicke Iock niet buyghen en kan, ten zy dat hy hem kenne, die alles is in allen; end' dat hy met den Apostel wete, wien hy ghelooft, zoo moet hy, volghens de lesse van Iacob, *Wijsheyd van Gode begheeren, die-ze*

eenen yeghelicken mildelicks gheeft, zonder verwijt: end' met naemen, in des Heeren Wet zijnen lust scheppen, die dagh ende nacht over-dencken: sprekende tot God, end' zijn even-naesten, met Psalmen, Lof-zanghen end' Gheestelicke Liedekens, zinghende ende Psalmende den Heere in zijn herte. 'Twelck op dat een yeghelick doen mochte, niet alleenelick naer den zin, maer oock met de woorden van de Heere onze Godt; woorden die slagh geven, end' klem hebben, *die levendigh end' krachtigh zijn, deur-dringhende tot de verdeelinghe der Ziele ende des Gheests, der ghewrichten end' des merghs*; vryelick anders den mensche roerende, end' ten Hemel optreckende, als die met gemaeckte pronck van ghezochte bloemen toeghemaeckt zijn; hebb' ick my, by afghesnedene uyren, end' Sondaeghsche oeffeninghen, met alle ernst, ende voorgaende beden tot Godt, ten uyttersten bevlijtight, om de gedichten, van de *ghezalfde des Gods Iacobs, die lief'lick is in Psalmen Israels*, van woord, tot woord, strickelick ende naer de voet des letters, t'onzer gewoonelicke gezangh te brenghen: 't welck hoewel het oock by andere is gedaen, zoo en is het maer geschiet by Poëtische uytbreydingen, slaende eenighsints op de meyninge van de Psalmen, maer niet eenvoudelick end' zuyverlick de woorden des H. Gheests uytdruckende: zoo dat de ghewoonelicke zanghen (oock naer het oordeel van die ghene, welcke de eere van Godt ontfanghen hebben, om dien Orakel-stoel te beklimmen) veel meer Gheestelicke Liedekens, als Davids Psalmen konnen ghenoemt werden. Ende op dat de Ghemeynte Gods, klaerlick mocht werden onder-richt, wat van die Psalmen zy: zal niet on-noodigh wezen, van dien dichter oock yets te zegghen. Deze is genaemt geweest Petrus Dathenus, eertijds een Munnick van Poperinghe, in Vlaenderen: maer naermaels de kappe, en de onreynigheyt die daer in stack, uytgheschut hebbende

heeft hy de hervormde Godsdienst ende het leer ampt van dien, aengenomen: daer in hy zich met zoo heftighen als deftighen yver heeft ghequeten, dat hy niet en meynde stemme of aessems ghenoegh te hebben, om zijn inwendigh vyer lucht en toch te gheven. 'T is zeker, ghelijck hy menschelicke zwackheden onderhevigh is gheweest (van andere, dezer eeuwen, met scherpe pennen, doorghestreken) dat hy oock zeer prijzelicke gaven heeft ghehadt: uyter maeten bezigh en oegstigh gheweest zijnde, om in den Oegst des Heeren zijnen aerbeyt vlijtelick te besteden. Dit blijckt ghenoeghsaem, behalven andere preuven, uyt de Psalmen, welckers gezangh onze kercken van zijne zorghe ende neerstigheyt verheffen. Want deze man Gods, vol yvers, en driftigh tot voort-zettinghe van 't oprechte gheloove, merckende, hoe de Francoisen en Waelen, in Goddelicken brand ontstaecken, en ghelijck ten Hemel wierden op-getoghen, door het zinghen en aenhooren der Psalmen, by (*Marot, en Beza,*) in dichte ghebracht, heeft zich niet onthouden, noch ghespaert, eer hy de zelve in Vlaemsche taele heeft overghestelt. 'T welck buyten twijffel, niet zonder merckelicke vrucht en ontstekinghe der herten ter Godzaeligheyt is geschiet: als zijnde geen kleyn behulp, voor dien tijd der onwetenheyd: in welcke de smaeck en 't Gehemelte noch niet geleert en was, het harde van het murruwe, het ghekoockte van het rauwe te onderscheyden: als wanneer het meestendeel der Christenen, kinders waeren in't verstant, end' met melck, hoedanigh oock toe-gemaeckt, tot haeren troost ghevoedt wierden: Maer nu Godt de Heere vry een ander licht van kennisse der taelen, end' gheleertheyd daer uyt vloeijende, heeft laeten op-daeghen, wie van ghezonde zinnen en bemerckt niet de elen[di?]ghe ghebreckelickheijdt van dat werck? Om niet te spreken van de onduijtsche taele; van 't jammerlick gedicht, van de on-nutte stop-woorden, als van *fijn, bloot, een-*

paer, koene, gaer, klaer, reyn, zaen, dit termijn, &c. die over al zwermen; van de in-ghelaschte stucken, grooter dickwils als het laecken; komt byzonderlick in op-merckinghe, dat de zin van Godes gheest, dickwils niet alleenelick niet en werdt uyt-ghedruckt, of verklaert, maer deur ver-ghehaelde in-voeghselen verduystert, jae zomtijdts gheheel verdelght. 'T is my meermaels gebeurt, dat zoeckende, waer eenigh veers der Psalmen by *Dathenum* wierde ghevonden, het zelve t' zoecken en onvindelick bleef, jae wel oock een teghenzin van dien ontmoetede. Ziet dien de moeyte niet en verveelt, Psal. 107. verss. 9, 10, 20, *&c*. Psal. 141.6. ende meer andere: ghy zult verwondert zijn, wat datmen dus langhe, zonder achter-dencken heeft ghezongen. Wiens ooren konnen huydendaeghs verdraghen, dat Godt *eerbaer*, end' wat dierghelijcke by-stel-woorden meer zijn, ghenoemt werdt? wiens ghehoor en wert-ter niet ghequetst, als onder dat ernstigh woordt des Heeren, *Pof-hanssen*, ende meer andere onwoorden spelen? Voorwaer het loffelijck ghedicht werdt veeltijdts door den inhoudt ont-eert, end' ghelijck verraeden; hier werdt den inhoudt door den rhijm besmeurt, door on-kunste verdonckert, end' door onkunde verkeert. End' nochtans zijn vele luyden hier op verleckert. Maer waerom doch? Men let doorgaens meer op den toon, end' 't dwaze oor-ghejuck, als op het pit end' mergh des verstandts. Hierom zietmen, dat op speel-waghens, end' in onbesuyste ghezelschappen, tusschen alle dertelheyd, end'on-gheschickte ghebeeren, oock deze Goddelicke stoffe onheylighlick werdt onder-menght. End' dat werdt dan met de naem van *devotie* bekleedt. Dit alles en werdt van my niet ghezeght, om den goeden yveraer te verkleenen, zijne faeme te ondermijnen, end' zijne ghedichten, daer noch veel goedts onderloopt; haetelick te maec-

ken. Dat zy verre. Maer mijn byzonder oogh-punt is, in deze mijne Psalm-dichten, de menschen zoo nae by, tot de eyghen woorden end' stijl van den Heylighen geest te brenghen, als nae mijn' meughe, doenelick is gheweest. End' niemant (hy proeve, wie het wil) en zal daer toe naerderen, vast zijnde aen den bandt van rhijmwoorden. Ick hebbe voor dezen in dat water in-ghezeylt gheweest: dan deernis hebbende met het verlies, of kreucke van zoo krachtighe woorden, met buygingh end' verminckingh van de zin, ben wederom ter goeder uyre, in de haven ghekeert, daer ick was uyt-ghetoghen. Die een reyne neuze, end' wel ghezuyverde ooren hebben, zullen dit met de preuve wel beseffen. Ick weet wel voor-slaeghs, dat velen, byzonderlick on-gheletterde, end' der Hebreeusche taele on-kundigh, dit werck niet wel te zinne zal staen: Alzoo een-aenghenomen ghebruyck niet wel en is te vertijghen; end' dat zeer qualick kan af-zoeten, dat-men, van 's Moeders zogh aen, heeft geleert. Maer ick vertrouwe, dat wel-gheoeffende verstanden, dat zullen met de rechter-hand vatten; end' dat andere, 't gene nu, om de zwackheydt van haer maghe, rauw valt, 't zelve metter tijdt ghemeuckt end' ghemurruwt, (alwaer 't maer in de hooghste Weerelds ouderdom) lieffelick zal vallen. In allen ghevalle, zal ick mijnen aerbeydt voor rijckelick beloont houden, zoo het maer eenighe te staede, end' nuttighen ghebruycke komme. Want al de Weereldt te behaeghen, is een ghenade, die het oude spreeckwoordt zelfs aen Iupiter weyghert. Noch een weynigh aen de geleerde: dewelcke, oock nevens andere, zullen verwondert zijn, over deze tot noch toe on-bekende ghedichten, die elders over al gherijmt, hier ongherijmt t' eynde rollen. Maer deze zullen oock daer by ghedencken, (nevens het ghene hier voren aen haere H. Mooghende is ghezeght) dat het

Rhijm-verlies oneyndelick gheringher is, dan de winste, die hier by werdt ghedaen: als waer door de eyghen woorden des H. Geests, in haer volle kracht, werden behouden, end' alle menschelicke by-voeghselen (die de rhijm nootwendelick mede treckt, end' dickwils buyten den wegh ende 't Goddelicke Wit, af-leyden) werden ghemijdt. End' wat isser doch aen den rhijm gheleghen? Wie kan die in 't zinghen ghewaer werden, daer een veers, door den zangh, zoo langhe werdt ghesleijpt, dat dickwils het derde, vierde, of vijfde, maer en rhijmt. 'T heeft noch al moeyte end' swaerigheijdt genoegh ghehadt, met deze vrijheijdt, binnen mate te blijven. Eenen Psalm is zomtijdts drijmaels hergoten gheweest, eer hy zijn vorme heeft ghenomen. Een woord-lidt heeft een reghel, die een veers, dit een gheheelen Psalm doen veranderen. Te zegghen, dat een Pinxter-wind my heeft ghedreven, zoude by zommighe nae vermetelheydt, end' geest-drijverij smaecken: Maer ghelijcker niet en gheschiet, zonder Gods beleijdt ende voorzienigheijdt, durf ick dit wel uytten; dat deze dicht-vond, zonder Hemelsche in-vloeyinghe, mij niet is voor-ghekomen; Ick hebbe hier in, zoo nauw end' stippelick, de grond-text ghevolght, dat niet een woordeken (mijns wetens, end' der gheleerde mannen die 't heele werck hebben naeghezien) my is ontglipt; ten waere mischien het woordeken *ende*: 't welck dickwils zijnde een *vau conversivum*, veranderende den toekomstighen in voor-leden tijd, gheen andere beteijckenisse mede-brenght. 'T woordt *'t Saddijck*, 't welck deurgaens, bij de nieuwe overzettinghe, *rechtveerdigh* werdt over-ghezet, werdt zomtijdts by my vertaelt *vrome*, (ghelijck oock de Heer van *Aldegonde* by-wijlen heeft ghedaen) 't welck alzoo voordachtelick is gheschiet: dewijl het zelve niet alleen *recht-veerdigh* beteijckent, maer oock *waerachtigh, op-recht, vast, zeker*, jae zelfs oock *sterck, kloeck*, oock naer

den lichaeme: ghelijck zulcks te zien is *Ies. xlix*. 25. alwaer *Ieronymus*, zeer duydelick, het woordt *robustus* ghebruyckt; met een aerdighe, end' gansch eenvoudighe zin. End' zoo luydt het zelve dickwils by de Arabiers: ghelijck het in zijne tweede conjugatie, oock beteyckent *bevestigen, sterck maecken*. Zoo dat het woordt *vroom*, behelzende beyde beteeckenissen, zeer wel end' eyghentlick by my ghebruyckt werdt. In den achsten Psalm, vs. 2. Heeft de Nieuwe Oversettinghe *Majesteyt*; ick *doorluchtigheyt* met het grond-woordt: 'twelck *luyster, glans, klaerheydt* beduydt, end' met de Duytsche taele wel over-een-kommende. Psal. ix. 9. ende elders, daer de Nieuwe Oversettinghe heeft *hoogh-vertreck*, stell' ick zomtijds *burght*, volghende *Ieronymum*, by wien het *fortitudo, munimentum, refugium* vertolckt werdt; insghelijcks, by de Chaldeen *tekaph, aschan*; end' by de lxx. *Keratos*: hoewel het oock zeer wel *hoogh-vertreck* verduyscht werdt, ghelijck by my oock zomtijds is ghedaen. Psal. 110.1. ghebruyck ick het woord *onder-banck uwer voeten* daer de Nieuwe Over-zetters behaeght heeft te stellen, *voet-banck uwer voeten*, tweemaels het zelve te kennen ghevende. Psal. 78.37 werdt *Chanamal* by de Nieuwe Over-zetters, uyt-ghedruckt *vierighen haghel-steen*. Ick gheloove, dat dit woordt ('t welck maer eens in de Heylighe Schrift werdt ghevonden) by die gheleerde luyden, wel-nauw is ghewant end' ghesist, maer verzoecke oorlof, dat het woordt *rijm*, of *rijp* (ghelijckmen ergens spreeckt) in mijn ghezangh magh gheleden werden: dewijle de lxx. Overzetters, ghelijck oock de Arabiers, het zelve zoo hebben verstaen; ende Ieronymus daer koude heeft ghestelt: zeer wel oock slaende op den zin van de text. 'T is waer, dat Exod. ix. 24. ghezeght werdt, dat-ter *haghel was, ende vier in het midden des haghels vervanghen*: op welcke plaetse de Nieuwe Overzetters hebben ghezien: ver-

staende aldaer, dat de Haghel, die water is, zich vermenghende met het vier; dit een tweede mirakel in een ander was. Maer om gheen mirakel, buyten noodt te verzinnen, kan 't oock wel wezen, dat *betoch*, 'twelck aldaer ghebruyckt werdt, voor *been, tusschen*, werdt ghestelt. In welcke ghevallen, een yeghelick de vryheydt zijns oordeels magh werden gelaeten: ghelijck ick hier oock aen andere doe: als mede van weynighe andere plaetsen, die zoo eenighzins verschillen, end' daer van ick hier, om kortheyts wille, end' om den lezer niet te langhe op te houden, gheen reden by en brenghe. De gheleerde Lezer, end' die maer de Ioodsche taele van den dorpel af ghegroet heeft, zal gheheel dit werck wel konnen rond schieten: bezonderlick, die niet gheklampt en blijven hanghen, aen de huydensdaeghsche woordboecken, die alle, zoo vele my ghebeurt is te zien, groote verstellinghe van noode hebben: daer veel-tijds de verbloemde vooren, de eyghene beteeckenissen achter ghestelt, of ongheschicktelick door malkanderen geworpen ligghen: daer vele zich meesterlick meenen ghequeten te hebben, als zy maer eene uyt den hoop gheslinghert hebben, end' op haer versufte in-beeldinghe, erghens inghevoeijert. 'T en is dat niet: het onderzoeck ende verghelijckinghen der oudste schriften moeten 't ons gheven: de *Targumisten, de Lxx. Overzetters, Ieronymus*, de oude Latijnsche Over-zettinghe, *de Talmudisten, oude Rabijnen*, end' uytlegghers moeten hier in gheraedvraeght end' ghehoort werden. Dit moet ick hier noch by-voeghen, dat de Nieuwe Over-zetters den Hebreeuschen text zoo gantsch nauw end' nae hebben uyt-ghedruckt, dat zy oock veel tijdts de ordre end' stellinghe der woorden hebben naeghevolght: waer deur het zomtijds is gheschiet, dat de* zoet-vloeijentheydt vande Nederlandsche tale ghesteuyt, end' de zin niet zoo klaer end' onbekommert wert uytghedruckt: 't welck ick,

zoo veel my de mate heeft konnen toelaten, ghepooght hebbe te mijden. Een staeltjen, of twee, zy in plaetse van allen. Ziet het gheheele derde vers van den xlvij. Psal. end' verghelijckt het met het gene wy aldaer hebben ghestelt. Psal. cxix. 23. wert ghezeght; *mijne ziele is verbroken, van weghen het verlanghen nae uwe oordeelen tot aller tijdt.* 'T welck by verstellinghe van woorden, aldus verandert, *van weghen t' aller tijd, nae uwe oordeelen, te verlanghen*, niet alleenelick nae mijne ooren, een zoeter-gheluyt gheeft, maer oock eenvoudelicker end' klaerder de zin is uyt-druckende. 'T is alzoo mijn enckel gevoelen: zonder dat ick daer mede zoecke voor-oordeel te legghen, aen die ghene, welcke liever de nauwe end' Godsdienstighe puntigheydt beminnen. Zekerlick ick, end' yder een zijn op het hooghste verplicht, dien grooten Weerelds-bouwer, met ghevouwen handen, end' gheboghen knien, ootmoedelick te dancken, dat hy ons dat kostelick Iuweel der Nieuwe Over-zettinghe, ghelijck als in de Goddelicke kasse zijns Heylighdoms heeft in ghezet: dat hy gheleerde end' on-gheleerde zoo veel ghemacks end' klaerheydts toe-dient; de rauwe, end' ghebulte baenen zoo effent end' slecht, om te veerdigher 't zijner kennisse, end' daer naer ten Eeuwighen leven te gheraecken. Gheeft dat Heere, aen uw volck, ghelijck ghy doet: ende namentlick aen my, die uw onwaerdigh schepsel, en noch onwaerdigher herschepsel ben,

I. de BRUNE.

Approbatie van de Classis van ZEELANDT.

D: Iodocus Larenus ende *D: Guilielmus Apollonius* Respective Predicanten tot Vlissinghen ende, Middelburch by den Classe van Walcheren ghestelt, tot Visitateurs van dit teghenwoordighe Psalm-boeck, sanghs-ghewijse ghestelt, door den eerwaerdighen, Godsalighen ende Hoogh-gheleerden Heer *M. Iohan de Brune*, hebben gherapporteert, inde voorghemelde Classe, ende verklaert, dit selve boeck met opmerckinghe doorlesen, ende gheexamineert te hebben, ende bevonden het selve niet alleen gheleerdelick, ende met onse Nieuwe Oversettinghe over-een-comende ghestelt te zijn, maer oock gheoordeelt het selvighe met goede vrucht, ende stichtinghe ghebruyckt te connen werden. Weshalven de Classis van Walcheren het selvighe oock heeft gheapprobeert; ende goet-ghevonden, dat het ghedruckt ende int licht soude ghegeven worden, volghens den 46. artijckel der Kercken-ordeninghe van Zeelandt, door de Ed: Mog: Heeren Staten der selver Provintie ghearresteert. Actum in Middelburgh, desen. 11. Ianuarij 1644.

'T gene voorschreven getuight *Petrus Thorius*, Bedienaer des H. Euangelij, tot Middelburgh, teghenwoordich *Scriba Classis*.

I. DE BRUNES PSALMEN DAVIDS,

Uyt de Hebreeusche, in de Nederland-sche tale over-ghezet; met de nieuwe Overzettinghe over-een-komende: alles gestelt, op de oude maten, ende wijzen, in de ghere-formeerde kercken gebruyckelijck: doch, om scherp end' puntighlijck, de voet vande grond-text nae te vol-ghen, zonder Rhijm.

Den eersten Psalm.

§1

WEl-gheluckzaligh is de man! die niet
En wandelt inden raed der god'loozen:
Noch en staet op den wegh van de zondaren:
Noch en zit in't ghestoelte der spotteren:
Maer zijnen lust is in des Heeren Wet:
End' overdenckt, dach ende nacht, zijn Wet.

§2

Want hy zal zijn, ghelijck een boom gheplant[+]
Aen de water-beken, die in zijn tijd, [+]2
Zijn vruchten gheeft, end' wiens bladt niet af en valt:
Ende al wat hy doet zal wel ghelucken.
Alsoo en zijn de goddelooze niet:[+]
Maer als kaf, dat de wind daer henen drijft. [+]3

§3

Daerom en zullen de goddelooze
In het gherichte niet *(konnen)* bestaen:
Nocht de zondaers in de vergaderinghe
Van de rechtveerdighe. want de Heere kent[+]
Den wegh der rechtveerdighen: maer de wegh [+]4
Van de goddelooze die zal vergaen.

Den ij. Psalm.*

§1

WAerom woeden de heydenen *(te gaer)*
Ende bedencken de volcken ydelheyd?
De Coninghen der aerd' stellen zich op,
Ende de Vorsten beraedslaghen t'zamen,
Teghen den Heer, en teghen zijn ghezalfden.
Laet ons haer banden van een verscheuren,[+]

[+]2

Ende hare touwen van ons wegh-werpen,
Hy zal lacchen, die inden hemel woont.

§2

De Heere zal haer-lieder bespotten.
Dan zal hy in zijnen toorn, tot haer spreken,+
End' in zijn grimmigheyd, haer verschricken. +3
Ick doch hebbe mijnen Coninck ghezalvet,
Over Zion, den bergh mijner heyligheyd.
Ick zal van *(Godes)* besluyt verhalen.+
d'Heer heeft tot my ghezeyt, ghy zijt mijn Zone,+ +4
Heden hebbe ick u ghegenereert. +*P.*

§3

Eyscht van my, end' ick zal de Heydenen
Tot uw erfdeel geven, ende de eynden
Der aerde, tot uwe bezittinghe,
Ghy zult-ze met een yzeren staf, plett'ren,+
End' als een Pot-backers vat, in stucken slaen. +5
Nu dan Coninghen, handelt met verstand:
Laet u tuchtighen, ghy Rechters der aerden:
Dient God, met vrees, met beving' u verheught.+
+6

§4

Kusset den Zoon', op dat hy niet en toorn',
En ghy vergaet op wegh, waneer zijn toorne[+]
Maer zoo een weynigh zich ontsteken zou. [+]7
Gheluckich alle, die op hem vertrouwen!

Den iij. Psalm.

Een Psalm Davids, als hy vloot voor't aen-ghezichte zijns Zoons Absaloms.

§1

O Heere, hoe zijn mijn
Weer-partijders vermeert!
Vele staen teghen my op:
Veel' segghen van mijn ziel,
Hy heeft gheen heyl by God.
Doch ghy Heere zijt een schild[+]
Voor my, mijne eere [+]2
End' die mijn hooft op-heft.
Ick roep met mijne stemme,
Tot den Heer, ende hy
Verhoort my van den Bergh

Zijner heyligheyd. Sela![+]

[+]3

§2

Ick liggh, end' slaep', ont-waeck':
Want d Heer onder-steunt my.
'k Vrees' niet voor thien duysenden
Des Volcks, die 't rontom op[+]
My zetten. Staet op, heer, [+]4
Verlost my, mijn Godt: want ghy
Hebt all' mijn Vyanden,
Op de wangh' geslaghen.
Ghy hebt, heere, de tanden
Der Godd'looz' verbroken.
Het heyl is des Heeren:
Vw' zeghen is op uw Volck.

Den iiij. Psalm.

§1

ALs ick roepe verhoort my *(Heere)*
O God mijner gherechticheyd.
In anghst hebt ghy my ruymte ghemaeckt.
Zijt my ghenadich, hoort mijn gebedt.
O ghy Mannen, hoe langhe noch

Zal mijne eere zijn tot schande;
Zult ghy beminnen d'ydelheyd;
Zult ghy de leughen soecken? Sela!
Wetet doch, dat de Heere zich heeft[+]
Een gunst-ghenoot afghesondert. [+]2

§2

d' Heer sal hooren, als ick tot hem roep'.
Zijt beroert, end' en zondicht niet:
Spreeckt in uw herte, op u Legher
Ende houdet u stille, Sela!
Offert Off'randen des gherechts,[+]
Ende vertrouwet op den Heere. [+]3
Vele die zegghen, *(onder haer)*
Wie doch zal ons het goede doen zien?
Verheft ghy over ons, o Heere,
Het klaer licht van uw aengezicht.

§3

Ghy gheeft in mijn Hert', meer vreughd' dan als
Haer Koorn, end' haer most vele zijn.[+]
Ick zal *(dan)* te zamen, in vrede, [+]4
Ligghen, end' slapen: want ghy, Heer zult
Alleen my zeker doen woonen.

Den v. Psalm.

§1

HEer, neemt mijn redenen ter ooren:
Verstaet mijn overdenckinghe.
Merckt op de stemme mijns geroeps,+
Mijn Koninck end' mijn God; want tot u +2
(Heer) sal ick bidden.

§2

's Morghens Heer sult ghy mijn stem' hooren:+
Des morgens zal ick my tot u +3
Gaen schicken, ende houden wacht.
Want ghy en zijt gheen God, die lust heeft+
Aen Goddeloosheyd'. +4

§3

De boos' sal by u niet verkeeren;
D'onsinnighe en zullen niet
Door uwe oogen *(oyt)* bestaen.+
Ghy hatet *(Heere)* alle werckers
Der ongerechtheydt.

§4

Ghy zult verdoen de leugen-sprekers.[+]
De Heere heeft eenen grouwel,[+] [+]6
Van de Man des bloeds en bedrochs. [+]*Pa.*
Maer ick zal, door uw' groote goedheyd,[+]
In u Huys in-gaen. [+]7

§5

Ick zal my buygen, naer het Palleys
Vws heyligheydts, in uwer vreez'.
Leyt my in uw' gherechticheyd,+
Heere, om mijn verspieders wille: +8
Richt uw wech voor my.

§6

Want in haren monden is niet rechts;[+]
Haer binnenste, dat is enckel [+]9
Verdervinge: haer kele is
Een open graf: zy vleyen-zachtjens,
Met hare tonghe.

§7

O Godt, verlaet-ze schuldigh: laetze+
Van haer raedslagen vervallen:
Dryftz' heen, om de veelheydt haerer
Mis-tredingen: want zy zijn tegen
V weder-spannigh.

+10

§8

Maer laet alle die zijn verblydet,[+]
De welcke op u betrouwen:
Laet-ze juychen in eeuwigheyd,
Om dat ghy-z'overdeckt: laet in u
Van vreughd' op-springen,

[+]11

§9

De welcke *(uwe)* naem lief hebben.[+]
Want ghy Heere, sult zegenen [+]12
Den rechtveerdigen: ghy sult hem
Kroonen, met goetgunstigheyd, gelijck
Met een rondasse.

Den vj. Psalm.

§1

EN straft my niet o Heere,
In uwen toorn; en castijdt
My niet in uw' gramschap.
Zijt my ghenadigh, Heere:[+]
Want ick ben swack gheworden: [+]2
Geneest my, o Heere.

§2

Want mijn beenders zijn verschrickt:
Ia mijn Ziel is seer verschrickt.+
En ghy Heer, hoe langhe! +3
Keert weder, Heere, reddet
Mijne Ziele, verlost my,+
Om uwer goedheyds wil. +4

§3

Want in de Dood en is-er[+]
Vwer geen ghedachtenis.
Wie seght u lof in't graf?
Ick ben moede van zuchten:[+]
Ick doen mijn bedde swemmen,
Den gantschen nacht over.

§4

Ick door-natte mijn bed-ste',
Met mijn tranen; mijn ooghe[+]
Is van verdriet door-knaeght; [+]7
Zy is *(ghelijck)* veroudert,
Ter oorsaecke van alle
Mijn weder partijders.

§5

Wijckt van my alle werckers[+]
Des on-rechts, want de Heere, [+]8
Heeft de stem mijns geweens
Gehoort: d'Heer heeft mijn smeekingh'[+]
Gehoort: de Heere die zal [+]9
Mijn gebedt aen-nemen.

§6

Alle mijne Vyanden+
Zullen zeer beschaemt wezen,
Ende verbaest werden.
Zy sullen te rug' keeren:
Zy sullen beschaemt werden,
In eenen ooghen-blick.

+10

Den vij. Psalm.

Davids Schiggajon, dat hy den Heere ghezon-ghen heeft, over de woorden van Cusch den Sone van Iemini.*

§1

HEere mijn Godt, op u betrouw' ick:
Verlost my van all' mijn vervolgers,

En reddet my, dat hy mijn ziel
Niet roof, als een verscheurend' Leeuw:
Terwijl daer gheen verlosser en is.
Indien ick o Heere, mijnen Godt,[+]
Dat ghedaen hebbe: indien-der [+]2
Onrecht in mijne handen is.

§2

Zoo ick quaet aen mijn vrede-genoot
Vergolden hebb' (jae heb' hem verlost,
Die zonder re'en my heeft benout)
Dat dan de vyant mijne ziel[+]
Vervolghe, end' achterhaele-ze: [+]3
End' mijn leven ter aerd' vertrede.
Ende dat hy mijne eere
In het stof doe woonen. Sela!

§3

Staet op Heere, in uwen toorne
Verheft u, om de verbolghenthe'en
Mijner benauwers, end' ontwaeckt
Tot my: ghy hebt 'tghericht ghestelt:
Zoo zal *(dan)* de vergaderinghe[+]
Der volcken u omcing'len: keert dan [+]4
Boven haer weder in de hooght'.

De Heer' sal de volck'ren recht doen.

§4

Richt my, Heer, nae mijn' gherechtigheyd,
Ende na mijne oprechtigheyd.
(Die) by my is: laet doch het quaed[+]
Der god'loozen een eynd nemen:[+] [+]5
Maer ghy rechtveerdigh Godt, die herten, [+]*P.*
Ende nieren beproeft, bevestight
Den vromen: mijn schild is by God,
Die d'oprecht' van herten behoudt.

§5

God is een rechtveerdighe richter,[+]
End' een God, die alle daghe toornt. [+]6
Indien hy zich niet en bekeert,
Zoo zal hy *(God)* zijn sweert wetten.
Hy heeft zijnen Boghe ghespannen,
End' dien bereydt; ende hy heeft zich[+]
Dood'licke wapens reet ghemaeckt. [+]7
Zijn pijlen zal hy toe-maecken,

§6

Teghen de hittighe vervolghers.
Ziet hy is in arbeyd van onrecht,
End' hy is zwangher van moeyte:
Maer hy zal leughenen baeren.
Hy heeft eenen kuyl-put ghedolven,+
Ende hy heeft dien uyt-ghegraven, +8
Maer is ghevallen in de groef,
(De welcke) hy hadde ghemaeckt.

§7

Zijn moeyt' zal op zijnen kop keeren,
End' zijn geweld op zijn' sche'el daelen.
Ick zal den Heere zegghen lof,[+]
Volghens zijne gherechtigheyd, [+]9
End' den naem des hoochsten Heer loven.

Den viij. Psalm.

Een Psalm Davids, voor den Opper zangh-meester op de Gitthith.

§1

O Heere, onze Heere, hoe heerelijck
Is uwen naeme op de gantsche aerde!
Ghy, de welcke uwe doorluchtigheydt
Tot boven de Hemelen ghestelt hebt.

§2

Ghy hebt, uyt den monde van de kinderkens,[+]
Ende zuigelinghen sterckte gegrond-vest. [+]2
Om uw' verdruckers will'; om den vyand,
End' der wraeck-gierighen te doen rasen.

§3

Als ick uw' Hemel zie, 'twerck uwer vingers,[+]
De Maen', end' de Sterren, die ghy bereyt hebt: [+]3
Wat is de mensch, dat ghy zijner ghedenckt:
End' des mensches Zoon, dat ghy hem bezoeckt![+]
[+]4

§4

Ende hebt hem een weynich minder ghemaeckt,[+]
Dan d'Engelen, end' hebt hem gekroont, met eer, [+]5
End' met heerlijckheydt: ghy doet hem heerschen,[+]
Over de wercken van uwe handen. [+]6

§5

Ghy hebbet alles onder zijne voeten
Ghestelt *(o Heere)* Schapen, ende Ossen,[+]
Alle die, midsgaders oock de dieren [+]7
Des veldts: het ghevogelte des Hemels.

Ende de visschen van de Zee: het ghene
De paden der Zeen door-wandelt. O Heere,+
Onzen Heere, hoe over-treffelijck +9
Is uwen naem, op de gantsche aerde!

Den ix. Psalm.

Eenen Psalm Davids, voor den Opper-zangh-meester op Muthlabben.

§1

ICk zal den Heer, met al mijn hert,
Loven: ick zal all' uw' wond'ren
Verkondighen: ick zal my in u[+]
Verblijden, end' van vreughd' op-springen. [+]2

§2

Ick zal uwen naem Psalm-zinghen,
O hooghst', om dat mijn' vyanden[+]
Achterwaerts om-ghekeert, ghevallen, [+]3
End' van uw' aenghezicht, vergaen zijn.

§3

Want ghy hebt mijn recht, end'mijne[+]
Recht-zaecke af-ghedaen: ghy hebt, [+]4
O ghy richter der gherechtigheydt,
Op den throon des gherichts ghezeten.

§4

Ghy hebt de Heydenen bestraft,[+]
Den goddeloozen *(mensch)* verdaen: [+]5

Ghy hebt haren naem in eeuwigheydt,
Ende voor altoos uyt-ghedelget.

§5

O vyandt, zijn in eeuwigheydt[+]
De verwoestinghen vol-eyndight? [+]6
End' hebt ghy de Steden uyt-gheroeyt?
Haer heughenis is *(met)* hen vergaen.

§6

Maer de Heer zal in eeuwigheydt[+]
Zitten: hy heeft ten gherichte[+] [+]I. *P.*
Zijn throon bereydt; ende hy zelfs zal [+]7
De wereldt in gherechtheydt richten.[+]
[+]8

§7

Hy zal, in rechtmatigheden
(All') de volckeren oordeelen.
Hy zal den verdruckten een burght zijn;
Een burght, in tijden van benauwtheydt.[+]

[+]9

§8

Ende die uwen naem kennen,
Die zullen op u vertrouwen;[+]
Om dat ghy niet en hebt verlaten [+]10
De ghene die u zoecken, Heere.

§9

Psalm-zinghet den Heere, die daer[+]
Te Zion woont: verkondighet[+] [+]2. *P.*
Zijn daden onder 'tvolck: want hy zoeckt [+]11
De bloedstortinghen; hy ghedenckt hun.[+]
[+]12

§10

Hy en vergeet niet het gheroep
Der ellendigen: zijt ghy, Heer,[+]
My ghenadigh: ziet mijn ellend' aen, [+]13
(My aenghedaen) van mijne haters.

§11

Die my, uyt doods-poorten verhooght,
Op dat ick all' uw' lof vertell',[+]

[+]14

In de Poorten der dochter Sions
Dat ick my in uw heyl verheughe.

§12

De heydenen zijn in de Groef[+]
Ghesmoort *(die)* zy hadden ghemaeckt. [+]15
Haeren voet is in't net gevanghen,
Het welcke zy verborghen hadden.

§13

De Heer' is bekent gheworden[+]
Hy heeft *(zijn)* oordeel uyt-ghevoert.[+] [+]3. *P.*
De goddeloose is in het werck [+]16
Zijns hands verstrickt. Higgajon, Sela!

§14

De god'looz' keeren naer de Hel,
Al God vergetend' Heydenen.[+]
Want de nood-druftighe en zal niet [+]17
Ten eynde toe vergeten werden.[+]
[+]18

§15

Noch 'twachten der ellendighen
En zal niet, in der eeuwigheydt,
Verloren wezen. Staet op, Heere
Laet zich den mensche niet versteecken.[+]

[+]19

§16

Laet d'Heyd'nen voor uw aenghesicht
Gheoordeelt werden. O Heere,
Stelt vreeze in haer dat de Heyd'nen
Weten, dat zy menschen zijn. Sela![+]

[+]20

Den x. Psalm.

§1

O Heere, waerom staet ghy van verre?

Bergh ghy u in tijden van benauwtheyd?
De Goddelooze vervolcht hittighlijck
In hooghmoedt, den ellendighen. Laetze
In d' aenslaghen, die zy hebben bedacht,
Ghegrepen worden: want de goddelooze[+]
Beroemt zich over den wensch zijner ziele: [+]2

§2

Hy zeghent den vrecken, hy vloeckt den Heer.
De goddeloose, gelijck hy zijn Neus',
Om hoogh' steeckt, zoo en onder-zoeckt hy niet.
Al zijne ghedachten zijn, daer is geen God.
Zijn weghen maecken t' allen tijd' smerte,[+]
Vw' oordelen zijn een hooghte verr' van hem: [+]3
Al zijn tegen partijders die blaest hy aen.

§3

Hy zeyt in zijn hert; ick sal niet wancken:
Want ick sal van gheslacht' tot geslachte,
In gheen quaed zijn, zijn mond is vol van vloeck,+
Ende bedriegherijen, ende list, +4
Onder zijn tongh is moeyte en onrecht;
Hy zit in de achter-laeghe der hoeven,+
Hy doodt in schuyl-plaetsen, den onschuldighen. +5

§4

Zijn' ooghen verberghen haer voor d'armen:
Hy leyt laghen, in een verborghen plaets,
Als een Leeuw in zijn hol. Hy leyt laeghen
Om den ellendighen te berooven.
Hy rooft den ellendighen, als hy hem
In zijn net treckt, hy duyckt neder, hy buycht zich:
En d'armen hoop valt in zijn stercke pooten.

§5

Hy zeyt in zijn hert', God heeft 'tvergeten;[+]
Hy heeft zijn aenghezichte verborghen; [+]6
Hy en ziet niet *(met al)* in eeuwigheyd.
Staet op, Heere God, heft uwe hand op,
End' en vergeet de ellendighe niet.
Waeromme lastert de goddelooze God?[+]
Zeyt in zijn hert', ghy en sult het niet soecken? [+]7

§6

Ghy ziet het; want ghy moeyte en verdriet
Aenschouwt, op datmen't in uw' hand gheve.
Op u verlaet zich de arme *(mensche)*.
Ghy zijt gheweest een helper des weezen.
Breeckt den arm des Godloozen, en boozen:+
Zoeckt zijn godloosheyd, *(tot)* ghyze niet en vint. +8
De Heer is Coninck eeuwighlijck en altoos.

§7

De Heydenen zijn vergaen uyt zijn Land.
Heere, ghy hebt ghehoort de begeerte
Der sachtmoedighen; ghy sult haer herte[+9]
Verstercken; uw' oore zal op-mercken; [+9]
Om den weez' en verdruckten recht te doen.
Op dat een sterffelijck mensch van der aerden
Niet meer voort-vare gheweld te bedrijven.

Den xi. Psalm.

Een Psalm Davids voor den Opper-sangh-meester.

§1

ICk hoop' op den heer: hoe zegt gy tot mijn ziel?
Swerft heen naer uw geberght; als een voghel.
Want ziet de godlooze spannen den boghe:
Zy schicken hare pijlen op de peez',
Om d'oprecht van hert', in't doncker te schieten.
De gronden werden wis om-ghestooten.[+]
Wat heeft de rechtveerdighe *(doch)* bedreven? [+]2

§2

De Heer is in't Palleys zijner heyligheyd:
Des Heeren throon is in de Hemelen:
Zijn ooghen aenschouwen, zijn ooghen leden
Beproeven de kinderen des mensches.
De Heere zal de rechtveerdighe proeven.[+]
Maer den godloozen, ende den ghenen [+]3
Die gheweld lief heeft, haetet zijne ziele.

§3

Hy zal op de god'looz' regenen stricken
Vier, en swevel, en een wint van ghewelt
Zal het bescheyden deel haers bekers wezen.

Want de Heer is rechtveerdigh; hy heeft lief[+]
Rechtveerdighe'en; zijn aenschijn ziet den rechten. [+]4

Den xij. Psalm.

Een Psalm Davids, voor den Opper-zangh-meester, op de Scheminith.

§1

BEhout, Heer, want de goedertieren ontbreeckt:
Want de ghetrouw' zijn weynich geworden
Onder de menschen: sy spreken valschelijck[+]
Elck met zijn naesten, *(met)* een vley-lippe: [+]2

§2

Zy spreken met herte, ende met herte.
De Heere snydt af alle vley-lippen;[+]
De groot-sprekende tonghe: die daer zeggen,[+] [+]3
Wy hebben d'overhand met ons' tonge: [+]4

§3

(Die zegghen) onze lippen die zijn onze:
Wie is Heer over ons? Ick sal op-staen,
Zeyt d'Heer, om 'tverwoesten der ellendighen,+
Om het ghekerme der noodt-durftighen. +5

§4

Ick zal, dien hy aen-blaest, in behoudt zetten.
Des Heeren woorden zijn reyne woorden;[+]
Zilver gheloutert in een aerden smelt-kroes, [+]6
Zeven mael ghesmolten end' ghezuyvert.

§5

Ghy Heere sult hen hoeden, en bewaren[+]
Voor dit gheslacht, altoos. de goddeloos'[+] [+]7
Draven rond-omme; wanneer dat de snoodste [+]8
Van 's Menschen kinderen werden verhooght.

Den xiij. Psalm.

Een Psalm Davids voor den Opper-Zangh- Meester.

§1

TOt hoe lange zult ghy Heere,
Mijnder t'eenemael vergeten?
Hoe langh' sult ghy uw' aengesichte
Voor my verbergen? hoe langh zal ick[+]
In mijn Ziel raedslaghen maecken? [+]2

§2

Droefheydt, by daghe, in mijn hert.
Tot hoe langhe sal mijn vyandt
Hoogh boven my zijn? Heere, mijn Godt,
Aenschouwt, hoort my, verlicht mijn ooghen,[+]
Dat ick in den doodt niet ontslaep'. [+]3

§3

Op dat mijn vyandt niet en zegh,
Ick hebb' hem over machtighet.[+]
Mijn weer-partijders zich verheughen, [+]4

Wanneer dat ick zoude wanckelen.
Maer ick vertrouw op uw goedheyd.+

+5

Mijn hert' zal blijd zijn in uw heyl,
Ick zal den Heere lof-zinghen,
Om dat hy aen my wel ghedaen heeft.

Den xiiij. Psalm.

(Een Psalm) Davids, voor den Opper-zangh-meester.

§1

DE dwaes zeyt in zijn hert', daer is gee*n* God:
Zy verdervent, zy maecken het grouwelijck
(Met haer) bedrijf, daer is niemant die goet doet.
d' Heer heeft uijt den hemel op de menschen[+] 2
Neder-ghezien:

[+]I.

§2

Om te zien, of yemant verstandich waer,
Die God zocht: zy zijn alle afgheweken,[+]
Te zaemen zijnze stinckende gheworden; [+]3
Daer en is niemant, die *(eenich)* goedt doet,
Oock *(zelfs)* niet een.

§3

Hebben dan alle werckers van onrecht[+]
Gheene kennisse? die mijn volck op-eten, [+]4
(Als) of zy brood aten: zy en roepen niet

Den Heer aen. Daer zijn zy met vervaertheydt,+
Vervaert gheweest. +5

§4

Want Godt is by 't gheslachte der vromen.
Ghy maeckt beschaemt den Raedt des ellendighen,+
Om dieswil dat de Heere zijn toevlucht is. +6
Och, dat de verlossinghe Israels
Vyt Zion quam!+
+7

§5

Als de Heer zijnes volcks ghevanghene
Zal doen weder-keeren; *(dan)* zal zich Iacob
Verheughen: Israel zal *(dan)* zijn verblijdt.

Den xv. Psalm.

§1

HEere, wie zal in uwe tent'
Verkeeren? wie zal der op den bergh
Van uwe heyligheydt woonen?
Die oprecht wandelt, en recht doet,
En met zijn' herte waerheydt spreeckt.

§2

Die met zijn tongh niet achter-klapt,[+]
Zijn met-ghezelle gheen quaed' en doet; [+]2
En gheen smaet-reden op en neemt,

Teghen zijn naesten; in wiens oogh,[+]
De verworpene is verachtet. [+]4

§3

Maer hy eert de ghene, welcke
Den Heere vreezen: Heeft hy tot zijn
Schade gesworen, evenwel
Hy en verandert *(daerom)* niet:
Die zijn gheldt niet op een woecker en gheeft:[+]

[+]5

§4

Nocht die teghen d'ontschuldighen
Gheschenk neemt. Die zulcks doet en zal niet
In der eeuwigheidt wanckelen.

Den xvj. Psalm.

Een gouden kleynood' Davids.

§1

BEwaert my, God, want ick betrouw op u.
Ghy hebt *(mijn ziel)* tot den Heere ghesprlken,
Ghy zijt de Heer, mijne weldadicheyt
En raeckt niet tot u, tot de Heylighe
Die op der aerden zijn, end' de heerlijcke,
In dewelcke al mijn wel-behagen is.

§2

De smerten van die, welck' een and'ren Godt
Begisten, zullen zijn vermeert. Ick sal haer
Bloed-offers niet off'ren, nocht haer namen

Op mijn lippen nemen. d'Heer is mijn erfdeel,[+]
Ende mijn beker. Ghy onderhout mijn lot. [+]3
De snoeren zijn mij int lief'lijck gevallen.

§3

Ia my is gheworden een schoone erff.[+]
Ick sal den Heere loven, die my raed geeft.[+] [+]*Pau*
Mijn nieren zelfs berichten my, by nacht: [+]4
Ick stell den Heere voor my ghedurighlijck:
End' om dieswille dat hy is, aen mijne
Rechter hand, zoo en zal ick niet wanckelen.

§4

Daerom is mijn hert verblijdt, end' mijn eer[+]
Verheught haer: oock sal mijn vleesch zeker woone*n* [+]5
Want gy en sult *(Heer)* mijne ziele niet
In d'Helle laten: ghy sult niet toelaten,
Dat uwe heilighe verdervinghe zie.
Ghy sult my 't padt des levens bekent maecken.[+]
[+]6

§5

By uw aengesichte is *(o Heere)*
Verzadingh der vreughden: in uw rechter-hand
Zijn lieff'lijckheden, in der eeuwigheyd.

Den xvij. Psalm.

Een Ghebedt Davids.

§1

HEere, hoort de gherechticheyd:
Merckt op mijn gheschrey, hoort mijn ghebedt,
Met gheen bedrogh lippen *(gesproken)*
Laer van voor u mijn recht uytgaen,

Vw ooghen billighe' en aenschouwen.
Ghy hebt mijn herte, *(Heer)* beproeft,
Ghy hebbet in de nacht bezocht,
Hebt my ghetoetst, end; ghy en vindt niets.

§2

(Het geene) ick hebbe ghedacht,
En sal mijn mond' niet over-treden.
Aengaende de wercken des menschen,
'K hebb' my, naet 't woord uwer lippen,
Voor de pa'en des in-brekers gewacht:
Behoudende mijne ganghen,[+]
In uw'sporen: op dat mijne [+]3
Voet-stappen niet zouden wanckelen.

§3

Ick roep' u God, om dat gy my
Verhoort; neycht tot my uwe oore:
Hoort myn' reden, maeckt uw weldaden[+]
Heel wonderbaer; ghy die verlost [+]4
(De gheene) die op u betrouwen,
Van de ghene, de welck' op-staen,
(Heer) teghen uwe rechter-hand.
Bewaer my, als 't swart des oogh-appel[+]
[+]4

§4

Bergh̃t my onder de schaduwe+
Van uwe vleughels, voor 'taenghesicht
Der god'loozen, die my verwoesten,
Mijner dood-vyanden, die my

Omcingelen: zy besluyten haer
Met haer vette: met haeren mond,
Spreken zy, in hoovaerdigheydt:
Onze treden zy nu om-ringhen.

§5

Zy zetten haer' ooghen op ons,
Nederwaerts buckende ter aerden.
Hy is ghelijck een Leeuw, die lust heeft[+]
Tot rooven; als een jonghe Leeuw, [+]6
Zittende in verborghen plaetsen.
Staet op Heer, komt zijn aenzicht voor,
Velt hem neder, bevrydt mijn ziel[+]
Van den Goddeloosen, met uw sweerdt; [+]7

§6

Met uw hand, van de lien, o Heer',
Van lien, die daer zijn van de Wereldt,
Welckers deel (maer) is in dit leven:
Welckers buyck ghy vervult met uw
Verborgenen schat: de kinderen
Worden verzadight: ende zy
Laeten (noch) haeren overschot
Aen haer-lieden kinderkens achter.

§7

Maer ick zal in gherechtigheydt,[+]
Vwe aen-ghezichte aenschouwen. [+]8
Ick zal met uw ghelijckenisse
Verzaedt zijn, als ick ontwaecke.

Den xviij. Psalm.

Voor den Opper-zangh-meester: (een Psalm) Da-vids, des knechts des Heeren, die de woorden dezes liets, tot den Heere, ghesproken heeft, ten daghe, als hem de Heere gheredt hadde, uyt de handt aller zijner Vyanden, en uyt de handt Sauls. Hy seyde dan:

§1

ICk sal u hertelijck lief hebben Heere,
Mijne sterckte; de Heere is mijn rotse,
Ende myn borght, ende mijn uyt-helper,
Myn Godt, myner rots-steen, op den welcken
Ick betrouwe: mijn schild, ende den horen
Mijns heyls, mijn hoog Vertrec. Ic aenriep den Heer,
De welcke te prijsen is: ende ick
Wierde van mijne vyanden verlost.

§2

Doods banden om-vinghen my: end' Belials
Beken verschrickten my: helle-banden my
Om-ringhden: doods-stricken quamen voor my.
Als my bangh' was, aenriep ick den Heere,

End' riep tot mijn Godt: hy hoord uyt zijn paleys
Mijn stem': end' mijn geroep voor hem, quam in zijn
Ooren: toen daverd' end' beefde d' aerde,
End' de gronden der berghen roerden zich.

§3

End' daverden, om dat hy was ontsteken;
Een roock damp gingher op van zijnen neuze,[+]
En een vier uyt zynen mondt verteerde, [+]3
Kolen werden daer van aen-ghesteken:
End' hy boogh den Hemel, en daelde neder,
En donckerheydt was onder zyne voeten.[+]
End' hy voer op een Cherub, ende vloogh,[+] [+]I. *P.*
Iae vloogh snellijck, op de vleugels des wints: [+]4

§4

Hy stelde duysternis tot zijn' verbergingh,
Zijne tente was rondom hem (ghesleghen)
Swartheydt des waters, wolcken des Hemels:
Zijne wolcken (die) dreven daer henen,
Haghel ende vierighe kolen, van 't licht
Dat voor hem was: end' de Heer in den Hemel
Donderde, ende de Alderhooghste
Gaf zyn stemm', haghel, ende kolen viers.

§5

Hy zond zijn pijlen uyt, end' verstroyde-ze,[+]
End' vermeerde blixems, end' verschrickte-ze. [+]5
Diepe water-kolcken werden ghezien,
Ende de gronden des wereldts ontdeckt:
Van uw schelden, o Heere, van het gheblaes
Des windts uws neus. Hy zondt van hoogh, hy nam my,
Trock my uyt groote waters; vryde my,[+]
Van mijn stercken vyandt, end' mijn' haters: [+]6

§6

Om dat-ze machtigher waren, als ick (was)
Zy waren my voor-ghekomen, ten daghe

Mijns onghevals: maer d'Heer was my een staf
End' voerde my uyt in de ruymte:
Hy ruckte my uyt, want hy had lust aen my;
De heer vergold my, nae mijn' gherechtigheydt:
Gaf my weer nae mijns handen reynigheyt
Want ick behoude des Heeren weghen;[+]

[+]7

§7

En ben mijn Godt niet godd'looslijck afgegaen,
Want alle zijne rechten waren voor my:
En zijn in-zettingh deed' ick niet van my.
Maer ick was heel oprecht by hem (mijn God)
En wachtede my voor mijn ongherechtigheydt;
Zoo gaf de heere aen my wederomme,
Nae mijn' gherechtheyd; nae de reynigheydt
Van mijne handen, voor zijne ooghen.

§8

By den goeden hout ghy u goedertieren;[+]
By den oprechten man, houdt ghy u oprecht;[+] [+]II. *P.*
By den reynen zoo houdet ghy u reyn; [+]8
En by den verkeerden zijt ghy verdraeyt.
Want ghy (Heere) verlost het bedruckte volck:
Maer ghy vernedert de verheven' oogen.
Want ghy doet mijn lampe lichten. De Heer
Myn Godt doet mijn' duysternis op-klaren.

§9

Want ick loope met u, door eene bende[+]
End' met myn' God springh ick over eenen muer. [+]9
Gods wegh is heel; de reden des Heeren
Is doorloutert: Hy is (ghelijck) een schild,
Aen yder een, die op hem vast betrouwen.
Want wie isser God, behalven de Heere?
En wie een rots, dan alleen onze God?
Het is God, die my met kracht om-gordet.[+]
[+]10

§10

En hy heeft mynen wegh volkomen ghemaeckt:

Hy maeckt myne voeten, ghelijck der hinden;
Ende hy stelt my, op myne hooghten:
Hy onderwijst myn handen ten strijde:
Soo dat een stalen boghe, met mijn armen
Is verbroken: oock hebt ghy my ghegeven
Den schildt uws heyls; uw rechter-hant my stut,
End' uwe zachtmoedigheydt maeckt my groot.+

+11

§11

Ghy hebt myn voet-stap onder my ruym gemaect,
En myn' enckels en hebben niet ghewanckelt:
Ick vervolghede myne vyanden,
En trof-ze aen, en ick keerde niet weer,
Tot datz' ick hadd' verdaen; en ick door-stack-ze,
Dat-ze niet konden wederom op-rijzen,
(Dus) vielen zy onder myne voeten.
Want ghy om-gort my met kracht ten stryde:

§12

Ghy deed' myn weer-stander, onder my bucken,[+]
En ghy gaeft my den neck myner vyanden,[+]
Ende ick vernielde myne haters;
Zy riepen, maer daer was gheen verlosser:
Tot den Heere, maer hy antwoorde-ze niet.
Doe vergruysde ick-ze, als stof voor den wint.
Ick ruymde-ze wegh als 't slijck der straten.
Ghy helpt my uyt van de twisten des volcks.

[+]III. *P*
[+]12

§13

Ghy hebt my gestelt tot een hooft der Heyd'nen:+
'Tvolck dat ick niet en kende, heeft my ghedient: +13
Heeft my ghehoorzaemt op 't ghehoor van d'oor.
Vremd' hebben zich my valsch onderworpen.
Vremde zyn vervallen, en hebben ghebeeft
Vyt haer' sloten. De Heer leeft, en ghelooft zy+
Myn rots, end' de God myns heyls zy verhoogt; +14
De God, die my volkomen wraecke gheeft;

§14

End' die volcken onder my brenght: my uyt-helpt
Van myne vyanden: jae ghy verhooght my,
Boven die teghen my staen. Ghy redt my,
Van den man des ghewelds. Dus zal ick u+
Heer, loven onder de Heydenen: ick zal +15
Vw' naem Psalm-zinghen: die de verlossinghen
Zyns koninckx groot maeckt: end' eeuw'lyck gunst doet,
Aen zyn ghezalfden, David, end' zyn zaedt.

Den xix. Psalm.

Een Psalm Davids, voor den Opper-Zangh-meester.

§1

DE Hemelen (om hoogh)
Vertellen Godes eer,
En 't uytspansel verhaelt
Het werck zijner handen.
De dach stort aen den dach
Reden, met overvloet:
En den nacht aen den nacht

Betoonet wetenschap.
Gheen spraeck, noch gheene woorden,[+]
Daerm' haer stemm' niet en hoort. [+]2
Haer richt-snoer dat gaet uyt,
Over de gantsche aerde;

§2

En hare redenen,
Tot aen des wereldts eynd.
Hy heeft in die een Tent
Voor de Zonne ghestelt,
End' die, als een bruygom,[+]
Welck' uyt zijn kamer gaet. [+]3
Zy is blijd' als een heldt,
Om te loopen het padt:
Haere op-kominghe is
Van des Hemels eynde:
Ende voor haere hitt'
En isser yets verborghen.

§3

's Heeren Wet is volmaeckt,[+]
Bekeerdende de Ziel,[+] [+]*Pau*
Gods tuygenis is wis, [+]4
Dat slechten wijsheydt gheeft.
Gods bevelen zijn recht,
Verblijdende het hert:

's Heeren ghebodt is reyn,
't Welck de ooghen verlicht.
Des Heeren vrees is reyne,[+]
Bestaend' in eeuwigheydt.
Gods rechten zijn waerheydt,
Zy zijn t'zamen rechtveerdigh:

[+]5

§4

Meer begeert dan het goudt,
Iae dan veel louter-goudt:
En soeter dan honigh,
En vloeyend' honigh-zeem.
Oock wert, daer door, uw knecht,+
Met klaerheydt, onder-recht, +6
In 't houden van dien is
Groot naer-loon. Wie verstaet
D'af dwaelinghen? Reynight my
Van 't heym'lijck: weer-hout oock+
Vw knecht van trotsheden: +7
Datz' in my niet en heerschen.

§5

Dan zal ick oprecht zijn,
En reyn van groot verval:
Laet mijns monts redenen,
End' mijns herten ghepeyns,
Voor u behaghen, Heer,
Mijn rots, mijn verlosser.

Den xx. Psalm.

Een Psalm Davids, voor den Opper-Zangh-meester.

§1

D' Heer verhoor u, in den dagh des anghsts,

Den naem des Gods Iacobs
Sett' u in een hoogh vertreck: zende
Vw hulp' uyt 'theylighdom.
End' ondersteune u uyt Zion;
Ghedenck' al uw' spijs-offers,[+]
En maeck' uw brandt-offer asch? Sela! [+]2
Hy gheeft u nae uw herte;

§2

Ende vervulle all' uwen raedt.
Wy zullen in uw' heyl
Iuyghen, end' in de naem onzes Gods,+
De vaendelen voeren.
De heer vervull' al uw' begeerten.
Nu weet ick, dat de Heere
Zijn ghezalfden behoudt: hy hoort hem
Vyt zijns heyligheydts Hemel.

+3

§3

't Heyl zijner rechter-handt zal wezen,
Met groot mogentheden.
Deze (vermelden) van wagenen,[+]
Ende die van peerden: [+]4

Maer wy, die zullen van des Heeren
Onzes Gods naem vermelden.
Zy hebben zich neder-gheboghen;
Ende zy zijn ghevallen:

§4

Maer wy zijn gherezen, end' staende
Ghebleven: Heer behoudt.+
Die Koninck zal ons beantwoorden +5
Ten daegh' onzes roepens.

Den xxj. Psalm.

Een Psalm Davids, voor den Opper-Zangh-meester.

§1

O Heer, de Koninck is verblijdt,
Over uw sterckt': end' hoe zeer
Is hy in uw heyl verheught!
Ghy gheeft hem zijnes herten wensch,+
End' ghy en weygert niet +2
D'uyt-spraeck zijner lippen.

§2

Want ghy voor-komt hem met goede[+]
Zegeninghen. Op zijn hooft [+]3

Zet ghy een kroon' van fijn goudt.
Hy begeert van u leven; ghy+
Gheeft 't hem, langhe daghen, +4
Eeuwighlijck, end' altoos

§3

Zijn' eere is groot door uw heyl,[+]
Ghy voeght hem toe Majesteyt, [+]5
End' heerlijckheydt: ghy zet hem[+]
Tot zeegh'ninghen in eeuwigheydt. [+]6
Ghy verheught hem, door vreught,
Met uw' aenghezichte.

§4

Want de Koninck vertrouwt op d'Heer;+
End' hy zal door de gunsten +7
Des hoochsten niet wanckelen.
Vw' hand' zal all' uw' vyanden+
Vinden: uw rechter-handt +8
Zal uw' haters vinden.

§5

Ghy zultz', als een oven des vyers,[+]
Ter tijdt uws toorns zetten. d'Heer [+]9
Zalz' in zijn toorn verslinden;
End' 't vyer zalz' op-eten: ghy zult[+]
Haer vrucht van d'aerd' verdoen: [+]10
Haer zaedt van den menschen.

§6

Want zy hebben quaedt aen-gheleyt,
Teghen u, ende bedacht+
Eene schendelijcke daedt. +11
(Doch) en zullen niets vermoghen:+
Want ghy zult-ze stellen, +12
(Ghelijck) tot een Doel-wit:

§7

Met uw' pezen zult ghy 't zetten,
(Recht) op haer aenghezichte.

Weest hoogh, Heer, in uw sterckte.
Zoo zullen wy (vrolijck) zinghen,+
En zullen uwe macht, +13
Met liederen loven.

Den xxij. Psalm.

Een Psalm Davids, voor den Opper-zangh-Meester, op Ajelet Hasschachar.

§1

MYn God, mijn God, waeromme hebt ghy my,
Verlaten? verr' zijnd' van mijn' verlossingh,
(Van) de woorden mijnes brullens. Mijn God,
Ick roepe des daeghs,
Maer ghy en antwoordet niet; ende des nachts
Ende daer en is voor my gheene stilte.
Doch ghy zijt heylich, by-woonende 'tgezang[+]
Van Israel. [+]2

§2

Op u hebben onze vaders vertrouwt;
Vertrouwt, en ghy hebtze uyt-gheholpen.

Tot u hebben zy gheroepen, ende
Zijn uyt-ghereddet.+
Op u hebben zy vertrouwt, ende en zijn +3
Niet beschaemt geworden. maer ick ben een worm
En geen man; een smaet van menschen, end' veracht
Van den volcke.

§3

Alle die my zien, die bespotten my:[+]
Zy steken de lipp- uyt, schudden den kop.[+] [+]Pau
Hy heeft (het) op den Heere ghewentelt, [+]4
Dat hy hem uyt-help',
Hem redde, dewijle hy lust aen hem heeft.
Ghy zijt, die my hebt uyt den buyck ghetoghen;[+]
Die my hebt, zijnde aen mijns moeders borsten [+]5
Doen vertrouwen.

§4

Op u ben ick van de baer moeder aen
Gheworpen: van den buyck mijnes moeders,
Zijt ghy myn God: zoo weest niet verr' van my:+
Want anghst is na by: +6
Want daer en is gheen helper. Vele varren
Hebben my om-ringht: stercke stieren Basans
Hebben my om-cingelt, haer mondt teghen my
Op-ghesperret,

§5

(Als) een verscheurend' en brullende Leeuw.[+]
Ick ben als water uyt-ghestort, ende [+]7
All' mijn' beenders hebben zich ghescheyden:
Mijn hert is als was:
'T is in 't midden mijns in-ghewants ghesmolten:[+]
Mijn kracht is verdorret, ghelijck een pot-scherf;[+] [+]II. *P.*
Ende myne tonghe die kleeft vast aen myn [+]8
Ghehemelte.

§6

Ende ghy leght my in het stof des doodts,

Want honden hebben my rondom bezet;
Een vergaderinghe der boos-doenders
Heeft my om-gheven.
Zy hebben mijn' handen, end' myne voeten[+]
Door-graven: ick zoude myne beenderen [+]9
Konnen tellen: zy schouwen 't (met vermaeck) aen
Zy zien op my.

§7

Zy deylen onder hen myne kleeren,
End' werpen het lot over myn ghewaet.
Maer ghy, Heer, weest niet verre, myn sterckte+
Haest u tot myn hulp'. +10
Reddet myn' Ziel' van 't sweert; myne eenzame,
Van 't honds gewelt; verlost my uyt des Leeuws muyl+
Ende verhooret my, van de horenen +11
Der een-hoornen.

§8

Zoo zal ick uwen naeme vertellen,
Aen myne broederen, en in 't midden
Van de ghemeynte, zal ick u prijzen.[+]
Ghy die den Heer vreest,[+]
Prijst hem; alle ghy zaet Iacobs, vereert hem:
End' alle ghy zaet Israels, ontziet hem.
Want hy heeft niet veracht, nocht' verfoeyt de druc
Der verdruckte;

[+]III. *P*
[+]12

§9

Nocht zyn aenghezicht voor hem verborghen:
Maer hy heeft ghehoort, als die tot hem riep.
Van u zal, in een groote ghemeynte,[+]
Mijnen lof wezen. [+]13
Ick zal in teghenwoordigheydt van die gheen',
Welck hem vreezen, myn gheloften betaelen.
De zachtmoedighe zullen eten, ende
Versaet worden.

§10

Zijn zoeckers zullen den Heere prijzen:
Vw herte zal in eeuwigheydt leven.
All' eynden der aerd' zullen 't ghedencken,+
End' tot d'Heer keeren. +14
Ende alle gheslachten der Heydenen
Zullen voor u aenghezichte aenbidden.
Want het rijck is des Heeren, en hy heerschet,
Onder d'Heydens.

§11

Alle vett' op aerde zullen eten,[+]
End' aenbidden; al die in't stof daelen,
Zullen voor zijn aenghezicht neer-bucken,
Ende de welcke
Zijn ziel by 't leven niet en kan behouden.
Het zaet zal hem dienen, het zal den Heere
Toe-gherekent worden, van 't een gheslachte,
Tot het ander.

[+]15

§12

Zy zullen kommen ende vertellen
Zijne gherechtigheydt, aen den volcke,[+]
'T ghene is, of zal gheboren werden: [+]16
Want hy heeft 't ghedaen.

Den xxiij. Psalm.

Een Psalm Davids.

§1

D'Heer is myn Herder, my zal niets ontbreken:
Hy doet my ligghen in begraesde weyden:

Hy voert my zachtjens aen zeer stille waters:
Hy v*er*quickt mijn ziel; leyt my om zijns nae*m*s will'
In't spoor der gerechtigheyt. Oock als ick gingh[+]
Int dal des doots schaduw', ik vreesde gee*n* quaet: [+]2

§2

Want ghy *(o Heere)* zijt met my: uwen stock
Ende uwen herders-staf vertroosten my.
Ghy richt de tafel toe voor mijn aenghezicht',
Teghen over myne weder-partijders.
Ghy maect myn hooft vet, met *(wel-rieckend')* oly;[+]
Mijnen beker die is overvloeyende. [+]3

§3

Immers sullen my, all' mijns levens daghen,
Het goede, end' de weldadigheydt volghen.
Ende ick zal in den huyze des Heeren
Een langhen-tijdt van daghen blijven-woonen.

Den xxiiij. Psalm.

Een Psalm Davids.

§1

DE aerde komt den Heere toe,
Midtsgaders *(oock)* hare volheydt;

De wereldt, end' die daer in woonen:
Want hy heeftze op de zeën
Ghegrondet: ende hy heeftze
Op de Rivieren vaste ghezedt.

§2

Wie zal op den bergh des Heeren[+]
Klimmen? end' wie zal staen ter plaets [+]2
Zyns heyligheyts? Die reyn van handen,
End' zuyver van hert is: die niet
Zyn ziel tot ydelheydt op-heft:
End' die niet bedriegelijck en sweert.

§3

Die zal den zeghen, van den Heer,[+]
Ontfanghen, end' gherechtigheydt [+3]
Van den God zyner behoudenis.
Dat is 't gheslacht van die nae hem
Vraghen; die uw aenghezichte
Zoecken; *(Het welck)* is Iacob. Sela!

§4

Ghy poorten heft uw hoofden op,[+]
Eeuwighe deuren verheft u, [+]4
Dat de Koninck der eeren in-gae.
Wie is de Koninck der eeren?
De Heere sterck en gheweldich,
De Heere in den strijdt gheweldich.

§5

Ghy poorten heft uw hoofden op;[+]

[+]5

Ia heft op eeuwighe deuren;
Dat de Koninck der eeren in-gae,
Wie is die Koninck der eeren?
'T is de Heere der heyrscharen.
Hy is Koninck der eeren. Sela!

Den xxv. Psalm.

(Een Psalm) Davids.

§1

TOt u, Heer, hef ik myn ziel op,
Myn God, op u vertrouw ick.
Laet my niet beschaemt zijn: Laet niet
Mijn' vyanden over my
Verblijdt zijn: jae alle die
V wachten, werden niet beschaemt.
Zy zullen beschaemt werden,
Die zonder oorzaeck valsch'lijck doen.

§2

Heere maeckt my uwe weghen[+]

[+]2

Bekent, leert my uw' paden,
Leydet my in uwe waerheydt,
Ende leert my: want ghy zijt
De God myner behoud'nis.
Ick verwacht u alle den dagh:
Ghedencket *(doch)* o Heere,[+]
Aen uwe barmhertigheden, [+]3

§3

End' aen uwe goedigheden:
Want die zijn van eeuwigheydt.
Ghedenckt niet der zonden myns jeuchts,
Noch myn' overtredinghen.
Ghedencket myner, o Heer,
Nae uwe goedertierenheydt,
Om uwer goedtheyt wille.
De Heere is goedt ende recht.[+]

[+]4

§4

Daerom zal hy de zondaren
In den wegh onder-wijzen.
Hy zal de zachtmoedigh', in't recht
Leyden, en hy zal zijn' wegh
De zachtmoedighe leeren.
All' de paden des Heeren zijn[+]
Goedtheydt en trouw, aen die zijn
Verbondt en ghetuygh'nis houden.

§5

Vergeeft myn' ongherechtigheydt;
Om uwes naems will', Heere:
Want die is groot. Wie is de man[+]
Die den Heer vreest? Hy zal hem [+]6
In den wegh onder-wijzen,
Dien hy zal hebben te kiezen:
Zijn' ziel' zal in't goed' blijven,
End' zijn zaedt de aerd' beerven.

§6

De verborghentheyd des Heeren[+]
Is voor hen, die hem vreesen, [+]7
End' zijn verbond, om hen bekent
Te maken. Mijne ooghen
Zijn gheduerigh op den Heer.
Want hy is, die mijne voeten
Vyt het net zal uyt-voeren.
Keert tot my, zyt my ghenadich;[+]
[+]8

§7

Want ick ben eensaem, en bedruckt.
De benautheden mijns hert
Hebben haer wijt uyt-ghestrecket.
Voert my uyt mijne nooden:
Aensiet mijn' ellent en moeyt',[+]
En neemt wegh alle mijn' zonden. [+]9
Aenziet mijne vyanden,
Want zy vermenichvuldigen.

§8

Zy haten my met wrevels haet.
Hoedt mijn' ziel', en reddet my,+
En laet my niet beschaemt worden: +10
Want ick op u betrouwe.
Laet oprechtheyd en vroomheyd',
My behoeden: want ick wacht u.
O God verlost Israel,
Vyt alle zijn benautheden.

Den xxvj. Psalm.

(Een Psalm) Davids.

§1

REcht my, Heer, want ick gae,

In mijn' oprechticheyd:
En ick vertrouw' op den Heere:
Ick en sal niet wanckelen.
Proeft my, Heer, en verzoeckt my:[+]
Toetst mijn' nieren, en mijn herte. [+]2

§2

Want uwe goedicheyd+
Is voor mijne ooghen; +3
End' ick wandel in uw waerheydt.
Ick en zitte niet ontrent
Ydel' lieden, ende ick+
En gae' niet met bedeckte lien. +4

§3

Ick haet de vergaeringh
Der boosdoenders, end' ick[+]
En zitt' niet by de Godtlooze*. [+]5
Ick wassche mijne handen[+]
In onschuld, ende ick gae[+] [+]*Pau*
Rondom uwen Altaer, Heere; [+]6

§4

Om de stemme des lofs[+]
Te doen hooren, ende [+]7
Om alle uwe wonderen
Te vertellen. O Heere[+]
'K hebb' lief de wooningh uws huys, [+]8

End' de woon-plaets uwer-eere.

§5

En raept mijn ziel niet wegh[+]
Met de zondaers: nochte [+]9
Mijn leven, met de mans des bloeds:
In welckers handen schend'lijck[+]
Bedrijf is, ende welckers [+]10
Rechter-handt is vol geschencken.

§6

Maar ick zal wandelen,[+]
In mijn oprechtigheyd. [+]11
Verlost, en zijt my ghenadich.
Mijn voet staet op het effen:[+]
Ick zal den Heere loven, [+]12
In de vergaderingh-plaetsen.

Den xxvij. Psalm.

(Een Psalm) Davids.

§1

DE Heere is mijn licht, ende myne heyl:
Door wien *(doch)* zoude ick hebben vreeze?
De Heere is de sterckte van myn leven:
Door wien *(dan)* zoude ick wezen verschrickt?
Als de booze, myne teghen-partijen,

Ende myne vyanden teghen my,
Tot my naeckten, om myn vleesch te eten,
Stieten zy zelfs aen, ende vielen neer.

§2

Of my al schoon een Legher belegerde+
Myn hert en zoude niet vreezen: of schoon +2
Een krijch teghen my rees, vertrouw ick hier op.
Een dinck hebb' ick van den Heere begeert,
Dat ick zal zoecken: dat ick mocht woonen,
Al myn leef-daghen, in't huys des Heeren,
Om des Heeren lieflijckheydt t'aenschouwen,+
End' in zijnen Tempel t'onder-zoecken. +3

§3

Want hy deckt my in zijn Hut, ter tijt des quaets,
Hy berght my in't verborghen zijns tentes:[+]
Hy verhooght my op een rots: oock zal myn hooft [+] [+]*Pau*
Nu zijn verhooght, boven myn' vyanden, [+]4
Die rondomme my zijn, ende ick zal
In zijne tent' Off'randen des gheklancks
Op-offeren, ende ick zal zinghen,
Iae ick zal den Heer, met Psalmen, zinghen.

§4

Hoort, Heere, myne stemme, als ick roepe,
End' weest my ghenadigh, end' antwoort my.
Mijn hert, zeyt u, *(ghy zeght)* zoeckt mijn aen-ghezicht.+
Ick zoeck' uw' aengezichte. O Heere,
Verberght uw aenghezichte niet voor my:
En keert uwen knecht niet af in toorne.
Ghy zijt mijn hulp gheweest, begeeft my niet,
End' en verlaet my niet, o Godt mijns heyls.

§5

Want mijn vader en moeder my verlaten:[+]
Maer de Heere zal mijner aen-nemen. [+]6
Heere, leert my uwen wegh, ende leyt my
In't rechte padt, om mijn verspieders will':

Geeft my niet over, in de begeerte
Van mijne teghen-partijders *(Heere.)*
Want valsche ghetuyghen zijn teghen my
Op-ghestaen, ende die wrevel uyt-blaest.

§6

Zoo ick niet had ghelooft, dat ick zoude zien[+]
'T goedt des Heeren, in't landt der levende; [+]7
('T was uyt.) Wacht op den Heer, zijt sterck, en hy zal
Vw hert stercken: Iae wacht op den Heere.

Den xxviij. Psalm.

(Een Psalm) Davids.

§1

TOt u roep ick, Heere myn rots-steen;
Houdet u niet als doof van my af;
Dat ghy niet stille van my en zijt:
Ende dat ick *(zoo)* nieten werde
Vergheleken met de ghene,
Die in den kuyl neder-dalen.

§2

Hoort de stemme myner smeeckinghen,[+]
Als ick tot u roep, als ick myne
Handen op-heff', naer d'aenspraeck-plaetse [+2]

Vwer heyligheyd. Treckt my niet wegh,
Met de God'loose, ende de
Werckers der ongherechticheyd:

§3

Die met haer naesten van vre' spreken,[+]
Maer in haer-lieden herte is quaedt. [+]3
Gheeft hen naer haer doen, en de boosheydt
Van hare handelinghen; gheeft hen
Nae harer handen werck: doet haer
Vergheldingh, tot haer weder keeren.

§4

Om dat sy op des Heeren daden[+]
Geen acht en nemen, noch op het werck [+]4
Zijner handen, zal hyz' afbreken;
End' hy en zal-ze niet op-bouwen.
Ghelooft zy d' Heer, want hy verhoort[+]
De stemme mijner smeeckinghen. [+]5

§5

De Heere die is mijne sterckte,
Ende hy is mijn schildt: op hem heeft
Mijn herte vertrout, ende ick ben
Geholpen geweest: daerom zoo springht
Mijn herte van vreughd: ende ick
Zal hem met mijn gezangh loven.

§6

De Heere is haer-lieder sterckte:[+]
End' hy is *(insghelijckx)* de sterckte [+]6
Der verlossinghen zijns gezalfden.
Verlosset u volck, ende zeghent
Vwe erve ende weyd-ze,
End' verheftz' in der eeuwicheydt.

Den xxix. Psalm.

Een Psalm Davids.

§1

GHeeft den Heer', ghy machtighe,
Gheeft den Heer eer en sterckte.
Gheeft den Heer de eer zijns naems.
Buyget u zelven voor hem,
In d'heerlijckheydt des heylighdoms.
Des Heeren stem' is op't water;+
De Godt der heerlijckheydt dondert; +2
d'Heer is op de groote waters.

§2

Des Heeren stem is met kracht:
Des Heeren stem is met eer:
Des Heeren stem breeckt ceders:+
Iae d'Heer breeckt Libans ceders. +3
End' hy doetz' hupp'len als een kalf,
Den Libanon, end' Syrion,
Als een Een-hoorn: des Heeren stem+
Die houter uyt vlammen des vyers. +4

§3

Des Heeren stem doet beven
De woestijne; de Heer doet
De woestijn' Kades beven.
Des Heeren stem' doet d'Hinden
Baeren, ende ontbloodt het wout.
Maer in zijnen Tempel *(daer)* spreeckt+
Een yeghelijck van zijn' eere. +5
d'Heer zat over den water-vloedt:

§4

Iae d'Heer zit Koninck eeuw'lijck:+
De Heere zal aen zijn volck
Sterckte gheven: de Heer' zal
Zijn volck met vrede zegh'nen. +6

Den xxx. Psalm.

Een Psalm, een Liedt der in-wyinghe van Davids huys.

§1

ICk zal u verhooghen, Heere,
Want ghy hebt my op-ghetrocken,
End' en hebt mijne vyanden
Niet over my verblijt. O Heer',
Mijn God, ick hebb' tot u gheroepen,[+]

[+]2

Ende ghy hebt my *(oock)* ghenezen.

§2

Ghy hebt, Heer mijn ziel uyt het graf
Op-ghehaelt: ghy hebt my 't leven
Behouden, dat ick inden kuyl
Niet ben gedaelt. Psalm-zinght den Heer,[+]
Ghy gunst ghenooten, end' zegghet lof, [+]3
Ter ghedachteniss' zijns heyligheyds.

§3

Want een oogh-blick is in zijn toorn;
Een leven, in zyn goede-wil.+
Des avonts vernacht het gheween, +4
Maer des morgens isser ghejuygh.+
Ick zeyde wel, in mijnen voorspoedt,+ +*Pau*
Ick sal in eeuwicheydt niet wanck'len. +5

§4

Ghy hadt, door uw' goedt gunsticheyt,
Mynen bergh, Heere, vast-ghezet:
(Maer wanneer) ghy u aengezicht[+]
Verberghdet, zoo wierdt ick verschrickt. [+]6
Tot u, o Heer, hebb' ick gheroepen,
End' hebbe tot den Heere ghesmeeckt.

§5

Wat voordeel isser in mijn bloedt?
In mijn neer-dalen tot de groef?
Zal u *(Heere)* het stof loven?[+]
Zal het uw' waerheydt vertellen? [+]7
Hoort, Heere, en zyt my ghenadigh.
O Heere, weest ghy my een helper.

§6

Ghy hebt mijn gheklagh in een rey[+]
Verandert; ghy hebt mijnen zack [+]8
Ontbonden, my met vreughdt om-gort;

Op dat mijn eer' u Psalm-zinghe,
End' niet en swijgh'. O Heere mijn God,
Ick zal in eeuwicheyt u loven.

Den xxxj. Psalm.

Een Psalm Davids, voor den Opper-zangh-meester.

§1

OP u betrouwe ick, o Heere,
En laet my niet beschaemt
Worden, in eeuwicheydt.
Helpt my uyt, door uw gherechtigheydt.
Neyght uwe oore tot my,[+]
Met haesten my uyt-reddet. [+]2

§2

Weest my tot eenen stercken rots-steen,
Tot een vestingh-plaetse,
Om my te behouden.
Want ghy zijt mijn steen-rots, end' mijn burght:+
Gheleydet my dan, ende +3
Voert my, om uw's naems wille.

§3

Doet my uyt dit net-garen uyt-gaen,

Dat zy voor my berghen:
Want ghy zijt myn sterckte.
Ick beveel in uw' hand mijnen gheest:[+]
Ghy hebt my uyt gheholpen, [+]4
Heere ghy God der waerheydt.

§4

Ick haet' de ghene, die op valsche
Ydelheden achten:
Ende ick betrouwe[+]
Op den Heer; ick zal my verheughen,[+] [+]*Pau*
End' ick zal my verblijden [+]5
In uw' goedertierenheydt.

§5

Want ghy hebt mijn ellendt aenghezien,
Ende mijne ziele
In benauthe'en ghekent:
End' en hebt my niet in 's vyants handt+
Besloten: ghy hebt mijne +6
Voeten in ruymte doen staen.

§6

Zijt, o Heere, mijnes ghenadigh:
Want my is zeer banghe:[+]
Mijn oogh, mijn ziel, mijn buyck [+]7
Is van verdriet door-knaeght: mijn leven
Is verteert van droeffenis,
End' mijn jaeren van zuchten.

§7

Mijn kracht is, door mijn ongherechtheydt,
Vergaen; end' mijn beend'ren
Zijn door-knaecht: ick ben oock
Van weghen mijn weer-partijders zeer[+]
Tot smaet gheworden, end' mijn' [+]8
Bekenden, tot eenen schrick.

§8

Die my op de straten aenschouwen,[+]
Vlieden heen van my wech: [+]9
Ick ben uyt het herte[+]
Vergeten, gelijck als een doode. [+]10
Ick ben gheworden, ghelijck
Een vat, te niete gaende.

§9

Want ick hoord' de naespraeck van velen;
Vrees is rondom, nu zy
Teghen my t'saem raedslaen:
Zy dencken mijn ziel wech te nemen.[+]
Maer ick vertrou, op u, Heer; [+]11
Ick zegghe, ghy zijt mijn God.

§10

Mijn' tijden zijn in uw handt: redt my[+]
Vyt mijner vyanden, [+]12
End' mijn vervolgers handt[+]
Laet uw aenschijn op uw knecht lichten. [+]13
Verlost my, door uw goedheydt:
Laet my, Heer, niet beschaemt zijn:

§11

Want ick roep' u: laet de godd'looze[+]
Beschaemt zijn: laetz' in't graf[+]
Swijghen: laet de lippen
Der valscheyt stomme worden, die hart
Teghen de rechtveerdighe,
Vyt hooghmoedt, end' smaet spreken.

[+]III. *P*
[+]14

§12

O hoe menighvuldigh is uw goedt:+
Dat ghy voor de ghene,
Die u vreezen, wegh leydt:
Dat ghy voor henlieden uyt-wercket,
Dewelck' op u betrouwen,
Voor de kind'ren der menschen.

+15

§13

Ghy verberght-ze in't verborghene,+
Van uw aenghezichte, +16
Voor 's mans hooghmoedighe'en:
Ghy versteeckt-ze in eene Hutte,
Voor het ghetwist der tonghen.
Ghezegent zy de Heere!+
+17

§14

Want hy heeft zijn goedertierenheydt
My wonderlijck ghemaeckt,
In eene vaste stadt.
Ick seyde wel, in myn verhaesten,+
Ick ben van het by-wezen
Vwer ooghen af-ghesne'en.

+18

§15

Dan noch, wanneer ick tot u schreyde,
Hoordet ghy de stemme
Van mijne smeeckinghen.
Hebbet den Heere lief, ghy alle[+]
Gunst-ghenooten; want de Heer [+]19
Behoedt de gheloovighe:

§16

Ende hy vergeldet den ghenen,
Zeer over-vloedelijck,
Die hoovaerdy bedrijft.
Zijt sterck, ende hy zal u-lieder
Hert verstercken, alle ghy
Die op den Heere hopet.

Den xxxij. Psalm.

Een onderwijzinghe Davids.

§1

GHeluckzaligh is hy, wiens overtredingh

Vergheven is, wiens zonde overdeckt is.
Ghelucksaligh is de mensch, dien de Heer'
D'ongherechtigheydt niet toe en rekent:
End' in wiens gheest niet eenigh bedroch en is.
Doen ick zweegh, zoo wierden myne beenderen+
Veroudt, in myn brullen den gantschen dach. +2
Want uw hant was dagh end' nacht swaer op my:

§2

Mijn zap verkeerd' in zomer-drooghten. Sela!
Mijne zonde gaf ick aen u te kennen:
En bedeckte niet myn ongherechtheydt.[+]
Ick zeyd', ick zal myn overtredinghen [+]3
Belijden, voor den Heere; end' ghy vergaeft
D'ongherechtigheydt myner zonde. Sela!
Hierom zal, ten tijde der vindinghe,
Een yder Heylighe u bidden aen:

§3

Iae in een overloop van groote waters,
En zullen zy hem niet *(in't minste)* raecken.
Ghy zijt my als eene verberginghe:[+]
Ghy behoedt my voor anghst, end' om-ringht my[+]

[+]*Pau*
[+]4

Met blijde zanghen van bevrydingh. Sela!
Ick zal u onderwijzen, en u leeren
Den wegh dien ghy zult gaen. Ick zal u raedt
Gheven, ende mijn' oogh zal op u zijn.

§4

Weest niet ghelijck een Peerdt, als een Muyl-ezel,[+]
Welck gee*n* verstan*t* heeft, en wiens muyl men breydelt [+]5
Met een toom, en ghebit, op dat het niet
Tot u ghenaeck'. De godloos' heeft veel smert.
Maer die rust op den Heer, hem sal gunst om-vaen,
Verblijdt u in den Heer, ende u verheugh'St,[+]
O ghy rechtveerdighe, ende zinghet [+]6
Met vreughdt, al die oprecht van herten zijt.

Den xxxiij. Psalm.

§1

GHy rechtveerdighe zinghet vrolijck,
In den Heere; lof betamet
Den oprechten. Lovet den Heere,
Met de Harpe, Psalm-zinget hem,
Met de Luyte, *(end')* het
Thien-snarich instrument.

Zinght hem een nieuw Liedt:+
Speelt wel met bly gheschal: +2
Want 's Heeren woort is recht,
End' al zijn werck trouw.

§2

Hy lieft gherechtigheydt, end' ghericht.[+]
De aerd' is vol van des Heeren [+3]
Goedtgunstigheydt. Door 't woordt des Heeren,
(Zoo) zijn de Hemelen ghemaeckt,
End' door de Gheest zijns mondts,
All' haer heyr. Hy vergaert[+]
De wat'ren der Zee, [+4]
Ghelijck op eenen hoop:
Hy stelt de afgronden,
(Als) schat-kameren.

§3

Laet gansch de aerd' voor den Heer vreezen:
Laet all' inwoonders der weereldt,
Voor hem verschrickt wezen Want hy spreeckt;+
End' 't is; hy ghebiedt, en 't staeter. +5
De Heere vernietight
Den raedt der Heydenen:
Breeckt de ghedachten
Van *(al)* de volckeren.
Maer de raedt des Heeren+
Staet in eeuwigheydt. +6

§4

De ghedachten zijnes herten *(staen)*
Van gheslachte tot gheslachte.
Ghelucksaligh is 't volck, diens God is
De Heer: 't volck dat hy zigh ten erf[+]
Verkoren heeft! de Heer[+] [+]II. *P.*
Schouwt uyt den Hemel, end' [+]7
Ziet alle menschen;
Ziet uyt van zijn' vaste
Woon-plaetze, op alle
Inwoonders der aerd.

§5

Hy formeert haerer aller herte,
Hy let op all' hare wercken.+
Een Koninck en wert niet behouden, +8
Door de grootheydt eenes heyr-krachts:
Een heldt wort niet verlost
Door grootheydt van gheweldt;
Het Peerdt begheeft zich
Ter overwinninghe,+
Ende en bevrydt niet, +9
Door zijn groote sterckt'.

§6

Ziet des Heeren Oogh is over hen,
Die hem vreesen, op de ghene,
Die op zijn goedgunstigheydt hopen,
Om hare ziele te redden,[+]
Van den doodt; end' om haer[+]
By 't leven te houden,
In den honghers-noodt.
Ons' ziel verbeydt den Heer;
Hy is onze hulpe,
Ende onze schildt.

[+]III. *P*
[+]10

§7

Want ons' herte is in hem verblijdt:[+]

[+]11

Om dat wy *(vast)* op den name
Van zijne heyligheydt betrouwen.
Vwe goedertierenheydt, Heer,
Zy over ons, ghelijck
Als wy op u hopen.

Den xxxiiij. Psalm.

Een Psalm Davids, als hy zijn ghelaet verandert hadde, voor het aenghesichte van Abimelech, die hem wegh joegh, dat hy door gingh.

§1

ICk zal t'aller tijde,
Den Heere loven: zijn lof zal
In myn mondt gheduerighlijck zijn.
Myn Ziel' roem' in den Heer:
Dat 't de zaechtmoedighe
Hooren, en blijd' zijn. Maeckt den Heer+
Met my groot; en laet ons t'samen +2
Zijnen naem verhooghen

§2

Ick hebb' den Heer ghezocht,
Ende hy heeft my gheantwoort;
End' my uyt all' mijne vreeze
Ghereddet; zy hebben[+]
Hem aengheschouwt; ja, als [+]3
Een waterstroom, aen-gheloopen;
Ende hare aenghezichten
Zijn niet beschaemt gheweest.

§3

Deze ellendighe
Riep, ende de Heere hoorde,
End' hy verlost' hem uyt alle
Zijne benautheden.[+]
De Engel des Heeren[+] [+]1. *P.*
Leghert rondom, die hem vreezen, [+]4
En rucktze uyt. Smaeckt ende ziet,
Dat de Heere goedt is.

§4

Wel gheluckzalich is
De man, die op hem betrouwet!
Vreest den Heer' ghy zijn' heylighen:+
Want dewelck' hem vreezen,
En hebben gheen ghebreck.
Ionghe Leeuwen hebben armoed,
End' hongheren; maer die den Heer
Zoecken, ontbreeckt gheen goedt.

§5

Komt ghy kind'ren, hoort my:+
Ick zal u des Heeren vreeze +6
Leeren Wie is hy die 't leven
Behaeghet? die daghen
Lief heeft, om het goede
Te zien? Bewaert uwe tonghe+
Van het quaedt: end' uwe lippen +7

Van bedrogh te spreken.

§6

Wijckt af van't quaedt, doet 't goedt.
Soeckt den vrede, end' jaeghtze nae.
De Ooghen van den Heere zijn
Op de gherechtighe:
Ende zijne Ooren
Die luysteren tot haer gheroep.+
Het aenghezichte des Heeren +8
Is teghen die quaedt doen:

§7

Om haer ghedachtenis
Vander aerden uyt te roeyen.
Zy roepen, end' de Heere hoort,
End' retze uyt alle
Hare benautheden.
D'Heer is nae by die ghebroken+
Van herten zijn, end' hy behoudt +9
De verslaghen' van gheest.

§8

De quaden des vromes
Zijn vele; maer uyt dien allen
Reddet hem de Heer. Hy bewaert+
Alle zijn beenders: gheen
Van dien wert ghebroken.
De boosheydt doodt de godd'looze.
Ende die den vromen haeten,
Werden schuldich verklaert.

§9

De Heer verlost de Ziel'[+]
Zijner knechten; end' alle die
Op hem betrouwen, en zullen
Niet schuldich zijn verklaert. [+]11

Den xxxv. Psalm.

(Een Psalm) Davids.

§1

TWist Heere, met myne twisters,
Strijdet met myne bestrijders:
Grijpt aen den schildt, ende rondasse,
Ende staet op tot myner hulpe,
Ende brenghet de spiesse voort,
Sluyt *(den wegh)* toe tot ontmoetingh'
Van alle myne vervolghers:
Zeght tot myn ziel, ick ben u heyl.

§2

Laetze beschaemt en te schande+
Werden, die mijn' ziele zoecken: +2
Laetz' achterwaerts ghedreven worden,
End' beschaemt zijn die mijn quaedt dencken.
Laetz' als kaf voor den wint worden:
En Godes Engel drijfze wegh;
Haer wegh zy duyster, end' heel gladt;+
End' d'Engel Gods vervolgheze. +3

§3

Want zy hebben, zonder reden,
De groef' haers nets voor my verberght;
Zonder re'en voor mijn Ziel ghegraven.
De verwoestingh' over-komme hen,+
Dat hy daer van niet en wete; +4
Ende het net, dat hy voor my
Verborghen heeft, vangh' hem zelven;
Hy val met verwoestingh, daer in.

§4

Zoo zal mijn ziel haer in den Heer
Verheughen, zy zal in zijn heyl,[+]
Vrolijck zijn: all' mijn beend'ren zullen[+] [+]*Pau*
Zegghen; Heer, wie isser u ghelijck? [+]5
Die ghy den verdruckten reddet,
Van dien, die stercker is dan hy;
End' den ellendighen, ende
Den armen, van zijn beroover.

§5

Ghetuyghen des gewelts staen op,
Eysschen van my 't gheen' ick niet weet,
End' zy vergelden my quaedt voor goedt,+
De beroovinghe mijner ziele:
Maer my, terwijl zy waren kranck,
Was een rouwe-zack mijn ghewaedt.
Ick quelde mijn ziel, met vasten,
End' mijn ghebedt keerd' in mijn schoot.

+6

§6

Ick gingh steeds, als oft het een vrient,
Of 't my een broeder waer' gheweest:
Ick gingh in't swart neder-gheboghen,[+]
Als een die over zijn moeder treurt. [+]7
Maer als ick hinckte, waren zy
Verblijdt, en verzamelden zich,
Verzamelden zich teghen my

Als boeven, end' ick merckt' het niet.

§7

Zy scheurden, en sweghen niet stil:+
Knersten met haer tanden, op my, +8.
Met huychelaers van tafel-broeders.
Heere, hoe langhe zult ghy toe-zien?
Brenght mijn Ziel weer van haer ghewoel.
Mijn' eensame van de Leeuwen.+
Zoo zal ick uw lof vermelden,+ +II. *P.*
Inde groote vergaderingh: +9

§8

'K zal u by machtich volck loven.
Laet hen niet bly zijn over my,
Die uyt valscheydt mijn vyanden zijn;
Laetze niet wencken met de ooghen,
Die my zonder oorzaeck haten.
Want zy van vrede niet spreken[+]
Maer zy overdencken bedrogh,
Teghen de still' in den lande.

§9

Zy sperren haer mondt teghen my
Wijdt open: zy zegghen, ha, ha,
Ha, ha, onz' ooghe heeft het ghezien,
Ghy ziet het, Heere, en zwijget niet:
Heer' en weest niet verre van my:[+]
Ontwaeckt, ende wordt tot mijn recht, [+]11
Tot mijne twist-zaecke, wacker,
O mijn Godt, ende mijn Heere.

§10

Doet my recht nae uw gherechtheydt,
Heere, mijn God, end' en laet niet
Datze hen over my verblijden:
Laetze in haer herte niet zegghen,[+]
Heah, onze Ziel! nocht zegghen,
Wy hebben hem gantsch verslonden. [+]12

Laetze beschaemt, end' rood' werden,
Die zich in mijn quaedt verblijden:

§11

Laetze schaemt' end' schand' aentrecken,
Die zich teghen my groot maken:
Laetze juyghen, end' verblijd wezen,[+]
Die zich in mijn gherechtheydt lusten; [+]13
End' zegghen steeds, de Heer' zy groot,
Die lust heeft tot de vre' zijns knechts.
Zoo zal mijn tongh' uw' gherechtheydt,
End' uw' lof all' den dagh melden.

Den xxxvj. Psalm.

§1

D'Overtredingh' des godd'loozen
Spreeckt in het binnenst' van mijn hert,
Daer en is gheen vreeze Gods,
Voor zijn' ooghen; want hy vleyt zich,
In zijn' ooghen, alsmen zijne
Ongherechtigheydt bevindt,
(Die) te haten is: de woorden

Zijns monts zijn onrecht, end' bedrogh:
Hy laet *(zelfs)* nae te verstaen,
Tot weldoen: denckt quaedt op zijn bed:
Hy stelt zich op een wegh niet goedt;
Het quaedt en verwerpt hy niet.

§2

Vw gunst, Heer, tot den Hemel is;
Vwe waerheydt, tot d'opper-lucht.[+]
Vwe gherechtigheydt is [+]2
Als berghen Gods: uw oordeelen
Zijn een grooten afgront. O Heer
Ghy behoudt mensch, ende vee.
Hoe dierbaer is uw' gunst, o Godt!
Dies de menschen in de schaduw'
Vwer vleugels vertrouwen:
Zy werden van 't vet uwes huys
Ghelaeft: ende ghy drencktze uyt
De beeck' uwer wellusten.

§3

Want by u is 's levens fonteyn:
(End') in uw licht zien wy het licht.[+]
Streckt uyt uwe goedigheydt [+]3
Over de gheen' die u kennen,
Ende uwe gherechtigheydt,
Over d'oprecht' van herten.

Dat trotsheydts voet tot my niet komm',
End'de handt der goddeloozen
Doe my niet swerven. Daer zijn
De werckers der ongherechtheydt
Ghevallen: zy zijn neer-gheveldt,
End' konnen niet weer op-staen.

Den xxxvij. Psalm.

(Een Psalm) Davids.

§1

EN ontsteeckt u niet over de boosdoenders;
En benijdtze niet, dewelck' onrecht doen.
Want zy zullen haest als gras af-gesne'en zijn;
End' zullen, als groen' gras-scheutjens vallen.
Vertrouwt op den Heer, ende doet het goede:[+]
Bewoont de aerd, end' voedt u met trouwe. [+]2

§2

End' verlust u inden Heere, hy zal u
De begeerte uwes herten gheven.
Wentelt uwen wegh op den Heere: ende
Vertrouwt op hem, hy zal het uyt-voeren;+
End' zal uw gherechtigheydt doen voort komen +3

Als het licht, end' uw recht, als den middagh.

§3

Swijgt den Heer, end' v*er*blijt hem: ontsteeckt u niet[+]
Over de geen', wiens wegh voorspoedigh is. [+]4
Over den man, die quaed'-aenslaghen uyt-voert,
Laet af van toorn, end' verlaet grimmigheydt.
En ontsteeckt u niet, immers om quaedt te doen:
Want de booz' zullen uyt-gheroeyt werden.[+]
[+]5

§4

Maer die den Heer verwachten, erven d'aerde.
End' noch een weynich, end' de godd'looze
En zal niet zijn. End' zoo ghy let op zijn plaets[+]
Hy zal niet zijn. Maer de zaechtmoedighe[+] [+]*Pau*
Zullen de aerde erffelijck bezitten, [+]6
End' in grooten vrede zich verlusten.

§5

De godloos' bedenckt snoodtheyt op den vromen,
End' hy knerst over hem met zijn tanden:
d' Heer belacht hem, want hy ziet zijn dagh komen:[+]
De godd'looz' hebben 't sweerdt uyt-ghetrocken, [+]7
End' haren boogh' ghespannen, om te vellen
Den ellendighen, ende den armen;

§6

Om te slachten, die oprecht van weghe zijn.
(Maer) haer sweert zal in haer-lien herte gaen,+
End' haer boghen zullen verbroken worden. +8
'T weynigh des rechtveerdighen is beter
Als veler goddeloozen overvloedt: want
D'armen der godlooz' worden verbroken:+
+9

§7

Maer de Heer ondersteunt de rechtveerdighe.
De Heer kent de daghen der oprechten
End' haer erff'nis zal in eeuwigheydt blijven:
Zy en zullen niet in den quaden tijdt,+
Beschaemt worden: end' zullen in de daghen +10

Van hongers-tijdt verzadighet worden

§8

Maer de goddelooze die zullen vergaen,
End' des Heeren vyanden verdwijnen;
Ghelijck het kostelijckste der Lammeren;
Zy zullen met den roock wegh verdwijnen.
De goddelooze leent, end' gheeft niet weder;[+]
Maer de rechtveerdigh' ontfermt zich, end' geeft [+]11

§9

Want zyn ghezegende zullen d'aerd' erven;
Maer zijn vervloeckte werden uyt-gheroeyt.
Dies mans gangen werde*n* van den Heer gestiert:[+]
Ende hy heeft lust aen zijnen weghe. [+]12
Als hy valt, zoo werdt hy niet wegh gheworpen:
Want de Heere ondersteunt zijne handt.

§10

Ick ben jonck geweest, end' oock oudt geworden:+
Maer ick en hebbe den rechtveerdighen +13
Niet zien verlaten, noch zijn zaedt broot zoecken:
Hy ontfermt zich den gantschen dagh, end' leent:
End' zijn zaet is tot zegen. Wijckt af van't quaet,+
End' doet 'tgoede, end' woont in eeuwigheydt. +14

§11

Want de Heere heeft het recht lief, end' en zal
Zyne gunst-ghenooten niet verlaten;
Zy werden in alle eeuwigheydt, bewaert:
Maer 't zaet der godd'loozen wert uyt-gheroeyt.
De vrome zullen de aerde beerven,[+]
Ende in eeuwigheydt daer op woonen.[+]

[+]III. *P*
[+]15

§12

De mondt des rechtveerdighen vermelt wijsheyt,
Ende zyne tonghe die spreeckt het recht.
De wet zynes Gods die is in zyn herte,[+]
Zyne ganghen en zullen niet slibb'ren. [+]16
De godd'looze loert op den rechtveerdighen,

End' is zoeckende, om hem te dooden.

§13

Maer de Heere en laet hem niet in zijn handt:[+]
Nocht verdoemt hem, als hy gheoordeelt wort. [+]17
Wacht op den Heere, ende houdt zijnen wegh:
Ende hy zal u om hoogh verheffen;
Om de aerde erffelijck te bezitten.
Ghy zult zien 't uyt-roeyen der Godd'looze.

§14

Ick hebb' ghezien een schricklijcken godd'loozen,[+]
Die zich uyt-breydd', als ee*n* groen inlantsch boom: [+]18
Maer hy gingh door, en ziet hy wasser niet *(meer)*:
End' ick zocht' hem, maer wert niet ghevonden.
Let op den vromen, end' ziet op den rechten,[+]
Want 't eynde van dien man zal vrede zijn. [+]19

§15

Maer d'overtreders werden te zaem verdelght.
Het eynd' der godd'loozen wert uyt-gheroeyt:
Doch 't heyl der vrome*n* is va*n* de Heer; haer kracht+
Ter tijdt van angst; end' de Heer zalz' helpen, +20
End' redden; zal haer redden van de godd'looz',
End' behouden; want-z' op hem betrouwen.

Den xxxviij. Psalm.

Een Psalm Davids, om te doen ghedencken.

§1

HEer straft my niet in uwen toorn,
Noch kastijdt my,
In uw' heete grimmigheyt.

Want uwe pijlen zijn in my[+]
Ghedaelt; uw' handt [+]2
Is op my neder-ghedaelt.

§2

Daer is niet gheheels in mijn vleesch,+
Van uw gramschap; +3
Daer en is in mijn beenders
Gheen vrede, van mijn' zonde. Want,+
Over mijn hooft, +4
Gaen mijn ongherechtighe'en:

§3

Zy zijn my te swaer gheworden,
Als een swaer last.
Mijn etter-buylen stincken,[+]
Zy zijn vervuylt van mijn dwaesheydt.
Ick ben ghekromt,[+]
Ick ben gantsch zeer gheboghen.[+]

[+]5

[+]*Pau*
[+]6

§4

Ick gae den gantschen dagh in't swart.
Want mijn dermen[+]
Zijn vol verachte plaghen: [+]7
End' in mijn vleesch is niet gheheels.
Ick ben verzwackt,[+]
Ende gansch zeer verbrijzelt. [+]8

§5

Ick brull van't gheruysch mijns herten.
Heere, voor u,[+]
Is alle mijn' begheerte. [+]9
End' mijn' zuchten en is, voor u,

Niet verborghen:
Mijn herte keert om end' om;+

+10

§6

Mijne kracht heeft my verlaten,
Ende het licht
Van mijn ooghen; oock zy zelf
Zijn niet by my: mijn' liefhebbers,[+]
End' mijn vrienden [+]11
Staen teghen over mijn plaegh':

§7

End' mijn naesten staen van verre.[+]
End' die myn ziel[+] [+]II. *P.*
Zoecken, legghen my stricken, [+]12.
Ende die mijn quaed zoecken, spreken
Ellenden, end'
Dencken al den dagh listen.

§8

Maer ick ben, ghelijck een doove,[+]
Ick en hoor niet; [+]13.
End' als een stom, die zijn mond
Niet opent; jae ben als een man,[+]
Die niet en hoort, [+]14.
In wiens mond' geen weer-spraeck is.

§9

Want ick hope, op u, Heere:[+]
Ghy sult hooren, [+]15.
Heer mijn Godt, want ick seyde,
Dat zy niet bly zijn over my![+]
Als mijn voet drilt, [+]16.
Werden zy grootsch tegen my.

§10

Want ick ben tot hincken ghereet,+
End' myn smert' is +17.
Steeds voor my: want ick verhael+
(U) myne ongherechtigheydt. +18.

Ick ben benauwt,
Van weghen myne zonde.

§11

Maer myn vyanden zyn levend',[+]
Zyn sterck; end' veel', [+]19.
Die my valschelijck* haten;
End' die quaedt voor goedt vergelden,[+]
Staen my teghen, [+]20
Om dat ick het goed' na-jaegh'.

§12

En verlaet my niet, o Heere,[+]
Myn Godt, en weest [+]21
Niet verre van my: haest u,[+]
Tot myner hulp', Heere myn heyl. [+]22

Den xxxix. Psalm.

Een Psalm Davids, voor den Opper-zangh-meester, voor Ieduthum.

§1

ICk zeyd', ick zal myn' weghen bewaeren,
Dat ick niet zondigh' met myn tongh;
Ick zal myn' mondt met een toom bewaren,
Midts noch de godloos' voor my is.
Ick was door swijghe*n* stom, ick sweeg van't goet,[+]

[+]2

Maer mijne smerte wert verswaert.

§2

Mijn herte wert heet in mijn binnenste,
Een vyer ontbrandd' in mijn ghepeyns:
(Doe) hebb' ick met mijn' tonghe ghesproken;
Heer', maeckt my mijn eynde bekent,[+]
End' welck de mate mijner daghen zy, [+]3
Dat ick weet, hoe afgaend' ick ben.

§3

Ziet, een handt breedt stelt ghy mijne daghen,
Mijn leef-tijdt is als niet voor u.
Immers is elck mensche, *(hoe)* vast hy staet,[+]
Maer enckel ydelheydt. Sela! [+]4
Immers wandelt de mensch, als in een beeldt:
Immers woelenze ydelijck.

§4

Men vergaert by een, ende men weet niet,
Wie dat het na zich zal nemen.[+]
Ende nu wat verwacht ick, o Heere?[+] [+]*Pau*
Mijne hope die is op u. [+]5
Verlost my van all' mijn overtredingh':
Stelt my niet tot des dwazen smaedt.

§5

Ick ben verstomt, ick en sal mijnen mondt[+]
Niet op-doen; want ghy hebt 't gedaen. [+]6
Nemet uwe plaeghe van op my wegh.
Ick beswijck' van de strijdt uws hands.
Castijt ghy yemandt, met bestraffingen,[+]
Over de ongherechtigheyd; [+]7

§6

Zoo doet ghy zijn bevalligheyd smelten,
Ghelijck een mott'; immers zoo is
Een yder Mensche ydelheyd. Sela!

Hoort, Heer, mijn ghebedt, end' luystert+
Naer mijn gheroep; swijght niet tot mijn' tranen: +8
Want ick ben een vremd'lingh by u:

§7

Een by-woonder, als alle mijn vaders.
Wendt van my af, dat ick verquick':
Eer ick henen gae, end' niet *(meer)* en zy.

Den xl. Psalm.

Davids Psalm, voor den Opper-zangh-meester.

§1

ICk hebbe den Heere langhe verwacht,
End' hy heeft zich tot my gheneyght,
Ende heeft mijn gheroep ghehoort:
End' hy heeft my uyt een ruyschenden kuyl,
Vyt modd'righ slijck op-ghehaelt:
End' heeft mijn' voeten ghestelt,
Op een rots; mijn ganghen
Vast ghemaeckt; een nieuw Liedt[+]

[+]2

In mijn mond ghegheven,
Een Lof-zangh onzen Godt.

§2

Vele zullen 't zien, en zullen vreezen,
End' op den Heere vertrouwen.
Wel gheluckzaligh is de Man!
Die den Heere tot zijn vertrouwen stelt,
End' niet om ziet nae trotsche,
Of die tot leughen wijcken.
Ghy, o Heere, mijn God,[+]
Hebt uwe wonderen, [+]3
End' uwe ghedachten,
Aen ons vele ghemaeckt.

§3

Men kanz' in ordre by u niet stellen.
Zoude ick-ze verkondighen,
End' uyt-spreken, zy zijn veel meer,
Als datmenze zou konnen vertellen.
Slacht-offer, of spijs-offer[+]
En hebben u niet behaeght. [+]4
Ghy hebt my de ooren
Deur-gheboort. Brandt-offer
Ofte zonde-offer
En hebt ghy niet gheeyscht.

§4

Doe zeyd' ick, ziet, ick kom': in de rolle*n*
Des boecks, is van my gheschreven;
Ick hebb' behaghen, o myn Godt,
Om uw ghelieft' te doen, end' uwe wet
Is binnen myn inghewant.
Ick boodtschapp' gherechtigheydt,[+]
In de groote ghemeynt'.[+] [+]*Pau*
Ziet ick en bedwinghe [+]5
Myne lippen niet in:
Ghy wetet, o Heere.

§5

Ick en bedencke niet, in het midden
Mijns herten, uw' gherechtigheydt:
Ick spreek' uw waerheydt end' uw heyl:
Vw' gunst, end' uwe trouw verheel' ick niet,
In de groote ghemeynte.
Ghy zult uw' barmhertighe'en
Van my niet houden, Heer.+
Laet uw weldadigheydt, +6
Ende uwe trouwe,
My stedes behoeden.

§6

Want *(veel)* quaden, tot zonder ghetal toe,
Hebben my *(rondom)* om-gheven:
Mijne ongherechtigheden
Hebben my aen-ghegrepen, dat ick niet
(Die) en hebbe konnen zien:
Zy zijn menighvuldigher
Dan de hairen mijns hoofts.
End' mijn hert' begeeft my.
Hebt Heer, wel-behaghen,
Om my te verlossen.

§7

Haest u, o Heere, tot mijner hulpe:+
Laetze te zamen zijn beschaemt +7
Ende laetze schaem-rood werden,
Die mijn ziel zoecken, om te vernielen:
Laetze achterwaerts wijcken
Ende te schande worden,
Die aen mijn quaedt lusten:
Laet-ze verwoest worden,
Tot loon haers beschamingh,
Die my zegghen, ha, ha !

§8

Laet in u vrolijck end' verblijd wezen,[+]

[+]8

Alle die u zoecken *(Heere.)*
Laet de liefhebbers uwes heyls
Deurgaens zegghen, de Heer zy groot ghemaeckt.
Ick ben doch wel ellendigh,
Ende een nootdurftig *(mensch)*:
Maer de Heer' denckt aen my.
Ghy zijt mijne hulpe:
Ende mijn bevryder,
O mijn Godt vertoeft niet.

Den xlj. Psalm

Een Psalm Davids, voor den Opper-zangh-meester.

§1

GHeluckzaligh! die zich bescheyd'lijck draeght,
Teghen den gheringhen.
d'Heer zal hem bevryden, ten daeg' des quaets:
De Heer zal hem redden,
End' zal hem by het leven behouden:
Hy zal gheluckzaligh
Op aerd' zijn: en gheeft hem oock niet over,

In zijn vyanden wil.

§2

De Heere zal hem op het zieck-bedde [+]
Ondersteunen. Ghy keert [+2]
Zijn gantsche leger om, in zijn kranckheydt.
Ick zeyde, o Heere:
Zijt my ghenadich, gheneest mijn ziele;
Want ick hebb' teghen u
Ghezondight. Mijne vyanden spreken
Quaedt van my *(zegghende)*[+]
[+3]

§3

Wanneer zal hy sterven, zijn naem vergaen?
En komter een bezien,
Hy spreeckt valsch, zijn hert vergaert zich onrecht.
Gaet hy uyt na buyten,
Hy spreeckter van. Alle mijne haters[+]
Mompelen te zamen,[+] [+]*Pau*
Teghen my; zy bedencken, teghen my, [+]4
Het ghene my quaedt is.

§4

Een belials stuck *(zeght men)* kleeft hem aen,
End' hy die neder light,
Zal niet we'er op-staen. Zelfs de man mijns vreed's,+
Op wien ick vertrouwde,
Die mijn broodt at, heeft d'achter-voet, teghen
My op-ghelicht: maer ghy
Zijt my Heer, ghenadich, end' richt my op:
Op dat ick 't hen vergeld'.

§5

Hier by weet ick, dat ghy lust aen my hebt;[+]
Dat myn vyandt niet zal [+]6
Over my juyghen: want ghy behout my,
In myn oprechtigheydt;

End' stelt my eeuw'lick voor u. Ghelooft zy[+]
d'Heer, de Godt Israels, [+]7
Van eeuwigheydt, end' tot in eeuwigheydt.
Amen, ende Amen.

Den xlij. Psalm.

Een onderwijzinghe: voor den Opper-zangh-meester.

§1

ALs een hert schreeuwt nae de vlieten,
Zoo schreeuwt, God! myn ziel tot u.
Mijne ziele dorstet na Godt,
Nae den levendighen Godt.
Wanneer zal ick in-komen,
Ende zal ick verschijnen,
Voor Gods aen-ghezicht? Mijn' tranen[+]
Zijn my tot spijse, dagh end' nacht. [+]2

§2

Om dat zy my den ganschen dagh,

Zegghen, waer is uwe God?
Ick ghedenck daer aen, end' storte
Mijne ziele uyt, in my:
Dat ick heen gingh met de schaer,
Met hen nae Gods huys trede,
Met een stemme van vreughden-zangh,
End' lof, *(met)* een feest-houdend' volck.

§3

Wat buyght ghy u neder, myn ziel,+
End' zijt in my onrustigh? +3
Hoopt op Godt, want ick zal hem noch
Loven; zijn aenschijn is heyl.
Mijn ziel buyght zich neer in my,
Mijn Godt: daerom ick uwer+
Ghedenck', uyt der Iordanen landt, +4
End' Hermonim, het kleyn gheberght'.

§4

De afgrondt tot den afgrondt roept,
Op 't ghedruysch uwer goten.[+]
All' uw baren, end' uw golven[+] [+]*Pau*
Zijn over my heen ghegaen. [+]5
Maer de Heere zal des daeghs,
Zijn goedigheydt ghebieden:
End' 's nachts zal zijn Liedt by my zijn;
'T ghebedt tot den Godt mijns levens.

§5

Ick zal zegghen tot Godt, myn rots,[+]
Waerom vergeet ghy mijner? [+]6
Waerom gae ick in't swart, weghen
Des vyandts onder-druckingh'?
Myn' vyanden hoonen my,
Met doodingh' in myn' beenders:
Als zy tot my, den gantschen dagh
Zegghen, waer is *(nu)* uwe Godt?

§6

Wat buyght ghy myn Ziel, end' woelt ghy[+]
In my? Hoopt op Godt, want ick [+]7
Zal hem noch loven, de heylen
Myns aenghezichts, end' myn Godt.

Den xliij. Psalm.

§1

DOet my recht, o Godt, end' twist myn twist:
Vrijt my van't onghenadich volck,
Van den man des bedrochs, end' onrechts.
Want ghy zijt de God myns krachts. Waerom+
Verstoort ghy my?Waerom gaen ick +2
In't swart, midts vyandts druck!

§2

Sent uw' licht, ende uwe waerheydt;[+]
Dat die my leyden, datze my [+3]
Tot uwer heyligheydts bergh brenghen;
Ende tot uwe Tabernakels:
Ende dat ick tot den altaer[+]
Godes mochte in gaen. [+4]

§3

Tot den Godt, die de verheuginghe

Van myn' op-springhende vreughdt is.
End' dat ick u met d'Harpe love,
O Godt, myn Godt! wat buyght ghy neder,+
O myn' Ziele, end' wat zijt ghy
Zoo ongherust in my?

§4

Hopet op Godt, want ick zal hem noch
Met-lof-danck-segghen: Want hy is
De menighvuldighe verlossingh'
Mynes aenghezichts, ende myn Godt.

Den xliiij. Psalm.

Een onderwijzinghe: voor den Opper-zangh-meester, onder de kinderen van Korah.

§1

O Godt, wy hoorden't met ons ooren;
Onze vaders hebben 't ons vertelt;
Ghy hebt een werck, in haer' daghen,
Ghewrocht, in de daghen van oudts.
Ghy hebt de Heyd'nen, met uw handt,
Vyt de bezittinghe verdreven:
Maer haer gheplant; ghy hebt gheplaeght

De volcken; end' dees' doen voort-schieten.

§2

Want zy en hebben 't landt niet gheerft,[+]
Door haerlieder sweert; end' haren arm [+2]
En heeft haer gheen heyl ghegeven;
Maer uw rechter-handt, end' uw arm,
End' het licht uwes aenghezichts:
Om dat ghy in haer hadt behaghen.
Ghy zelfs zijt mijn Koninck, o Godt:[+]
Ghebiedt de verlossinghen Iacobs. [+3]

§3

Door u zullen wy onz' vyanden,
Met hoornen stooten; in uwen naem,
Vertreden die teghen ons staen.
Want ick vertrouw niet op mijn boogh',[+]
End' mijn sweerdt zal my niet bevryen: [+]4
Maer ghy behoudt ons van onz' druckers,
End' maeckt onze haters beschaemt.[+]
Wy roemen in Godt den gantschen dagh:[+] [+]*Pau*
[+]5

§4

Ende uwen name sullen wy
Inder eeuwigheydt loven. Sela!
Maer *(nu)* hebt ghy ons verstooten,[+]
Ende ons ghemaeckt te schande:
Dewijle ghy niet uyt en treckt,
Met ons' krijghs-heyr. Ghy doet ons keeren
Achterwaerts heen, voor den vyandt:
End' onze haters rooven voor zich.

[+]6

§5

Ghy gheeft ons als schapen ter spijze,
End' verstroyt ons onder de Heydens.
Ghy verkoopt uw' volck, om gheen goedt+
End' ghy verhooght niet haren prijs: +7

Ghy stelt ons ons' buyren tot smaet;
Tot spot end' schimp hen, die om ons zijn;+
Tot een spreeck-woort onder d' Heydens, +8
Tot hooft-schuddingh', onder de volck'ren.

§6

Mijn schand' is voor my, den gantschen dagh,[+]
End' mijns aenghezichts schaemt bedect my: [+]9
Om de stemme van den hooner,
End' de lasteraer; van weghen
Den vyandt, end' wraeck-gierighen.
Dit al is ons over-ghekomen,
End' hebben u niet vergheten,
Noch teghen uw verbondt gheloghen.

§7

+

Ons' hert' is niet achterwaerts ghekeert,+ +II. *P*
Noch onz' treedt van uw padt gheweken, +10
Hoe wel ghy ons verplettert hebt,
In een plaetse der draken,
End' ons met doods-schaduw bedeckt.
Zoo wy Gods naem hadden vergheten,+
Ende hadden onze handen +11
Tot eenen vreemden God uyt-ghebreydt;

§8

Zoude Godt zulcks niet onder-zoecken?
Want hy weet 's herts verborghentheden.
Maer wy worden om uwent will',[+]
Den gheheelen dagh ghedoodet, [+]12
Worden als slacht-schapen gheacht.
Ontwaeckt: Waeromme doch, o Heere,
Zoudet ghy slapen? waeckt doch op,
End' en verstoot niet in eeuwigheydt.

§9

Waerom zoudt ghy uw aenzicht berghen?[+]
Onz' ellend' end' onz' druck vergheten? [+]13
Want onze Ziel light-neer in't stoff:

Onzen buyck kleeft aen de aerde.
Rijst ons ter hulp; end' verlost ons,+
Om uwer goedertierenheyts will'. +14

Den xlv. Psalm.

Een onderwijzinghe, een Liedt der liefden: voor de Opper-zangh meester, onder de kinderen van Korah, op Schoschannim.

§1

MYn herte gheeft op eene goede reden;
Ick zegg' myn' gedichten uyt van een Koninck:
Mijn tong' is ee*n* penn' eens wack're*n*s schrijvers:
Ghy zijt veel schoo*n*der dan 's mensches kinders:
In uwe lippen is ghenaed' uyt-ghestort:
Daerom heeft u Godt eeuwighlijck ghezegent.
O ghy Heldt, gordt uw sweert aen de heupe;[+]
Vwe Majesteyt, end' uw' heerlijckheydt: [+]2

§2

End' rijdt voorspoedelijck in uw' heerlijckheydt,

Op 't woort va*n* trouw, end' zachte rechtveerdigh*eydt*:
End' uw' rechter-handt leer' u vreeslijckhe'en.
Vwe pijlen zijn scherp: volcken zullen[+]
Onder u neer-vallen, zy zullen treffen, [+]3
In het herte van des Conincks vyanden.
Vw throon, o Godt, is eeuwich end' altoos:
De staf uws rijcks, is een billigheyds staf.

§3

Ghy lieft gerechtigheydt, ende haet god'loosheyt:[+]
Daerom heeft u, o Godt uwe Godt ghezalft, [+]4
Met vreughd'-oly, boven u met-ghenoots.
Al' uw kleeren zijn myrrh' end' aloe,
(End') Cassie; uyt de yvoor-palleyzen,
Boven de ghene, welcke u verblyden.[+]
Dochters van Coninckliycke-vorsten zijn,[+] [+]*Pau*
Onder uw' kostelijcke staet-dochters. [+]5

§4

De Coninginn' is aen uwe rechter-hand
Ghestelt, in't alderfijnste Goudt van Ophir.
Hoort, o dochter, end' ziet, end' neyght uw oor',
Ende vergeet uw volck, end' uws vaders huys:
Zoo zal de Coninck uwer schoonheyd lusten:+
Dewijl' hy is u Heer, buyght u voor hem neer: +6
En Tyrus dochter *(met)* de rijckste van 't volck,
Zullen uw aenzicht met gheschinck smeecken.

§5

Des Conincks dochter is heel' eer van binnen:
Haer kleedinghe is van gouden Borduersel.
Zy zal den Coninck werden toe-gheleyt+
In sticksel-werck: de jonghe dochteren, +7
Haer medghezellinnen, die achter haer zijn,
Zullen u werden toe-ghebracht; zy zullen
Met blijdschap ende vreught gheleydt worden:
Zy zullen in 's Koninckx Palleys in-gaen.

§6

Vwe zonen zullen zijn in de plaetze+
Vwer voor-vaderen:ghy sult-ze zetten, +8
Tot Vorsten, over de gantsche aerde.
Ick zal uwen name doen ghedencken,
Van gheslacht, tot gheslacht. Daerom zullen u
De volcken eeuwighlick end' altoos loven.

Den xlvj. Psalm.

Een Liedt op Alamoth: voor den Opper-zangh-meester, onder de kinderen van Korah.

§1

GOdt is ons een toe-vlucht end' sterckte:
Hy is zeer-krachtelick bevonden
Een hulpe in benautheden.
Daerom zullen wy niet vreezen,
Al veranderde de aerd' *(haer plaets')*
End' al wierden de berghen in't hert
Der zeen verzet. Laet haer waters[+]

[+]2

Bruyssen, ende beroert worden.

§2

Laet *(vry)* de geberghten daveren,
Door der zelver verheffingh: Sela!
De Beeckxkens van de Riviere
Zullen de stadt Gods verblijden,
't Heylighdom des hooghstes wooninghen:
Godt is midden in haer; zy en zal
Niet wanck'len; Godt zal-ze helpen,
In't aen-breken des morgens-stonts.

§3

De Heydenen raesden-en-woelden,
De Koninckrijcken beweeghden zich,+
Hy hief zijn stemm', de aerd' versmolt. +3
d'Heer der heyrscharen is met ons.+
De Godt Iacobs die is ons een burght. *Sela!*+ +*Pau*
Komt, aenschouwt de daden des Heeren: +4
Die op aerd', verwoestinghen maeckt;
Tot 't aerdtrijcks eynd' d'oorloghen stilt;+
+5

§4

Die *(daer)* den boghe in stucken breeckt;
Ende die de spiesse ontwee slaet.
De waghenen met vyer verbrandt.
Laet af, end' weet, dat ick Godt ben.
Ick zal by de Heyd'nen verhooght zijn;
Ick zal op der aerden, verhooght zijn.
d'Heer der heyrscharen is met ons:[+]
De Godt Iacobs is ons een burcht. *Sela!* [+]6

Den xlvij. Psalm.

Een Psalm: voor den Opper-zangh-meester, onder de kinderen van Korah.

§1

ALle ghy volcken,
Klappet in de handt,
Iuyght Godt, met een stem
Van vreughden-ghezangh:
Want de hooghste Heer
Is zeer vreesselijck:
Een grooten Coninck,
Over 't heel aerdtrijck:
Hy brenght onder ons[+]
(Al) de volckeren; [+]2
End' de natien,

Onder onz' voeten.

§2

Hy verkiest voor ons
Onz' erffenisse!
d'Heerlijckheydt Iacobs,
Dien hy heeft bemint. *Sela!*[+]
Godt rijst met ghejuygh, [+]3
De Heer, met gheklanck
Van de Bazuyne.
Psalm zinghet Gode,
Psalm-zinght, Psalm-zinghet
Onz' Koninck, Psalm-zinght.
Want Godt is Koninck
Der gantscher aerde.

§3

Psalm-zinghet, ghy *(all')*[+]
Die zijt verstandigh. [+]4
Godt heerscht als Coninck,
Over de Heyd'nen.
Godt zit op den throon
Zijner heyligheydt.
Der volcken Vorsten
Zijn vergaert *(tot)* 't volck
Des Gods Abrahams
Want 't aerdtrijcks schilden[+]
Zijn Godes *(eyghen)*. [+]5
Hy is zeer verhooght.

Den xlviij. Psalm.

Een Liedt, een Psalm, voor de kinderen van Korah.

§1

DE Heer is groot, end' zeer gheroemt,
In de stadt onzes Gods, den bergh
Zijns heyligheydts. De bergh Zion is
Aen de Noort-zijden, schoon van ghewest,
Een vreught der gantscher aerde;
De stadt des grooten Koninckes.
Godt is in haere Palleysen:[+]
Hy isser voor een burght bekent, [+]2
Want ziet, de Koninghen waeren
Vergaert: zy trocken t'samen deur.

§2

Ghelijck zy 't zaghen, waeren zy

Verwondert, verschricket, verbaest.
Bevingh greepze daer: smert' als eener
Barender vrouw. Ghy breeckt de schepen[+]
Van Tharsis, met een Oost-wint. [+]3
Ghelijck wy 't ghehoort hadden,
Alsoo hebben wy, in de stadt,
Van de Heere der heyrschaeren,
In de stadt onses Gods ghezien.
Godt zal haer eeuw'lijck bevesten. *Sela!*

§3

O Godt in't midden uws Tempels,+
Ghedencken wy uwer ghenaed'. +4
Ghelijck uwen naeme is, o Godt,
Zoo is uw' roem, tot aen de eynden
Der aerde: uw rechterhandt
Is vol van gherechtigheydt.
Laet den bergh Zion blijde zijn;+
Laet de dochteren van Iuda, +5
Om uwer oordeelen wille,
Vrolijck-met-ghejuygh-op springhen.

§4

Gaet rondomme Zion, ende
Om-ringht-ze, telt haere torens:
Zettet uw hert', op haer vestinghe;
Beschouwet onderscheydentlijcken
Haer palleyzen, op dat ghy
(Zulcks) aen den nae-volgenden
Gheslachte mochtet vertellen.
Want deze Godt is onze Godt,[+]
Eeuwighlijck, end' altoos! Hy zal [+]6
Ons tot der doodt toe gheleyden.

Den xlix. Psalm.

Een Psalm, voor den Opper-zangh-meester, onder de kinderen van Korah.

§1

HOort dit, all' ghy volcken, neemt ter ooren,
Alle ghy in-woonderen der wereldt,
Zoo wel slechte, als aensienelijcke,
Beyde te zamen rijck ende arme:
Mijnen mondt zal enckel wijsheydt spreken,
End' mijns hert gepeyns zal vol verstants zijn.
Ick zal mijn' ooren neyghen tot een spreucke,
Mijn verborghen re'en op de Harp openen.

§2

Waerom zoud' ick ten daegh' des quaets vreezen.[+]
Als 't onrecht my op d'hielen, my om-ringht. [+]2
Aengaende de ghene, die op haer goedt
Vertrouwen, ende die zich beroemen
Op de menighte van haren rijckdom,
Niemandt van hen zal oyt *(zijnen)* broeder
Konnen verlossen; ende hy en zal niet

Aen Gode zijn rantsoeningh konnen gheven:

§3

Want de verlossinghe harer ziele[+]
Te swaer is, end' zal eeuw'lijck op-houden, [+]3
Dat hij oock voortaen altoos zou leven,
End' de verdervinghe niet zoude zien.
Want hy ziet, dat *(oock)* de wijze sterven,
Dat t'zamen een onghestadighen-dwaes,
Ende de onvernuftighe om-komen,
End' dat zij anderen haer goedt naer-laten.

§4

Haer binnenst' ghedacht is, dat haer' huyzen[+]
Eeuwelijck zullen zijn, haer' wooninghen [+]4
Zullen zijn van gheslacht' tot geslachte:
Zy noemen de landen nae haer namen.
Nochtans de mensch in weerde, en blijft niet:
Hy wort ghelijck de beesten die vergaen.[+]
Dees' hare wegh is eene dwaesheydt van hen:[+] [+]*Pau*
End' haer naer-komers hebben lust in haer tael. *Sela!* [+]5

§5

Men set-ze ghelijck schapen in het graf:
De doodt die zal-ze af-weyden; ende
De oprechtighe *(van herten)* zullen
In den morghen-stondt, over hen heerschen,
Ende het graf zal hare ghedaente[+]
Verslijten, *(elck)* uyt zijne wooninghe. [+]6
Maer Godt, die zal mijne ziele verlossen,
Vyt 's grafs geweldt: Want hij zal my op-nemen. *Sela!*

§6

En vreest niet, wanneer een man rijcke wort,
Wanneer de eere van zijn huys groot wort.
Want in zijn sterven neemt hy gantsch niet met;
Zijn eere en sal hem niet na dalen.
Hoe wel hy zijn ziele, in zijn leven,
Wel-zeghent, ende dat zy u loven,[+]

[+]7

Om dat ghy u zelf goedt doet; zoo zal hy *(doch)*
Tot het gheslachte van haer' vaders komen;

§7

Zy zullen 't licht niet zien, in eeuwigheydt.
De mensche die in groote-weerde is,
Ende dewelcke gheen verstandt en heeft,
Wordt ghelijck als de beesten *(die)* vergaen.

Den L. Psalm.

Een Psalm Asaphs.

§1

DE Godt der Goden, de Heere die spreeckt,
Ende roept de aerde, van den op-gangh
Der Zonne tot haren onder-gangh toe.
Godt verschijnet blinckende uyt Zion,
De volkomentheyt der schoonheyt. Onze Godt
Zal komen, ende hy en zal niet swijghen.

§2

Een vyer voor zijn aenzicht zal verteeren,[+]
Ende romdom hem sal het zeer stormen. [+]2
Hy zal boven tot den Hemel roepen,
End' tot de aerd', om zijn volck te richten.
Verzamelt ghy my mijne gunst-ghenooten,

Die met offerhande, mijn verbondt maken.

§3

End' de Hemelen zullen *(over-al)*[+]
Zijne gherechtigheydt verkondighen. [+]3
Want Godt die is zelve richter. Sela!
Hoort ghy, myn volck, ende ick zal spreken:
Israel, ende ick zal onder u-lien
Doen betuygen; Ick Godt, ick ben uwe Godt.

§4

Ick en zal om uwe offerhanden
V niet straffen: want uw' brandt offeren
Zijn steeds voor my: ick en zal uyt u huys,[+]
Gheen varr' nemen, bocken uyt uw koyen: [+]4
Want al het ghedierte des wouts is myne,
De beesten *(weydende)* op duysent berghen.

§5

Ick kenn' al 't ghevogelte der berghen,
Ende het wilt des veldts dat is by my.
Zoo my hongherd', ick zoudt u niet zegghen[+]
Want myn' is de wereldt, end' haer volheydt.[+] [+]*Pau*
(Hoe dan?) zoude ick eten vleesch van Stieren? [+]5
Ofte zoude ick drincken bloedt van Bocken?

§6

Offert Gode danck, ende betalet
Den alderhooghsten uwe gheloften:
Ende roepet my aen, in den daghe+
Van de benautheydt; ende ick zal u +6
Daer uyt helpen, ende ghy zult my eeren.
Maer tot den goddeloozen *(mensche)* zeyt Godt:

§7

Wat vertelt ghy myne in-zettinghen,
End' neemt myn verbondt, in uwen monde?
Dewijle ghy de kastijdingh' hatet,
End' myn woorden achter u henen werpt.
Indien ghy eenen dief ziet; loopt ghy met hem,[+]

[+]7

Ende uw deel is met de overspeelders.

§8

(De tael) uws monts brenght ghy voort ten quade,
Ende uwe tonghe koppelt bedrogh:
Ghy zit, ghy spreeckt teghen uwen broeder;[+]
Teghen uws moeders zoon' brenght ghy lasten, [+]8
Deze dinghen doet ghy, ende ick swijghe,
Ghy meent, dat ick t'eenemael ben, ghelijck ghy;

§9

Ick zal u straffen, end' zal 't ordent'lijck
Voor uw' ooghen stellen. Verstaet dit doch[+]
Ghy Godt vergetende, op dat ick niet [+]9
Verscheur', end' datter gheen verlosser zy.
Wie danck-offert, die zal my eeren: end' wie
Zijn' wegh *(wel)* aenstelt, zal ick Gods heyl doen zien.

Den Lj. Psalm.

Een Psalm Davids, voor den Opper-zangh-meester. Doe de Prophete Nathan tot hem was ghe-komen, naer dat hy tot Bathseba was in-gegaen.

§1

ZYt ghy, o Godt, over my ghenadigh,
Volghens uwe *(groote)* goedertierenheydt.
Doet wegh tot niet mijne overtredinghe,
Nae de grootheydt uwer barmhertighe'en.

Wascht my wel, van mijn' ongherechtigheydt.
Ende reynighet my van mijne zonde.
Want ick kenne mijn' overtredinghen,+
Ende mijne zonde is stedes voor my. +2

§2

Teghen u, u alleen hebb' ick misdaen,
Ende ghedaen, dat quaedt is in uw' ooghen,
Op dat ghy rechtveerdigh zijt in uw spreken;
Ende reyn zijt in uw richten. Ziet ick
Ben in ongherechtigheydt gheboren,[+]
End' in zond' heeft my mijn moeder ontfanghen. [+]3
Ziet ghy hebt lust tot waerheydt, in't binnenst',
End' maeckt my wijsheydt bekent in't verborgen.

§3

Ontzondight my met ysoop, zoo wert ick
Reyn: wascht my, zo sal ick witter als zneeuw zijn.[+]
Maeckt dat ick vreughde ende blijschap hoore; [+]4
De beenders die ghy plettert, vrolijck zijn.
Verberght uw aenghezicht van mijn' zonden,[+]
End' delght uyt all' mijn' ongherechtigheden.[+] [+]*Pau*
Scheppet my, o Godt, een zuyver herte: [+]5
End' vernieuwt binnen my eenen vasten gheest.

§4

En verwerpt my niet van uw' aenghezicht;[+]
Noch neemt van my niet uwen heylighen Geest. [+]6
Gheeft my wederom de vreughde uwes heyls,
End' de vrymoedighe gheest steune my;

Dat ick d'over-treders uw' weghen leer,[+]
End' dat de zondaers zich tot u bekeeren. [+]7
Verlost my, God, va*n* bloetschult, God myns heyls;
End' myn tongh' zal uw gherechtigheydt juygen.

§5

Doet open, o Heere, myne lippen,[+]
Zoo zal myn mondt uwen lof verkondighen. [+]8
Want ghy en hebt gheen lust tot offerande;
Ick zoudez' anders hebben ghegeven:
In brandt-offers hebt ghy gheen behaghen:
d'Offeranden Godts zijn een ghebroken gheest.[+]
Een ghebroken, ende verslaghen hert [+]9
En zult ghy, o Godt, nimmermeer vergeten.

§6

Doet wel by Zion, na uw behaghen;
Bouwet de mueren van Ierusalem op:
Dan zult ghy lust hebben, aen d'Offeranden[+]
Der gherechtigheydt, aen het brandt-offer,
Ende een offer dat gantsch verteert wordt:
Dan zullenz' op uw Altaer Varren off'ren.

Den lij. Psalm.

Een onderwijzinghe Davids, voor den Opper-zangh-meester. Als Doegh de Edomiter ghekomen was, ende Saul te kennen ghegeven, ende tot hem gheseyt hadde: David is ghekomen ten huyse van Achimelech.

§1

WAt roemt ghy in't quaedt, gheweldighe?
Godts goedertierentheydt

(Duert doch) den gantschen dagh. Vw tonghe:[+]
Bedenckt enckel schade: [+]2
Werckende *(met)* bedrogh, als een
Wel-gheslepen scheer-mes.

§2

Ghy hebt 't quaedt liever, dan het goede,
(End') liever de leughen[+]
Te spreken, dan gherechtheydt. Sela! [+]3
Ghy hebbet lief alle
Redenen van verslindinghe,
Een tonghe des bedroghs.

§3

Godt sal u oock in der eeuwigheydt,
Neder-werpen: Hy zal
V wegh-nemen, end' u uyt de Tent'+
Vyt-rucken, jae hy zal +4
V uyt het Landt der levende
Vyt-wortelen. Sela!

§4

End' de rechtveerdighe zullen 't zien,
End' vreezen; end' zullen
(Dus) over hem spotten: ziet de man,[+]
Die Godt niet en stelde,
Tot zyn' sterckte, maer vertrouwde,
Op zijns rijckdoms veelheydt.

§5

Hy was door sijn schaden verstercket.

Maer ick zal, in Gods huys,[+]
Als een groene Olijf boom wezen. [+]6
Ick vertrouwe-vast'lijck,
Op Godes goedertierenheydt,
Eeuwighlijck, end' altoos.

§6

Ick zal u in eeuwigheydt, loven:[+]
Om dat ghy 't hebt ghedaen. [+]7
End' ick wacht uw naem; want hy is goedt,
Voor uw gunst-ghenooten.

Den liij. Psalm.

Een onderwijzinghe Davids: voor den Opper-zangh-meester, op Machalath.

§1

DE dwaes zeyt in zijn hert', daer is geen Godt.
Zy verderven het, ende zy bedrijven
Grouw'lijc onrecht: daer is niema*n*t die goet doet
Godt heeft uyt den Hemel neder-ghezien,+
Op de menschen: +2

§2

Om te zien, of yemant waer' verstandigh,
Die Godt zocht. Elck van hen is te rugg' gekeert:+
Zy zijn te zamen stinckende gheworden; +3
Daer en is niemant, dewelcke goedt doet,
Oock zelfs niet een.

§3

Hebben dan dees' boosdoenders gheen kenniss'?+
Die mijn volck op-eten *(of)* zy broodt aten? +4
Zy roepen Godt niet aen. Daer zijn zy vervaert+
Gheworden, met vervaertheyt, daer gheene +5
Vervaertheydt was.

§4

Want Godt heeft de beenderen des genen,
Die u belegherde, verstroyt. Ghy hebt-ze
Beschaemt ghemaeckt: Want Godt heeft-ze verworpen.[+]
Och, dat Israels verlossinghen, uyt [+]6
Zion quamen!

§5

Als Godt de ghevanghene zijnes volcks
Zal doen weder-keeren; *(dan)* sal zich Iacob
Verheughen, Israel zal verblijdt wezen.

Den liiij. Psalm.

Een onderwijzinghe Davids, voor den Opper-zangh-meester, op Neginoth. Als de Ziphiters ghe-komen waren, ende tot Saul gheseyt hadden: En verberght zich David niet by ons?

§1

VErlost my Godt, door uwen naem,
Ende doet my recht, door uwe macht.
Hoort, Godt, mijn ghebedt; neyght uw ooren,
Tot de redenen mijnes mondts.

Want vremde staen teghen my op,[+]
End' Tyrannen zoecken myn' ziele. [+]2
Zy stellen Godt niet, voor haer ooghen. *Sela!*
Ziet, Godt is voor my een helper.

§2

d'Heer is onder myn ziel-steunders:
Hy zal dit quaedt myn spyen vergelden.[+]
Roeytse *(doch)* uyt door uwe waerheyt. [+]3
Ick zal u vrywilligh off'ren,
Ik zal uw naem, o Heer', loven:
Want hy is goedt: want uyt alle anghst[+]
Heeft hy my gheredt; end' myn ooghe [+]4
Heeft op myn' vyanden ghezien.

Den lv. Psalm.

Een onderwijzinghe Davids: voor den Opper-zangh-meester op Neginoth.

§1

O Godt, neemt myn ghebedt ter ooren;
End' en berght u niet voor myn smeeckingh:
Merct doch op my, ende verhoort my.

Ick huyl in myn gheklagh, end' woel',
Om des vyandts roep: van weghen
Des godd'loozen beangstiginghe.

§2

Want zy schuyven het onrecht op my,[+]
Ende zy haten my in toorne. [+]2
Mijn hert smert in't binnenste van my,[+]
End' doodts-schricken vallen op my: [+]3
Vrees ende bevingh' komt my aen,
Ende grouwen overdecket my.

§3

Zoo dat ick zeggh'; Oh, dat my yemant[+]
Vleughels als eener duyve gave! [+]4
Ick zoude *(erghens)* henen vlieghen,
Waer dat ick oock blijven mochte.
Ziet ick zou verre swerven wegh,
In de woestijn' vernachten. Sela![+]
[+]5

§4

Ick zoud' haesten, dat ick ontquame,
Vanden drijvenden windt, van storme.
Verslindt-ze, Heere, deylt haer tonghe;
Want ick zie, binnen in de stadt,[+]
Wrevel end' twist: Dagh ende nacht, [+]6
Om-ringhenz' haer; op hare mueren:

§5

End' binnen haer is onrecht end' moeyt':
Binnen in haer is enckel verderf,
Ende list, ende bedrieghery.
En wijckt van haere strate niet.[+]

[+]7

Want 't is gheen vyandt, die my hoont:
Anders zoud' ick't hebben ghedraghen:

§6

Het en is niemant die my hatet,
Die zich teghen my heeft verheven:
Anders hadd' ick my hen verborghen:
Maer ghy, o mensche, zijt die *(man)*[+]
Ghelijck van myne weerdigheydt,
Mijn leydts-man, ende myn bekende:

[+]8

§7

Die wy in zoetigheydt te zamen
Heymelijck raed-pleeghden: Wy ginghen
In gheselschap, ten huyze Godes.
Dat hen de doodt over-valle,[+]
Ghelijck een schuldt-eysscher: dat-ze [+]9
Levendigh ter Hell' neder-dalen.

§8

Want boosheden zyn in haer wooningh',
In't binnenst' van hen. Ick zal roepen
Tot Godt, en d'Heer zal my verlossen.
's Avonds, end' 's morgens, en 's middaghs+
Zal ick klagen, ende woelen,
Ende hy zal myn stemme hooren.

§9

Hy heeft myne ziele in vrede
Verlosset van den strijdt teghen my.
Want zy zijn met menighten gheweest
Teghen my. Godt die zal hooren[+]
End' zal haer met plaghen-drucken [+]11
Als die van oudts *(rechter)* zit. Sela!

§10

Dewijl' by hen gheen verand'ringh is,
Ende dat zy Godt niet en vreezen.
Hy slaet zyn handen aen hen, die vre'[+]
Met hem hadden; hy ontheylight [+]12

Zyn verbondt: zyn mondt is gladder
Dan boter: doch zyn herte is krijgh.

§11

Zyn woorden zyn zachter, dan oly:[+]
Maer de zelve zyn bloote sweerden. [+]13
Werpt uwe zorghe op den Heere,
End' hy zal u onderhouden.
Hy en zal noyt *(oock)* toe-laeten,
Dat de rechtveerdighe wanckele.

§12

Maer, ghy o Godt, zult die doen dalen,[+]
In den put der verderffenisse. [+]14
De mannen des bloedts, ende bedroghs,
En zullen hare daghen niet
Verlenghen, tot de helft *(van dien)*.
Maer ick *(Heer)* zal op u vertrouwen.

Den lvj. Psalm.

Een gouden kleynoot Davids, voor den Opper-zangh-meester, op Ionath Elemrechokim: als de Philistijnen hem te Gath ghegrepen hadden.

§1

ZYt my ghenadigh, o Godt, want de mensch
Zoeckt my op te slocken: de bestrijder
Dringt my den gantschen dagh; myn v*er*spieders
Zoeken my, den gantschen dagh

Op te slocken. Want ick hebb' veel bestrijders,
O alder-hooghst, ten daegh' als ick zal vreezen,
Zal ick op u vertrouwen. Ick zal in Godt,[+]
Zijn woordt met-roem-prijzen: [+]2

§2

Ick vertrouw op Godt, ick zal niet vreezen.
Wat zou my vleesch doen? zy verdrayen steeds
Mijne woorden: all' hare ghedachten
Zijn teghen my, ten quade.
Zij rotten t'zaem, versteken zich, zy passen[+]
Op mijn' hielen, als die op mijn ziel wachten. [+]3
Zouden zy om onrecht vry gaen? Velt, o Godt,
De volck'ren neer in toorn'.

§3

Ghy hebt *(Heere)* mijn omswerven ghetelt.[+]
Leght mijne tranen, in uwe flessche.[+] [+]I. *P.*
En zijn-ze niet in uw register-boeck? [+]4
Dan zullen mijn' vyanden
Achterwaerts heen keeren, ten daghe, als ick
Zal roepen. Dit weet ick, dat Godt met my is.
Ick zal 't woort prijzen, in God; ick zal het woort?[+]
In den Heere prijzen. [+]5

§4

Ick vertrouw op Godt, ick zal niet vreezen.
Wat zoude my de mensche doen? O Godt,
Op my zijn uw gheloften; ick zal u+
Danckzegginghen verghelden. +6

Want ghy hebt mijn ziel van den doodt ghereddet.
Oock niet mijne voeten van aenstootinghe,
Om, in het licht der levende, voor Godes
Aensicht' te wand'len?

Den lvij. Psalm.

Een gouden kleynoot Davids, voor den Opper-Zangh-Meester, Al-tascheth, als hy voor Sauls aengezichte in de speloncke vloodt.

§1

Zijt my ghenadigh, zijt my ghenadigh,
O Godt: Want mijn ziele betrouwt op u:
Ende ick neme onder de schaduwe
Vwer vleugelen mijn toe-vlucht: tot dat
De verdervinghen zullen voor by wesen.

§2

Ick zal tot Godt d' Alderhooghste roepen;[+]
Tot Godt, die het aen my vol-eynden zal. [+]2.
Hy zal van den hemel senden, ende my
Verlossen, makende hem te schande,
Dewelcke my soeckt op te slocken. Sela.

§3

Godt zal zijn gunst end' zijn waerheyt senden.
Mijn ziele is in 't midden der leeuwen.[+]
Ick liggh' by stoke-branden, menschen kinders [+]3.

Welcker tandenspiessen, end' pijlen zijn,
Ende hare tonghe (*gelijck*) een scherp sweerdt.

§4

Verheft u boven d'Hemelen, O Godt:+
Vw eer zy over de gantsche aerde. +4.
Zy hebben een net voor mijn ganghen bereydt.
Mijn ziel was neder-gebuckt: zy groeven
Een kuyl voor my: sy vielen midden daer in.+
+5.

§5

Mijn herte is bereydet, mijn herte
Is bereydet, O Godt. Ick zal singen,
Ende Psalm-singhen. Waeckt op mijne eere:+
Waeckt op ghy Luyte, ende ghy harpe, +6.
Ick zal vroegh in den dagheraedt op-waecken.

§6

Ick zal u, O Heer, onder de Volcken
Loven: Ick zal u onder natien
Psalm-zingen: want uwe goedertierentheydt[+]
Is over-groot, tot aen de Hemelen, [+]7.
End' u waerheydt tot aen de boven-wolcken.

§8

Verheft u, Godt, boven d'Hemelen;
Vw' eere zy over de gantsche aerde.

Den lviij. Psalm.

Een gouden kleynoodt Davids, voor den Opper-Zangh-meester, Altascheth.

§1

SPreeckt ghy waerelick gerechticheyt,
Ghy vergaderingh? Oordeelt ghy

Billighe'en, ghy Adams kindren?
Iae ghy werckt on-ghereghtigheden+
In 't hert'; ghy weeght op der aerden, +2.
Het gewelt van uwe handen.

§2

De goddelooze zijn vervremdet,
(*Oock selfs*) van de baer-moeder aen;
De leughen-sprekers dolen af
Van des moeders-buyck aen; zy hebben[+]
Vergift, gelijck slanghen vergift, [+]3.
Zy zijn als een doove adder,

§3

Die haer oor toe-stopt, op dat-ze niet[+]
En hoor' de stemm' des belezers [+]4.
Des ghenen die ervaren is,
Om met besweringhen om te gaen.
Breeckt, God! haer tanden in haer mondt,
Breeckt, Heer, der leeuwen Back-tanden;

§4

Laet-ze gelijck water versmelten;[+]
Laetze daer henen wegh-drijven.[+]
Zet hy zijn pijlen; datse zijn
Als of-ze af-gesneden waren.
Laet hen, als een smelt-sleck heen-gaen;
Als een misdraght de zonn' niet zien.[+]

[+]*Pau.* [+]5. [+]6.

§5

Eer u potten den doorn vernemen,
Zoo zal hy hen, als levendigh,
Als in heeten toorn wegh-stormen.
D'oprecht' als hy de wraeck aen-schouwet,[+]
Zal zijn verheught; zal zijn voeten, [+]7.
In 't bloedt der godloozen wasschen.

§6

Ende de mensche zal (*dan*) zegghen;[+]
Daer is jae vrucht voor den rechten: [+]8.
Immers zoo isser eenen Godt,
Die op der aerden recht is doende.

Den lix. Psalm.

Een gouden kleynoot Davids: voor den Opper-Zangh-Meester Al-tascheth: doen Zaul geson-den* hadde, die, zijn* huys bewa-ren zouden om hem te dooden.

§1

REdt my, van mijn vyanden, mijn Godt;
Stelt my op een burcht, voor de ghene,
Die teghen my op-staen: redt my
Van de werckers des onrechts: end'
Verlost my van de mannen des bloets.

Want ziet zy legghen mijn ziel laghen.[+]
Stercke rotten haer, teghen my, [+]2.
Zonder mijn mis-daedt, of mijn sond:

§2

Zy loopen end' schicken zonder schult.
Waeckt op, my te ghemoedt, ende ziet.
Iae ghy, Heer Godt der heyrscharen,[+]
O Godt Israels, ontwaecket; [+]3.
Om all' dees' Heyd'nen te besoecken:
En zijt niemant van hen ghenadigh,
Die welcke trouweloozelick
Onrechtveerdigheydt bedrijven. *Sela!*

§3

Teghen den avondt keeren zij weer;
Zy keeren, als een hondt, end' zy gaen,
Rondom de stadt. Ziet zy storten,
Met haer mondt overvloed'lick uyt:
Zweerden zijnder op hare lippen.[+]
Want wie hoort'et? maer ghy, O Heere, [+]4.
Zult-ze belacchen (*end'*) ghy sult
Alle Heydenen bespotten.

§4

(*Teghen*) zijn sterckte zal ick op u
Wachten: want Godt die is mijn hoogh-vertreck[+]
De Godt mijns goedertierentheyts [+]5.
Zal my voor komen: Godt zal my
Mijn spieders doen zien. En doodt-ze niet[+]
Op dat't mijn volck niet en vergete.[+] [+]*Pau.*
Doet-z' om-sweven, door uwe macht, [+]6.

End' werpt-ze neer, Heer, onze schildt:

§5

Om haers monds schult, 't woordt van haer lippen:
Ende laet-ze in haeren hoogh-moedt,[+]
Gevanghen worden, om den vloeck, [+]7.
End' leughen, die zy vertellen.
Verteert-z' in grimmigheydt, verteert-ze
Dat-zer niet zijn, end' laet-ze weten,[+]
Dat Godt is heerscher, in Iacob, [+]8.
Tot aen de eynden der aerde. *Sela!*

§6

Laet-ze dan s' avonts weder-keeren,
Laet-ze (*dan*) tieren, ghelijck een hondt,
End' dat-ze gaen rontom de stadt.
Laet-z' om-sweven, om spijze selfs:[+]
End' al en zijn-ze niet versadight, [+]9.
Laet-ze vernachten-ende-huylen
Maer ick zal u sterckte zinghen,
End' 's morghens u gunste juyghen.

§7

Om dat ghy my Heere zijt gheweest[+]
Een hoogh vertreck, end' eene toe-vlucht, [+]10.
Ten daghe, als my banghe was.
Van u, o ghy mijn sterckt, zal ick
Psalm-zinghen. Want Godt die is mijn burcht,
De Godt mijnder goedertierentheydt.

Den lx. Psalm.

Een gouden kleynoodt Davids, tot leeringhe: voor den Opper-Zangh-Meester, op Schuschan E-duth, als hy ghevochten hadde met de Syriers van Mesopotamien, ende met de Syriers van Soba: ende Ioab weder quam, ende de Edo-miten sloegh, in het Zout-dal, twaelf duysent.

§1

O Godt ghy hadt ons verstooten,
Ghy hadt ons ghescheurt end' verdeelt;
Ghy zijt toornigh gheweest, (*O Heer.*)
Keert weer tot ons. Ghy hebt het land
Gheschut, ghy hebt het ghespleten,
Heelt zijn breucken, want het wanckeldt.
Ghy hebt u volck hardicheydt doen zien:
Ghy hebt ons met swijmel-wijn ghedrenckt[+]

[+]2.

§2

Ghy hebt die u vreezen vergunt
Een banier, om op te werpen,

Van weghen de waerheydt. Sela!
Op dat u beminde zouden
Bevrijdt worden. Behoedet doch
Met uw' rechter-handt, end' hoort ons.
Godt heeft in zijn heyl'ghdom gesproken,+
Ick zal met vreughde Sichem deylen; +3.

§3

End' 't dal Succoth zal ick meten.
Gilead is mijn, end' mijn is
Manasse; ende Ephraim
Is mijns hoofts kracht; Iehuda mijn
Wet-gever; Moab mijn Wasch-pot.+
Ick werpe op Edom mijn Schoe. +4.
Iuyght over my, o Palestina.
Wie voert my in een stadt van sterckte?+
+5.

§4

Wie gheleydt my tot in Edom?
Zult ghy 't niet zijn, O Godt? die ons
Verstooten hadt, end' met onze
Heyr-krachten niet uyt-trockt, o Godt.+
Gheeft ons hulp' uyt de benautheydt: +6.
Want 's mensches Heyl is ydelheydt.
In Gode zullen wy geweldt doen:
End' hy zal ons we'er-party'en vertre'en.+
+7.

Den lxj. Psalm.

(*Een Psalm*) Davids: voor den Opper-Zangh-Meester, op Neginoth.

§1

HOort Godt, mijn geschrey, merckt op mijn
Ghebedt. Ick roep

Van 't eynde des landts, tot u,
Als mijn herte overstelpt is.
Leydt my op een
Rots-steen, (*die*) my t' hoogh' zoud' zijn.[+]

[+]2.

§2

Want ghy zijt my voor* den vyandt
Eene toe-vlucht,
Een stercke toren. Ick zal
In uw' hutt' altoos verkeeren.
'K neem mijn toe-vlucht,
In 't schuyl uwer vleughelen. *Sela!*[+]

[+]3.

§3

Want ghy, o Godt, hebt aenghehoort,
Mijn geloften:
Ghy geeft my d'erffenisse
Der ghener, die uw' naam vreezen.+
Ghy zult daghen, +4.
Tot 's Koninckx daghen toe-doen:

§4

Zijne jaren zullen wezen[+]
Als van gheslacht, [+]5.
Tot gheslacht. Hy zal eeuw'lick
Voor Gods aen-gezichte zitten.[+]
[+]6.

Bereydt ghenaed'
End' waerheydt dat-z' hem hoeden.

§5

Alsoo zal ick uwen name[+]
In eeuwigheydt, [+]6.
Psalm-zinghen; op dat ick mijn
Gheloften dagh, by dagh, betael'.

Den lxij. Psalm.

Een Psalm Davids, voor den Opper-Zangh-Meester over Ieduthun.

§1

IMmers is mijn ziel Gode stil:
Van hem is mijn behoudenis:
Immers is hy mijn rots, end' mijn heyl,
Mijn burght, ick zal niet zeer wanck'len.
Hoe langhe zult ghy-lieden (*noch*)[+]
Quaed teghen eenen man aen-stichten? [+]2.

§2

Ghy alle zult ghedood werden.
Zult zijn als een gheboghen Wandt,

Als een muyr die aen-gestooten wert.
Zy raetslaghen alleenelick,+
Om hem van zijn hooght' te stooten: +3.
Zy hebben in leughen behaghen.

§3

Zy zegenen met haren mond,
Maer met haer binnenst' vloecken zy: *Sela!*
Doch ghy, o mijne ziel, swijght Gode:[+]
Want van hem is mijn verwachtingh: [+]4.
Hy is immers mijnen rots-steen,
Mijn hoogh vertreck: ick zal niet wanck'len.

§5[4]

Immers zijn de ghemeyne lien
Ydelheydt; de groote, leughen.
In de weegh-schale op-ghewoghen,
Zouden zy t' zamen lichter zijn,
Dan de ydelheydt. Vertrouw 't niet
Op onder-druckingh' of rooverij:

§5

In Godt is mijn heyl, end' mijn eer,
De rots-steen van mijne sterckte.
(*Alle*) mijnen toe-vlucht is in Godt.
Vertrouwet op hem t' aller tijdt,
Stort uw' hert' uyt, voor zijn aenschijn.
O ghy volck, Godt is ons een-toevlucht. *Sela!*

§6

Verijdelt u niet: als de macht
Zeer-aen-wast, zetter 't hert' niet op.
Godt heeft eens ghesproken, en tweemaels
Hebb' ick 't ghehoort: dat Godes is
De sterckt': uw' is Heeer* de goedheyd.
Want ghy vergelt elck een, nae zijn werck.

Den lxiij. Psalm.

Een Psalm Davids; als hy was in de Woestijne van Iuda.

§1

O Godt, ghy zijt mijn Godt-end-sterckt:
Ick zoecke u in den dagheraet:
Mijne ziele is dorstigh na u:
Mijn vleesch verlanght nae u, in 't land,
Dat dor' en mat is, zonder water.
(Voorwaer ick hebb' in 't heylighdom[+]
V aengeschouwt, ziende uwe [+]2.
Sterckte, mitsgaders uwe eere.)

§2

Want uwe goedheid is beter
Dan 't leven: mijne lippen zouden[+]
V prijzen: ick zoud' in mijn leven [+]3.
V loven: ick zoud' in uw' naem,
Mijn handen op-heffen: mijn' ziele
Zoud' als met smeer end' vettigheidt

Verzadight werden; end' mijn mond
Zoud' met lippen des ghejuijghs roemen.

§3

Als ick op mijn legher-steden,[+]
Vwer ghedencke, zoo peinse ick[+] [+]Pau.
In de nacht-waken, aen u, (*Heere*) [+]4.
Want ghij zijt mij een hulp' gheweest;
Ende ick zal in de schaduwe
Vwer vleugh'len vrolick zijnghen
Mijn' ziele kleeft u achter aen:[+]
Vwe rechter-hand ondersteunt mij: [+]5.

§4

Maer die mijn' ziel ter val zoecken,
Zullen in 't onderst' der aerd komen.
Men zal-ze door zweerds gheweldt storten:+
Zy zullen zijn der vossen deel. +6.
Maer de Coninck zal zich in Gode
Verblijden: Elck die by hem sweert,+
Zal zich beroemen: want de mond +7.
Der leughenaers zal ghestopt worden.

Den lxiiij. Psalm.*

Een Psalm Davids voor den Opper-Zangh-Meester.

§1

HOort, o Godt, mijn stemm', in mijn geclagh:
Hoedt mijn leven, voor 's vyands schrick:
Bergh t my voor den heym'licken raedt+
Der boos-doenders, voor d' oproerigheyd +2.

Der on-recht-werckers:

§2

Die haer tonghe scherpen als een sweert;+
Spannen bitterheijdt, als haer pijl, +3.
Om in 't heym'lick den oprechten+
Te schieten: haest schieten zy na hem, +4.
End' en vreesen niet.

§3

Zy stercken zich (*in*) een quae' sake;+
Zy houden sprake van stricken
Te verberghen: zy zegghen, wie
Zal-ze zien? zy lieden door-zoecken+
Allerley schalckheijdt.

+5.

+6.

§4

Zy onder-zoecken ten uyttersten,
Wat t' onderzoecken is, jae zelfs
's Mans binnenst' end' 't diep hert: maer Godt
Zal-ze haest met een pijl schieten;[+]
Haer plaghen zijn-der. [+]7.

§5

End' haer tongh' zal-ze teghen haer zelf[+]
Doen aen-stooten: elck die-ze ziet, [+]8.
Zal vluchten, end' alle menschen
Zullen vreezen, end' Gods werck melden,[+]
End' zijn doen verstaen. [+]9.

§6

De rechtveerdighe (*daer-en-teghen*)[+]
Zal zich in den Heer verblijden,
Ende op hem vast betrouwen:
End' alle oprechte van herten,
Zullen zich roemen

[+]10.

Den lxv. Psalm.

Een Psalm Davids, een Liedt voor den Opper-Zangh-Meester.

§1

DE lof-zangh is (*in*) stilheijdt tot u,
Godt in Zion: end'u,
Zal de ghelofte betaelt worden.
Ghy verhoort het ghebedt:
Nae u zal alle vleesch toe-komen.
Ongherechte dinghen+
Waren my te sterck: maer ghy verzoent +2.
Onz' overtredinghen.

§2

Wel gheluckzaligh! dien ghy verkiest,
Ende doet naderen,
Dat hy woon' in uwe voor-hoven.
Wy zullen met het goedt
Vwes huys, met 't heyligh' uws Paleys[+]

[+]3.

Verzaedt zijn: ghij zult ons,
In gerechtigheidt, vreeslicheden
Tot antwoorde gheven:

§3

O Godt onzes heyls, o vertrouwen+
Aller eynden der aerd, +4.
End' der ver-gheleghen' (*aen*) de zee:
Die met macht zijnd' om-gort,
De berghen, door zijne kracht vast zet:
Die het bruijssen der zeen
Het bruijssen haerer golven, ende+
'T rumoer der volcken stilt. +5.

§4

End' die op d'eynden woonen, vreezen
Voor uwe teeckenen.
Ghy doet de uyt-ganghen des morghens[+]
End' des avonds juijghen.[+] [+]*Pau.*
Ghy bezoeckt het land, end' hebbende [+]6.
Het begheerigh ghemaeckt,
Verrijckt ghy het (*selve*) grootelicks.
Godts beek is vol waters.[+]
[+]7.

§5

Wanneer ghy het alzoo bereidt hebt,
Bereidt ghy haar koren.
Ghy maeckt zijn gheploeghd' aerde' droncken;
Ghy doet-ze in zijne
Vooren neer-dalen, ghij maeckt het weeck,
Door den droppel-reghen:
Ghy zeghent zijn uytspruijtsel, ghy kroont[+]
Het jaer van uw' goedheydt. [+]8.

§6

End' uw' voet-stappen druijpen van vet,
Bedruijpen de weyden
Van de woestijn', end' de heuvels zijn
Met verheughing om-gordt:

De velden zijn met kudden bekleedt:
Ende de dalen zijn
Met koren overdect; zy juyghen
Iae oock* zoo zinghen-ze.

Den lxvi. Psalm.

Ghebedt, een Psalm: voor den Opper-Zangh-Meester.

§1

IVyghet Gode, ghy gantsche aerde:
Psalm-zinghet de eere zijns naems.
Geeft eere, zijn lof; zegghet tot Godt,
Hoe vreez'lick zijt gh' in uw' wercken!
Om de grootheydt van uwe sterckte,
Zullen zich u uw' vyanden
Gheveynsdelicken onder-worpen.
De gantsche aerd' aenbidde u;

§2

(*De gantsche aerde*) Psalm-zinghe u;[+]
Zy Psalm-zingh' uwen naem Sela! [+]2.
Komt, ende ziet de daden Godes:
Hy is vreeslick van werckinghe,
Aen de kinderen van den mensche.
Hy heeft de zee in 't droogh' verkeert:[+]
Men ghingh te voet door de riviere: [+]3.
Daer verheughden wy ons in hem.

§3

Hy heerscht met zijne macht eeuwighlick:
Zijn ooghen letten op d' Heyd'nen.
Laet d' affvalligh' haer niet verheffen. *Sela!*
Lovet ghy volcken onzen Godt,+
End' laet de stemme zijns roems hooren: +4.
Die onze zielen in 't leven
Ghestelt heeft, ende niet toe en laet,
Dat onzen voet zou' wanckelen.

§4

Want ghy hebt ons, o Godt beproevet:[+]
Ghy hebt ons (*Heere,*) gheloutert, [+]5.
Ghelijck als men het zilver loutert:
Ghy hadt ons in het net ghebracht,
Een bandt geleyt om onze lenden,
Den mensch op ons hooft doen rijden;[+]
Wy quamen in 't vier, end' in 't water:[+] [+]*Pau.*
Ghy bracht ons uyt, tot ververschingh. [+]6.

§5

'K zal met brand-offers in uw' huys gaen,
Mijn gheloft aen u betalen,[+]
Die mijn lippen hebben geuytet, [+]7.
End' mijn mondt uijtghesproken heeft,
Als my bangh was. Ick zal brand-offers
Van mergh-beesten u offeren,
Met roockinghe van rammen: ick zal

Runders met bocken bereyden. *Sela!*

§6

Komt hoort toe, alle ghy die Godt vreest,[+]
Ende ick sal (*u*) vertellen, [+]8.
Wat hy aen mijn' ziele gedaen heeft:
Ick riep tot hem met mijnen mond,
End' hy wert onder mijn tongh verhoogh.
Had ick nae ongherechtigheidt,[+]
Met mijn herte gesien, de Heere [+]9.
En zoude niet ghehoort hebben.

§7

Maer zeker Godt heeft gehoort: hy heeft
Op de stemm' mijns ghebedts ghemerckt.
Gelooft zij Godt, die noch mijn ghebedt,+
Noch zijn gunste van my af-wendt. +10.

Den lxvij. Psalm:

Een Psalm, een liedt: voor den Opper-Zangh-Meester op Neginoth.

§1

GOdt zij ons gunstigh, end' zegen' ons;
Doe zijn aenschijn aen ons lichten. *Sela!*
Op datm' op aerd' uwen wegh kenne,
Onder all' Heydenen, uw heyl.
De volcken sullen u,

Godt, prijsen; de volcken[+]
Zullen al te saem
V loven; de natien
Zullen haer verblijden,
End' vrolick juijghen:

[+]2.

§2

Om dat ghy de volcken zult richten,
(*Met*) recht; ende de natien
Op aerden, zult ghy leyden. Sela!
Volcken zullen u, Godt, loven:[+]
Alle volcken zullen [+]3.
V loven. D' aerde geeft
Haer vrucht. Godt, ons Godt,
Zeghent ons; Godt zeg'nt ons;
End' all' eynden der aerd'
Zullen hem vreezen.

Den lxviij. Psalm.

Een Psalm, een liedt Davids: voor den Opper-Zangh Meester.

§1

GOdt zal op-staen, zijn vijanden

Zullen verstroyt werden, ende
Zijn haters voor hem vlieden.
Ghy zult-ze verdrijven, als roock
Verdreven wort: ghelijck wasch smelt
Voor 't vier, zullen de god'looz'
Vergaan, voor Godes aenghezicht.
Maer de rechtveerdighe zullen+
Zich verblijden; zy zullen +2.
Voor het aenghezichte Godes
Van vreughde op-springen; ende
Van blijdschap vrolick wesen.

§2

Zinght Gode, Psalm-zinght zijnen naem.
Hooght de weghen, voor hem die rijdt,
Op de vlack-lieve-velden.
Om dat zijnen naem is Heere:
End' springht voor hem op van vreughde.+
Hy is een weezen vader, +3.
End' een rechter der weduwen;
Godt in de woonst' zijns heyligheidts.
Een Godt, die de een-zamen
Zet in een huys-ghesin; voert uyt
De gheboeyde: maer d' af-wijckers
Die woonen in het dorre.

§3

Godt, doe ghy voor uw volck uyt-tooght,*[+]
Doe ghy tradet in de Woestijn; *Sela!*[+] [+]I *P.*
Zoo daverde de aerde, [+]4.
Oock zoo droopen de hemelen,
Voor Gods aenschijn; (*selfs*) dees' Sinai,
Voor Godt, de Godt Israels.
Ghy hebt zeer milden reghen doen[+]
Druypen, o Godt, end' hebt uw erf, [+]5.
Alsse mat was, ghestercket:
Vwen hoop die woonde daer in:
Ghy bereijd-ze door uw goetheidt,
Voor de verdruckten, O Godt.

§4

De Heere die gaf te spreken.
Daer was een groote heyrschaere
Der boden van goe' tijdingh.
De Coninghen der heyrscharen+
Vloden wegh, vloden wegh; end' die +6.
t' Huys bleef, deelde den roof uyt.
Al laeght ghy-lieden tusschen twee+
Rijghen van steen (*soo wierdt ghy als*) +7.
Vleughelen eener duyve,

(*Ghelijck*) met Silver overdeckt,
Ende welcker vederen zijn
Met uit-ghesneden gheel gout.

§5

Als de Almachtighe, daer in,
De Coninghen verstroyde, wert
Zy zneeuw-wit, (*als*) op Tsalmon.
De bergh Basan is een bergh Gods;
De bergh Basan een bultigh bergh.[+]
Waerom doch springhet ghy op[+] [+]II *P*
Ghy bulte-berghen? desen bergh [+]8.
Heeft Godt tot zijn wooningh' begeert:
Oock Zalder de Heer' woonen
In eeuwigheydt. Gods waghenen[+]
Die zijn tweemael thien duyzent (*sterck*) [+]9.
De duyzenden verdubbelt.

§6

De Heere die is onder hen,
Een Sinai in heyligheydt.
Ghy vaert-op inde hooghte:
(*Ende*) ghy voert ghevanghen wegh,
De ghevanckenisse (*zelve.*)
Ghy neemt gaven (*te deelen*)
Onder het menschelick gheslacht:
Iae oock d' af-wijckers, om, *by u,*+
Te woonen, o Heere Godt. +10.
Gheloovet moet de Heere zijn:
Hy over-laedt ons dagh by dagh:
Die Godt onze zaligheydt. *Sela!*

§7

Die Godt is ons een Godt (*ghewis*)
Van volkomene zaligheydt:
End' by den Heer', den Heere,
Zijn uytkomsten teghen den doodt.[+]
Voor zekerlick Godt zal den kop[+]

[+]III. *Pau.*
[+]11.

Zijner vyanden verslaen:
D' haijrighen schedel des ghenen,
Die in zijne schulden wandelt.
De Heere, die heeft ghezeyt:
Ick zal uijt Basan weer-brenghen;
Ick zal (*ghewis*)* uyt de diepten
Van de zee, weder-brenghen.

§8

Op dat ghy (*alzoo*) uwen voet,[+]
(*Iae*) de tonghe uwer honden, [+]12.
Mochtet steken in het bloedt
Der vijanden, van elck van hen.
O Godt, zy hebben uw' ganghen
Ghesien, de ganghen mijns Godts,
Mijns Koninckx, in het heijlighdom.
De Zanghers ginghen vooren heen,
Speel-lien achter; in 't midden:
De maeghden trommelend': looft Godt[+]
In de ghemeenten; den Heer, ghy [+]13.
Die uyt Isr'els oorspronck zijt.

§9

Daer is de kleene Benjamin,
Die over hen-lien heerschede:
De vorsten van Iehuda,
(*Met*) hare vergaderinghe;
(*End'*) de vorsten van Sebulon,
De vorsten van Naphtali.
Vwe Godt heeft uwe sterckte
Gheboden: stercket ghy, o Godt,[+]
Dat ghy aen ons ghewrocht hebt. [+]14.
De Koninghen zullen gheschenck
V brenghen, om de will' uwes
Tempels te Ierusalem.

§10

Schelt het wilt ghedierte des riets,[+]

[+]15.

De vergaringhe* der stieren,
Met de kalvers der volcken;
(*Ende*) dien die zich, met stucken
Zilvers onder-werpt. Hy verstroyt
De volcken, die krijgh lusten.
Prins-ghesanten zullen komen
Vyt Egypten: het Mooren-landt
Zal zich haesten, zijn handen
Tot Godt te strecken. Ghy rijcken+
Van der aerden, zeght Gode lof: +16.
Psalm-singht den Heere. Sela!

§11

Dien, die daer rijdt in den Hemel
Der Hemelen, die van ouds is.
Ziet, hy gheeft zijne stemme,
Een stemme van (*groote*) sterckte.
Gheeft Gode sterckte: zijn hoogheydt
Die is over Israel:
Ende zijne sterckte die is
(*Boven*) in de hooghe wolcken.
O Godt ghy zijt vreesselick,
Vyt uw' heylighdommen: de Godt[+]
Israels geeft den volcke sterckt', [+]17.
End' krachten. Ghelooft zy Godt.

Den lxix. Psalm.

Een Psalm Davids: voor den Opper-Zangh-Meester op Schoschannim.

§1

VErlost my, O Godt, want de wateren
Die zyn (*my*) tot aen de ziele ghekommen.

Ick ben ghezoncken in grondeloos modder,
Daer gheen stand-plaets is: ick ben ghekomen,
In water-diepten, daer de stroom my ruct:
Ick ben vermoeijt in mijn roepen; mijn keel' is
Ontsteecken; mijn ooghen zijn bezweken;
Daer ick (*noch*) ben hopende op mijnen God.

§2

Zy die my zonder oorzaecke haten,
Zijn meer dan de haijren van mijnen hoofde.[+]
Die my zoecken te vernielen, die my zijn [+]2.
Vyanden (*zelfs*) om valsche oorsaecken,
Die zijn machtigh gheworden. Dat ick niet
Gerooft en hebb', moet ick dan weder-gheven.
O Godt, ghy wetet van mijne dwaesheydt:
End' mijn schulden en zijn u niet verholen.

§3

En laet-ze door my niet beschaemt worden,
Die u verwachten, Heer, Heer der heirscharen,
En laet-ze door my niet te schande worden,[+]
Die u zoecken, O Godt van Israel. [+]3.
Want om uwent will' draegh ick versmaetheidt,

Schande heeft mijn aenghezichte bedecket.[+]
Ick ben mijn broederen vreemt gheworden,[+]
Ende mijns moeders kinderen onbekent.

[+]*Pau.*
[+]4.

§4

Want de ijver uws huys heeft my verteert:
End' de smaden uwer smaders zijn op my
Ghevallen. Ick weend' in 't vasten mijner ziel:
Maer 't is my gheworden tot alle smaedt.
Ick hebb' een zack tot mijn kleedt aen-ghedaen;[+]
Maer ick ben hen tot een spreeck woord geworden. [+]5.
Die in de poort zitten klappen van my:
End' ick ben een snaren-spel der wijn-drinckers.

§5

Maer ick, mijn ghebedt is tot u, Heere.
Daer is een tijdt des welbehaghens, o Godt,
Door de grootheydt uwer goedertierenheydt.
Verhoort my door de trouwe uwes heyls.
Ruckt my uyt 't slijck, en laet my niet zincken;+
Laet my van mijn haters ghereddet worden; +6.
Ende uyt de diepten der wateren:
Laet my de water-vloedt niet over-stroomen:

§6

End' laet de diepte my niet verslinden:
Noch laet den put zijn mond over my sluyten.
Verhoort my Heere, want uwe gunst is goed:
Ziet my aen, nae de menighvuldigheidt +
Van uwe barmhertigheden: ende +7.
Verberght niet uw' aenghezicht van uwen knecht:
Want my is banghe; haest u, verhoort my:
Nadert tot mijne ziele, (*end'*) bevrijd-ze:

§7

Verlost my, om mijner vyanden will':[+]
Ghy weet mijne versmaetheit, end' mijn schaemte,[+]
End' mijn schand; al mijn benauwers zijn voor u.
De versmaetheydt heeft mijn hert ghebroken.[+]

[+]II *P*.
[+]8.
[+]9.

Ende ick ben zeer verzwackt gheworden:
End' ick hebbe ghewacht nae mede-lijden;
Maer daer en wasser gheen: nae vertroosters,
Maer ick en hebbe-ze nerghens ghevonden.

§8

Zy hebben gal tot mijn spijs ghegheven,
Ende in mijn dorst met edick ghedrencket.+
Haer tafel werde voor haer tot eenen strick, +10.
End tot voll' vergeldingh, tot een val-strick.
Laet haer ooghen doncker zijn, om te zien;
Ende doet haer lendenen steeds wagghelen+
Stort over hen uijt uwe grimmigheydt,+ +III.
End' de hitte uwes toorns grijpe-ze aen.+ +*Pau.*
+11.

§9

Dat haer lieder Paleys verwoest werde:
Dat in hare tenten gheen in-woonder zy.
Want zy vervolghen hem, dien ghy ter neder
Gheslaghen hebt; ende maecken een praet,
Over de smerte uwer verwonden.
Doet verkeertheydt tot hare verkeertheyt toe:[+]
Ende en laet niet toe, dat zy-lieden [+]12.
Tot uwe gherechtigheydt zouden komen.

§10

Laet-z' uyt-ghedelght* zijn uyt des levens boeck,
End' met de vroom' niet aen gheschreven worden
Doch ick ben elendigh, ende in smerte.
Vw heyl, o Godt, stelle my om hooghe.
Ick zal Gods name met ghezangh prijzen,
Ende hem met danck-zegginghe groot maken:+
End 't zal den Heer liever zijn dan een os, +13.
Oft een horen-var, die de klauwen verdeelt.

§11

De zachtmoedighe dit ziende, zullen
Verblijdt zijn: end' ghy die God zoeckt, uw' herte
Zal leven: want d'Heer hoort de nootdurftighe:

End' hy en veracht zijn' ghevanghen' niet.[+]
Dat hem de hemel, end' de aerd prijzen, [+]14.
De zeen, ende al wat daer inne wriemelt:
Want Godt zal (*ghewis*) Zion verlossen,
Ende de steden van Iuda op-bouwen.

§12

Ende aldaer zullen zy-lien woonen:
Ende zullen haer erffelick bezitten;
End' 't zaedt zijner knechten zal haer beerven;
End' zijns naems lief-hebbers daer in woonen.

Den lxx. Psalm.

(Een Psalm) Davids, voor den Opper-Zangh-Meester, om te doen ghedencken.

§1

HAest, Godt, om my te verlossen:
(*Haest*) o Heere, tot mijner hulpe.
Laet-ze beschaemt, end' schaem-roodt worden,
Die daer mijne ziele zoecken.
Laet-z' achter wijcken, end' zijn tot schand,

Die daer aen mijn quaedt lust hebben.
Laet-ze tot loon haers beschamingh,+
Te ruggh' keeren, die zegghen, Ha, Ha! +2.

§2

Laet in u vrolick zijn, end' blijd',
Alle de ghene die u zoecken:
Laet de lief hebberen uwes heyls
Steeds zegghen, Godt zy groot ghemaeckt.
Doch ick ben ellendigh, ende arm.
O Godt, haestight u doch tot my:
Ghy zijt mijn hulpe, ende mijn
Bevrijder. Heere en vertoeft niet.

Den lxxi. Psalm.

§1

ICk betrouwe op u, o Heere.
En laet in eeuwigheidt,
My niet beschaemt worden.
Reddet my door uw' gherechtigheydt:

End' bevrijdt my; neijght tot my[+]
Vw' oore, end' verlost my. [+]2.

§2

Weest ghy my (*Heer*) tot eenen rots-steen,
Om daer in te woonen,
En steeds daer in te gaen.
Ghy hebt bevel ghegheven, om my
Te verlossen; want ghy zijt
Mijn steen-rotse, end' mijn burght.

§3

O mijn Godt verlost my uyt de handt
Van de goddelooze,[+]
Vyt d' handt des verkeerden, [+]3.
End' des scherpen: want ghy zijt mijn hoop',
Heere, Heer, mijn vertrouwen,
Van mijne eerste jeughd aen.

§4

Ick steune op u, van den buyck aen:[+]
Van de in-ghewanden [+]4.
Mijnes moeders, zijt ghy
Mijn helper: mijn lof is steeds van u.
'K ben velen, als een wonder;
Doch ghy zijt mijn' sterck' toe-vlucht.

§5

Laet doch mijnen mond vervult worden,[+]
Met uw lof; all' den dach
Met uwe heerlicheidt.
En verwerpt my (*doch*) niet, ter tijde
Des ouderdoms; laet my niet,
Ter wijlen mijn kracht vergaet.

[+]5.

§6

Want mijn vyanden spreken van my,[+]
Ende mijn ziel-spieders [+]7.
Beraetslaghen te zaem,
Zegghende, Godt heeft hem verlaten:[+]
Iaghet nae, ende grijpt hem; [+]8.
Want daer is gheen verlosser.

§7

O Godt en weest niet verre van my;
Mijn Godt haest, tot mijn hulp';
Laet-ze beschaemt worden,[+]
(*End'*) verteert, die mijn ziel teghen zijn; [+]9.
Laet-ze die mijn quaed zoecken,
Met smaet end' schand, bedeckt zijn.

§8

Doch ick zal gheduijrighlick hopen,[+]
Ende zal noch alle[+]
Vw lof grooter maecken:
Mijn mondt zal al uw recht vertellen;
Vw heyl den gheheelen dagh:
Hoewel ick 't ghetal niet weet.

[+]II. *P*
[+]10.

§9

Ick zal in de krachten des Heeren,[+]
Des Heeren, henen gaen. [+]11.
'K zal uw gherechticheidt,
Vwe alleen, indachtigh maecken.
O Godt, ghy hebt my gheleert,
(*Zelfs*) van mijner jeughet aen;[+]
[+]12.

§10

End' tot hier vertell' ick uw' wondren.
Maer oock verlaet my niet,
Tot aen den ouderdom,
End' grijzigheydt, o Godt: tot dat ick[+]
'T gheslacht uwen arm; allen [+]13.
Naer-kommers uw macht verhael'.

§11

Oock is uw' gherechtigheydt, o Godt,
Tot in de hooghte toe;
Die groote dinghen doet.
Wie is Godt als ghy? die my vele[+]
Anghsten end' quaden doet zien; [+]14.
Zult my weer levend' maecken;

§12

End' zult my uyt des aerds af-gronden[+]
Weer op-halen. Ghy zult [+]15.
Mijn grootheydt vermeeren:
End' ghy zult my rontom vertroosten.
Oock zoo zal ick u loven,[+]
Met 't instrument der Luyte. [+]16.

§13

(*Ick zal loven*) uw' trouwe, mijn Godt:
Ick zal u Psalm-zinghen,
O Heyligh' Israels,
Met d' Harp: mijn lippen zullen juyghen,[+]
Als ick u zal Psalm-zinghen, [+]17.
End' mijn ziel', die ghy verlost.

§14

Oock zal mijn tonghe den gantschen dagh,[+]
Vwe gherechtigheydt, [+]18.
Met voor-dacht-uyt-spreken.
Want zy, de welcke mijn quaedt zoecken,
Die zijn beschaemt gheworden:
Iae zijn schaem-roodt gheworden.

Den lxxij. Psalm.

Voor Salomon.

§1

O Godt, geeft den Koninck uw' rechten;

End' des Conincks zone,
Vwe gherechtigheydt: zoo zal hy
Vw volck met gherechtheydt
Richten; end' uw bedruckte met recht.
De berghen zullen 't volck+
Vrede-draghen; oock de heuvelen, +2.
Door de gherechtigheydt.

§2

Hy zal de elendighe des volcks
Richten; de kinderen
Der noodtdurftigh' zal hy verlossen,
Ende den verdrucker
Brijzelen: zy zullen u vreezen,
Zoo langhe de zonne[+]
Ende de mane zullen wezen, [+]3.
Van gheslacht' tot gheslacht.

§3

Hy zal neer-dalen, als een reghen,
Op 't af-ghemaeyde gras.

Ghelijck des hemels-droppelinghe,
Dat d' aerde vochtigh maect.
De rechtveerdighe zal in zijne+
Daghen, jeughdigh-bloeyen;
End' de veel-vuldigheydt van vrede,
Tot dat 't is zonder maen'.

+4.

§4

Ende hy zal heerschen van de zee,
Tot aen de (*ander*) zee;
Ende van de riviere, tot aen
De eynden der aerde.
D' inghezeten' van dorre plaetsen,[+]
Zullen voor zijn aenschijn, [+]5.
Zich buyghen; end' zijne vyanden
Zullen het stof lecken.

§5

(*Iae zelfs*) de Koninghen van Tharsis,
Ende de Eylanden
Die zullen gheschencken aen-brenghen,
(*Ende*) de Koninghen
Van Scheba ende Seba zullen[+]
Vereeringhen brenghen:[+] [+]*Pau.*
Iae alle Koninghen zullen zich [+]6.
Voor hem neder-buyghen:

§6

All' Heydenen zullen hem dienen:
Want hy zal den armen,
Die roept, end' den bedruckten, end' die+
Gheen helper heeft, redden. +7.
Hy zal den gheringhen verschoonen,
End' den noodtdurftighen:
End' de zielen der noodt-durftighen
Die zal hy verlossen.

§7

Hy zal hare zielen van bedroch

End' gheweldt bevrijden.
Haer bloedt zal dier zijn in zijn ooghen;
Ende hy zal leven.
Men zal hem goudt van Scheba gheven,+
End' men zal geduyrigh +8.
Voor hem bidden; den gantschen dach door,
Zal men hem zegenen.

§8

Isser een handt-vol koorn in het landt,
Op de hoogh't' der berghen;
Zijn vrucht zal ruysschen, als Libanon:
Ende die van de Stadt[+]
Zullen bloeyen, als 't kruydt der aerden: [+]9.
Zijn naem zal altoos zijn:
Zoo langhe alsser de zonne is,
Zal zijn naem voort-zetten;

§9

Alle Heydenen die zullen hem+
Gheluckzaligh roemen. +10.
Ghelooft zy de Heere Godt, de Godt
Israels, die alleen
Wond'ren doet: end' ghelooft zy de naem+
Zijns heerlickheydts altoos. +11.
End' al de aerd' zy vol van zijn eer'.
Amen, ende Amen.

De Gebeden Davids des Soons Isai hebben een eynde.

Den lxxiij. Psalm.

Een Psalm Asaphs.

§1

IMmers* is Godt Israel goedt,

Aen hun die reyn van herten zijn.
Maer my aengaende, mijne voeten
Die waren by nae' uyt-gheweken;
Mijn treen by-kans uyt-gheschoten:
Want ick was nijdigh op den dwaes',[+]
Ziende der godloozen vrede: [+]2.
Want tot haer doodt zijn gheen banden.

§2

Haer kracht is frisch: zy en zijn niet
In moeyte als ander menschen;
End' worden met ander niet gheplaeght.
Daerom om-ringht-ze d' hoovaerdije,+
Ghelijck een keten: het gheweldt +3.
Bedeckt-ze ghelijck een ghewaedt:
Haer' ooghen puylen uyt van vet;
(*Haers*) herts inbeeldinghen gaen voort:+
+4.

§3

Zy doen versmelten, end' spreken
Boozelick van verdruckinghe.
Zy spreken (*ghelijck*) uyt der hooghte;
Zetten haer mondt teghen den Hemel;[+]

[+]5.

End' haer tongh' wandelt op der aerd'.
Daerom keert zich zijn volck hier toe;
Als hen, ghelijck eens vollen (*kelcks*)
Wateren worden uyt-ghedruckt;

§4

En zegghen, hoe zoud 't Godt weten,+
End' kennis by den hooghsten zijn? +6.
Ziet dees' zijn god'loos; nochtans zijn zy
De vrede-hebbende der weereldt:
Zy vermeeren het vermoghen.
Immers hebb' ick vergeefs mijn hert
Ghezuyvert, ende in onschult,+
Mijne handen af-ghewasschen. +7.

§5

Dewijl' ick daegh'licks ben gheplaeght,
Ende alle morgens isser
Mijne straffe. Indien ick zeyde,[+]
Ick zal oock op die wijse spreken; [+]8.
Ziet, zoo zoude ick trouw'loos zijn,
Aen het gheslacht' uwer kinders.
Doch ick dacht om dit te verstaen,
Maer 't was moeyte in mijn' ooghen.

§6

Tot dat ick in Godts heylighdom[+]
Ingingh, (*end'*) merckte op haer eynd'. [+]9.
Immers zet ghy-z' op gladde plaetsen;
Ghy doet-z' als in een ooghen-blick,
Gheworden tot verwoestinghe![+]
Nemen een eynde, worden (*zoo*)[+] [+]II..
Te niete van verschrickinghe![+] [+]*Pau.*
[+]10.

§7

Als een droom, naer het ontwaken:
Wanneer ghy opwaeckt, o Heere,
Zult ghy haer-lieder beelt verachten.

Als mijn herte was op-ghezwollen,
Ende ick in mijne nieren[+]
Gheprickelt wierde; doe was ick [+]11.
Onvernuftigh, end' en wist niets:
Ick was een groote beest by u.

§8

Zoo zal ick dan gheduyrighlick,
By u wezen: ghy hebt mijne+
Rechter-handt ghevadt: door uwen raedt, +12.
Zult ghy my leyden: ende daer naer
Zoo zult ghy my in Heerlickheydt
Op-nemen. Wien hebbe ick doch,+
(*Benevens u*) in den hemel: +13.
End' met u lust my niets op aerd.

§9

Indien mijn vleesch, ende mijn hert
Bezwijcken mochte, Godt die is
De vaste rots-steen mijnes herten,
Ende mijn erf-deel in eeuwigheydt.
Want ziet, die verre van u zijn,[+]
Zullen vergaen. Ghe roeyet uyt [+]14.
Elck een die van u af-hoereert.
Maer (*doch*) zoo veele my aengaet;

§10

'T is my goedt, nae by Godt te zijn.
Ick zette (*all'*) mijn betrouwen,
Op den Heere, (*jae*) op den Heere,
Om all' uw wercken te vertellen.

Den lxxiiij. Psalm.

Een onder-wijzinghe, voor Asaph.

§1

WAerom verstoot ghy, o Godt, voor altoos?
(*Waerom doch*) zoude uwen toorne roocken,
Teghen de kudde schapen uwer weyde?
Ghedenckt aen uwer vergaderinghe,

§2

+

Die ghy in voor-tijden verworven hebt; +2.
De roed' uwer erve, die ghy verlost hebt';
Den bergh Zion, daer op dat ghy ghewoont hebt;
Heft uw' voeten, tot 't eeuwigh verwoesten.

§3

+

De vyandt heeft alles in 't heylighdom +3.
Verdorven: uw' weder-partijders hebben
Midden in uw vergader-plaetsen ghebrult:
Hebben haer teeckens tot teeckens ghestelt.

§4

+

Elck wert bekent, als die bijlen omhoogh, +4.
In de dichtheydt van een geboomte aen-brenght.+
Zoo hebben zy nu t' zaem, haer graveerselen +5.
Met houweelen, end' beuck-hamers ghevelt.+

+6.

§5

(*Iae*) zy hebben uwe heylighdommen
In 't vier ghezet: zy hebben ter aerden toe,[+]
De wooninghe uwes naems ontheylighet. [+]7.
Zy hebben in hare herte ghezeyt;

§6

+

Laet-ze ons te zamen uyt-plunderen. +8.
Zy hebben alle Gods vergader-plaetsen,
In't landt verbrandt: wy en zien ons' teeckens niet
Daer en is (*by ons*) gheen prophete meer:+
+9.

§7

Ende daer en is by ons niemant meer,
Die wete hoe langhe. Hoe langhe, o Godt[+]
Zal de weder-partijder versmaetheydt doen? [+]10.
De vyandt uw' naem altoos lasteren?

§8

Waerom keertj' uw' hand af, jae uw recht-hand?[+]
Steeckt-z' heel uyt uwen boezem, maect een eynde. [+]11.
Even wel is Godt mijn Koninck van oudts af:[+]
Die heyl uyt-werckt, in 't midden der aerde. [+]12.

§9

Ghy hebt door uw' sterckt' de zee ghespleten:+
Ghy hebt de draken-koppen in de waters +13.
In stucken ghebroken: ghy hebt de koppen+
Van den Leviathan heel verplettert: +14.

§10

Ghy hebt hem tot een spijze gegeven,
Aen den volcke van de dorre woestijnen.
Ghy hebt een fonteyn' end' beke ghekloven:
Ghy hebt stercke rivieren uyt-ghedrooght:[+]

[+]15.

§11

Vw' is de dagh, oock is de nacht uwe.
Ghy hebt het licht, ende de zonne bereydt:
Ghy hebt all' de palen der aerde ghestelt:[+]
Ghy hebt zomer end' winter gheformeert. [+]16.

§15[12]

+

Denckt dit; de vyandt heeft den Heer ghesmaedt,+ +II.
End' een dwaes volck heeft uwen naem gelastert.+ +*Pau.*
En geeft de ziele uwer Tortel-duyve +17.
Niet over, aen het wilde ghedierte.

§13

En vergeet niet in eeuwigheydt den hoop
Vwer elendighen. Aenschouwt het verbondt:
Want de duystere plaetsen van der aerde
Die zijn vol van wooninghen des gheweldts.

§14

En laet den onder-druckten niet beschaemt[+]
Weder-keeren: end' laet den elendighen [+]20.
Ende noodt-durftighen uwen naem prijzen.
Staet op, o Godt, twist uwe twist zaecke.[+]
[+]21.

§15

Ghedenckt uwer smaedtheyts van den dwazen,
Alle den dagh: en vergeet niet des gheroeps
Vwer weer-partijders: 't ghetier der ghener[+]
Die teghen u staen, klimt gheduyrigh op. [+]22.

Den lxxv. Psalm.

Voor den Opper-Zangh-Meester, Altascheth: Een Psalm, een liedt voor Asaph.

§1

WY loven u Godt, loven,
Dat uwen naem nae by is:
Men vertelt uw' wonderen.
Als ick het bestemde (*ampt*)[+]
Zal (*eens*) ontfanghen hebben, [+]2.
Zoo zal ick gantsch recht richten.

§2

'T land end' al zijn inwoonders
Waren versmolten: maer ick
Hebb' zijn stijlen vast ghemaeckt. *Sela!*
Ick zey' den dwazen, dwaest niet,[+]
End' tot den Goddeloozen, [+]3.
En verhooght den horen niet.

§3

Verhooght uw' hoorn niet om hoogh;
Spreeckt niet met stijven halze:
Want 't verhooghen en komt niet,
Vyt 't Oosten, noch uyt 't Westen,[+]
Nochte uyt de Woestijne: [+]4.
Maer Godt die is richtende.

§4

(*Godt*) die vernedert dezen,
Ende verhooght den ghenen.
Want in de handt des Heeren,[+]
Is een beker, end' de wijn
Is troubel, vol menghelingh'
Ende hy schencket daer uyt.

[+]5.

§5

Doch alle goddelooze
Der aerd', zullen zijn droessem
Vyt-zuyghende uyt-drincken.
End' ick zal 't in eeuwigheydt[+]
Verkondighen: (*end'*) ick zal [+]6.
Den Godt Iacobs Psalm-zinghen:

§6

End' ick zal alle hoornen
Der godloozen af-houwen:
D' hoornen des rechtveerdighen
Die zullen verhooght worden.

Den lxxvj Psalm.

Een Psalm, een liedt Asaphs, voor den Opper-Zangh-Meester, op Neginoth.

§1

GOdt* die is in Iuda bekent,
Zijn naem is groot in Israel:
End' in Salem is zijn hutte:
End' zijn wooninghe in Zion.
Daer heeft hy ghebroken de schichten+
Des boogs, den schilt, end' 'tsweert, end' de*n* crijg *Sela!* +2.

§2

Ghy zijt doorluchtigh, end' heerlick
Van weghen de berghen des roofs.
De stout-hertighe zijn berooft:[+]
Zy hebben haer slaep ghesluymert: [+]3.
End' gheene van de dapper' mannen
Hebben hare handen ghebonden.

§3

Van u schelden, o Godt Iacobs,
Is 't samen waghen ende peert,
(*Als*) in slaep, neder-ghezoncken.
Ghy, vrees'lick zijt ghy: ende wie[+]

[+]4.

Zal, voor u aenghezichte, bestaen,
Van den tijde uwes toornes af?

§4

Ghy dedet een oordeel hooren,
Vyt den hemel; (*end'*) de aerde[+]
Was bevreest, ende wiert stille; [+]5.
Als Godt ten oordeele op-stont,
Op dat hy all' de zachtmoedighe
Der aerden zou' verlossen. Sela!

§5

Want de grimmicheydt des menschen
Die zal u loffelick maecken.
(*End'*) ghy zult het over-blijfsel[+]
Der grimmigheden op-binden.
Doet gheloften, ende betaelt-ze
Den Heer' uw' Godt, all' zijn om-standers.

[+]6.

§6

Laet-ze dien, die te vreezen is,[+]
Gheschencken brenghen, die den gheest
Der Vorsten als druyven af-snijdt,
Die d' aerds Koninghen vreez'lick is.

[+]7.

Den lxxvij. Psalm.

Een Psalm Asaphs: voor den Opper-Zangh-Meester, over Ieduthun.

§1

Mijn stemm' is tot Godt, end' ick roep;
Mijn stemm' is tot Godt, end' hy zal
De oore tot my neyghen.

Ick hebbe den Heer ghezocht,
Ten daghe mijner benautheydt:
Mijn handt was des nachts uyt-ghestreckt,
End' en liet niet af: mijn ziel[+]
Weygerde ghetroost te zijn. [+]2.

§2

Dacht ick aen Godt, ick maeckt' misbaer:
Peynsd' ick, mijn ziel wert over-stelpt.
Ghy hielt op mijn oogh-schelen.
Ick was beroert, end' sprack niet:[+]
Ick dacht op de jaren van ouds, [+]3.
De eeuw-jaren; ick ghedachte[+]
Mijn snaer-spel: 's nachts in mijn hert' [+]4.
Peynsd' ick, end' mijn gheest door-socht.

§3

Zal dan de Heer in eeuwicheyt[+]
Verstooten, end' voortaen niet meer [+]5.
Een goedt-ghevallen hebben?
Houdt zijn gunst op voor altoos?
Heeft de toe-zeggingh' een eynde,[+]
Van gheslachte, tot gheslachte?[+] [+]6.
Vergeet Godt ghenadigh zijn? [+]*Pau.*
Sluyt hy in toorn' zijn liefden. *Sela.*

§4

Doch ick zeyde 'tis mijn kranckheydt,[+]

[+]7.

Des hooghsten recht-handt verandert.
Ick zal des Heeren daden
Ghedencken; jae ghedencken
Vwer wonderen van outs her:
Ende ick zal alle te zaem
Vwe wercken betrachten:
End' van uw daden spreken.

§5

Vw' wegh, Godt, is in 't heylighdom:+
Wie is een groot Godt, ghelijck Godt? +8.
Ghy zijt Godt, die wonder doet,
Ghy hebt onder de volcken,
Vwe sterckte bekent ghemaeckt;
Vw volck door uwen arm verlost;+
De kinderen van Iacob, +9.
Ende van Ioseph. Sela!

§6

De wat'ren zaghen u, o Godt,
De waet'ren zagen u, met schrick:
Oock beefden de afgronden;
De wolcken goten water;[+]
D' opper-wolcken gaven gheluyt; [+]10.
'T gheluyt van uwen donder
Was in dit Hemels-ronde.

§7

De blixemen verlichteden
De weereldt; d'aerde was beroert,
End' beefd'; uw' wegh was in zee;[+]
Vw' padt in groote wat'ren:
End' uw' voetstappen wierden niet
Gheweten: ghy leydet uw volck,
Als een kudde, door de handt
Van Mose ende Aron.

[+]11.

Den lxxviij. Psalm.

Een onderwijzinghe Asaphs.

§1

O Mijn volck, neemt mijne leere ter ooren:
Neyght uw oore tot de reden mijnes monds:
Ick sal met spreucken mijnen mondt open doen,
Ick zal heijm-red'nen van oudts, uyt-storten,
Die wy ghehoort hebben, end' weten-ze:[+]
End' onze vaders ons vertelt hebben. [+]2.

§2

Wy zullen 't niet berghen voor haer' kinderen;
(*Nochte*) voor het naer-komende gheslachte,
Vertellende de lof'lickhe'en des Heeren,
End' zijne sterckte, ende wonderen,[+]
Die hy gedaen heeft: want hy heeft eene [+]3.
Ghetuyghenisse in Iacob ghericht:

§3

End' heeft in Israel eene wet ghesteldt:
Die hy onze vaderen heeft gheboden,
Dat zy-z' haer' kinders zouden bekent maecken.
Op dat 't nae-volghend' gheslacht zou' weten:
Kind'ren die gheboren zoude worden,
Op-staend', om haer kinders te vertellen:

§4

End' dat zy haer hoop' op Godt zouden stellen,[+]
End' Gods daden niet vergeten; maer houden [+]4.
Zijn gheboden; end' niet zijn als haer vaders,
Een weer-hoorigh, end' weer-spannigh geslachte:
Een gheslacht, dat zijn hert niet richtede,
End' welckers geest niet trouw en was met God.

§5

Ephraims kinders ghewapend' boogh-schutters[+]
Keerden te rugghe, ten daghe van den strijt.[+] [+]5.
Zy en onder-hielden Godes verbont niet; [+]I. *P*.
Ende weygerden in zijne wet te gaen:
Ende zy vergaten zijne daden,
End' zijn wond'ren, die hy haer hadd' doen zien.[+]
[+]6.

§6

Hy hadd' in Egypten-landt, in den velde
Zoans, voor haer vaderen wonder ghedaen.
Hy kloofde de zee, end' deder haer door-gaen;[+]
End' dede de wateren staen, als een hoop: [+]7.
End' hy leydde-ze 's daeghs met een wolcke;
End' den gantschen nacht, met een licht des viers.

§7

Hy kloofd' de rotsen in de woestijn, ende[+]
Drenckte-z' overvloed'lick als (*uyt*) afgronden. [+]8.
Want hy bracht uyt de steen-rotze stroomen voort
End' hy dede de wateren af-dalen,
Als rivieren: ende zy ginghen voort,
Om noch meer teghen hem te zondighen.[+]
[+]9.

§8

Om in 't dorre den hooghsten te verbitt'ren.
Ende zy verzochten Godt in haer harte,
Begheerende spijze, volghens haren lust.
Ende zy spraken teghen Godt, zy zeyden;
Zoude Godt (*oock wel*) in de woestijne,
Eene tafel konnen toe-bereyden?[+]

[+]10.

§9

Ziet (*'t is zoo*) hy heeft den rots-steen gheslaghen
Alzoo datter wateren uyt-vloeyeden,
End' beken overvloedelick uyt-braecken:
Zoude hy oock machtigh zijn broodt te gheven?
Zoude hy zijn volck vleesch toe-bereyden?
Daerom hoorde de Heer, end' wiert vertoornt;[+]

[+]11.

§10

End' een vier wert teghen Iacob ontsteken,
Ende teghen Israel gingh gramschap op:
Om dat zy in Gode niet en gheloofden,
End' dat zy op zijn heyl niet en vertrouwden:
Daer hy den wolcken van boven gheboodt,[+]
End de deuren des hemels opende: [+]12.

§11

End' reghend' op hen het Man', om te eten;
Ende gaf haer-lieden koren des hemels,
Een yeghelick at het broodt der machtighen.[+]
Hy zondt hen teer-kost toe, tot verzadinghe.[+] [+]III.
Hy dreef den Oosten-windt in den Hemel,[+] [+]*Pau*.
End' voerde den zuyd-wint aen door zijn krachte*n*: [+]13.

§12

Ende reghende op hen vleesch, ghelijck stof,+
End' ghevleughelt ghevoghelt' als zand der zeen; +14.
Ende dede het vallen in het midden
Zijnes leghers, rontom zijne wooninghe.
Doe aten zy, ende werden zeer zat:+
Zoo dat hy hen haren lust toe-brachte. +15.

§13

Zy waren noch niet van haren lust vervreemt;
Hare spijze die was noch in haren mondt,
Als de gramschap Godes teghen hen op-gingh:[+]
Alzoo dat hy van hare vetste doode, [+]16.
End' de uyt-ghelezene Israels
Die heeft hy neder-buyghende-ghevelt.

§14

Boven dit alles zoo zondighden zy noch,[+]
End' en gheloofden niet in zijn' wonderen.[+]
Dies deed' hy haer daghen in ij'lheydt vergaen,[+]
Ende hare jaren in verschrickinghe,
Als hy-ze doode, vraeghden zy naer hem;
End' keerden weder, end' zochten Godt vroegh:

[+]IV.
[+]*Pau*.
[+]17.

§15

Ende gedachten, dat Godt haer rots-steen was,+
End' Godt de alder-hooghste haer verlosser: +18.
Ende zy vleyden hem met haren monde,
Ende zy loghen hem met hare tonghe.
Want haer herte en was niet recht met hem,+
End' en waren niet trouw' in zijn verbondt. +19.

§16

Doch hy barmhertich zijnde, hy verzoende
d' Ongherechtigheydt, end' en verdorf-ze niet:
Maer hy wende dickwils zijnen toorne af,
End' en weckt' all' zijne grimmicheydt niet op,+
Ende hy dachte, dat zy vleesch waeren,
Een windt die heen gaet, end' niet weder-keert:

+20.

§17

Hoe dickwils terghden zy hem in de woestijn'?
Deden hem smert aen in de wildernisse?+
Want zy quamen al weer, end' verzochten Godt, +21.
End' bepaelden den heylighen Israels:
Zy dachten niet aen zijn' handt, aen den dach,
Doe hy-ze van den vyandt verloste.

§18

Hoe hy zijn teeck'nen stelde in Egypten,[+]
End' zijne wonderheden in Zoans veldt; [+]22.
End' hare vloeden in bloedt veranderde,
Haere stroomen, op dat zy niet en droncken.
Hy zondt onder haer een vermenginghe
Van on-ghedierte, dat haer verteerde:[+]
[+]23.

§19

Ende hy zondt vorschen, die haer verdorven:
Ende hy gaf haer ghewas aen den kruyt-worm,
Ende haren arbeydt aen de sprinck-hanen:
Hy doode haren wijn-stock door den haghel;
End' haer wilde vijgh-boomen door den rijm:
Oock gaf hy haer vee den haghel over;

§20

End' (*gaf*) haer beesten den vierighen kolen.
Hy zondt onder hen de hittigheydt zijns toorns,
Verbolgentheydt end' verstoortheydt, ende angst:
(*Met*) uyt-zendinghe der boden van veel quaeds.
Hy woegh eenen padt voor zijn grimmigheydt;
Hy en ontrock haer ziel niet van de doodt,

§21

End' haer ghedierte gaf hy de pest over:
End' sloegh al 't eerst-gheboren in Egypten,
't beginsel der krachten, in de tenten Chams.
Ende hy voerde zijn volck uyt, als schapen,
End' leyde-z' als een kudd', inde woestijn:
Iae hy heeft-ze zekerlick gheleydet;

§22

End' zy hebben niet ghevreest: want de zee
Hadde haere vyanden overdecket:
Ende hy brachte-ze tot de land-palen
Zijner heyligheydt, (*ende*) tot desen bergh,
(*Dien*) zijne rechter-handt vercreghen heeft.
End' hy verdreef voor haer de heydenen;

§23

End' deed-z' in't snoer haers erffenisse vallen;
Ende hy dede de stammen Israels,
In haer' tenten woonen: maer zy verzochten,
End' verbitterden den alderhooghsten Godt,
End' en hielden zijn ghetuygenis niet;
Maer zy waren te rugghe gheweken;

§24

Ende zy handelden trouweloozelick,
Ghelijck haere vaders: zy zijn om-ghekeert,
Ghelijck als een bedrieghelicke boghe.
End' zy verweckten hem tot verbolghentheydt,
Door haer' hooghten: end' zy verweckten hem
Tot yver, door haer ghesneden beelden.

§25

Godt hoorde 't, en wiert vergramt, end' versmaede[+]
Israel zeer: dies hy den Tabernakel[+]
Te Silo verliet, de tente welcke hy[+]
Tot een wooningh onder de menschen stelde.
Hy gaf zijn sterckte in ghevanghenis,
End' zijn heerlickheydt in des vyandts hand.[+]

[+]VII.
[+]*Pau.*
[+]30.
[+]31.

§26

Hy leverde zijn volck over ten sweerde,
End' wert verbolghen teghen zijn erffenis.[+]
Het vier verteerde haere jonghelinghen; [+]32.
End' haer maeghden en werden niet gheprezen:
Haere priesteren vielen door het sweert:
End' haere weduwen en weenden niet.

§27

Doe ontwaeckte de Heer, als een slapende,[+]
Ghelijck een helt, die daer juijghet van den wijn.
Hy sloegh zijn weer-partijders in't achterste:
Hy dede hen eeuwighe versmaetheydt aen:[+]
Doch hy verwierp de tente van Ioseph;
End' de stam Ephraims verkoos hy niet.[+]

[+]33.

[+]8. *P.*

[+]34.

§28

Maer hy verkiesde de stamme van Iuda,
De bergh van Zion, welcke hy lief hadde.
End' hy bouwde zijn heylighdom, als hooghten;+
Als d' aerde, die hy ghegrondt heeft voor altoos. +35.
Ende hy verkoos zijnen knecht David,
Ende hy nam hem van de schaeps-koyen.

§29

Deed' hem van achter de zoogh-schapen komen,
Om Iacob zijn volck, end' Israel zijn erf
Te weyden; oock zoo heeft hy-ze gheweydet,
Volghens d' oprechtigheydt zijnes herten:
Ende hy heeft-ze gheleydet, met een
Zeer verstandigh beleydt zijner handen.

Den lxxix. Psalm.

Een Psalm Asaphs.

§1

HEydenen, o Godt, zijn in uw' erffenis
Ghekomen: zy hebben den Tempel uwer
Heyligheydt* ontreynighet: (*jae*) zy hebben
Ierusalem tot steene-hopen ghestelt:
Zy hebben de doode
Lichaemen uw'r knechten,
Aen 't ghevoghelt' des hemels,
Tot spijze ghegheven:

't Vleesch uw'r gunst-ghenooten,*
Aen het ghedierte des landts.

§2

Zy hebben haer bloedt rondom Ierusalem,
Als water, vergoten; end' daer was niemandt,[+]
Die-ze begroef. Wy zijn onze nae-buyren [+]2.
Eene smaetheyt gheworden, een spot, end' schimp
Dien, die rondom ons zijn.
Hoe langhe, o Heere,[+]
Zult ghy eeuwighlick toornen? [+]3.
Ende (*hoe langhe*) zal
Vwen yver branden?
Stort uwe grimmigheydt uyt;

§3

Over de heydenen, die u niet kennen;
End' over Koninckrijcken, die uwen naem
Niet aen-roepen; want men heeft Iacob verteert,[+]
End' zijn lieflijcke wooninghen verwoestet. [+]4.
Ghedenckt teghen ons niet
De voor'ghe mis daden.
Dat uw' barmhertigheden
Ons haest te ghemoete
Voor-komen: want wy zijn
Zeer uyt-gheput gheworden.

§4

Helpt ons, o Godt onzes heyls, ter oorsaecke[+]
Van de eere uwes naems; end' reddet ons, [+]5.
End' doet verzoeningh' over onze zonden,
Om uws naems will'. waero*m* zouden de heydens
Zegghen, waer is haer Godt?
Laet (*veel eer*) de wraecke

Van het vergotene bloedt
Vwer (*trouwe*) knechten,
Onder de Heydenen,
Voor onz' ooghen, zijn bekent.

§5

Laet 't ghekerm der ghevanghens voor u komen:[+]
Behoudt overigh de kinderen des doodts, [+]6.
Nae de grootheyt uw's arms: end'geeft ons buyre*n*
Zeven-voudigh weer, in haren schoot, haer smaet,
Daer med' zij Heer u smae'n.

Zoo zullen wy uw volck,[+]
End' de kudd' uwer weijde, [+]7.
V loven eeuwighlick,
Van geslacht tot gheslacht,
End' uwen roem vertellen.

Den lxxx. Psalm.

Voor den Opper Zang-Meester,* Op Schoschan-nim: Een getuygenisse, Een Psalm Asaphs.

§1

NEemt, Herder Israels, ter ooren,
Ghy die Ioseph, als schapen leydet;
Die tusschen de Cherubim zit,
Verschijndt blinckend': weckt op uw macht,
Voor 't aenghezicht van Ephraim,

End' Benjamin, end' Manasse;

§2

End' komt tot ons verlossingh, o Godt:
Brenght ons weder, end' laet u aenschijn
Lichten, soo werden wy verlost.[+]
O Heere Godt der heijrscharen, [+]3.
Hoe lange zult ghij (*noch*) roocken,[+]
Teghen het gebedt uwes volcks. [+]4.

§3

Ghij doet haer broot van tranen eten,
End' ghy drencktse met drijlinghs tranen.
Ghy stelt ons ons' buijren tot twist;+
End' ons' vyanden spotten t' zaem. +5.
Godt der heijrscharen brenght ons we'er,
End' laet u aenghezicht lichten;

§4

Zoo sullen wy verlosset worden.
Ghy hebt een wijnstock uijt Egijpten[+]
Ghebracht; de heijdenen verjaeght:[+]
Hebt dien gheplant: voor hem gheruijmt
End' zijn wortels doen wortelen:
Zoo dat hij het landt heeft vervult.

[+]*Pau.*
[+]6.

§5

De berghen zijn met zijn' schaduwe[+]
Bedect geweest, end' zijne rancken
Waren, als Ceder-boomen Godts.
Hy heeft (*aldaer*) zijne rancken
Vyt-geschoten, tot aen de zee,
End' zijn' scheuten, tot de rivier.

[+]7.

§6

Waerom (*doch*) hebt ghy zijne muyren[+]
Door ghebroken, zoo dat alle die [+]8.
Den wegh voor-by-gaen, hem plucken?
Het wilde-vercken van het woudt
Heeft hem uyt ghewroedt; end' het wildt
Des velds heeft hem af-gheweydet.

§7

O Godt der heyrscharen, keert doch weer,[+]
Aenschouwt uyt den hemel, ende ziet, [+]9.
Ende bezoeckt desen wijn-stock:
De stamme, die uw rechter-handt
Gheplant heeft, end' dat om den zoon',
Den welcken ghy u hebt ghesterckt.

§8

Zy is met het vier verbrandt, zy is[+]
Af-ghehouwen: zy komen omme,
Van 't schelden uwes aenghezichts.
Vwe handt zy over den man
Vws rechter-handts, over den zoon'
Des menschs, (*dien*) ghy u hebt ghesterckt.

[+]10.

§9

Zoo en zullen wy niet te rugghe[+]
Van u keeren. Houdt ons in't leven, [+]11.
Op dat wy u naem aen-roepen.
O Heere Godt der heyrschaeren,
Brenght ons weer: dat uw' aenschijn licht':
Zoo zullen wy verlost worden.

Den lxxxi. Psalm.

Voor den Opper-zangh-Meester, op de Gittith. (*een Psalm*) Asaphs.

§1

ZInght vrolick Gode,

Onse sterckte. Iuijghet,
Den Gode Iacobs.
Heft eenen Psalm op,[+]
End' gheeft den trommel,
De zoet harp, met de luyt.

[+]2.

§2

Blaest de Basuyne,[+]
In de nieuwe mane, [+]3.
Te bestemder tijdt,
Op onsen feest-dagh;
Want 't is in Isr'el,
Eene instellinghe;[+]
[+]4.

§3

'T recht des Gods Iacobs.
Hy heeft het in-ghezet,
Tot een ghetuygh'nis,
In Ioseph, als hy+
Was uyt-ghetoghen,
Teghen Egypten-land.

+5.

§4

Waer ick hebb' ghehoort
Eene spraecke, die ick
Niet en verstonde,
(*Zegghende, aldus*)
Ick hebb' zijn schouder [+]

[+]6.

Van den last on-trocken.

§5

Zijne handen zijn
Van de potten ont-gaen:
Ghy riept in den anghst,[+]
End' ick hielp u uyt,
End' ick antwoord' u,
Vyt des donders schuyl-plaets.

[+]7.

§6

Ick beproefde u,[+]
Aen 't water Meriba. *Sela!* [+]8.
Mijn volck, (*zeyd' ick*) hoort,
End' ick zal aen u[+]
Tuyghen; Israel[+] [+]9.
Of ghy nae my hoordet! [+]10.

§7

Daer zal onder u,
Gheen uyt-landsch Godt wezen.
End' ghy en zult u,
Voor gheen vreemden Godt
Neer-buyghen. Ick ben[+]
De Heere uwe Godt: [+]11.

§8

Die u hebb' doen gaen,
Vyt 't landt van Egypten.
Wijdert uwen mond,[+]
Ick zal hem vullen.[+]
Maer mijn volck en heeft
Mijn stemme niet ghehoort:[+]

[+]II. *P*
[+]12.
[+]13.

§9

Ende Israel
Heeft mijner niet ghewilt,
Daerom hebb' ick het[+]
Over-ghegheven,
In het goedt duncken

[+]14.

Van haer eyghen herte:

§10

Dat-ze wandelden,
In haere raetslaghen.
Oh, ofte mijn volck[+]
Nae my ghehoort hadd'! [+]15.
Israel in mijn
Weghen ghewandelt hadd'!

§11

Ick zoud' in 't korten,[+]
(*Al*) haere vyanden
Vyt-ghedempt hebben,
Ende mijne handt
Ghewendet hebben,
Teghen haer verdruckers.

[+]16.

§12

Die den Heer haeten,[+]
Die zouden zich hebben
Gheveynsdelicken
Hem onderworpen:
Maer haer lieder tijdt
Zoud' eeuwigh gheweest zijn:

[+]17.

§13

Ende hy zoud' het,[+]
Met het vet der tarwe
Ghespijset hebben.
Iae ick zoude u
Verzadight hebben
Met honigh uyt de rots:

[+]18.

Den lxxxij. Psalm.

Een Psalm Asaphs.

§1

GOdt staet in Godts vergaderinghe:

Hy oordeelt in 't midden der goden.
Hoe langh' zult ghy on-recht richten?
End' 't aenzicht der boos' aen-nemen? *Sela!*
Doet recht den armen, end' den weeze:[+]
Rechtveerdight verdruckten end' armen. [+]2.
Verlost den schraelen end' armen:
Ruckt hem uyt der god'loozen handt.

§2

Zy weten niet, noch en verstaen niet:+
Zy wandelen steeds in duysternis: +3.
Alle aerds gronden wanckelen.
Ick hebb' ghezeyt: Ghy zijt goden,
End' ghy zijt all' kinders des hooghsten:+
Maer ghy zult sterven als een mensche; +7.
Ende ghy zult neder-vallen,
Ghelijck als een van de Vorsten.

§3

Staet op, o Godt, oordeelt het aerdrijck:
Want ghy bezit alle natien.

Den lxxxiij. Psalm.

Een Liedt, een Psalm Asaphs

§1

O Godt, zwijght niet, weest niet als doof,
Nochte en zijt niet still' o Godt.
Want ziet, uwe vyanden woelen:
End' uw' haters steken den kop op:
Zy hebben een' heymelicken raedt,+
Teghen uw volck, listelick beraemt: +2.

§2

Ende zy beraetslaghen haer,
Teghen uwe verborghene.
Zy zegghen, komt, laets' ons uyt-roeyen;
Om gheen volck meer te zijn: dat des naems[+]
Israels niet meer ghedacht en wort. [+]3.
Want zy beraetslaen t' saem in 't herte:

§3

Zy maecken een bondt, teghen u,
Edoms tenten, end' Ismaels,+
Moab, ende de Hagarenen: +4.
Gebal, end' Ammon, end' Amalec,
Palestina, met Tyrus woonders:
Oock heeft zich Assur by hen ghevoeght:+
+5.

§4

Zy zijn den kinderen van Loth
Tot eenen arm gheweest. Sela![+]
Doet hen als Midian, Sisera; [+]6.
Als Iabin, aen de beke Kidrons.
Die te Endor zijn uyt-ghedelghet:
Zy zijn tot dreck der aerd gheworden.

§5

Maeckt haer, haer Princen, als Oreb,[+]
End' als Zeeb; all' haer' vorsten,[+]
Als Zebah, ende als Zalmuna;
Die zeyden: laet ons d'over-schoone
Wooninghen Godes voor ons erven.
Mijn Godt maeckt-ze ghelijck een wervel:[+]

[+]*Pau.* [+]7. [+]8.

§6

Maeckt-z' als stoppelen voor den windt:
Ghelijck het vier een woudt verbrandt:
End' als de vlam, die berghen aen-steeckt:
Vervolght-z' alzoo met uw on-weder;[+]
End' verschrickt-ze met uwen draey-windt: [+]9.
Maeckt haer aenghezichte vol schande:

§7

Op dat-z' o Heer, uw naem' zoecken.
Laet-z' altoos zijn beschaemt, verschrickt,[+]
End' schaem-roodt worden, end' om-komen: [+]10.
Op dat-ze weten, dat ghy alleen,
Met uwen naeme zijt de Heere,
De hooghst' over de gantsche aerde.

Den lxxxiiij. Psalm.

Voor den Opper-Zangh-Meester, op de Gittith. Een Psalm voor de kinderen Korah.

§1

HOE lieflick zijn uw' wooninghen,
O ghy Heere der heyrschaeren.
Mijn ziel verlanght, ende bezwijckt oock,
Nae de voor-hoven des Heeren.
Mijne herte, ende mijn vleesch
Roepen tot den levendighen Godt.
De mussche zelfs vindt wel een huys,
End' de Swaluw' een nest voor haer;[+]

[+]2.

§2

Daer-ze, by uwe altaeren,
Haer jonghskens leght, Heer der heyren,
Mijnen Coninck, ende mijnen Godt.
Zaligh, die in u huys woonen![+]
Zy prijzen u gestadelick. *Sela!* [+]3.
Wel-geluck-zaligh is de mensche!

Wiens sterckt' by u is: in wiens hert
De wel-ghebaende weghen zijn.

§3

Als zy gaen door 't moer-bezy dal,
Stellen zy hem tot een Fonteyn:
Oock zal de reghen gantsch rijckelick
Haer bedecken. Zy gaen van kracht
Tot kracht: een yeghelick van haer[+]
Zal voor Godt, in Zion, verschijnen.[+] [+]*Pau.*
Heer Godt der heyrs, hoort mijn ghebedt: [+]4.
Neemt 'et ter oor', o Godt Iacobs. *Sela!*

§4

O Godt, onz' schildt, ziet end' aenschouwt
Het aenzicht uwes ghezalfden.[+]
Want een dagh in uwe voor-hoven, [+]5.
Is beter dan duyzent (*elders*).
Ick koos liever aen den dorpel,
In het huys mynes Gods te wezen
Als gheduyrighlick te woonen,
In de tenten der godloosheydt.

§5

Want (*zeker*) Godt de Heere is
Een Zonne, end' schildt; de Heere[+]
Zal ghenade, end' eere gheven. [+]6.
Hy en zal 't goed' niet onthouden,[+]
Aen hen die in oprechtheydt gaen. [+]7.
Wel-gheluck-zaligh is de mensche,
O ghy Heere der heyrschaeren,
Die op u zijn betrouwen stelt!

Den lxxxv. Psalm.

Een Psalm voor den Opper-Zang-Meester, onder de kinderen van Korah.

§1

GHy zijt, Heere, u landt gunstigh gheweest
Ghy hebt Iacobs ghevanckenis ghewent:
Ghy hebt uws volcks mis daet wech-genomen;
Ghy hebt alle hare zonden bedeckt. Sela!
Ghy hebt al uw' gramschap wegh-ghenomen:
Ghy hebt u van de hitt' uws toorns ghewent.
Brenghet ons weder, o Godt onzes heyls:
End' doet uwen toorn over ons te niet.

§2

Zult ghy eeuwelick teghen ons toornen?[+]
Zult ghy, van gheslachte tot gheslachte, [+]2.
Vwe verbolghentheydt (*meer*) uyt-strecken:
Zult ghy ons niet weer levendigh maecken:
Op dat uw volck zich in u verblijde?
Bethoont ons uwe goedertierenheydt

O Heere; ende verleent ons uw heijl.
Ick zal hooren, wat Godt d' Heer spreken zal:[+]

[+]3.

§3

Want hy zal tot zijnen volcke, end' tot
Zijn' gunst-ghenooten van vrede spreken:
Maer dat-ze niet weer tot dwaesheyt keeren.
Zekerlick, zijne behoudenisse
Is nae by den ghenen die hem vreezen,
Op dat in onzen lande eer' woone.
De goedertierenheydt, ende waerheidt,
Die zullen malcanderen ont-moeten.

§4

De gherechtigheidt ende de vrede[+]
Die zullen (*d' een den anderen*) kussen [+]4.
De waerheidt zal uijt der aerde spruyten:
End' gherechtheidt van den hemel af-zien.
Oock zal de Heere het goede gheven:
Ende ons landt zal zijne vrucht gheven.
De gherechtheydt zal voor hem henen gaen;
Ende hij zal-z' op zijn voet-wegh zetten.

Den lxxxvj. Psalm

Een ghebedt Davids.

§1

HEer neijght uw' oore, verhoort my:
Want ick ben elendigh, end' arm.
Bewaert mijn ziel, ghij mijn Godt.
Want ick ben uw gunst-ghenoot:

Verlost uw knecht, die op u hoopt.
Zijt mij ghenadigh, Heer, want ick[+]
Roep' tot u den gantschen dagh.
Verheught de ziel uwes knechts:

[+]2.

§2

Want tot u, Heer, heff' ick mijn ziel'.
Want ghy, o Heere, zijt (*zeer*) goet,[+]
Ende geern verghevende, [+]3.
End' groot van goet-gunstigheydt,
Aen allen, die u aen-roepen.
Neemt, Heer, ter oore mijn ghebedt,
Ende weest doch, op de stemm'
Mijner smeeckingh' aendachtigh.

§3

In den dagh mijner benautheidt,[+]
Roep' ick u aen, want ghy hoort my. [+]4.
Niemant onder de goden,
Die u ghelijck is, Heere.
End' gheen' ghelijck uwe wercken.
All' Heijdenen, die ghy, Heere,
Ghemaeckt hebt, zullen komen,[+]
End' voor u aenschijn buyghen.[+] [+]5.

[+]*Pau.*

§4

Ende zij zullen uwen naem
Eeren. Want ghij zijt (*Heere*) groot,
Ende doet wonder-wercken:
Ghij alleenelick zijt Godt.

Leert my, o Heere, uwen wegh;
(*Zoo*) zal ick in uwe waerheydt
Wand'len: vereenight mijn hert
Tot de vreeze uwes naems.

§5

O Heere, mijn Godt, ick zal u
Met alle mijn herte loven;
Ende ick zal uwen naem,
In eeuwigheidt, vereeren.[+]
Want uwe goedertierenheydt [+]7.
Is groot over my; end' ghy hebt
Mijn ziel uyt het onderste
Van het graf uyt-ghetrocken.

§6

O Godt, de hovaerdighe staen
Teghen my op, end' de menight'
Der stercke zoecken mijn ziel:
End' zy en stellen u niet,[+]
Voor haer ooghen: maer ghy, Heer, zijt [+]8.
Een barmhertigh, end' vriend'lick Godt,
Langhsaem tot toorn, ende groot
Van goedigheidt end' waerheidt.

§7

Wendt u tot my, ende weest my
Ghenadigh; Gheeft aen uwen knecht
Vwe sterckte; end' verlost
Den Zone uwer dienst-maeght.+
Doet my een teecken ten goede, +9.
Op dat het mijne haters zien,
End' beschaemt zijn, als ghy, Heer,
My helpt ende my troostet.

Den lxxxvij. Psalm

Een Psalm, een Liedt voor de Kinderen van Korah.

§1

Zijn grondslagh is op de heylighe berghen:
De Heere bemint de poorten Zions,
Boven alle de wooninghen Iacobs.
Men spreeckt van u, o stadt Godes, seer heerlick. *Sela!*[+]

[+]2.

§2

Ick zal Rahab ende Babel vermelden,
Onder de ghene, welcke my kennen.
Ziet de Philistijn, end' de Tyrier,[+]
Met den Moor, deze is aldaer geboren. [+]3.

§3

Ende van Zion zal ghezegghet worden,
Die, ende die, is daer in gheboren:
End' d' hooghste zelf zal-ze bevest'ghen.
D'Heer zal tellen in 't op-schrijven der volcken:[+]

[+]4.

§4

(*Hy zal zegghen*) dees' is aldaer gheboren. *Sela!*
End' de Zanghers, ghelijck de Speel-lieden,
(Mitsgader)s alle myne fonteynen,
Die zullen (*o Zion*) binnen u wezen.

Den lxxxviij. Psalm.

Een Liedt, een Psalm voor de kinderen Korah, voor den Opper-Zangh-Meester, op Machalath-Leamoth: een onderwijzinghe Hemans des Ezrahiters.

§1

O Heere, ghy Godt mijnes heyls,
Ick roep' voor u, by daegh', by nachte.
Mijn ghebedt kome voor uw aenschijn:
Neijght uw' oore tot mijn gheschrey:
Want mijn ziel is zat der teghenhe'en,[+]
End' mijn leven raeckt tot aen het graf. [+]2.

§2

'K ben gheacht met die in de kuyl
Dalen, ick ben als een kracht'loos man,[+]
Af-ghezondert onder de doode: [+]3.
Als verslaghene, die in't graf
Ligghen, die ghy niet meer en ghedenckt:
End' die van uw hand af-ghesne'en zijn.

§3

Ghy leght my in den onder-kuyl,[+]
In duysternissen, in de diepten: [+]4.
Vwe grimmigheydt die light op my:

Ghy* druckt my met all' uw baeren. *Sela!*
Ghy doet mijn bekende verr' van my,
Ghy stelt my tot een' grooten grouwel:+

+5.

§4

Ick ben besloten, end' en kan[+]
Niet uyt komen: mijne ooghe treurt,[+]
Van weghen verdruckinghe. Heere,
Ick roep' tot u den gantschen dagh:
Ick streck mijne handen uyt tot u.
Zult ghy wonder doen aen de doode?[+]

[+]6.
[+]*Pau.*
[+]7.

§5

Of zullen d' over-ledene
Op-rijzen? Zullen-ze u loven? *Sela!*
Of zal uwe goedertierenheidt
In den grave vertelt worden?
Vwe ghetrouwigheid, in 't* verderf?
Zal m' uw wonder in 't duyster weten?+

+8.

§6

Of (*weet-men*) uw' gherechtigheidt,
In het landt der verghetenisse?
Maer ick, o Heere, roepe tot u:
Mijn ghebedt komt u 's morghens voor.
Heer, waerom verstoot ghy mijn ziele?+
End' verberght ghy uw aenschijn voor my? +9.

§7

Van der jeught aen, ben ick bedruckt,
Ende (*ghelijck als*) ziel-brakende:
Ick draeghe uwe vervaernissen:
Ick ben met twijffel-moedigheydt.[+]
Vw' toornigheden gaen over mij;
Vw verschrickinghen doen mij vergaen.

[+]10.

§8

Zij om-ringhen mij al den dach,
Als water: t' saem om-gheven zij mij.
Ghij doet vriend, end' med'-ghezel van mij.[+]
Mijn bekende zijn in't duyster. [+]11.

Den lxxxix. Psalm

Een onderwijzinghe Ethans des Ezrahiters.

§1

ICk zal de goedertierenheden des Heeren
Eeuwelicken zinghen: ick zal uwe waerheydt
Met mijn mo*n*t beke*n*t make*n* van geslacht tot geslacht
Want ick hebbe ghezeyt; uwe goedertierenheydt
Die zal in der eeuwigheyt op-gebouwet worden.
In de hemelen hebt ghy uw' waerheyt bevestigt.

§2

Ick hebb' met mijn verkoren een verbont gemaect[+]
Ick hebbe aen mijnen knecht David ghezworen: [+]2.
Ick zal uw zaet tot in eeuwicheydt bevestighen;
End' uwen throon op-bouwen van gheslacht tot gheslacht. *Sela!*
Dies loven, Heer, de Hemelen uwe wonderen:[+]
Oock is uw trouw' in de ghemeynte der heyligen. [+]3.

§3.1[3]

Want* wie zal in hemel met d'Heer geschat worde*n*?
(*Wie*) is den Heere gelijck, onder de stercke?
God is groot'licks geducht in den raet der heyligen,[+]
End' vreezelick boven alle die rondom hem zijn.[+] [+]4.
O Heere Godt der heyrscharen, wie is ghelijck ghy [+]*Pau.*
Grootmachtigh, o Heer? end' uwe trou is rondo*m* u.

§4

Ghy heerscht over de op-geblasentheyt der zee:[+]
Als haer baren zich verheffen, zoo stilt ghy-ze. [+]5.
Ghy hebt Rachab verbrijselt als een verslagenen:
Ghy hebt uw' vyande*n*, met den arm uws krachts, v*er*stroyt.
De Hemel is uwe, ooc is de aerde uwe;
De weereldt, ende hare volheyt hebt ghy gegront.

§5

Het noorden, ende 't zuyden hebt ghy gheschapen:[+]
Thabor ende Hermon juyghen in uwen naem. [+]6.
Gy hebt eene*n* arm met mogenthe*it* uw ha*n*d is sterc,
Vw' rechterha*n*d is hoog: gerechtigheyt end' gericht
Zijn de vastigheyt uwes throons: goedertierenheit
Ende waerheydt gaen voor uw aengesichte henen.

§6

Wel geluckzaligh is 't volck, 'twelck het geclanck kent.[+]
Zy zullen, Heer, in't licht uws* aenschijns wa*n*dele*n* [+]7.
Zy zullen zich all' den dach in uw' naem verheuge*n*.
Ende door uwe gerechtigheyt verhooght worden.
Want ghy zijt de heerelickheyt van haere sterckte:
End' met uw' behagen zal onze*n* hoorn v*er*hoogt zijn.[+]
[+]8.

§7

Want onze schildt die is van den Heere; ende
Ons' Koninck is van de heylighen Israels.
Als doe hebt ghy (*Heer*) in een gezichte gesproken,[+]
Van uwen heyligen, ende gezeyt: ick hebbe,[+] [+]II. *P*
By eenen heldt, hulpe bestelt: ende ick hebbe [+]9.
Eenen verkorenen, uyt den volcke, verhooghet.

§8

Ick hebbe mijnen knecht David uyt-gevonden:
Ick hebb' hem met mijn' heyligh' olie gezalft+
Met den welcken mijne hand zal gevestight blijve*n* +10.
Ooc zoo zal hem mijne*n* arm ve*r*stercken. geen vyand
En zal hem als een-schult-heer-dringe*n*; end' de zone
Der on-gerechtheyt en zal hem niet onder drucke*n*.

§9

Maer ick zal, voor zijn aenghezicht' zijn vyanden[+]
Verpletten, end' die hem haeten zal ick plaghen: [+]11.
End' mijne waerheyt, end' mijne goedertierenh*eyt*
Zullen met he*m* zijn: end' zijn hoorn zal in mijne*n* nae*m*
Verhooght zijn; end' ic zal zijn hand in de zee zette*n*,
Ende zijne rechter-handt tot aen de rivieren.

§10

Hy zal my noeme*n*; gy zijt mijn Vader, mijn Godt,[+]
Ende de rots-steen mijnder behoudenisse. [+]12.
Oock zal ick hem ten eerst-geboren zone stellen:
Ten hooghsten, over de koninghen van der aerde.
Ic zal hem mijn' goedertierenh*eyt* eeuw'lic houden,
Ende mijn verbondt zal aen hem bevestigt blijven.

§11

Ende ick zal zijn zaet in eeuwigheydt zetten:[+]
End' zijnen throon, als de daghen der hemelen.[+] [+]13.
Indien zijne kinderen mijne wet verlaten, [+]*Pau.*
Ende zy in mijne rechten niet en wandelen:
Indien zy mijne inzettinghen ont-heylighen,
Ende mijne geboden niet en onderhouden:

§12

Zoo zal ic haer over-tredingh', met de roede,[+]
Bezoecken; end' haer ongerechtheyt met plaghen. [+]14.
Maer mijn goetgunstigeyt zal ic va*n* hem niet neme*n*
Noch en zal in mijne getrouwigheydt niet feylen.
Ick zal mijn verbondt niet ontheylighen: ende dat
Vyt mijn lippen gegaen is, zal ick niet verand're*n*.

§13

Ick hebb' eens, by mijne heyligheidt, ghezworen:[+]
Zoo ic aen David lieg! zijn zaet zal eeuw'lick* zijn: [+]15.
Ende zijn throon zal voor my zijn gelijck de zonne.
Hij zal eeuw'lick bevestight zijn gelijck de maene:
Ende de getuyge in den hemel is getrouw. *Sela!*
Maer gij hebt hem verstooten, ende hem v*er*worpe*n*:[+]
[+]16.

§14

Ghy zijt gram geweest tegen uwen gezalfden.
Gy hebt het v*er*bondt uwes knechts te niet gedaen.
Ghy hebt zijn kroone ont-heylight, tege*n* de aerde.
Ghy hebt alle zijne heymingen door-gebroken.
Ghy hebt zijne vestingen ter neder geworpen.
Al die den wegh voor-by gingen, hebben hem gherooft.[+]

[+]17.

§15

Hy is zijne nae-buyren tot een smaet geweest:
Ghy hebt de rechter-hand zijner weer-partijders
Verhooght: ghy hebt alle zijne vyanden v*er*blijdt;
Gy hebt ooc de scherpte zijnes zweerts om-gevouwe*n*:
En*de* gy en hebt hem (*ooc*) niet staende gehoude*n*
In den strijt: ghy hebt zijne schoonheydt doen op-houden.[+]

[+]18.

§16

End' gy hebt zijnen throon ter aerd' neer-gestooten:
Gy hebt de dagen zijner jonckheydt verkortet.
Gy hebt hem met beschaemtheyt om-getogen. Sela!
Hoe langhe, o Heere, zult ghy u steets verbergen?
Zal uwen heeten toorne branden, gelijck een vier?
Gedencket, van hoedanige eeuwe dat ick ben.+

+19.

§17

Waero*m* zoud gy vergeeffs alle 's menschen kind're*n*
Geschapen hebben? welck is doch de man die leeft
End' die den doodt niet zien en zal? die zijne ziele
Va*n* het gewelt des grafs (*oyt*) bevrijde*n* zal. Sela!
Heer' waer zijn' uwe voorighe goet-gunstigheden,
(*Die*) gy, by uwe trouwe, David gezworen hebt?

§18

Gedencket, Heere, aen den smaet uwer knechten;
Dien ic draeg' in mijn schoot, aller groote volck're*n*:[+]
Daer-mede, o Heere, uwe tegen-partijders [+]20.
Lasteren; daer mede zy lieden de voetstappen
Van uwen gezalfden lasteren. Gelovet zy
De Heere inder eeuwigheyt. Amen, jae amen.

Den xc. Psalm.

Een ghebedt Mosis, des Mans Godes.

§1

O Heer ghy zijt een toe-vlucht van gheslachte
Tot gheslacht': eer berghen geboren waren,
End' gy de aerd' end' werelt had voort gebracht
Iae van eeuw'* tot eeuwe, zijt ghy Godt geweest.
Ghy doet den mensch tot brijselingh' keeren,[+]
End' zeght, keert we'er ghy menschen kinderen. [+]2.

§2

Want duyzent jaren zijn in uwe ooghen,
Ghelijck den dach van gisteren, als hy is
Voor-by ghegaen; ende (*als*) een nacht-waecke.
Ghy over-stroomt-ze, zy zijn (*als*) eenen slaep[+]
Des morghens, zijn-z' als gras, dat verandert: [+]3.
Het bloeydt des morghens, end' het verandert.

§3

'T wert 's avonds afghesne'en, end' het verdorret.
(*Want*) wy vergaen door uwe verbolghentheydt,
End' worden door uwe grimmigheydt verschrickt.[+]
Ghy stelt onz' ongherechtigheden voor u,
Ons heym-bedrijf, in't licht uwes aenschijns.
Want all' ons daghen gaen heen', in uw' toorn.[+]
[+]

[+]4.

[+]5.

[+]*Pau.*

§4

Wy brenghen onz' jaren door, als een ghedacht.
(*In*) de daghen onzer jaren, daer in zijn
't Zeventigh jaer; ofte zoo wy zeer sterck zijn,
Tachtentigh jaer: end' het uytneemste van dien[+]
Is moeyte end' verdriet: want het wort haest [+]6.
Af-ghesneden, end' wy vlieghen daer heen.

§5

Wie kent de sterckte uwes toorns, end' uwe
Verbolgentheyd, nae dat ghy te vreezen zijt?
Leert ghy ons alsoo (*onze*) daghen tellen,[+]
Dat wy een wijs herte moghen bekomen. [+]7.
Keert wederom, Heere; tot hoe langhe?
End' het berouw u over u knechten.

§6

Verzadight ons (*Heere*) in den morghen-stond,
Met uw' goedertierenheydt: zoo zullen wy[+]
Iuijghen, end' bly zijn, in all' onze daghen. [+]8.
Verblijdt ons nae de daghen, in (*de welcke*)
Dat ghy ons hebt ghedruckt: nae de jaren,
(*In welcke*) wy het quaed ghesien hebben.

§7

Laet uw' werck aen uwe knechten verschijnen,[+]
End' uw' heerlickheijdt over haer kinderen. [+]9.
End' de lieflickheijdt des Heeren onzes Godts
Zy over ons: ende bevestighet ghy,
Over ons, het werck van onze handen:
Iae 't werck onzer handen bevestight dat.

Den xcj. Psalm.

§1

DIE in 't verdeck des hooghsten zit,

Vernacht in de schaduwe
Des Almachtighen. Ick zegghe
Tot den Heere; mijn toe-vlucht,
Mijn burght, mijn Godt, op wien ick hoop'.
Want hy zal u van den strick[+]
Des vogel-vangers, van de pest [+]2.
Der verderfnis uyt-redden.

§2

Hy deckt u met zijne vlercken,
End' onder zijne vleugels
Betrouwt ghy: zijne waerheydt is
Een rondas, end' beuckelaer.
En vreest niet voor de schrick des nachts;+
Voor den pijl, die des daeghs vlieght: +3.
(*Nocht*) voor de pestilentie,
Die in het doncker wandelt:

§3

(*En vreest oock niet*) voor het verderf,
Dat des middaghs verwoestet.

Aen uwe zijde zullen-der
Duyzent vallen, ende thien[+]
Duyzent aen uwe rechter-handt; [+]4.
Tot u zal 't niet ghenaken.
Ghy zult 't maer met uw' ooghen zien,
End' zien 't loon der godloozen.

§4

Want ghy, Heer, zijt mijne toe-vlucht,[+]
Ghy hebt den alderhooghsten,[+] [+]5.
Tot uwe wooninghe, ghestelt: [+].*Pau.*
V zal geen quaedt gebeuren:
Noch geen plaegh zal uw' tent naecken,
Want hy zal zijn Enghelen,[+]
Van u bevelen, dat-ze u, [+]6.
In all' uw' weghen hoeden.

§5

Zy zullen u, op de handen
Draghen, op dat ghy uw voet
Aen gheenen steen en stoot'. Ghy zult[+]
Op den Leeuw', end' adder tre'en; [+]7.
Ghy zult den jonghen leeuw, end' draeck
Vertreden, dewijle hy
Met liefde my omhelst (*spreeckt Godt*)
Zoo zal ick hem uyt-helpen.

§6

Ick zal hem op een hooght' stellen:[+]
Want hy kent mijnen naeme. [+]8.
Hy zal my roepen, end' ick zal
Hem hooren. Ick zal in anghst
By hem zijn: ick zal hem redden,
End' vereeren. Ick zal hem
Met lenght' der daghen verzaeden;
End' zal hem mijn heyl doen zien.

Den xcij. Psalm.

Een Psalm, een liedt, op den Sabbath-dach.

§1

TIs goedt, datmen den Heer loof'
End' uw' naem Psalm-zinghe,
O ghy alderhooghste.
Datmen in de morghen-stond,
Vw' goedigheydt* verkondigh';
End' 's nachts uwe trouwe,
Op 't thien-snarigh speel-tuygh,[+]
End' op luyt, met 't harpe-liedt.

[+]2.

§2

Want ghy met uwe daden
Hebt my, o Heer, verblijdt,
Ick zal juyghen, over
De wercken uwer handen.
Hoe groot zijn, Heer, uw wercken!
Zeer diep zijn uw' gh'dachten.
Een dwaes man weet het niet,

Noch een zot verstaet het niet.

§3

Als dat de goddelooze
Groeyen, ghelijck het kruydt,[+]
End' dat alle werckers [+]4.
Der on-gherechtheydt bloeyen:
Op dat-ze in eeuwigheijdt
Zouden verdelght worden.
Maer ghy zijt de hoogheydt,
De Heere in eeuwigheydt.

§4

Want ziet uwe vyanden,[+]
O Heere, want ziet (*doch*)[+]
Vw' vyanden zullen
Vergaen. All' on-recht-werckers
Die zullen verstroyt worden.
Maer ghy zult mijnen hoorn
Om hooghe doen rijzen,
Ghelijck eenes Een-horens.

[+]5.
[+]*Pau.*

§5

Ick ben nat over-goten[+]
Met versche olie: [+]6.
Ende mijne ooghe
Die zal mijne verspieders
Aenschouwen: mijne ooren
Die zullen het hooren:
Aengaend' de boos-doenders,
Die teghen my op-rijzen.

§6

De rechtveerdigh' zal groeyen,
Ghelijck een palmen-boom:[+]
Hy zal als een ceder [+]7.
Op den Libanon, wassen.
Die in het huys des Heeren
Gheplant zijn, zal werden

Ghegheven te groeyen,
In onzes Gods voor-hoven.

§7

In den grijzen ouderdom,[+]
Zullen zy noch vruchten [+]8.
Voort-brenghen: zy zullen
Vet ende groene wesen.
Om (*zoo*) te verkondighen,
Dat de Heere recht is.
Hy is mijn rots, ende
In hem en is geen on-recht.

Den xciij. Psalm.

§1

DE Heere regeert, hy is met hoogheydt
Bekleedt; de Heer' is met sterckte bekleedt.
Hy heeft zich om-gort: oock is de weereldt
Bevestight, sy en zal niet wanckelen.

§2

Van doe aen is uwen throon bevestight.[+]
Ghy zijt (*o Heere*) van eeuwigheydt af; [+]2.
De rivieren verheffen, o Heere:[+]
De rivieren verheffen haer bruijssen: [+]3.

§3

De rivieren verheffen haer stootingh.
(*Doch*) de Heer in der hooghten is stercker
Dan het bruijssen van groote wateren,

Dan de geweldighe baren der zee.

§4

Vwe ghetuyghenissen (*o Heere*)[+]
Zijn zeer waerachtigh ende ghetrouwe. [+]5.
De heyligheydt is voor uwen huyse
Cierlick, o Heere, tot langhe daghen.

Den xciiij. Psalm.

§1

O Godt der wraecken, o (*ghy*) Heere,
Godt der wraecken, verschijnt blinckende.
Ghy rechter der aerd' verheft u:
Gheeft aen de trots' vergheldingh weer.
Hoe langh zullen de god'looz' Heer?[+]
Hoe langh de god'looz' vrolijck zijn? [+]2.

§2

(*Hoe langhe*) zullen de boos-doenders
Hardt-spreken uyt-gieten, beroemen?
O Heer, zy brijsselen uw volck,[+]
End' zy verdrucken uw erf-deel. [+]3.
De weduw' end' den vreemdelingh
Dooden-z' end' moorden de weezen:

§3

End' zegghen, de Heer en ziet het niet,
End' de Godt Iacobs en merckt het niet.+
Aenmerckt ghij onvernuftighen, +4.
Onder den volck'; end' ghij dwase,
Wanneer sult ghij verstandigh zijn?
Zoude die d'oor plant, niet hooren?+
+5.

§4

Zoude hij die de ooghe formeert,
Niet aenschouwen? (*ende*) zoude hij
Die de Heydens tucht, niet straffen?
Hy die den mensch wetenschap leert?[+]
De Heere weet de ghedachten[+] [+]*Pau.*
Des menschs, dat-ze ydelheijdt zijn. [+]6.

§5

Die man is vrij wel gheluckzaligh,
Den welcken ghij, O Heere, tuchtight.
End' dien ghij, uijt uwe wet, leert:
Om hem vande quade daghen,[+]
Rust te gheven: tot dat de kuijl [+]7.
Den godloozen gegraven wert.

§6

Want de Heere en zal zijn volck niet
Begeven, noch zijn erf verlaten.[+] [8]
Want 't oordeel zal weder keeren, [+]1.
Tot de gherechticheijdt, ende
Alle oprechte van herten
Zullen het zelve nae-volghen.

§7

Wie zalder voor my opstaen, teghen[+]
De boos-doenders? wie zal zich voor mij [+]9.
Stellen teghen d'on-recht werckers.
'Ten ware, dat de Heere mij
Een hulp gheweest ware, mijn ziel
Hadd' bij nae inde stilt' ghewoont:

§8

Als ick zeijde, mijn voet die wanckelt;
Vw' gunste, Heer, ondersteunde mij.+
Als mijne ghedachten binnen
In my vermenichvuldighden,
Hebben uwe vertroostinghen
Mijne ziele verquickt. (*ick dacht*)

+10.

§9

Zoud' zich de stoel der schaed'lickheden
Met u, (*Heere*) vergheselschappen?[+]
Die moeijt' verdicht bij in-zettingh? [+]11.
Zy rotten zich t'saemen, teghen
De ziele des rechtveerdighen,
End' verdoemen 't onschuldigh bloedt.

§10

Doch de Heer' is my een burght gheweest,[+]
End' mijn Godt een rots mijner toe-vlucht. [+]12.
End' hy zal haer on-gherechtheydt
Op hen doen keeren; end' zal-ze
In haere boosheydt verdelghen:
D' Heer onze Godt zal-z' uyt-delghen.

Den xcv.* Psalm

§1

KOmt laet ons den Heer vrolick zijn,
Laet ons den rots-steen onzes heyls,
Iuijghen: laet ons zijn aenghezichte,
Met lof te ghemoete komen:

Laet ons hem juijghen met Psalmen:
Want de Heere is een grooten Godt:[+]

[+]2.

§2

Iae een groot Koninck, boven all'
Goden: in wiens handt de diepten
Der aerde zijn: ende de hooghten
Der berghen zijn zijn': wiens oock is[+]
De zee: want hy heeft-ze ghemaeckt; [+]3.
End' zijn' handen hebben 't droogh ghevormt.

§3

Komt laet ons aenbidden, ende
Neder-bucken: laet ons knielen,
Voor den Heere, die ons heeft ghemaeckt.
Want hy (*ghewis*) is onze Godt,[+]
End' wy zijn 't volck zijner weyde, [+]4.
Ende de schaep-kudde zijner handt.

§4

Heden, zoo ghy zijn stemme hoort,
En verhardet uw herte niet:
Als te Meriba, als ten daghe+ [5]
Van Massa, in de woestijne: +6.
Daer my uw vaders verzochten,
My beproefden, oock mijn werck zaghen.

§5

Veertich jaer hadd' ick onghenucht,[+]
Met dit gheslacht: end' hebb' ghezeyt; [+]6.
Zy zijn een volck dwalend' van herten,
End' en kennen mijn weghen niet.
Daerom zwoer ick in mijnen toorn;[+]
Zoo zy in mijn rust' zullen in-gaen. [+]7.

Den xcvj. Psalm.

§1

Zijnghet den Heere een nieuw ghezangh:
Zijnght den Heere, ghy gantsche aerde:
Zijnght den Heere, looft zijnen naem:
Boodschapt zijn heyl, van dagh tot dagh:
Vertelt zijn eer, onder de heyd'nen;[+]

[+]2.

§2

(*Vertelt*) onder alle de volcken,
Zijn wonderen; want de Heer is groot,
End' zeer prijz'lick: hy is vrees'lick
Boven alle goden: want all'[+]
Der volck'ren goden zijn af-goden. [+]3.

§3

Maer de Heere heeft de hemelen
Ghemaeckt: end' voor zijn aenghezichte,[+]
Is Majesteydt end' heerlickheydt: [+]4.
Sterckte ende heerlick-cieraedt
Is in zijn heijlighdom (*te mercken*)

§4

Gheeft d' Heer, ghy gheslachten der volcken,[+]
Gheeft den Heer eere, ende sterckte.[+] [+]5.
Ghevet den Heere de eere [+]*Pau*
Zijnes naems; brenght offerande:
Ende komt in zijne voor-hoven.

§5

Aenbidt den Heer, in de heerlickheydt[+]
Des heylighdoms; schrickt voor zijn aenschijn [+]6.
Ghy gantsche aerde. Zeght onder[+]
De heydenen; de Heer regeert: [+]7.
Oock zal de weerldt bevestight worden:

§6

Zy en zal niet beweghet worden.
Hy (*de Heere*) zal de volckeren,
In all' rechtmatigheydt, richten.
Dat de hemelen blijde zijn:[+]
Ende de aerde haer verheughe: [+]8.

§7

Dat de zee bruyse; met haer volheydt:
Dat het veldt huppele van vreughde,
Met al' datter in is: dat dan
Alle de boomen van het woudt,
Voor't aen-ghezicht des Heeren juijghen.

§8

Want hy komt, want hy komt, om d' aerde[+]
Te richten (*jae*) hy zal de weereldt, [+]9.
Met de gherechtigheydt richten,
End' de volcken, met zijn waerheydt.

Den xcvij. Psalm.

§1

DE Heer, als Coninck heerscht;
De aerde zich verheugh':

Dat zich vele Eylanden
Verblijden. Rondom hem zijn
Wolcken, end' donckerheydt:
Gherechtheydt end' ghericht
Zijn 't steunsel zijnes throons.
Daer gaet een vier henen.
Voor zijn aen-ghezichte:[+]

[+]2.

§2

Ende het steeckt rondom
In brant zijn weer-partijen;
Zijn blixemen verlichten
De wereldt: het aerdrijcke
Ziet-ze, ende het beeft.
Berghen smelten, als wasch,
Voor des Heeren aenschijn,[+]
Voor 't aenschijn des Heeren, [+]3.
Van de gantsche aerde.

§3

De hemelen melden
Zijne gherechtigheydt,

Ende alle volckeren
Aenschouwen zijne eere.[+]
Beschaemt moeten wesen[+]
All' die beelden dienen;
Die haer op af-goden
Beroemen. Buijght u neer
Voor hem, all' ghy goden.

[+]4.
[+]*Pau.*

§4

Zion heeft aen-ghehoort,
End' het heeft zich verblijdt.
End' de dochteren Iuda[+]
Die hebben zich, o Heere, [+]5.
Verheught, ter oorsaecke
Van uwe oordeelen.
Want ghy, o Heere, zijt
D'Alder-hooghste, over
De gheheele aerde.

§5

Ghy zijt (*o Heere Godt*)
Zeer hooghe verheven,
Boven alle de goden.
Ghy lief-hebbers des Heeren[+]
Haet het quaedt. Hy bewaert [+]6.
De zielen van zijne
Gunst-ghenooten: hy zal
Haer redden uyt de handt
Van de goddelooze.

§6

Het licht dat is ghezaeijt[+]
Voor de rechtveerdighe; [+]7.
Ende verheughenisse,
Voor d' oprechte van herten.
O ghy rechtveerdighe,
Verblijdt u in den Heer,
Ende spreeckt lof-end'-eer

Ter ghedachtenisse
Van zijne heyligheydt.

Den xcviij. Psalm.

§1

Zijnghet den Heere een nieuwe liedt:
Want hy heeft wonderen ghedaen:
Zyne rechter-hand, ende de arm
Zijner heyligheydt heeft hem heyl
Ghegheven. De Heere heeft zijn heyl
Bekent ghemaeckt: hy heeft zijne
Gherechtigheydt gheopenbaeret,
Voor de ooren der heijdenen.

§2

Hy is zijner goedertierenheydt
End' zijner waerheydt, aen het huys[+]
Van Israel, ghedachtigh gheweest: [+]2.
End' alle de eynden der aerd

Hebben ghezien het heyl onzes Godts.
Iuyghet den Heer, ghy gantsche aerd;
Roept uyt van vreughde, ende zinghet
Met vrolickheydt, ende Psalm-zinght.

§3

Psalm-zinght den Heere met de harpe,[+]
Met harp' end' stemme des ghezanghs: [+]3.
Met trompetten, ende met geklanck
Van de bazuijnen: juyghet voor
Het aenschijn des Koninckx, des Heeren.
De zee bruijse, met haer volheydt,
De weereldt, met die daer in woonen.[+]
Dat rivieren, met d' hand klappen; [+]4.

§4

Dat berghen t'saem voor den Heer juyghen:
Want hy komt, om d' aerd te richten.
Hy zal de weereldt met recht richten,
End' de volcken rechtmatelick.

Den xcix Psalm.

§1

DE Heere regeert:
Dat volck'ren beven:
Hy zittet tusschen
De Cherubijnen.

De aerd' beweegh' haer,[+]
D' Heer is in Zion [+]2.
Groot, end' hoogh verheven,
Boven alle volck'ren

§2

Dat-z' uwen grooten
End' vreez'licken naem
Loven, die heyl'gh is:
End' des Koninckx kracht,[+]
Die 't recht mint. Ghy hebt [+]3.
Billighe'en ghevest,
Recht end' gherechtigheydt
In Iacob ghepleghet.

§3

Verheft den Heere[+]
Onzen Godt, ende
Buyghet u neder
Voor de voetbancke
Van zijne voeten:
Welcke is heyligh.
Mose ende Aaron,
Onder zijne priesters,

[+]4.

§4

Ende Samuel[+]
Onder d'aen-roepers[+] [+]5.
Van zijnen naeme [+]*Pau.*
Die riepen tot (*Godt*)

Den Heere, ende
Hy verhoorde-ze.
Hy sprack tot hen-lieden,+
In een wolck-colomne. +6.

§5

Zy hebben zijne
Ghetuijghenissen
(*Wel*) onder-houden;
End' d'in-zettinghen
Die hij aen haer gaf.
O Heer', onze Godt,[+]
Ghij verhoord' hen; ghij waert [+]7.
Haer een vergevend' Godt:

§6

Hoewel wraeck doende,
Over haer daden.
Verheft den Heere+
Onzen Godt, ende +8.
Buijghet u neder,
Voor den bergh zijner
Heijligheydt; want de Heer
Onze Godt is heyligh.

Den C. Psalm

Een lof-Psalm.

§1

GHy gantsche aerde juijght den Heer;
Dient den Heere, met vrolickheijdt;
Komt voor hem met vrolick ghezangh;

Wetet, dat de Heere is Godt.[+]

[+]2.

§2

Hy heeft ons ghemaeckt (end' niet wy)
Zijn volck, end' kudde zijner weyd'.
Gaet in tot zijn poorten, met lof:+
In zijn voor-hoven, met lof-zangh. +3.

§3

Lovet hem, prijst zijnen naeme,
Want d' Heer is goedt, zijn goedigheydt
Is in der eeuwigheydt; end' zijn'[+]
Waerheydt, van gheslacht tot gheslacht. [+]4.

Den cj. Psalm.

§1

ICk* zal van goed-gunstigheyt ende van recht
Zinghen; ick zal, o Heere u Psalm-zinghen.
Ick zal (*o Heer*) in den op-rechten wegh[+]
Verstand'lick gaen. [+]2.

§2

Wanneer zult ghy tot my komen? ick zal in
Mijn huijs wand'len in d'oprechtheit mijns herte*n*
Ick en zal geen Belials stuck, voor mijn'
Ooghen stellen.

§3

Ick hate het bedrijf der af-vallighen.[+]
Het zal mij niet aen-kleven: het verkeert hert' [+]3.
Zal van my wijcken: den boozen en zal[+]
Ick niet kennen. [+]4.

§4

Die zijn naesten in 't heymelick achter-klapt,[+]
Zal ick verdelghen: die hoogh van ooghen is,
Ende trots van herten, dien en zal ick
Niet vermoghen.

[+]5.

§5

Mijn' ooghen zullen zien op de ghetrouwe,[+]
In den lande, op dat-ze by my zitten. [+]6.
Die in den op-rechten wegh wandelt, die
Zal my dienen.

§6

Wie met bedrogh handelt, die en zal binnen[+]
Mijnen huyse niet blijven: die leughenen
Spreeckt, die en zal voor mijne ooghen* niet
Ghevest worden.

[+]7.

§7

Ick zal alle morghen, all' de godlooze
Des lands verdelgen; om uyt des Heeren stadt,[+]
Alle werckers der ongherechtigheydt [+]8.
Vyt te roeyen.

Den cij. Psalm.

Een ghebedt des verdruckten, als hy overstelpt is, ende zijne klachte uyt-stort, voor het aenghe-zichte des Heeren.

§1

O Heere, verhoort mijn ghebedt:

End' dat mijn gheroep tot u komm'.
Bergh uw aenschijn voor my niet,
Neyght uwe oore tot my,
Ten daghe mijner benautheydt.
Verhoort my (*Heere*) haestelick,
Ten daghe als ick roepen zal.
Want mijn daghen vergaen, als roock;[+]

[+]2.

§2

End' mijn ghebeenten branden uyt,
Ghelijck een heert: mijn herte is
Gheslaghen end' verdorret,
Als gras; dat ik vergete
Mijn broodt t' eten: mijn gebeent' kleeft[+]
Aen mijn vleesch, van weghen de stemm' [+]3.
Mijns zuchtens: ick ben een roerdomp
Der woestijn ghelijck gheworden:

§3

Ick ben gheworden als een uyl
Der wildernissen. Ick wake,
End' ben gheworden als een

Eenzaem mussche op het dack.
Mijn' vyanden smaeden my steeds:
Mijn raes-spotters sweeren by my.
Want ick ete asschen als broodt,+
End' mengh' met tranen mijnen dranck; +5.

§4

Van weghen uwe verstoortheijdt,
Ende uwen grooten toorne.
Want ghy hebt my verheven,
End' my neder-gheworpen.
Mijn daghen zijn als een schaduw'[+]
Die af-gaet: ende ick verdorr' [+]6.
Ghelijck het gras. Maer ghij, Heere,
Verblijft tot in der eeuwigheijdt*:

§5

End' uwe ghedachtenisse
(*Blijft*) van gheslacht tot gheslachten.
Ghij zult op-staen, ende u[+]
Ontfermen, over Zion. [+]7.
Want de tijdt, om haers t' erbarmen,
De besten tijdt is ghekomen.
Want haer steen bevalt uw' knechten,[+]
End' zij med-lijden met haer gruys. [+]8.

§6

Dan zullen d'Heijd'nen 's Heeren naem
Vreezen: end' alle Koninghen
Der aerden uw heerlickheydt:
Als d'Heer Zion zal bouwen,[+]
End' in zijn eer zal verschijnen; [+]9.
Hem zal wenden, tot het ghebedt
Des ghenen, die gansch is ontbloot,
End' haer gebedt niet zal smaden.

§7

Dat zal op-gheschreven worden:
Voor't toekomstigh gheslacht: end' 't volck[+]
Noch te scheppen, zal den Heer,[+]

[+]II.
[+]*Pau.*

Loven, mids dat hy neerwaerts[+]
Vyt de hooghte zijns heijlighdoms
Zijn oogh gheworpen zal hebben;
Dat den Heere uijt den Hemel
Op d' aerde zal hebben ghezien.

[+]11.

§8

Om 't zuchten der ghevanghenen
Te hooren; om de kinderen
Des doods openingh te doen.
Op dat-men des Heeren naem[+]
Tot Zion vertell', end' zijn lof
Te Ierus'lem, als de volcken,
Oock koninck-rijcken vergaeren:
Op dat zij den Heere dienden.

[+]12.

§9

Hij heeft mijne kracht op den wegh[+]
Neder-ghedruckt: hij heeft verkort[+] [+]III.
Mijn daghen. Ick zeijd', mijn Godt, [+]*Pau.*
Neemt mij niet wegh, in't midden
Mijner daghen: uwe jaren
Zijn van gheslachte tot gheslacht'.
Ghij hebt voor-maels d'aerde ghegront:[+]
End' d'hemels zijn uw'r handen-werck: [+]14.

§10

Die zullen vergaen: maer ghy zult
Blijven staen; end' zij all' zullen+
Ghelijck een kleedt verouden: +15.
Ghij zult-ze, als een ghewaet,
Veranderen, end' zij sullen
Verandert wesen: maer ghij zijt
De selve, end' uwe jaeren+
Zullen niet gheeijndight worden. +16.

§11

De kinderen uwer knechten
Zullen woonen, ende haer zaet

Zal voor uw' aenghezichte+ [17]
Zeker-bevestight worden. +16.

Den ciij. Psalm.

Een Psalm* Davids.

§1

LOoft den Heere mijne ziele, end' al wat
Binnen in mijn is, zijnen heylighen naem:
Looft den Heere mijne ziele, ende
En vergheet gheene van zijn weldaden;
Die all' uwe ongherechtigheydt vergheeft;+
Die alle uwe kranckheden geneest.

+2.

§2

Die uw leven van het verderf verlosset:
Die u met gunst end' barmhertigheden kroont:
Die uwen mondt met 't goede verzadight:[+]
Die uwe jeught vernieut, als eenes arends. [+]3.
De Heer doet gherechtigheydt end' gherichten,
All' den ghenen die onder-druckt worden.

§3

Hy heeft Mosii zijn weghen bekent ghemaeckt,[+]
Den kinderen Israels zijne daden. [+]4.

De Heer is barmhertigh end' ghenadigh,
Lanckmoedigh end' groot van goedertierenheydt,
Hy en zal niet totten eynde toe twisten,[+]
Noch eeuwighlick (*den toorne*) behouden. [+]5.

§4

Hy en doet aen ons niet nae onze zonden,
Noch vergheldt ons nae ons' ongherechtighe'en.
Want zoo hoogh d' hemel is boven d' aerde[+]
Is zijn gunst sterck over hen die hem vreesen. [+]6.
Zoo verre het oosten is van het westen,
Zoo verr' doet hij ons misdaden van ons.

§5

Ghelijck hem een vader ontfermet over
De kinderen, ontfermet hem de Heere[+]
Over de gheene welcke hem vreezen. [+]7.
Want hy weet ons maecksel; gedachtigh, dat wy
Stof zijn. Des menschen daghen zijn als het gras:[+]
Ghelijck een bloem des velds, alzoo bloeyt hy. [+]8.

§6

Als de windt daer over-gaet, is hy niet meer.
Ende haere plaetse en kent-ze niet meer.
Maer de goedertierenheydt des Heeren[+]
Is van eeuwigheijdt, ende tot eeuwigheydt, [+]9.
Over (*alle*) de ghene die hem vreezen
End' zijn gherechtigheydt aen kinds kind'ren.

§7

Aen hen die zijn verbondt houden, ende die
Aen zijn bevelen dencken, om die te doen.
De Heer heeft zijnen throon in den Hemel
Bevestighet, ende zijn koninck-rijcke[+]
Heeft heerschappij over alles. Looft den Heer [+]10.
Zijn Engelen, ghy crachtighe helden;

§8

Die zijn woort doet, hoore*n*de de stem zijns woorts
Looft den Heere alle zijne heyrschaeren:

Ghy zijn dienaers, die zijn behaghen doet,
Lovet den Heere alle zijne wercken,
Aen alle plaetsen zijner heerschappije:
Lovet den Heere, ghy mijne ziele.

Den ciiij. Psalm.

§1

LOvet* den Heere, o mijne ziele:
O Heere, mijnen Godt, ghy zijt zeer groot.
Ghy zijt met majesteyt, end' eere bekleedt:
Hy bedeckt zich met het licht, als met een kleet,
Hy reckt den Hemel uyt als een gordijn;
Die zijne opper-zaelen met water+
Zoldert; die van de wolcken zijn wagen maect; +2.
Die daer op de vleugelen des winds wandelt.

§2

Hy maeckt zijne Enghelen tot gheesten;
Zijne Dienaers tot een vlammende vier.

Hy heeft de aerd' ghegrondt op haer* grond- veste*n*[+]
Zy zal noyt, noch eeuwelick niet wanckelen. [+]3.
Ghy deckte-z'met den af-grond, als een kleed;
De wat'ren stonden boven de berghen:
Van uw' bestraffinghen vloden zy henen:[+]
Zy haestighden voor de stemm' uwes donders. [+]4.

§3

De berghen rezen, de dalen daelden,
Ter plaetse, die ghy voor hen ghegrondt hadt.
Ghy hebt een scheijd-pale ghestelt, die zy niet[+]
En zullen over-treden; zy en zullen[+]
De aerde niet weder over-decken:
Die de Fonteynen zendt door de daelen:
Dat-ze tusschen de gheberghten wandelen:
Zy drencken alle het ghedierte des velds.[+]

[+]5.
[+]*Pau.*
[+]6.

§4

Die woudt-Ezels brekender haeren dorst.
By de self woont 't ghevoghelt' des hemels,
Een stemm' ghevende van tusschen de tacken.
Hy drenckt de berghen uyt zijn opper-zaelen.+
D'aerd' wordt zadt van de vrucht uwer wercken. +7.
Hij doet het gras spruijten voor de beesten.
Ende het kruydt ten dienste van den mensche,
Doende het broodt uyt de aerde voort-komen:

§5

End' den wijn die 't hert des menschen verheught;+
Doend' het aenghezicht blincken van oly: +8.
End' het broodt, dat het herte des mensche*n* sterct:
De boomen des Heeren werden verzadight:
De Libans Ceders, die hy gheplant heeft:
Alwaer de vogelkens haer nest hebben:+
De Denne-boomen zijn des Oyevaers huys: +9.
De hooghe berghen zijn voor de steen-bocken:

§6

De rotsen zijn 't vertreck der conijnen:
Hy heeft de Maen ghemaeckt, tot ghezette[+]
Tijden. De Zonne weet haren onder-gangh.[+] [+]II.
Ghy beschickt de duysternis, end' het wort nacht:[+] [+]*Pau.*
In den welcken alle het ghedierte [+]10.
Des woudts uyt-tredet: de jonghe leeuwen[+]
Briesschende (*met begheerte*) nae eenen roof, [+]11.
End' om hare spijze van Godt te zoecken.

§7

De Zonn' op-gaende, maecken zy zich wegh,
End' ligghen neder in haere holen.
De mensche gaet (*alsdan*) uyt tot zijn bedrijf,[+]
End' nae zijnen arbeydt, tot den avondt toe. [+]12.
Hoe groot zijn uwe wercken, o Heere!
Ghy hebt-ze alle met wijsheydt ghemaeckt.
Het aerdrijck is vol van uwe goederen.
Dese zee, die groot end' wijdt van ruymte is;[+]
[+]13.

§8

Daer in is 't wriemelende gedierte,
On-telbaer kleyn ghedierte, met groote.
Daer gaen de schepen heen; de Leviathan,
Die ghy ghevormt hebt, om daer in te spelen.
Zy alle wachten op u, dat ghy (*hen*)[+]
Haere spijze ghevet, te zijner tijdt.[+] [+]III.
Gheeft ghy-ze hen, zy vergaeren-ze; doet ghy[+] [+]*Pau.*
uw' handt open, zy worden met goet verzaedt; [+]14.

§9

Bergh ghy u aenschijn, zy worden verschrickt;+
Neemt ghy haeren adem wegh, zy sterven: +15.
Ende zy keeren wederom tot haer stof.
Zendt ghy uw gheest uyt, zy worden geschapen,
End' ghy vernieuwt het ghelaet des aerdrijcks.
De heerlickheijdt des Heeren zy eeuw'lick:+
+16.

De Heer verblijde zich in zijne wercken.
Als hy de aerde aenschouwet, zoo beeft zij:

§10

Als hij de Berghen roert, zoo roocken zy.
Ick zal den Heer zinghen in mijn leven:+
Ic zal mijn God Psalm-zingen, nu ick noch ben: +17.
Mijn over-denckinghe van hem zal zoet zijn.
Ick zal my in den Heere verblijden.
De Zondaers zullen van der aerd' vergaen:+
End' de godlooze en zullen niet meer zijn. +18.
Looft den Heere mijn ziele, Halelujah.

Den Cv. Psalm.

§1

LOoft den Heere, roept zijnen naem aen:
Maeckt zijn dae'n onder volcken bekent.
Zinght hem, Psalm-zinght hem, spreeckt van al
Zijn wond'ren: roemt u in den naem[+]
Zijns heyligheydts: het hert der gheen'
Die den Heer zoecken, zich verblijd'.

[+]2.

§2

Draeght nae den Heer, end' zijne sterckte:[+]

[+]3.

Zoeckt gheduijrigh zijn aenzicht: ghedenckt
Zijn wond'ren, die hy heeft ghedaen:
Zijn teeckenen, end' d'oordeelen
Zijns monds: ghy zaet Abra'ms sijns knechts,
Ghy kind'ren Iacobs, zijn verkoorn'.

§3

(*Want*) hy is de Heere onze Godt:
Zijne oordeelen die zijn over[+]
De heele aerde: hy ghedenckt [+]4.
Zijns verbonds, tot in eeuwigheydt;[+]
Des woords, dat hy heeft in-ghestelt, [+]5.
Tot in duyzent gheslachten toe:

§4

Dat hy met Abraham heeft ghemaeckt,
Ende zijnes eeds, aen Isaack:[+]
Den welcken hij oock aen Iacob, [+]6.
Tot eene in-zettinghe heeft
Ghestelt; (*ende*) aen Israel
Tot een verbondt van eeuwigheijdt.

§5

Segghend', ick zal u gheven het Landt
Canaan, 't snoer van uwe Erve.+
Als zy weynigh menschen waeren, +7.
Iae weynigh' end' vreemde daer in:
End' wandelden van volck tot volck,
Van 't een rijcke tot 't ander volck.+
+8.

§6

Hy en liet aen gheene mensche toe,
Haer (*eenighzins*) te onder-drucken,
Oock bestrafte hy koninghen,
Om haerent wille (*zegghende*)
Noch doet mijne Propheten quaed.[+]

[+]9.

§7

Hy riep oock een hongher in het land,
(*Ende*) hij brack allen staf des broods

Hy zondt een man voor haer henen.
Ioseph wierdt verkocht tot een* slaef:+
Men druckt' zijn voeten in een stock:
Zijn persoon quam in de ijzers.

+10.

§8

Ter tijdt toe, dat zijn woordt quam, heeft hem[+]
De reden des Heeren door-loutert: [+]11.
De Coninck zondt, deed hem ontslaen;
Der volcken heerscher liet hem los.
Hy steld' hem heer, over zijn huys:
End' heerscher, over al zijn goed:[+]
[+]12.

§9

Om zijne vorsten, nae zijnen lust
Te binden, ende zijne oudtste
Te onder-wijsen. Daer nae quam[+]
Israel in Egypten-land;[+]
Ende Iacob verkeerde, als
Een vreemdelingh in 't landt van Cham.

[+]III.
[+]*Pau*.

§10

End' hy dede sijn volck seer wassen:
End' maeckt' het machtigher als sijne
Teghen-partijders. Hij keerde[+]
Haer herte om, dat-se sijn volck
Haeteden, dat-se met sijne,
Knechten listelick handelden.

[+]14.

§11

Hij zondt Mose, sijnen knecht (*ende*)[+]
Aaron, dien hij verkoren hadde. [+]15.
(*Ende*) zij deden onder haer
De bevelen sijner teeck'nen,
Ende de wondere-wercken
In den lande van Cham: hij sondt[+]
Duijsterniss', end' maeckt het duyster; [+]16.

§12

End' sij en waren sijnen woorde

Niet weer-spannigh. Hij veranderde
(*All'*) haere wateren in bloedt:
End' hij doode haere visschen.
Haer landt bracht vele vorsschen voort,[+]
Tot in haer Koninghens Camer.[+]

[+]4.
[+]*Pau*.*

§13

+

Hij sprack, end' daer quam men'gh-ghedierte, +17.
Luijzen in haer gantsche land-pale.
Hij maeckt haer reghen tot haghel,+
Vlammigh vijer in haeren lande. +18.
Ende hij sloegh haren wijn-stock:
Mitsgaders haeren vijghe-boom.

§14

End' brack't gheboomt' haerer land-palen.
Hij sprack, end' daer quaemen sprinck-haenen,
End' kevers, jae sonder getal:
Die alle het kruijdt in haer landt,+
Op-aten, jae die daer aten
De vrucht haerer landouwe op.

+19.

§15

Hij versloegh ook, in haeren lande,
De eerst-gheboren', d'eerstelinghen
Aller haerer krachten: end' hij
Voerde-z' uijt met zilver end' goudt,
Ende onder haere stammen,[+]
En was niemant die struijckelde. [+]20.

§16

Egijpten was blijd' als-z' uijt-trocken:
Want haer schrick was op hen ghevallen.
Hij spreijd' een wolck tot een decksel;[+]
End' vier om 's nachts te verlichten. [+]21.
Men badt; end' hij bracht quackels voort:
End' maeckt haer zat met hemels broodt.[+]
[+]22.

§17

Hij dede een steen-rotse open,

Ende daer ginghen wateren uijt:
Die ginghen door dorre plaetsen,
(*Ghelijck*) eene riviere: want
Hy ghedacht aen zijn heyligh woort,
Aen Abraham zijnen dienaer.

§18

Alzoo voerde hy, met vrolickheijdt,
Zijn volck uyt; zijn uyt-verkorene,[+]
Met ghejuijgh; ende hij gaf hen [+]23.
De landen vande Heijdenen;
Zoo dat-ze, in erffenisse,
Der volck'ren arbeijt bezaten.

§19

Op dat zij zijne inzettinghen[+]
Bewaerden, ende zijne wetten
Onder-hielden. Halelu-jah. [+]24.

Den cvj. Psalm.

§1

HAlelu-jah. Lovet den Heer:
Want hy is goed, want (*zekerlick*)
Zijn ghenaed' is in der eeuwigheijdt.
Wie zal doch de moghentheden
Des Heeren uijt-spreken? Ende wie

Sal all sijn lof verkondighen?

§2

Gheluckigh! die 't recht bewaeren,[+]
Die altijdt gherechtigheydt doet. [+]2.
Ghedenckt mijner, nae 't wel-behaghen,
Tot uw volck; Heere, besoeckt mij,
Met uw heyl, op dat ick aenschouwe
T goed uwer uijt-verkorene:

§3

Op dat ick mij mocht verheughen,[+]
Met de verheugingh uwes volcks: [+]3.
Op dat ick mij roem met uw erf-deel.
Wy, end' onse vaders hebben[+]
Ghesondight, verkeerdelick ghedaen,[+] [+]4.
Wij hebben godloos gehandelt. [+]*Pau*.*

§4

Onse Vaders in Egypten
En hebben op uw wonderen
Niet ghelet; Sij en ghedachten niet[+]
Der veelheydt uwer ghenaeden: [+]5.
Maer zij waeren (*gantsch*) wederspanningh
Aen de zee, bij de bieze-zee.

§5

Doch hij heeft-s, om sijnes naems will,
Verlost; op dat hy sijne macht
Bekendt maeckt, end' hij scholdt de bies-zee:+
Soo dat-se verdrooghde, end hij +6.
Dede-se gaen door de afgronden,
Gelijck (*door*) eene woestijne.

§6

End hij verloste-s uyt de handt[+]
Des haters, end bevrijde-se, [+]7.
Vijt 's vyands hand: end de wateren

Over-decken haer verdruckers.
Niet een van hun en bleef-er over.
Doe gheloofden zy zijn woorden.

§7

Zy zonghen zijnen lof; (*doch*) zy[+]
Vergaeten haest zijne wercken:[+]
Zy en wachteden niet nae zijn' raedt.[+]
Maer zy werden belust met lust,
In de woestijn'; end' zy versochten
Godt in de woeste-wildernis.

[+]II.
[+]*Pau*.
[+]8.

§8

Doe gaf hy hen haer begheerte.
Maer hy zondt aen haere zielen[+]
Eene uyt-teerende magherheydt: [+]9.
Ende zy benijden Mose
In het legher, ende Aaron
Den gheheylighden des Heeren.

§9

De aerd gingh op, ende verslont[+]
Dathan, ende over-deckte
De vergaderinghe Abirams.
End' een vier brandde, onder haer
Vergaderingh'; ende een vlamme
Stack de goddelooze aen brandt.

[+]10.

§10

Zy maeckten een kalf by Horeb;[+]
Ende zy boghen haer, voor een [+]11.
Ghegoten beeldt: end' veranderden
Haere eere, in de ghedaent'
Van eenen osse, die gras etet.
Zy vergaeten Gods haers heylands:[+]
[+]III.

§11

+

Die groote dinghen hadd' ghedaen,[+] [+]*Pau*.
In Egypten; wonder-daden [+]12.
In den lande van Chams gheslachte:

Die aen de bies-see (*hadd ghedaen*)
Vrees'licke dinghen: dies hy zeyde,
Dat hy-ze verdelghen zoude:

§12

Ten waer Mose, zijn verkoren',[+]
In de scheur', voor hem hadd' ghestaen, [+]13.
Om zijn grimmigheydt af te keeren,
Op dat hy-ze niet en verdorf.
Zy versmaeden oock 't ghewenschte land,
Zy en gheloofden zijn woordt niet:[+]
[+]14.

§13

Maer zy hebben in haer tenten
Ghemurmureert; zy hebben niet
Nae de stemme des Heeren ghehoort.
Dies hief hy* teghen hen zijn hand,
(*Een eedt doende*) dat hy-ze zoude,[+]
In de woestijn' neder-vellen: [+]15.

§14

End' dat hy, onder d' Heijdenen
Haer zaedt zoude neder-vellen,
End' haer, door de landen verstroyen.
Oock hebben zy haer ghekoppelt
Aen Baal Peor, ende aten[+]
De offerhanden der dooden.[+]

[+]IV.
[+]*Pau*.

§15

+

End' zy hebben tot toorn verweckt +16.
Met haer daden; zoo dat de plaegh
Een in-breucke onder haer dede.
Doe is Pinehas op-ghestaen,
End' hy heeft gherichte gheoeffent:
End' de plaegh wert op-ghehouden.

§16

Ende het is hem gherekent[+]
Tot gherechtigheydt, van gheslacht [+]17.
Tot geslachte, tot in eeuwigheijdt.

Zy maeckten *(hem)* oock zeer toornigh,[+]
Aen het twist-water, ende het gingh [+]18.
Mosi qualick, om harent will'.

§17

Want zy verbitterden zijn gheest,
Zoo dat hy on-bedachtelick
(Yet-wes) met zijne lippen voort-bracht.
Zy en hebben die volckeren[+]
Niet uyt-ghedelghet, die de Heere[+]
Hen *(met bevel)* hadde ghezeyt.[+]

[+]V.
[+]*Pau.*
[+]19.

§18

Maer menghden zich met d' Heijdenen,
End leerden der zelver wercken:
End' zy dienden hare afgoden:
End' zy werden hen tot een strick.
Zy hebben haer zonen, end' dochters[+]
Den Duyvelen op-gheoffert. [+]20.

§19

Zy vergoten onschuldigh bloedt,
't Bloedt haerer Sonen end' Dochters:
Die zy den afgoden van Canaan
Hebben op-gheoffert, zoo dat[+]
Het aerdrijck, door dese bloedschulden, [+]21.
Is ontheylighet gheworden.

§20

Ende zy ontreynighden haer,
Door haere wercken: ende zy
Hebben ghehoereert, door haer daden.
Dies des Heeren toorne ontstack,[+]
Teghen zijn volck: ende hy heeft een
Grouwel ghehadt aen zijn erf-deel.

[+]22.

§21

Ende hy gaf-ze in de handt
Der Heydenen; end' haer' haters[+]
Die hebben over haer gheheerschet. [+]23.

Haer vijanden verdruckten-ze:
Ende zy zijn onder haere handt
(*Alsdoe*) vernedert gheworden.

§22

Hy heeft-ze menighmael gheredt;
Maer zy hebben, door haeren raedt,
Ghetergh̃t; end' zy werden door haere
On-gherechtigheydt uyt-gheteert.
Nochtans zagh hij haer benautheydt aen,[+]
Wanneer hij haer gheschrey hoorde: [+]24.

§23

End' hij dacht, tot haeren besten,
Aen zijn verbont; end' 't rouwde hem,
Nae de veelheydt zijner ghenaeden.
Dies gaf hij haer barmhertigheydt,+
Voor all' die-ze ghevanghen hadden. +25.
Verlost ons Heere, onze Godt:

§24

End' vergaert ons uyt d' Heydenen,
Op dat wy uw's naems heyligheydt
Loofden, ons beroemend' in uw lof.
Ghelooft zy d' Heer Israels Godt,[+]
Van eeuw', tot eeuw' end' alle het volck
Zegghe Amen. Halelu-jah.

[+]26.

Den cvij. Psalm.

§1

LOoft den Heer, want hij is goedt:
Want zijn' goetgunstigheydt

Is tot in der eeuwigheydt.
Dat (*zulcks*) de bevrijdde
Des Heeren zegghen, die
Hy van des verdruckers hand
Ghevrijdt heeft; end' die hy
Vyt de landen verzaemt heeft:

§2

Van 't oosten, end' van 't westen,
Van 't noorden, ende' de zee,[+]
Die in de woestijn', op wegh [+]2.
Der wildernis, dwaelden.
Die gheen woonstadt vonden;
Daer zy hongherigh waeren,
Oock dorstigh: haer ziele[+]
Die was in hen over-stelpt. [+]3.

§3

Doch roepende tot den Heer',
In haere benautheydt,
Verlost hij-z' uijt haer anghsten.
Ende hy leyde-ze,
Op eenen rechten wegh,[+]
Om te gaen tot een woon-stadt. [+]4.
Laet-ze, voor den Heere:

Zijn goed-gunstigheydt loven;

§4

End' zijne wonder-wercken,
Voor des menschs kinderen.
Want hy de dorstighe ziel[+]
Versaedt; end' d' hong'righe [+]5.
Ziele, met goedt vervult;
Die in de duysternisse,
End' schaduwe des doots
Ghezeten zijn, ghebonden,

§5

Met verdruckingh, end' yzer:
Om dat-ze weer-spannigh[+]
Teghen Godes gheboden[+]
Waeren gheweest; ende
Des alderhooghsten raedt
On-weerd'lick veracht hadden.
Daerom hy haer met druck
Het hert hadde vernedert.

[+]*Pau.*
[+]6.

§6

Zy zijn ghestruyckelt, ende
Daer en was gheen helper:
Doch tot den Heer roepende,[+]
In haer benautheijdt, hy [+]7.
Verlost-z' uyt haer anghsten.
Hy voerde-z' uyt het duyster
End' de schaduw' des doods,
End' hy brack haere banden.

§7

(*Dus*) laet-ze voor den Heere[+]
Zijn goedertierenheydt
Met lof-zeggingh-belijden
End' zijn wonder-wercken,
Voor des menschen kind'ren:
Want hy breeckt koper deuren,

[+]8.

End' hy houwt in stucken
De ysere grendelen.

§8

De zotte werden gheplaeght,
Om den wegh van haere
Overtredingh; end' haere[+]
Ongherechtigheden. [+]9.
Haer ziele grouwelde,
Van allerhande spijze:
End' zy waren tot aen
Des doodts poorten gekomen.

§9

Doch tot den Heere roepende,[+]
In deze benautheijdt, [+]10.
Die zy hadden, heeft hy-ze
Vijt haer anghsten verlost:
Hy zond' zijn woordt (*doen*) uyt,
Ende hy gheneesde-ze,
Ende hy ruckte-ze
Vyt haere verdervinghen.

§10

(*Dus*) laet-ze voor den Heere,[+]
Zijn goedertierenheydt
Met lof-zeggingh-belijden
End' zijn wonder-wercken
Voor des menschen kind'ren:
End' dat-ze lof-offranden
Off'ren, end' met ghejuygh,
Sijne wercken vertellen.

[+]11.

§11

Die met Schepen ter zee gaen,
Op groote wateren,[+]
(*Haeren*) handel drijvende,[+] [+]II.
Sien des Heeren wercken,[+] [+]*Pau.*
Ende in de diepten [+]12.

Zijn wonderen: als hij spreeckt,[+] [13.]
Doet hij een storm op-staen, [+]18.
Die haer golven doet rijzen:

§12

Zy gaen op nae den Hemel,
(*End'*) zij daelen neder,
Tot in de afgronden toe.
Haer ziel versmelt van anghst:
Zy danssen, end' waggh'len,[+]
Even als een droncken man: [+]14.
End' all' haere wijsheydt
Die wort (*ghelijck*) verslonden.

§13

Doch in haere benautheydt,
Roepende tot den Heer,
Voert hij-ze uyt haer anghsten:
Hy doet den storm still' staen,[+]
Zoo dat haere golven [+]15.
Stille swijghen: dan zijn-ze
Verblijdt, om dat-ze (*weer*)
Tot stilte zijn ghekomen.

§14

End' dat hij-z' tot de haven
Hares wensch heeft gheleydt.
Laet-ze (*dan*) voor den Heere,[+]
Zijn' ghenaede loven, [+]16.
End' zijn wonder-wercken,
Voor de kind'ren der menschen;
End' in de ghemeynte
Van het volck hem verhooghen;

§15

End' laet-z' in het ghestoelte
Der oudsten hem roemen.
Hy verstelt de rivieren,[+]
Tot eene woestijne; [+]17.

Ende water-tochten,
Tot een dorstighe plaetze:
't Vruchtbaer land tot zoutheidt,
Om haers in-woonders boosh*eidt*.

§16

Hy verstelt de woestijne,[+]
Tot eenen water-poel; [+]18.
Ende de dorre aerde,
Tot watere-tochten.
Ende hij doet aldaer
De hongherighe woonen,
Ende zy bouwen op
Een Stadt, om te bewoonen.

§17

End' zy bezaeyen ackers,+
End' planten wijn-gaerden, +19.
Die in-comende vruchten
Voort-bringhen: ende hij
Zegent-ze, zoo dat zy
Zeer vermenighvuldighen;+
End' haere vee-kudde +20.
Die en wert niet vermindert.

§18

Daer naer verminderen-ze,
Ende komen t' onder,
Door (*veele*) verdruckinghe,
Quaedt, ende droeffenis.
Hij stort verachtingh' uijt
Over de opper-heeren;
End' hij doet-ze dwalen,
In't woeste, daer geen wegh is.

§19

Hij brenght den nootdurftigen,[+]
Vijt de verdruckinghe;
In een hoogh vertreck, ende

[+]21.

Maeckt de huys-gezinnen,
Als kudden. D' oprechte
Zien 't aen, ende zijn verblijdt.
Maer all' ongherechtheydt
Heeft haren mondt toe-gestopt.

§20

Wie is wijs? dat hy dese[+]
(*Dinghen*) wel waer-neme:
End' dat-ze de weldaden
Des Heeren recht verstaen.

[+]22.

Den cviij. Psalm.

Een liedt, een Psalm Davids.

§1

O Godt mijn herte is bereydt:
Ick zal zinghen, end' Psalm-zinghen,
Oock mijne eere. Waecket op,
Ghy luyte, ende harp': ick zal
In den dagheraedt op-waecken.
Ick zal u, onder de volcken,[+]

[+]2.

Loven, o Heere; ende ick zal
V Psalm-zinghen onder de natien.

§2

Want uwe goedertierenheydt
Is groot, boven de hemelen;
Ende uwe waerheydt, tot aen
De opper-wolcken. Verheft u,[+]
O Godt, boven de hemelen; [+]3.
End' uw eer over t gansch aerdrijck:
Op dat uw lieve bevrijt worden.
Behoudt met uw recht-hand, end hoort ons.

§3

Godt heeft in zijnen heylighdom
Ghesproken: dies zal ick van vreught
Springhen: Ick zal Sichem deijlen;
End het dal Succoth af-meten.
Gilead is mijn: Manasse[+]
Is mijne: ende Ephraim [+]4.
Is mijns hoofts sterckte: Iuda is mijn
Wet-ghever: Moab is mijn wasch-pot.[+]
[+]5.

§4

'K zal op Edom mijn schoe werpen;
Over Palestina juijghen.
Wie zal my voeren in de Stadt[+]
Van sterckte? Wie zal mij leijden [+]6.
Tot in Edom? Sult ghij 't niet zijn,
O Godt, die ons verstooten hadt?
Ende die niet, o Godt, en waeret
Met ons heijr-krachten, uijt-ghetoghen?

§5

Gheeft ons hulp uijt de benautheydt:

Want 's menschen heijl is ijdelheidt.
In Godt zullen wij doen gheweldt,
End' hij zal ons' druckers vertreen'.

Den cix. Psalm.

Een Psalm Davids, voor den Opper-Zangh-Meester.

§1

O GOdt mijnes lofs, en swijghet niet:
Want de mond des godd'loozen, ende
De mondt vol bedroghs zijn teghen my
Open-ghedaen; zij hebben met mij
Ghesproken, met een valsche tongh,
End' met haet-woorden mij om-ringht.

§2

Iae zij hebben mij, zonder oorzaeck
Aen-ghevochten: voor mijne liefde,
Zijn-ze mij weer-parthijen gheweest.[+]
Maer ick was (*gheduyrigh*) in 't ghebedt. [+]2.
Zij leijden op mij quaed, voor 't goed,
Ende haet, voor mijne liefde.

§3

Stelt eenen god'loozen over hen;[+]

[+]3.

End' de Sathan stae aen zijn recht-hand.
Als hy ghericht wordt, dat hy schuldigh
Vyt-gae; end' zijn ghebedt zy tot zond'.
Dat zijne daghen weynigh zijn:+
Een ander neme zijn ampt aen. +4.

§4

Dat zijn kinderen weezen worden,
Ende zijne vrouwe weduwe;
End' dat zijn kinderen, hier end' daer,[+]
Rondom swerven, ende bedelen
Ende (*den noodtdurft*) uyt haere
Verwoestede plaetsen zoecken.

[+]5.

§5

Dat de schuld-eyscher af-voordere
Alles wat dat hy heeft: ende dat
De vreemde zijnen arbeydt rooven:[+]
Dat hy gheen gunst-verstercker hebbe, [+]6.
Ende datter niemant en zy,
Die zijn weezen ghenadigh zy.

§6

Zijn naer-gheslacht zy ter uyt-roeyingh':
Haer' naem' worde in 't ander gheslacht[+]
Vyt-ghedelghet: zijner vaderen[+]
Ongherechtigheydt worde ghedacht
Bij den Heere; end' de zonde
Zijns moeders werd' niet uyt-ghedelght.[+]

[+]I. *P*.
[+]7.
[+]8.

§7

Dat-ze gheduijrigh voor den Heer' zijn:
Ende hij roey uyt van der aerde
Haer ghedachteniss', om dat hy niet[+]
Ghedacht heeft wel-daedigheydt te doen: [+]9.
Maer hy heeft* den elendighen,
End' noodtdurftighen man vervolght;

§8

End' den verslaghenen van herte
Die (*heeft hy vervolght*) om te dooden.
De vervloeckingh, die hy beminde[+]
Komme over hem: end' de zeghen [+]10.
Zy verre van hem; dewijle
Hy gheen lust daer in heeft ghehadt.

§9

Ende hy zy met den vloeck bekleedt,
Als met zijn kleedt; end' dat die in-gae[+]
Tot in zijn binnenst; als het waeter; [+]11.
End' als de oly in zijn beend'ren.
Die zy hem, als een decksel-kleedt.
End' tot zijn steedsche gordel-riem.

§10

Dit zy 't loon mijner tegen-standers,[+]
Van den Heere, ende der ghener, [+]12.
Die quaedt teghen mijn ziele spreken.
Maer ghy, o Heer', Heer' maecket met mij
Om uwes naems will', verlost mij,[+]
Dewijl uwe gunste goedt is.[+] [+]II.

[+]*Pau.* *

§11

Want ick ben bedruckt, ende noodtdurftigh,[+]
End' mijn hert is binnen mij door-wondt. [+]13.
Ick gae henen, ghelijck een schaduw,
Wanneer-ze haer neyghet. Ick worde
Als een sprinckhaen om-ghedreven:[+]
Mijn knijen struijckelden van vasten: [+]14.

§12

Ende mijn vleesch heeft zich begheven,
Alsoo datter gheen vet aen en is.
Noch ben ick hem een smaet gheworden:
Zij schudden haer hooft, als zy mij zien.[+]
Helpt mij, Heer, mijn Godt, verlost mij,
Nae uwe goedertierenheidt.

[+]15.

§13

Dat-ze weten, dat dit uw handt is:[+]
Dat ghy het, o Heere, ghedaen hebt. [+]16.
Laet-ze vloecken, maer dat ghij zeghent.
Laet-ze haer teghen mij op-maecken;
Maer dat-ze te schande werden:
Doch dat zich uwe knecht verblijd'.

§14

Laet mijn teghen-standers met schande+
Bekleedet worden; ende dat-ze +17.
Met haer beschaemtheijdt zich bedecken,
Als met een mantel. Ick zal den Heer+
Met mijnen monde zeer loven, +18.
End' onder vele hem prijzen.

§15

Want hij zal aen de rechter-zijde*
Des armen staen; om te verlossen
Van de gheen', die zijn ziel oordeelen.

Den cx. Psalm.

Een Psalm* Davids.

§1

DE* Heer heeft gesproken tot mijnen Heere,
Zit tot mijner rechter-handt, tot dat ick
Vwe vijanden, tot een onder-bancke
Van uwe voeten, ghezet zal hebben.

§2

D' Heer zal den staf uw's krachts uijt Zion zenden.
Heerschet in't midden uwer vijanden.
Vw volck zal op den dagh van uwe heijr-kracht,
Zeer willigh zijn, met heijl'ghe cieraden.

§3

De dauw uws jeughds zal u uijt de baer-moeder
Des daegh'raeds zijn. De Heer heeft ghesworen,
End' 't zal hem niet berouwen. Ghij zijt eeuw'lick
Priester, nae d'ordeningh Melchisedechs.

§4

+

De Heer is aen uwe rechter-hand. Hij zal, +3.
Ten daghe zijns toorns, koninghen verslaen.
Hji zal onder de Heijdenen, recht pleghen:
Hij zal 't vol doode lichaemen maecken.

§5

Hij zal verslaen den ghenen, die het hooft is,
Over een groot land; hij zal op den wegh*
Vijt de valleij-beke drincken: daeromme
Zal hij het hooft om hooghe op-heffen.+

+4.

Den cxj. Psalm.

Halelu-jah.

§1

ICk zal den Heer van gantscher hert,[+] 1.
In den raedt, end' vergaderingh [+]5.
Der op-rechten loven. De wercken[+] [2]
[+]7.

Des Heeren zijn groot, end' ghezocht,
Van all' die daer in lust hebben;
Zijn doen is glans, ende heerlickheydt;

§2

Ende zijne gherechtigheydt
Bestaet, tot inder eeuwigheydt.
Hy heeft zijn wond'ren een ghedenkingh
Ghemaeckt. De Heer is ghenadigh,[+]
End' barmhertigh: hy heeft aen hen, [+]3.
Die hem vreezen, spijse ghegheven.

§3

Hy ghedenckt altoos zijns verbonds.[+]
Hy heeft de kracht zijner wercken, [+]4.
Zijn volck doen weten: hun de erve
Van de Heydenen ghevende.
Ghetrouwe waerheydt, end' oordeel
Dat zijn de wercken zijner handen.

§4

All' zijn bevelen zijn ghetrouw:
Zy zijn ondersteunt voor altoos,
End' in eeuwigheydt: zijnde ghedaen,+
In waerheydt, end' op-rechtigheydt. +5.
Hy zendt zijn volck verlossinghe:
Hy schickt zijn verbondt in eeuwigheydt.

§5

Zijn naem is heyligh end' vrees'lick.
De vreeze des Heeren, die is
Het hooft stuck-end'-begin der wijsheydt:+
Alle de ghene welcke die +6.

Betrachten, hebben goet verstand.
Zijn lof bestaet, tot in eeuwigheydt.

Den cxij. Psalm.

§1

HAlelu-jah. Wel-gheluckzaligh,
Is de man, die den Heere vreezet:
Die zijn geboden zeer behaghen!
Zijn zaet dat zal (*hier*) op der aerden,
Gheweldigh wesen. Het gheslachte
Der op-recht' zal ghezeghent worden.

§2

Have end' rijckdom zal in zijn huys
Wesen: end' zijne gherechtigheydt
Is bestaende, tot in eeuwigheydt.
Het licht gaet op in duysternisse,
Den oprechten. Hy is ghenadigh,
End' barmhertigh, ende rechtveerdigh.

§3

Wel dien man, die ontfermt, end' uyt-leent:
Hij beschickt met recht zijne zaecken,

Voorwaer hij en zal, in eeuwigheydt,[+]
Niet wanckelen. De rechtveerdighe [+]16.
Zal in eeuwigh ghedachtenis zijn.
Hij zal van gheen quaed gherucht' vreezen.

§4

Zijn herte is (*zeer wel*) verzekert,[+]
Op den Heere vast betrouwende. [+]17.
Zijn herte, wel zijnd' onder-steunet,
En zal niet bevreest zijn; tot dat hij
Op zijne weder-parthijen zie.[+]
Hij stroyt, hij gheeft den nootdurftighen. [+]18.

§5

Zijn gherechtheydt staet in euwigheydt:
Zijn hoorn zal in eere verhooght zijn.
De goddelooze zal het aen-zien:
End' hij zal zich vertoornen: hy zal
Met zijn tanden knerssen, end' smelten.
De wensch der god'loozen zal vergaen.

Den cxiij. Psalm.

§1

HAlelu-jah. Looft, ghy knechten,
Des Heeren; looft des Heeren naem.
De naem des Heeren zy ghepresen,
Van nu tot in der eeuwigheidt.

De naem des Heeren zy ghelooft,[+]
Van des zons op-gangh, tot haer daelingh. [+]2.

§2

De Heere is hooghe, boven
All' heijdenen: zijn heerlickheydt,
Die is tot boven de hemelen.
Wie is ghelijck d' Heer onze Godt?+
Die zeer hoogh woont, die zeer leegh ziet, +3.
In den hemel, end' op der aerde:

§3

Die uyt 't stof den gheringhen heft;+
Den armen uyt den druck verhooght: +4.
Om by de princen te doen zitten,
Bij de princen zijnes volcks, die+
D' onvruchtbaer, met een huys-gesin, +5.
Een bly' kinder-moeder doet woonen. Halelu-jah.

Den cxiiij. Psalm.

§1

DOe* Israel uyt Egypten vertrock;
't Huys Iacob, uyt een volck van vreemde tael,
Wert Iuda zijn heijlighdom,
Israel zijn volkomen heerschappy.

De zee zagh het aen, ende vluchtede;
De Iordaen keerd' achterwaerts.[+]

[+]2.

§2

De berghen spronghen op, ghelijck rammen;
De heuvelen, ghelijck de lammeren.
Wat was u, zee, dat ghy vloodt?
Ghy Iordaen, dat ghy achterwaerts keerdet?+
Ghy bergen, dat ghy opspronght, als rammen? +3.
Ghy heuvelen, als lammers?

§3

Beeft ghy aerd', voor 't aenghezicht des Heeren,
Voor 't aenschijn des Gods Iacobs; die de rots[+]
Verkeerd' in een water-vloedt; [+]4.
De key-steen in een water-fonteyne.

Den cxv. Psalm.

§1

NIet ons, o Heer, niet ons, maer uwe*n* naem
Gheeft eer, om uwer goedertierenheydt,
Om uwer waerheydt wille.
Waerom zouden de heydenen zegghen,[+]

[+]2.

Waer is nu haeren Godt? Doch onse Godt
Die in in de hemelen.[+] [3.]

[+]10.

§2

(*Onze Godt*) doet al wat hem behaeghet.
Haer afgoden zijn zilver ende goudt,
Het werck van 's menschen handen.
Zy hebben een mond, maer en spreken niet;[+] [4.]
Zy hebben ooghen, maer zy en zien niet; [+]11.
Ooren, maer en hooren niet.

§3

Zy hebben een neus, maer en riecken niet;
Haere handen, maer zy en tasten niet.
Haere voeten, maer gaen niet:[+] [5.]
Zy en gheven door haer keel', gheen gheluyt. [+]12.
Dat die-ze maecken, hen ghelijck worden;
(*End'*) All' wie op haer vertrouwt.

§4

Israel vertrouwt ghy, op den Heere:[+]
Hy is haer hulpe, ende haeren schildt.[+]
Ghij huys Aarons, vertrouwt,[+] [6.]
Op den Heer; hij is haer hulp', end' haer schildt.
Die den Heer vreest, vertrouwt op den Heere;
Hy is haer hulp', end' haer schildt.[+] [7.]

[+]II.
[+]*Pau*.
[+]13.
[+]14.

§5

De Heer is onzer ghedachtigh gheweest.
Hy zal zeghenen (*jae*) hij zal het huys
Van Israel zeghenen.
Hy zal het huys Aarons zeghenen:
Hy zal zeghenen, die den Heer vreesen,
De kleyne met de groote.[+] [8.]

[+]15.

§6

De Heer zal (*zeghen*) over u toe-doen:
Over u, end' over uw' kinderen.
Ghy zijt den Heer ghezeghent:
Die den Hemel, end' d' aerde ghemaeckt heeft.
Den hemel is den hemel des Heeren,
Maer d' aerd gheeft hij den menschen

§7

De dood' en zullen den Heer' niet prijsen:
Nocht die in de stilte neer-ghedaelt zijn.
Maer wy zullen den Heere
Loven, van nu tot inder eeuwigheydt. Halelu-jah.

Den cxvj. Psalm.

§1

IC hebb' lief, want de Heer hoort mijn' stemme,
Mijn smeeckinge*n*: wa*n*t hy neygt zijn oor tot mij:
Dies ick hem in mijn dagen zal aen-roepen.
Banden des doods hadden mij om-vanghen:

§2

End' de anghsten der hellen hadden mij
Ontmoet: ick vondt benautheydt end' droeffenis:
Maer ic riep den naem des Heeren aen (zeggend')
Och Heere! bevrijdet mijne ziele.

§3

De Heer' is ghenadigh end' rechtveerdigh,
Ende onze Godt die is ontfermende.
De Heere die bewaert de eenvouwdighe.
'K was uyt-gheteert, doch hij heeft my verlost.+

+4.

§4

Mijn ziel keert weder, tot uwe ruste:
Want de Heere die heeft aen u wel-ghedaen,
Want ghy (*Heer*) hebt mijn ziel van den doot geredt;[+]
Mijn oogh van traenen, mijn voet van aen-stoot. [+]5.

§5

Ick zal wandelen voor het aen-ghezicht
Des Heeren, in de landen der levende.
Ick hebb' ghelooft, daerom sprack ick: ick ben zeer[+]
Bedruckt geweest: ick zeyd' in mijn haesten:[+]

[+]*Pau*.
[+]6.

§6

Alle menschen zijn lieghers. Wat zal ick[+]
D' Heer verghelden voor al zijn wel-doen aen my! [+]7.
Ick zal den beker der heylen op-nemen;
Ende den naem des Heeren aen-roepen.

§7

'K zal den Heer mijn' gheloften betaelen,[+]
Nu, in teghenwoordigheydt van al zijn volck. [+]8.
In de ooghen des Heeren is kostelick
De doodt van zijne gunste-ghenooten.

§8

Oh Heer! jae ick: ick ben uw knecht, een zoon[+]
uw'r dienst-maeghds: ghy hebt mijn banden los gemaeckt [+]9.
Ick zal u danck-offerande offeren,[+]
Ende den naem des Heeren aen-roepen. [+]10.

§9

'K zal den Heer mijn gheloften betaelen,
Nu, in teghenwoordigheydt van all' zijn volck:
In de voor-hoven des huyses des Heeren,[+]
In 't midden van u, o Ierusalem. *Halelu-jah*. [+]11.

Den cxvij. Psalm.

LOoft den Heer, alle Heijdenen:
Prijst hem alle ghy natien.
Want zijne goedertierenheydt
Is treffelick-groot over ons.
End' de waerheydt des Heeren is
In eeuwigheydt. Halelu-jah.

Den cxviij. Psalm.

§1

LOvet den Heere, want hy is goed:
Want zijne goedertierenheydt
Is tot in der eeuwigheyd. Dat nu
Israel zegghe: dat zijne

Goedgunstigheydt is in eeuwigheydt.
Dat nu het huys Aarons zegghe,+
(*Als*) dat sijne goedertierenheijdt +2.
Is tot in alle eeuwigheydt.

§2

Dat die ghene, welcke den Heere
Vreezen, nu zegghen, dat sijne
Goedgunstigheijdt is in eeuwigheijdt.
Ick hebbe uijt de benautheijdt,
Den Heere aen-gheroepen: de Heere[+]
Heeft mij verhoort (*stellende my*) [+]3.
In de ruymte. De Heer is bij mij:
Daerom en zal ick niet vreesen.

§3

Wat soude mij (*doch*) een mensche doen?
De Heer is bij mij, onder hen[+]
Die mij helpen: daeromme zal ick [+]4.
(*Mijn lust*) aen mijne haters sien.
'T is beter, op den Heer te rusten,
Dan op den mensch te vertrouwen:
Tis beter, op den Heer te rusten,
Dan op Princen te vertrouwen.

§4

Alle de heijdenen hadden mij
Om-ringht: 't is in des Heeren naem[+]
Dat ick-ze neer-gehouden hebbe. [+]5.

Zij hadden mij om-ringhet; jae
Sij hadden mij (*wederom*) om-ringht.
Het is in des Heeren name,
Dat ick-ze neer-houwe. Sij hadden,[+]
Ghelijck als Bijen, my om-ringhet: [+]6.

§5

Sij sijn, ghelijck een vier van doornen,
Vijt-ghebluscht. 'T is in de naeme
Des Heeren, dat ick-se nederhouw'.
Ghy hadt mij seer hardt ghestooten,
Tot neer-vallens toe: Maer de Heere
Heeft my gheholpen: de Heere
Is mijne sterckte, ende (*mijn*) Psalm:[+]
Want hij is mij tot heijl gheweest. [+]7.

§6

In de tenten der rechtveerdighen,
Is een stemm' des ghejuijghs, end' heijls.
Des Heeren rechter-hand doet gheweldt:
Des Heeren rechter-hand verhooght;[+]
Des Heeren rechter-hand doet gheweldt: [+]8.
Ick en sal niet sterven, maer ick
Sal leven: ende ick sal (*voortaen*)
Des Heeren wercken vertellen.

§7

De Heer heeft mij wel hardt ghekastijdt,+
Maer hij en heeft mij niet ter doodt +9.
Over-ghegheven. Doet mij open
De poorten der gherechtigheijdt;
(*Op dat*) ick daer door inne-kome,
(*End'*) dat ick den Heere love.
Dit is des Heeren poort', door welcke+
De rechtveerdighe zullen gaen. +10.

§8

Ick zal u loven, om dat ghy my
Verhoort, ende my tot heyl zijt.

De steen, die de bouw-lieden hadden[+]
Verworpen, die is tot een hooft[+]
Des hoecks gheworden. Dese saecke
Is (*zoo*) van den Heere gheschiet.
(*Ende*) het is in onze ooghen,
Grootelicks te verwonderen.

[+]*Pau.* III.*****
[+]11.

§9

Dit is den dagh, welcken de Heere[+]
Ghemaeckt heeft. Laet ons dan op dien [+]12.
Verheught zijn, ende blijde wezen.
Oh Heer! gheeft doch behoudenis:
Oh Heere! gheeft doch voorspoedigheydt.
Ghezeghent zy hij, die daer komt,[+]
In des Heeren naem. Wy zeghenen [+]13.
V-lieden, uyt des Heeren huys.

§10

De Heere die is Godt, de welcke
Het licht aen ons ghegheven heeft.
Bindt het feest-offer vast met touwen,
Tot aen de hoornen des Altaers,
Ghy zijt mijn Godt, ick zal u loven:[+]
Mijn Godt, ick zal u verhooghen. [+]14.
Lovet den Heere, want hy is goedt;
Want zijn gunst is in eeuwigheydt.

Den cxix. Psalm.

Aleph.

§1

WEl-gheluckzaligh zijn de op-rechte
Van wandel, die in de wet des Heeren gaen.

Wel-gheluckzaligh zijn-ze, dewelcke+
Zijne ghetuyghenissen onder-houden. +2.
End' die hem van gantscher herte zoecken;
Oock gheen on-recht doen, (*maer*) gaen in zijn weghen.

§2

Ghy hebt ghelast, datmen uw bevelen
Zeer nauw bewaren zal. Oh, dat mijn' weghen[+]
Ghericht wierden, om uw' in-zettinghen [+]3.
Te houden. Wanneer dat ick mercken zoude
Op alle uwe gheboden; alsdan
En zoude ick (*voor u*) niet beschaemt worden.

§3

Ick zal u, met een op-recht hert' loven,
Als ick de rechten uwer gherechtigheydt[+]
Gheleert hebb'. Ick zal uw' in-zettinghen
Bewaeren. En verlaet my niet al te zeer.
Beth.

[+]4.

§4

Waer mede zal de jonghelingh zijn padt[+]
Zuyver houden? als hij (*het*) houdt, nae uw woort. [+]5.
Ick zoecke u, met mijn gheheel herte.
En laet mij van uw' gheboden niet dwalen.
Ick hebb' uw woordt in mijn hert verborghen,[+]
Op dat ick teghen u niet zoud' zondighen. [+]6.

§5

Ghij zijt Heer' ghezeghent. Leert my uwe

In-zettinghen. Ick hebb' met mijne lippen
Alle de rechten uwes monds vertelt.
Ick ben vrolicker in den wegh van uwe
Ghetuygh'nissen, als over alle goedt.
Ick zal uwe bevelen over-dencken:+

+8.

§6

End' ick zal op uwe paden letten.
Ick zal verblijdt zijn in uw' in-zettinghen.
Ick zal uwe woorden* niet vergheten.
Gimel.

§7

DOet wel by uwen knecht, (*dat*) ick leve;[+]
Ende dat ick uwe woorden bewaere. [+]9.
Ont-decke mijne ooghen, op dat ick
De wonderen van uwe wet aenschouwe,
Ick ben een vreemdelingh, op der aerde.[+]
En verberght uwe gheboden voor my niet. [+]10.

§8

Mijn' ziel is verbroken, van't aller tijdt,
Nae uwe oordeelen (*Heer*) te verlanghen.
Ghy bestraft de vervloeckt' hoovaerdighe,[+]
Die van uw' gheboden dwaelen. wendt van my [+]11.
Versmaetheydt, end' verachtingh': want ick hebb'
Vwe ghetuyghenissen onder-houden.

§9

Als zelfs de Vorsten zittend', teghen my[+]
Spraken: heeft uw knecht uwe in-zettinghen [+]12.
Betracht: oock zijn uw' getuyghenissen
Mijn vermaeckinghen, end' mijne raets-lieden.
Daleth.

§10

Mijn ziel kleeft aen 't stof, maeckt my, nae uw woord
Levendigh. Ick vertelle mijne weghen,[+]

[+]13.

End' ghy verhoort my. Leert my uw' wetten:
Doet my den wegh uwer bevelen verstaen:+
Op dat ick uw' wonderen betrachte. +14.
Mijne ziele die druypt wegh van treurigheyd.

§11

Richtet my op (*Heer*) nae uwen woorde.
Doet van my den wegh der valscheijd af-wijcken:+
End' verleent my ghenaed'lick uwe wet. +15.
Ick hebbe den wegh der waerheijdt verkoren:
Ick hebb' uwe rechten mij voor-ghestelt.
Ick kleef vast aen uwe getuijgenissen.+
+16.

§12

En maeckt ghij, o Heere, mij niet beschaemt.
Ick zal den wegh uwer gheboden loopen,
Als ghij mijn herte verwijdt zult hebben.
He.

§13

LEert mij den wegh uwer in-zettinghen,[+]
Heer': end ick zal hem, ten eijnde toe, houden. [+]17.
Gheeft mij 't verstant, ick zal uw wet houden:
Iae ick zal-ze met gantscher hert behouden.
Doet mij gaen op 't padt uwer gheboden:[+]
Want ick hebbe daer in een wel-behaghen. [+]18.

§14

Neijght mijn hert tot uw ghetuijghenissen,
End niet tot gierigheijdt. Wendt mijn oogen af,[+]
Op dat-ze gheen ijdelheijdt aen en zien. [+]19.
Maecket mij levendigh, door uwe weghen.
Bevestight uwen knecht uw toe-seggingh,
De welcke nae uw vreese (*is gheneghen*)

§15

Wendt mijn smaedt, die ick vrees: want uw rechten[+]
Zijn goedt. Ziet, ick hebb tot uwe bevelen [+]20.
Begheert: verquickt mij door uw gherechtheijdt.

Vau.

§16

ENd' dat my, Heer', uw goedtgunstigheden,
Vw' heyl, nae uw' toe-zegging', overkome.+
Op dat ick mijnen smaeder wat hebbe +21.
T'andwoorden: want ic vertrouwe op uw woort.
End' en ruckt 't woord der waerh*eijdt* va*n* mijn mond+
Niet al te zeer: want ick hop' op uw' rechten. +22.

§17

Zoo zal ick uw' wet steeds onder-houden
Eeuw'lick, end' altoos: end' in ruijmte wand'le*n*,
Om dat ick uw' bevelen ghezocht hebb'.+
'K zal van uw' ghetuijgh'nissen, voor Koninghen +23.
Spreken, en mij niet schaemen: end' zal mij,
In uw' gheboden, die ick minn', vermaecken.

§18

End' ick zal mijne handen nae uwe[+]
Gheboden, die ick lief hebbe, op-heffen: [+]24.
End' zal uw' inzettinghen betrachten.
Zain.

§19

GHedenckt des woords, tot uw' knecht (*ghesproken*)
Op het welcke dat ghy mij hebt doen hopen:[+]
Dit is mijn troost, in mijne elende. [+]25.
Want uwe toe-zegginghe heeft mij verquickt.
D'hoovaerdigh' hebben mij gantsch zeer bespot.[+]
(*Nochtans*) ben ick van uw' wet niet gheweken. [+]26.

§20

Ick hebb' Heer, van oudts, aen uw' oordeelen
Ghedacht, ende ick hebbe mij ghetroostet.
Groote beroeringh' heeft mij bevanghen,[+]
Weghen de god'loos', die uw wet verlaten. [+]27.
Vw' in-zettinghen zijn mijne zanghen,
Ter plaets' van mijn' vremdelingschappe*n* geweest.

§21

Des nachts, Heer, ben ic uws' naems gedachtigh,[+]
End' hebb' uw' wet bewaert. Dat is my geschiet, [+]28.
Om dat ick uw' bevelen bewaert hebb'.
Chet.

§22

DE Heer is mijn deel, ick hebbe ghezeyt,+
Dat ick uwe woorden zoude bewaeren. +29.
Ick hebb' van gantscher herten u ghesmeeckt.
Zijt my ghenadigh, nae uwe toe-zeggingh'.
Ick hebb' mijn weghen bedacht, end' mijne
Voeten, nae uw' ghetuyghenissen ghekeert.+
+30.

§23

Ick hebbe gehaest, ende niet vertraeght,
Om uwe gheboden te onder-houden.
De godtlooz' hoopen hebben my berooft.[+] [31.]
(*Nochtans*) hebb' ick uwe wet niet vergheten. [+]13.
Ick stae Mid-nachts op, om u te loven,
Voor de rechten van uwe gherechtigheydt.

§24

Ick ben een ghezelle aller, die u[+] [32.]
Vreezen: ende dier, die uwe bevelen [+]23.
Onderhouden. Heere, de aerd is vol
Van uw' ghenaed'. Leert my uw' in-zettinghen.
Teth

§25

GHy hebt, Heer, nae uw woordt, by uwe*n* knecht
Goet gedaen. Leert my ee*n* goe zin, end' kenniss'[+]
Want ick hebb' aen uw' gheboden ghelooft. [+]33:
Ic verdwaelde, eer dat ick vernedert werdt:
Maer nu hebb' ick uw' woordt onderhouden.[+]
[+]34:

Ghy zijt (*o Heere*) goedt, ende goedt doende.

§26

Doet my leeren uwe in-zettinghen[+]
De hoovaerdighe die hebben teghens my [+]35.
Leughenen ghestoffeert. (*Doch*) ick hebbe
Vw bevelen van gantscher herten bewaert.
Haer hert' is vet, als smeer: uw' wet lust my.[+]
Het is my goedt, dat ick ben verdruckt geweest: [+]36.

§27

Op dat ick uw' in-zettinghen leerde.
De wet uwes monds, die is my veel beter,
Dan duijzenden van goudt ofte zilver.
Iod.

§28

Vw' handen hebben my gemaeckt, end' b'reydt.[+]
Doet my verstaen, dat ick uw' gheboden leer'. [+]37.
Die u vreezen zullen my zien, ende
Verheught zijn, dat ick uw woord gehoopt hebb'
'K weet, Heer, dat uw' rechten gerechtheydt zijn,[+]
End' dat ghy my ter goeder trouw verdrukt hebt. [+]38.

§29

Laet doch uw' goedgunstigheydt zijn, om my
Te troosten; nae uw' toezeggingh' aen uw' knecht:+
Laet uw' ontferminghen my toe-komen, +39.
Op dat ick leef': want uw wet is al mijn lust.
Laet de hoovaerdighe beschaemt worden:
Om dat zy my valsch'lick hebben om-ghevelt.

§30

(*Maer*) ick betrachte uwe gheboden.
Laet-ze tot my zich keeren, die u vreezen:
Ende die uwe ghetuyghenissen[+]
Kennen. Laet mijn herte op-rechtigh wezen, [+]40.
Tot uwe in-zettinghen (*gheneghen*:
Op dat ick (*nimmermeer*) beschaemt en worde.

Caph.

§31

Mijn ziel is besweken van verlanghen,[+]
Nae uw heyl. Op uw woort hebbe ic gehoopt. [+]41.
Mijn' ooghen besweken van verlanghen,
Nae uwe toe-zegginghe, terwijle dat
Ick zeyde, wanneer zult ghy my troosten?
Want ick ben als een le'ren zack in den roock.[+]
[+]42.

§32

Ick en vergeet uw' in-zettinghen niet.
Hoe veel zullen (*dees'*) dagen uwes knechts zijn?
Wanneer zult ghy recht doen over mijne
Vervolghers? D' hoovaerdigh' hebben my puttten[+]
Ghegraven: 'twelck niet en is nae uw' wet. [+]43.
Alle uwe gheboden zijn de waerheydt.

§33

Zy vervolghen my met leughen; helpt my.
Zy hebben my op der aerde, zeer nae by[+]
Vernietight: maer ick en hebbe uwe [+]44.
Bevelen niet verlaten. Maeckt my levend',
Nae uw goedertierenheydt. Dan zal ick
't Ghetuygheniss' uwes monds onder-houden.
Lamed.

§34

Vw woordt, Heer, bestaet in der eeuwigheidt,[+]45.
In de Hemelen; uwe ghetrouwigheydt,
Van gheslachte tot gheslachte. Ghy hebt
De aerde vast ghemaeckt, ende zij blijft staen.
Zy blijven, nae uw' ordinantien,
(*Noch*) heden staen; want zij all' zijn uw knechte*n*.[+]

[+]45.

[+]46.

§35

Indien uw' wet niet en waere alle
Mijne vermaeckinghe gheweest; ick waere

Al-over-langhe in mijn druck vergaen.
Ick en zal uw' bevelen, in eeuwigheydt,[+]
Niet vergheten; want door de deselvighe, [+]47.
Hebt ghy my wederom levendigh ghemaeckt.

§36

Ick ben uwe. Behoudt my, want ick hebb'
Vw' bevelen ghezocht. De godlooz' hebben+
Op my verwacht, om my te doen vergaen. +48.
Ick neem' acht op uwe ghetuyghenissen.
Ick hebbe in alle dat volmaeckt is,
Een eynde ghezien. Vw ghebodt is zeer wijt.
Mem.

§37

HOe lief, hebb' ick uw' wet! z' is alle dagh[+]
Mijne betrachtinghe. Zij maeckt mij wijzer, [+]49.
Door uw' gheboden, dan mijn vijanden.
Dewijle zij bij mij in eeuwigheijdt is.
Ick ben kloecker, dan all' mijne leeraers;[+]
Mits uw' ghetuygh'nissen mijn betrachting zijn. [+]50.

§38

Ick ben voorzichtigher dan de oude,
Om dat ick uw' bevelen bewaert hebbe.
Ick hebb' mijn voeten van alle quaden
Paden gheweert, op dat ick uw woordt zoude[+]
Bewaeren. Ick ben van uwe rechten [+]51.
Niet af-gheweken: want ghy hebt my geleert.

§39

Hoe zoet zijn uwe redenen, voor mijn
Gehemelte! meer dan honig myner mond.[+]
Vyt uwe bevelen krijgh ick verstandt: [+]52.
Daerom haete ick alle leughen-paden.

Nun.

§40

VW woordt is een lampe voor mijnen voet,
End' een licht voor mijn padt. Ick hebb' ghesworen.[+]
End' zal het bevestighen, dat ick zal [+]53.
De rechten uwer gherechtigheydt houden.
Ick ben uytter-maeten zeer onder-druckt:[+]
Maeckt my weer levendigh nae uwen woorde. [+]54.

§41

Laet u doch, o Heer, de vry-willighe
Offerhanden mijnes monds wel-ghevallen;
Ende leeret my uwe Oordeelen.
Mijn' ziel' is gheduyrighlick in mijne handt:[+]
Nochtans en vergheet ick uwe wet niet. [+]55.
De Godtloos' hebben my eenen strick gheleydt:

§42

Nochtans en ben ick van uw' bevelen
Niet af-ghedwaelt. Ick hebb' uw' getuygh'nissen[+]
Tot een eeuwighe erve ghenomen: [+]56.
Want zy zijn de vrolickheydt mijnes herten.
Ick hebb' mijn hert gheneyght, om uw' wetten,
In eeuwigheydt, tot den eynde toe te doen.
Lamech.

§43

ICk haet' de quade rancken, maer hebbe+
Vwe wet lief. Ghy zijt mijne schuyl-plaetse, +57.
End' mijn schildt: op uw woordt hebb' ick gehoopt.
Wijcket van mij, ghy boos-doenders; op dat ick+
De gheboden mijnes Gods bewaere. +58.
Stutt' my, nae uw' beloft', op dat ick leve:

§44

Laet my over mijn hoop' niet beschaemt zijn:

Onder-steunt my, zoo zal ick behouden zijn.[+] [59]
Dan zal ick in uwe in-zettinghen
My steeds vermaeken. Ghij vertreet hun allen,
Die van uw' in-zettinghen af-dwaelen:
Want haere bedrieghery is leughen-werck.

[+]50.

§45

Ghy doet alle godd'looze der aerde,[+]
(*Als*) schuym wegh: daerom zoo hebbe ick uwe
Ghetuyghenissen lief. Het (*hayr*) mijns vleeschs
Dat is te berghe gherezen, van weghen
Vwe verschrickinghen (*die ghy maecket*)
End' ick hebbe ghevreest voor uw' oordeelen.
Ajin.

[+]60.

§46

ICk hebb' recht end' gherechtigheijdt ghedaen.[+]
Gheeft my niet over aen mijn onder-druckers. [+]61.
Weest borghe ten goede, voor uwen knecht.
Laet d'hoovaerdighe my niet onderdrucken.
Mijne ooghen beswijcken nae uw heyl, [+]
End' de toe-zeggingh' uwer rechtveerdigheydt. [+]62.

§47

Doet, met uwen knecht, nae uw' ghenaede:
Ende leeret my uwe in-zettinghen.
Ick ben uwen knecht, maeckt my verstandigh:[+]
End' ick zal uw' ghetuyghenissen kennen. [+]63.
'T is tijdt voor den Heere, dat hy wercke:
(*Dewyl'*) zy hebben uwe wet verbroken.

§48

Daerom hebb' ick uwe gheboden lief,[+]
Meer dan het goudt, jae meer dan het fijnste goud. [+]64.
Dies hebb' ick all' (*uw'*) bevelen van all's
Recht ghekeurt: maer allen valschen padt gehaet.
Pe.

§49

Vw' ghetuyghenissen zijn wonderbaer:[+]

[+]65.

Daerom zoo onder-houdt-ze mijne ziele.
De openingh' uwer woorden gheeft licht,
De slechte (*lieden*) verstandigh maeckende.
Ick hebb' mijn mondt gheopent, end' ghehijght:[+]
Want ick hebb' verlanght nae uwe gheboden. [+]66.

§50

Ziet my aen, weest my ghenaedigh, nae 't recht
Aen de ghene, die uwen naem beminnen,
Bevestight mijn voetstappen in uw woordt:+
End' en laet gheen on-recht over my heerschen. +67.
Verlost my van des menschen overlast,
End' ick zal uw bevelen onderhouden.

§51

Doet uw aenschijn lichten over uw' knecht:[+]
Ende leeret my uwe in-zettinghen. [+]68.
Water-beken vlieten uyt mijn' ooghen:
Om dat zy uwe wet niet onder-houden.
Tzade.

§52

GHij zijt, o Heere rechtveerdigh; ende[+]
Elck een van uwe oordeelen is op-recht. [+]69.
Ghij hebt het recht uwer ghetuygh'nissen,
Ende de waerheydt hooghelick gheboden.
Mijn' yver heeft mij doen vergaen, om dat
Mijn weer-partijders uw' woorden vergheten.[+]
[+]70.

§53

Vw woordt is zeer wel gheloutert, ende
Vw knecht heeft het lief. Ic be*n* kleyn end' veracht:
(*Doch*) uw' bevelen en vergheet ick niet.+
Vwe gherechtigheydt is gherechtigheydt, +71.
In eeuwigheijt: end' uw wet is waerheijdt.
Benauwtheijt end' anghst hebben mij ghetroffen:+
+72.

§54

(*Doch*) uw' gheboden zijn mijn vermaecken.

Het recht uwer ghetuygh'nissen is eeuwigh:
Doet-ze my verstaen, zoo zal ick leven.
Koph.

§55

ICk hebb' van gantscher herten gheroepen.+
Verhoort my, Heer, ick zal uw' in-zettinghen +73.
Bewaeren. Ick hebb' u aen-gheroepen.
Verlost my, end' ick zal uw ghetuygh'nissen
Houden. Ick ben de *Morghen*-schemeringh+
Voor-ghekomen, end' hebbe gheschrey gemaeckt: +74.

§56

Ick hoop, Heer, op uw woordt. Mijne ooghen
Voor-komen de nachtwaecken, om uw reden
Te betrachten. Hoort mijn stemm', nae uw' gunst:[+]
O Heere, maeckt my levendigh, nae uw recht. [+]75.
Die quaede practijcken achter-volghen,
Ghenaecken (*my*); zy wijcken verr' van uw wet.

§57

Maer ghy, Heer, zijt nae by, end' all' uwe[+]
Gheboden zijn waerheydt; van ouds hebbe ick [+]76.
Van uw' ghetuyghenissen gheweten,
Dat ghy-ze in eeuwigheydt hebt ghegrondet.
Resch.

§58

ZIet mijn elend' aen, ende helpt my uyt:+
Want ick en hebb' uwe wet niet vergheten. +77.
Twist mijn' twist-zaecke, ende verlost my:
Maeckt my levendigh, nae uwe toe-zegghingh.
Het heyl is verre van de godtlooze:+
Want zy en zoecken uw' in-zettinghen niet. +78.

§59

Vele zijn, Heer, uw' barmhertigheden.
Maeckt mij (*doch*) levendigh nae uwe rechten.
Veel zijn mijn vervolghers, end' verdruckers.

Maer ick en wijck' van uw' ghetuijg'nissen niet.
Ick zie haer die trouwloos'lick handelen:
End' 't v*er*driet mij datz' uw woordt niet en houden.

§60

Ziet aen, dat ick uw' bevelen lief hebb':[+]
Maeckt mij levendigh' Heer, nae uw' ghenade. [+]80.
't Begin uw's woords is waerheijt: end' al 't recht
Vwer gherechtigheijdt is in eeuwigheijdt.
Schin.

§61

DE vorsten hebben mij, zonder oorzaeck,[+]
Vervolght: maer mijn hert' heeft voor uw woordt ghevreest. [+]81.
Ick ben vrolick over uw toe-zeggingh,
Als een die een grooten buijt ghevonden heeft.
Ick haete de valsheijdt, ende hebber[+]
Een grouwel van: maer uwe wet hebb' ick lief. [+]82.

§62

Ick love u (*Heer*) zeven-mael des daeghs,
Over de rechten uwer gherechtigheijdt.
Zij hebben grooten vrede, die uw wet[+]
Beminnen, end' zij hebben gheenen aenstoot. [+]83.
O Heere; ick verwachte op uw heijl:
Dewijle dat ick uwe geboden doe.

§63

Mijn ziel onderhoudt uw' ghetuijgh'nissen:+
End' ick heb-ze zeer lief: ick onder-houde +84.
Vw bevelen, end' uw' ghetuijgh'nissen:
Want alle mijne weghen die zijn voor u.
Thau.

§4[64]

LAet, Heere, mijn gheschreij voor uw' aenschijn,[+]
Ghenaecken: Maeckt mij, nae uw woordt, verstandigh: [+]85.

Laet mijn smeeken voor uw aenschijn komen.
Verlosset my, nae uwe toe-zegginghe.[+]
Mijn' lippen zullen (*uw'*) lof uijt-storten: [+]86.
Als ghij mij uw' in-zettinghen zult leeren.

§65

Mijn tongh zal van uw reden spraeck houden:
Want all' uw' gheboden zijn rechtveerdigheijdt.[+]
Laet uwe handt mij te hulpe komen: [+]87.
Want ick hebb' uwe bevelen verkoren.
O Heere, ick verlanghe nae uw heijl:
End' uw wet is alle mijne vermaeckingh.

§66

Laet mijn ziel leven: ende zij zal u+
Loven: end' laet uwe rechten mij helpen. +88.
Ick dwael' als een verloren schaep: zoeckt (*my*)
Vw' knecht: want ick uw' gheboden niet vergeet.
'K dwael', als een verloren schaep. Zoeckt uw knecht.
Want ick uw' gheboden niet en vergete.

Den cxx. Psalm.

Een liedt Hammaaloth.

§1

ICk hebb' tot den Heere, in mijn anghst,
Gheroepen, end' hij heeft mij verhoort.
Redt, Heer, mijn ziel, van de valsche lipp',
Van de bedrieghelicke tonghe.[+]

[+]2.

Wat zal u de tonghe des bedroghs
Gheven? of wat zal-z' u toe-voeghen?
Scherpe pijlen eenes stercken,
End' gloeyend' jenever-kolen.

§2

Wee mij! dat ick een vreemdelingh ben,+
(*In*) Mesech: dat ick in de tenten +3.
Van Kedar woone. Mijne ziele
Heeft langhe ghewoont by de ghene,
Die vrede haeten. Ick ben vreedzaem:+
Maer als ick spreeck'. Zijn-z' aen d' oorloghe. +4.

Den cxxj. Psalm.

Een liedt Hammaaloth.

§1

'K Heff' mijn ooghen, nae de berghen,
Van waer mijn hulpe kompt.
Mijn hulp' is van den Heer,

Die hemel, end' aerd' ghemaeckt heeft.
Hy en zal niet toelaten,+
Dat uwen voet struyckele. +2.

§2

Vw' hoeder zal niet sluymeren.
Ziet Israels hoeder
En zal niet sluymeren,
Noch slaepen. D' Heer is uw hoeder.+
De Heer is uw schaduwe, +3.
Aen uwe rechter-zijde.

§3

De zonn' zal u 's daeghs niet steken,
Noch de maene des nachts:
De Heere die zal u[+]
Van allerley quaed bewaeren: [+]4.
(*Iae*) hy zal uwe ziele
(*Van alle quaed*) bewaeren.

§4

De Heere zal uwen uyt-gangh,
Ende uwen ingangh
Bewaeren, van nu aen,
Ende tot in der eeuwigheydt.

Den cxxij. Psalm.

Een liedt Hammaaloth.

§1

ICk verblijde my in de gheen'

Die tot my zegghen; wij zullen
Tot het huys des Heeren in-gaen.
Onz' voeten, o Ierusalem,
Zijn staende in uwe Poorten.
'T ghebouwt Ierusalems is als
Een stadt wel t'saem ghevoeght: waer henen+
De stammen, des Heeren stammen +2.
Ter ghetuyg'nis Isr'els, op-gaen:
Om den naem des Heeren te dancken.

§2

Want daer zijn vast de richt-stoelen,
De stoelen des huyzes Davids.
Bidt om Ierusalems vrede.
'T gae hun wel, die u lief hebben:
Vrede zij in uw' vestinghe;
Wel-vaeren in uw' Paleyzen.[+]
Dat ick nu zeggh', om mijne broeders [+]3.

End' vrienden, vrede zy in u.
'K zal van weghen 't huys des Heeren
Onses Gods, 't goede voor u zoecken.

Den cxxiij. Psalm.

Een liedt Hammaaloth.

§1

ICk heffe mijne ooghen op, tot u,
Die in den Hemel zit.
Ziet, ghelijck als de ooghen der knechten zijn,
Op de hand haerer Heeren;
Gelijck des dienstmaegds oogen zijn, op de ha*n*d
Haerer vrouwe, alsoo zijn
Onz' ooghen op d' Heer, onzen Godt, tot dat
Hy ons ghenadigh zy.

§2

Zijt ons ghenaedigh, o Heere; zijt ons[+]

[+]2.

Ghenadigh; want wy zijn
Van de verachtinghe te veel verzadight:[+]
Onze ziel is te vele [+]2.
Van de spot der weeldighen, van de smaetheyd
Der hoovaerdighen verzaet.

Den cxxiiij. Psalm.

Een liedt Hammaaloth, van David.

§1

T'En waer', de Heer, die bij ons geweest is,
Zegghe nu Israel: 't en waer de Heer,
Die bij ons is gheweest, als de menschen
Teghen ons op-stonden; zij zouden ons[+]
Als doe levende verslonden hebben;

[+]2.

§2

Als haeren toorne teghen ons ontstack;
'T water zoud ons doe wegh ghespoelt hebben;
Een stroom zoud' over onz' ziel ghegaen zijn.[+]
Doe souden d' op-gheheven wateren [+]3.
Over onse ziele gegaen hebben.

§3

De Heere sij ghelooft, de welcke ons,
In haere tanden tot eenen roove,
Niet heeft overghegheven. Onse ziel[+]

[+]4.

Die is ontkomen, ghelijck een voghel
Vijt den strick van de voghel-vangheren.

§4

De strick is ghebroken, ende wy zijn
Verlost. Onz' hulp' is in des Heeren naem:
Die hemel, ende aerde ghemaeckt heeft.

Den cxxv. Psalm.

Een liedt Hammaaloth.

§1

DIe op den Heere vertrouwen, zijn
Als Zions bergh, die niet
Wanckelt, maer eeuw'lick blijft.
Rondom Ierusalem zijn berghen:[+]
Zoo is d' Heer rondom zijn volck, van nu [+]2.
Tot in eeuwigheydt.

§2

Want de scepter der goddeloosheijdt,
Die en zal niet rusten,[+]
Op het lot der vromen. [+]3.
Op dat de vrome haere handen

Die en zal niet rusten,
Op het lot der vromen.
Op dat de vrome haere handen
Niet uyt-strecken tot on-recht. Heere+
Doet den goeden wel: +4.

§3

End' die op-recht zijn in haer' herten.
Maer die zich uyt-strecken,
Tot haer' kromme weghen,
Die zal de Heere, met de werckers
Des on-rechts, wegh-doen gaen, vrede zal
Over Isr'el zijn.

Den cxxvj. Psalm.

Een Liedt Hammaaloth.

§1

ALs d' Heer Zions ghevanghene
Weer-bracht, waeren wy als droomers.
Doe werdt onz' mondt met lach vervult;
End' onze tonghe met ghejuijgh.
Doe zeyde-men, onder d' Heydenen,

De Heer doet aen dees' groote dinghen.[+]
De Heer heeft ons groote dinghen [+]2.
Ghedaen: (*daerom*) zijn wij verblijdt.

§2

O Heer', wendt ons' ghevanckeniss',
Als water-stroomen in 't zuyden.
De gheen' die met traenen zaeyen,
Die zullen met ghejuygh maeyen,[+]
Die het zaet draeght, datmen zaeyen zal, [+]3.
Gaet al gaende, ende weenende.
(*Maer*) wis zal hy weer met ghejuijgh
Komen, draghende zijn schooven.

Den cxxvij. Psalm.

Een Liedt Hammaaloth, van Salomon.

§1

ZOo de Heer het huys niet en bouwt,
Die 't bouwen, wercken daer vergheefs.
Zoo de Heer de stadt niet bewaert,
Zoo waeckt de wachter te vergheefs.

'T is vergheefs, dat ghy vroegh op-staet,+
Laet op-blijft, broodt der smerten eet; +2.

§2

'T is zoo, dat hy 't zijn beminde,
(*Ghelijck als*) in den slaepe gheeft.
Ziet, kinders zijn des Heeren erff;[+]
Des buycks vrucht, een belooninghe. [+]3.
Als pijlen in de handt eens heldts,[+]
Alzoo zijn de zonen der jeught. [+]4.

§3

Wel-gheluckzaligh is de man![+]
Die zijn pijl-koker met de selv'
Ghevult heeft: zy en zullen niet
Beschaemet worden, zoo wanneer
Als zy zullen, in de poorten,
Met (*haere*) vyanden spreken.

[+]5.

Den cxxviij. Psalm.

Een liedt Hammaaloth.

§1

WEl-zaligh is een yeder,
Die den Heere vreezet:
De welck' in zijne weghen

Wandelt! want ghy zult (*dan*)
Den arbeydt uwer handen
Etende-ghenieten.
Wel-zaligh zult ghy wesen;
End' het zal u wel gaen.

§2

Vw' huysvrouwe zal wesen+
Een vruchtbaeren wijn-stock, +2.
Aen de zijden uwes huys.
Vw' kinderen, ghelijck
Olijf-planten, rondomme
Vw tafel. Ziet zoo zal+
Die man ghezeghent worden, +3.
Die den Heere vreezet.

§3

De Heer zal u, uyt Zion
Zeghenen, end' ghy zult
Het goede Ierusalems,
(*Oock*) alle de daghen
Vwes levens aenschouwen.
Ende ghy zult kinders[+]
Van uwe kinderen zien: [+]4.
Vreed' over Israel.

Den cxxix. Psalm.

Een liedt Hammaaloth.

§1

ISrael zegghe nu: zy hebben my
Van mijner jeughet af, dickwils benauwet.
Zy hebben mij dickwils, van mijn' jeught af,
Benauwt; maer zy hebben my niet over-moght.

§2

Ploeghers hebben op mijnen ruggh' gheploeght:+
Zy hebben haere vooren langh ghetoghen. +2.
De Heere, die rechtveerdigh is, die heeft
De touwen der godloozen af-ghehouwen.+
+3.

§3

Laet-ze beschaemt zijn, ende achterwaerts
Ghedreven worden, all' die Zion haten.+
Laet-ze worden, als gras op de daeken; +4.
Het welcke verdorret, eer men het uyt-treckt.

§4

Waer met de mayer zijn hand niet en vult:[+]
Noch schoof-binder zijn arm: nocht die voor by gaen [+]5.
Zeggen; des Heeren zeghen zy by u:
Wy zeghenen u in den naem des Heeren.[+]
[+]6.

Den cxxx. Psalm.

Een liedt Hammaaloth.

§1

VYt de diepten, o Heere,
Roep' ick tot u: O Heer,
Hoort (*doch*) nae mijne stemme.
Laet uw' ooren letten,
Op de stemm' mijner smeeckingh'.
Zoo ghy, Heer, gade slaet[+]
De ongherechtigheden, [+]2.
Wie zal, Heere, bestaen?

§2

Maer by u is verghevingh',
Op dat ghy ghevreest wordt.
Ick wacht den Heer: mijn ziel' wacht:[+]
End' ick hoop' op zijn woordt: [+]3.
Mijn ziel' wacht meer, op den Heer,
Als de morghen-wachters,
(*Iae*) als de morghen-wachters.

Isr'el hoop' op den Heer.[+]

[+]4.

§3

Want daer is by den Heere
Goedgunstigheydt; ende
By hem is veel verlossingh'.
End' hy zal Israel
Verlossen, vrij van alle
Zijn ongherechtigheydt.

Den cxxxj. Psalm.

Een Liedt Hammaaloth, van David.

§1

Mijn hert, Heer, is niet verheven,
Noch mijn' ooghen en zijn niet hoogh.
Oock en gaen ick in gheen (*dinghen*)
My te groot, end' te wonderlick.

§2

Zoo ick mijn ziel niet hebb' ghezet,[+]
End' niet en hebb' still' ghehouden,
Ghelijckerwijs een ghespeent kindt,
By zijne moeder (*placht te doen!*)

[+]2.

§3

Mijn ziele die is binnen my,
Ghelijckerwijs een ghespeent kint.+
Israel hope op den Heer, +3.
Van nu aen tot in eeuwigheydt.+

+4.

Den cxxxij. Psalm.

Een Liedt Hammaaloth.

§1

GEdenckt, o Heere, aen David;
(*Ghedencket*) aen al zijn lijden;
Dat hy den Heer ghezworen heeft;
Dat hy den machtighen Iacobs
Gheloft gedaen heeft; (*zegghende*)

§2

Zoo ick in de tente mijns huys[+]
In-gae: zoo ick op de koetse [+]2.
Van mijne bedden klimmen zal:
Zoo ick mijn' ooghen slaep gheve:
Mijnen oogh-leden sluymeringh!

§3

Tot dat ick voor den Heer een plaets
Ghevonden hebbe: wooninghen
Voor den machtighen-heldt Iacobs.
Ziet, wy hoorden-z' in Ephrata;
Wy vonden-z in Iaars velden.

§4

Wy zullen in zijn wooninghen[+]
In-gaen: wy zullen ons buyghen, [+]3.
Voor den voet-banck zijner voeten.
Staet op, Heer, tot uwe ruste:

Ghy, end' de arck' uwer sterckte.

§5

Dat uwe Priesters bekleedt zijn[+]
Met gherechtigheydt: ende dat
Vwe gunst-genooten juyghen.
Weert niet 't aenschijn uw's ghezalfdens,
Om Davids uwes knechts wille.

[+]6.

§6

De Heer heeft David de waerheydt
Ghezworen: waer van dat hy niet[+]
En zal af-wijcken: (*zegghende*)
Ick zal, van de vrucht uwes buycks,
(*Yemant*) op uwen throon zetten.

[+]7.

§7

Indien uw zonen mijn verbondt
Houden, end' mijn ghetuygh'nissen,[+]
De welcke ick haer leeren zal; [+]8.
Zoo zullen oock haere zonen,
Eeuw'lick op uwen throon zitten

§8

Want d' Heer heeft Zion verkoren,[+]
Hy heeft het tot zijn woonst' begheert. [+]9.
(*Zegghende*) dit is mijne rust,
Tot in eeuwigheydt, hier zal ick
Woonen: Want ik hebb'-ze begheert.[+]
[+]10.

§9

Ick zal haar kost zeer zeghenen,
Haer arme met broodt verzaeden.
End' haer priesters zal ick met heyl
Kleeden; end' haer gunst-ghenoten,
Die zullen gantsch vrolick juyghen.

§10

Daer zal ick David eenen hoorn[+]
Doen spruyten: mijnen ghezalfden
Hebb' ick een lampe toe-ghericht.

[+]11.

'K zal met schaemt zijn vyanden kle'en.[+]
Maer zijn kroon zal op hem bloeyen. [+]12.

Den cxxxiij. Psalm.

Een Liedt Hammaaloth, van David.

§1

ZIet, hoe goedt, end' hoe liefelick is het,
Dat broeders ooc t'saemen woone*n*. 'T is gelijc
De kostelijcke olye,
Op het hooft, neder-dalend' op den baert,[+]
Den baert Aarons, die neder-daelet, [+]2.
Tot op den zoom zijner klee'ren.

§2

'T is ghelijck Hermons dau (*end'*) die neder-daelt[+]
Op Zions berghen: want de Heer' ghebiet daer [+]4.
Den zeghen, end' 't leven eeuw'lick.

Den cxxxiiij. Psalm.

Een Liedt Hammaaloth.

§1

ZIet, looft den Heer, all' ghy knechten

Des Heeren: ghy die alle nacht,
In 't huys des Heeren staande zijt.
Heft uw handen (*nae*) 't heylighdom: +

+2.

§2

End' zeghent den Heere met lof.
De Heere die zeghene u+
Vyt Zion: hy die den hemel +3.
Ende de aerde heeft ghemaeckt.

Den cxxxv. Psalm.

§1

HAlelu-jah. Prijst den naem
Des Heeren; prijst ghij knechten
Des Heeren, die ghij daer staet
In den huyze des Heeren,
In de voor-hoven des huys
Onzes Godts. Looft den Heere:[+]

[+]2.

§2

Want de Heere die is goedt.
Psalm-zinghet zijnen naeme;
Want hij is aenghenaeme.
Want de Heere heeft (*eenmael*)
Zich Iacob uyt-ghekoren,
Is'rel tot zijn eyghendom.

§3

Want ick weet, dat de Heere[+]
Groot is, end' dat onse Heer [+]3.
Boven alle goden is.
Al wat de Heere behaeght,
Doet hij, in hemel, end' aerd',
In zee, end' all' af-gronden.

§4

Hy doet dampen op-klimmen,[+]
Van het eynde der aerde. [+]4.
Hy maeckt blixems met reghen:
Brengt windt, uyt zijn schat-kamers.
Die Egypts eerst-gheboor'ne,[+]
Van den mensch', tot vee toe, sloegh. [+]5.

§5

Hy zondt in 't midden van u,
O Egypten, teeckenen
End' wond'ren: teghen Pharo,
End' teghen all' zijn knechten.+
Die veel volcken sloegh, ende
Machtighe vorsten doode.

+6.

§6

Sihon, der Amoriten

Koningh; end' Og den koninck
Van Basan, ende alle
Canaans koninckrijcken.
Hy gaf haer landt ten erve,
Ten erf' zijn volck Israel.+

+7.

§7

O Heere, uwen naeme
Is in eeuwigheydt. Heere,[+]
Vwe ghedachtenisse [+]8.
Is van gheslacht tot gheslacht.
Want d'Heer zal zijn volck richte*n*;
Doch zijnr' knechten zich rouwe*n*.

§8

d' Afgoden der Heydenen,
Die zijn silver ende goudt,[+]
Een werck van menschenhanden. [+]9.
Zy hebben een mond, maer zy
En spreken niet; zy hebben
Ooghen, maer zy en zien niet.

§9

Zy hebben ooren, nochtans
En hooren niet: oock isser[+]
Gheen Adem in haeren mondt. [+]10.
Dat de gheen', die-ze maecken,
Hen ghelijck worden, (*ende*)
All' wie op haer vertrouwet.

§10

Looft den Heer, ghy huys Isr'els[+]
Looft den Heer, ghy huys Arons, [+]11.
Looft den Heer, ghy huys Levi;
Looft den Heer, die de Heer vreest

Ghelooft zy d' Heer uijt Zion,
Die te Ierusalem woont.

Den cxxxvj. Psalm.

§1

LOoft den Heer, want hy is goedt:
Want zijn goedertierenheydt
Is tot in der eeuwigheydt.
Lovet den Godt der Goden:[+]

[+]2.

§2

Want zijn goedertierenheydt
Is tot in der eeuwigheydt.
Looft den Heere der Heeren,[+]
Want zijn gunst is eeuwelick. [+]3.

§3

Dien, de welcke alleene,[+]
Groote wonder-wercken doet. [+]4.
Want zijn goedertierenheydt
Is tot in der eeuwigheydt.

§4

Dien, de welck' de hemelen[+]
Verstandelick ghemaeckt heeft: [+]5.
Want zijn goedertierenheijdt
Is tot in der eeuwigheydt.

§5

Dien, de welcke de aerde[+]
Op 't water uyt-ghestreckt heeft. [+]6.

Want zijn goedertierenheydt
Is tot in der eeuwigheydt.

§6

Dien, de welcke de groote[+]
(*Hemels*) lichten gemaeckt heeft: [+]7.
Want zijn goedertierenheijdt
Is tot in der eeuwigheydt.

§7

Die de zonne (*heeft ghemaeckt**)[+]
Tot heerschappy, in den dagh: [+]8.
Want zijn goedertierenheydt
Is tot in der eeuwigheydt.

§8

De maene, end' de sterren,[+]
Tot heerschappy, in de nacht. [+]9.
Want zijn goedertierenheydt
Is tot in der eeuwigheydt.

§9

Dien, die de Egyptenaers[+]
In haer eerst-gheboren sloegh. [+]10.
Want zijn goedertierenheijdt
Is tot in der eeuwigheijdt.

§10

Ende die heeft Israel[+]
Vyt 't midden van hun gebracht. [+]11.
Want zijn goedertierenheijdt
Is tot in der eeuwigheijdt.

§11

Met een stercke handt, ende[+]
Met een uijt-ghestreckten arm. [+]12.
Want zijn goedertierenheijdt
Is tot in der eeuwigheijdt.

§12

Dien, de welcke de bies-zee,[+]
In ghedeelten heeft ghesne'en: [+]13.

Want zijn goedertierenheydt
Is tot in der eeuwigheijdt.

§13

Ende voerde Israel,[+]
Door 't midden van de zelve. [+]14.
Want zijn goedertierenheydt
Is tot in der eeuwigheijdt.

§14

Hij heeft Pharo, met zijn heijr,
In de bieze-zee ghestort:[+]
Want zijn goedertierenheijdt [+]15.
Is tot in der eeuwigheijdt.

§15

+

Den ghenen, die zijn volck heeft+ +*Pau.*
Door de woestijne gheleijdt: +16.
Want zijn goedertierenheijdt
Is tot in der eeuwigheijdt.

§16

Den ghenen, die daer groote[+]
Koninghen gheslaghen heeft. [+]17.
Want zijn goedertierenheijdt
Is tot in der eeuwigheijdt.

§17

Den ghenen, die heerlicke[+]
Koninghen ghedoodet heeft. [+]18.
Want zijn goedertierenheijdt
Is tot in der eeuwigheijdt.

§18

(*Als met naemen*) den Sihon,[+]
Amoritischen Koninck: [+]19.
Want zijn goedertierenheijdt
Is tot in der eeuwigheijdt.

§19

End' Og koninck van Basan.[+]
Want zijn gunst is eeuwelick. [+]20.

End' gaf ten erve haer landt:
Want zijn gunst is eeuwelick.

§20

Een erf, zijn knecht Israel:+
Want zijn gunst is eeuwelick. +22.
Die, in onze ned'righeydt,
Ons ghedachtigh is gheweest.+
+23.

§21

Want zijn gunst is eeuwelick.
Ende hy heeft ons onzen[+]
Teghen-partyders ont-ruckt: [+]24.
Want zijn gunst is eeuwelick.

§22

Die allen vleesch spijse gheeft:
Want zijn gunst is eeuwelick.+
Lovet den Godt des hemels: +25.
Want zijn gunst is eeuwelick.+

+26.

Den cxxxvij. Psalm.

§1

AEn de rivieren Babels daer zaten wy,
End' weenden, als wy ghedachten aen Zion:
Wy hebben onze harpen ghehanghen,
Aen de willighen, die daer inne zijn;
Als aldaer, de welck' ons ghevanghen hielden,[+]

[+]2.

De woorden eenes liedts van ons begheerden:

§2

End' die ons wegh-ghevoert hadden (*eyschten*) vreucht,
(*Zegghende*) zinght ons van de lied'ren Zions.
(*Maer*) hoe zouden wij een liedt des Heeren
In een vreemdt landt zingen? Indien ick u[+]
Verghete, o Ierusalem: zoo moetet [+]3.
Myne rechter-hand (*haer zelven*) vergheten.

§3

Mijn tonghe kleve aen mijn ghehemelte:
Indien ick uwer niet ghedachtigh en ben:
Zoo ick Ierusalem niet en verheff',
Boven het hooghste van mijne blijdschap.
Ghedenckt Heere, aen de kinderen Edoms,[+]
Aen den dagh Ierusalems; die daer zeijden; [+]4.

§4

Ontbloots', ontblootse, tot haer fondament toe.
O dochter Babels, die verwoest zult worden:[+]
Wel-gheluckzaligh, die u uw mis-daedt [+]5.
Verghelden zal, die ghij ons mis-daen hebt!
Wel-gheluck-zaligh, die uwe kinderkens
Grijpen zal, end' aen de steen-rots verpletten!

Den cxxxviij. Psalm.

Een Psalm Davids.

§1

'K Zal u met al mijn hert' loven!
Voor de Goden,

Zal ick u zinghen.
Ick zal mij buijghen, naer 't Palleijs
Vw'r heijligheijds,
End' uw naem loven;
Om uw' gunst, end' om uw waerheijdt.
Want van weghen+
Vwen gantschen naem, +2.
Zoo hebt ghij uw' woordt groot ghemaeckt.
Ten daegh, als ick
Roep' verhoordt ghij mij.

§2

Ghij sterckt mij, met kracht in mijn ziel.
All' koninghen
Der aerd' zullen u
Loven, als zij hooren zullen

De redenen
Vwes monds, Heere.
End' zy zullen van des Heeren+
Weghen zinghen! +3.
Want de heerlickheydt
Des Heeren is groot: want d'Heer is
Verheven, doch
Aenziet den leeghen:

§3

End' een hooghen kent hy van verr'.
Als ick wandel',[+]
In 't midden des anghst, [+]4.
Verquickt ghy my: ghy streckt uw handt,
Teghen den toorn
Mijner vyanden:
End' uw rechter-handt behoudt my.
De Heere zal 't
Voor my vol-eynden.
Vw gunst is, Heer, in eeuwigheydt.
Laet niet vaeren
't Werck uwer handen.

Den cxxxix. Psalm.

Een Psalm Davids, voor den Opper-Zangh-meester

§1

HEer, ghy door-grondt, ende kendt my:
Ghy weet mijn zitten, ende mijn
Op-staen: ghy verstaet van verre

Mijn ghedachte: ghy om-ringhet[+]
Mijn wandelen, ende mijn ligghen: [+]2.
Ende zijt al' mijn weghen ghewent.

§2

Als-'er gheen woordt is op mijn tongh,
Ziet, Heere, ghy weet het alles.
Ghy bezet my achter, end' voor:[+]
End' ghy zet uwe hand op my. [+]3.
De kennis is my te wonderbaer:
Zy is hoogh, ick en kan daer by niet.

§3

Waer zoud' ick gaen voor uwen gheest?
End' waer zoud' ick voor u vlieden?+
Zoo ick ten Hemel op-voere, +4.
Ghy zijt daer; of bedded' ick my,
In de helle, ziet ghy zijt (*oock daer.*)
Naem' ick vleughelen des dagheraeds:+
+5.

§4

Woond' ick aen 't uytterste der Zee:
Oock daer zoud' uw' hand my leyden:
End' uw' Rechter-handt, my houden.
Zoo ick zeyde, de duysternis,[+]
Zal my (*nu*) immers over-decken; [+]6.
Alsdan is de nacht een licht om my.

§5

Oock duysternis en verduystert
Voor u niet. Maer de nacht verlicht
Ghelijck de dagh: de duysternis
Is als het licht: want ghy bezit[+]

[+]7.

Mijne nieren. ghy hebt my (*Heere*)
In den buyck mijnes moeders bedeckt.

§6

Ick loof u, om dies-wil dat ick[+]
Op een heel vreezelicke wijz',
Wonderbaerlicken, ben ghemaeckt.
Wonderlick zijn uwe wercken:
Oock weet het mijne ziele zeer wel.
Mijn' ghebeent' was u niet verholen:

[+]2.

§7

Als ick in 't heym'lick ghemaeckt ben,
End' als een borduyrsel ghewrocht,
In de leeghste deelen der aerd.
Vwe ooghen hebben mijnen[+]
Ongheformeerden klompe ghesien; [+]3.
End' 't was al' in uw boeck gheschreven:

§8

De daghen, als-ze gheformeert
wierden, end' gheen van dien noch was.
Daeromme, hoe kostelijck' zijn,
Voor my, o Godt, uw' ghedachten!
Hoe machtigh vele zijn haer sommen!
Tell' ick-z'; haerder is meer als des zands:

§9

Ontwaeck' ick; ick ben noch by u.
O Godt, dat ghy den godtloozen
Om-bracht! End' ghy mannen des bloeds
Wijckt van my: die van u (*Heere*)
Schendelick spreken, (*ende*) uwe
Vyanden ijdelick verheffen.

§10

Zoude ick niet haeten, Heere,
Die u haeten, ende verdriet
Hebben, in de gheen', die teghen
V op-ryzen? Ick haete-ze,

(*End' dat*) met een volkomenen haet:
Ick houde-ze voor (*mijn*) vyanden.

§11

Door-grondet my, o Godt, ende[+]
Neemt kennisse van mijn herte. [+]14.
Beproeft my: ende kent mijne
Ghedachten: end' ziet, of by my
Een schadelicke wegh zy: ende
Gheleydt my op den eeuwighen wegh.

Den cxl. Psalm.

Een Psalm Davids, voor den Opper-Zangh-Meester.

§1

REddet my, Heere, van den quaeden
Mensche: behoedt my voor den man
Alles ghewelds: die vele quaeden[+]
In het herte over-dencken: [+]2.

§2

Zy komen alle daeghe t' saemen,
Om te oorloghen: zy scherpen[+]
Haer tongh', als een slangh: adder-vergift [+]3.
Is onder haer lippen. Sela!

§3

Bewaert my Heere, van de handen
Des Godloozen. Behoedet my[+]

[+]4.

Van den man des ghewelds: van hen, die
Mijn voeten dencken te stooten.

§4

De hovaerdighe hebben voor my[+]
Een strick, end' koorden verborghen;
Een net ter zijden 'sweghs ghespreydet;
Zij hebben my stricken ghezet. (*Sela!*)

[+]5.

§5

Ick hebbe tot den Heere ghezeydt:+
Ghy zijt mijn Godt; neemt ter oore,
O Heer, de stemm' mijner smeeckinghen.+
Heer, Heere, sterckte mijnes heyls:+

+6.

+*Pau.*

+7.

§6

Ghy deckt mijn hooft, ter oorlooghs-daghe.
Gheeft, Heer, des godloozen will' niet:[+]
En voordert niet zijn quaedt voor-nemen: [+]8.
Elck zou' zich verheffen. Sela!

§7

Aengaende het hooft der ghener, die
My om-ringhen, de overlast+
Haeren lippen over-decke-ze: +9.
Vier-kolen zy op haer gheschudt:+

+10.

§8

Hy doet-z' in 't vier vallen, in kuylen
Dat-ze niet weder op en staen.
Een man van (*quade*) tonghen en zal niet[+]
Op aerde bevestight worden. [+]11.

§9

Een boos man des ghewelds, dien zal-men
Tot neder-stootinghen jaghen.
'k Weet, dat d' Heer des bedrucktens zaecke+
End' armen recht zal uyt-voeren. +12.

§10

Ghewisselick de rechtveerdighe[+]
Zullen uwen naeme loven: [+]13.

De op-rechte (*ende*) die zullen
Voor uw' aen-ghezichte blijven.

Den cxlj. Psalm.

Een Psalm Davids.

§1

ICk roep' u, Heer aen, haest u tot my:
Neemt mijne stemme ter oore,
Als ick tot u roep: mijn ghebedt+
Werde als reuck-werck voor u ghestelt: +2.

§2

De opheffinghe mijner handen,
Als het avond-offer. Heere,
Zettet een wacht voor mijnen mondt:[+]
Behoudt de Deure mijner lippen. [+]3.

§3

En neyght mijn herte niet tot yet quaeds:[+]
Om eenigh feyt, in godloosheydt [+]4.
Te bedrijven, met de mannen,
De welck' on-gherechtigheydt wercken:

§4

Ende dat ick (*zoo*) niet en ete,
Van haer lieden leckernijen.
Dat de rechtveerdighe my slae;[+]
Het zal (*my*) weldadigheydt wezen. [+]5.

§5

Ende dat hy my vrij bestraffe;[+]
't Zal hooft-oly zijn: 't en zal niet [+]6.
Mijn hooft breken: want mijn ghebedt
Zal noch in haer teghen-spoed wezen.

§6

Haer richters waeren, aen de zijde[+]
Der steen-rotze vry ghelaten: [+]7.
End' hebben mijne redenen
Ghehoort, dat-ze aenghenaem waeren.

§7

Onz' beend'ren zijn aen den mondt des grafs[+]
Verstroyt: als of yemant op aerd',
Yet gheklooft, end' verdeylt hadde.
Doch op u, Heer, Heer, zijn mijn ooghen:

[+]8.

§8

Op u hebbe ick my verlaeten:[+]
En ontbloodt mijne ziele niet. [+]9.
Bewaert mij voor 't gheweldt des stricks,[+]
Den welcken zij mij gheleijdt hebben: [+]10.

§9

End' voor de val-stricken der werckers
Des on-rechts. Dat de godlooze[+]
Elck in zijn gaern vallen; tot dat [+]11.
Ick t' saemen zal voor-by ghegaen sijn.

Den cxlij. Psalm.

Een onder-wijzinghe Davids: een ghebedt als hy in de speloncke was.

§1

ICk riep, met mijn stemm' tot den Heer:

Ick smeeckte, met mijne stemme,
Tot den Heere: ick storte uyt
Mijn klachte, voor zijn aenghezicht.

§2

Ick gaf voor zijn aenghezichte
Mijne benautheydt te kennen.[+]
Als mijn gheest in my was bedwelmt; [+]2.
Zoo hebt ghy mijnen padt ghekent:

§3

Zij hebben my een strick verberght,
Op den wegh, dien ick gaen zoude.+
Ick zach ter rechter-handt, end' ziet, +3.
Daer was niemant, die mij kende:

§4

Daer was voor my gheen ontvlieden:
Niemant zorghde voor mijne ziel.[+]
'k Riep tot u, Heer, ick zeyd' ghy zijt [+]4.
Mijn hoop', mijn deel, in't levens landt.[+]
[+]5.

§5

Neemt achtinghe, op mijn gheschrey,[+]
Want ick ben zeer uyt-ghemerghelt. [+]6.
Reddet my van mijn vervolghers,
Want zy zijn machtigher, dan ick.

§6

Voert mijn ziel uyt de ghevangh'nis,
Om uwen naeme te loven.[+]
De vrom' zullen my om-ringhen, [+]7.
Wannneer ghij by my wel-doen zult.

Den cxliij. Psalm.

Een Psalm Davids.

§1

HOort mijn ghebedt, Heer, neygt de ooren,
Tot mijne smeeckinghen: verhoort my,
Nae uwe waerheydt, nae uwe
Gherechtigheydt; ende en gaet niet+
Met uwen knecht in' het ghericht: +2.

§2

Want niemant die leeft, zal rechtveerdigh
Voor u zijn. Want de vyandt vervolght[+]
Mijn ziel; treedt mijn leven ter aerd', [+]3.
Hy leght my neer in duysternissen,
Als die, welck' over langh' doodt zijn.

§3

Daerom werdt mijn gheest in my bedwelmt,
Mijn' herte is binnen my verbaest:+
Ick ghedencke aen de daghen +4.
Van voortijden: ick overlegghe+
Alle uwe daden (*o Heer!*) +5.

§4

Ick spreeck' van uwer handen wercken;
Ick breyde mijn' handen tot u uyt.[+]
Mijne ziele die is voor u, [+]6.
Ghelijck als een dorstigh landt. Sela![+]
Heer, hoort my haest: mijn gheest beswijckt.[+] [+]7.

[+]*Pau.*

§5

Verberght uw' aenghezicht' niet van my:
Want ick zoude hun ghelijck worden,
Die in den kuyl neder-daelen.[+]
Doet my uwe goedertierenheydt, [+]8.
(*Vroegh*) in den morghen-stondt hooren:

§6

Want ick betrouwe op u: maeckt my
Bekent den wegh, dien ick te gaen hebb'.[+]
Want ick hef mijn' ziel op tot u. [+]9.
Reddet my, o Heere, van mijne
Vijanden: by u schuyle ick.[+]
[+]10.

§7

Leert my doen, dat u welbehaeghet:
Want ghy zijt mijn Godt. Vw' goede gheest
Leyde my, in een effen landt.
Maeckt ghij, o Heere, mij levendigh,
(*End' dat*) om uwes naems wille.[+]

[+]11.

§8

Voert mijn ziele uijt de benautheijdt,
Om uw' gherechtigheijdt; end' roeijt uijt
Mijn vijanden, om uw' goedheijdt.+
End' brenght-ze om, all' die mijn ziele
Benauwen: want ick ben uw knecht. +12.

Den cxliiij. Psalm.

Een Psalm Davids.

§1

GEzegent moet zijn de Heere, mijn rots-steen
Die mijne handen, ten strijde, onderwijst:

Mijne vingheren, tot den oorloghe.
Mijn goedgunstigh*eydt* end' mijn sterckt, mijn burgt
End' mijn bevrijder voor my: mijn schildt, ende
Op wien ic steun': die mijn volc my onder-werpt:
O Heer, wat is de mensch, dat ghy hem kent![+]
Het kint des menschen, dat ghy het achtet! [+]2.

§2

De mensche die is de ijdelheydt ghelijck:
Zijn' daghen zijn als een wech-gaende schaduw.
Neyght uw hemelen, Heer, end' daelt neder:
Raeckt de gheberghten aen, dat-ze roocken.+
Blixemt blixem; verstroyt-ze: zend uw' pijlen: +3.
Ende verdoet-ze: steeckt uwe handen uyt
Vander hooght': ont-zett' my, ende ruckt my,
Vijt groote waters, uijt d' handt der vremden.

§3

Der welcker mond leughen spreeckt, ende haere[+]
Rechter-handt is een rechter-handt der valscheyt. [+]4.
O Godt, ick zal u een nieuw liedt zinghen.
Ick zal u, met de luyt, (*end'*) tien-snaerigh
Instrument, Psalm-zinghen: ghy die koningen
Over-winningh gheeft: die zijnen knecht David[+]
Ont-set* van het boose zweerdt, ont-set my,[+] [+]*Pau.*
[+]5.

End' reddet mij van den handt der vremden:

§4

De welcker mondt leughen spreeckt; ende haere
Rechter-hand is een rechter-hand der valscheijdt:
Op dat onze zonen zijn als planten,
Welck in haere jeughdt groot geworden zijn:
Onz' dochters, als hoeck-steenen uyt-ghehouwen,
Nae de ghelijckenisse van een Paleijs.
Dat onse winckelen vervult zijnde,
't Een voor-raedt naer het ander uijt-gheven:[+]

[+]6.

§5

Dat onse kudden bij duijsenden werpen,
(*Iae*) bij thien-duijsenden; op onse hoeven
Vermenighvuldighen; dat ons' ossen
Wel-gheladen zijn; dat gheen in-breucke,
Noch uijt-val, noch ghekrijsch zij op onz' straten.[+]
Wel-gelucksaligh is het volck, aen 't welcke [+]7.
Het alsoo toe-gaet! wel-gheluckzaligh,
Is het volck, welckers Godt de Heere is!

Den cxlv. Psalm.

Een Lof-Zangh Davids.

§1

Mijn Godt, ghy koningh, 'k zal u verhoogen:
End' uw' naem eeuw'lick, end' altoos, loven.
Ick zal u tot allen daghe loven;

End' uw' naem eeuw'lick, end' altoos, prijze*n*.
De Heere is groot, ende zeer te prijzen,
End' zijne grootheydt is on-door-grondelick.
Geslacht' aen geslacht' zal uw' wercke*n* roemen:
End' zy zullen uw' moghenthe'en vertellen.+

+2.

§2

Ick zal de heerelickeijdt der eere
Van uwe Majesteyt, ende uwe
Wonderbaerlicke daden uijt-spreken:
End' zij zullen uw' vreezelicke kracht
Melden: end' ick zal uw' grootheijdt vertellen.
Zij zullen de ghedachtenis der grootheydt
Vwer goedtheijdt overvloed'lick uijt-storten;[+]
End' uw gerechtheijdt, met ghejuijgh verkonde*n*. [+]3.

§3

De Heer is ghenadigh, end' barmhertigh,
Langmoedigh, end' groot van goed-gunstigheijdt.
De Heere die is aen allen goedigh,
Ende zijne barmhertigheden zijn,[+]
Over all' zijn wercken. All' uw' wercken, Heer, [+]4.
Zullen u loven; end' uw' gunst-ghenooten
Zullen u zeghenen: (*end'*) de heerlickheijdt
Vwes rijcks melden, end' uw' macht uijt-spreke*n*.

§4

+

Om den menschen zijne moghentheden+ +*Pau.* +5.

Bekent te maecken, ende de eere
Der heerlickheydt van zijn Koninck-rijcke.
Vw Koninck-rijck is een Konincrijcke+
Van all' eeuwen: end' uwe Heerschappije +5.
Is in allen gheslachte, end' gheslachte.
De Heere onder-steunt alle, die vallen,
Ende hy richt op alle gheboghene.

§5

Alle ooghen wachten op u, (*Heere*)
End' ghy gheeft hen haer' spyze, t' zijner tijdt.
Ghy doet uw' handt open, end' verzadight
Al wat daer leeft (*nae uw'*) wel-behaeghen.
De Heer is rechtveerdigh in all' zijn' weghen:[+]
End' goedertieren in alle zijn' wercken. [+]6.
d' Heer is nae by allen, die hem aen-roepen:
Allen die hem in der waerheydt aen-roepen.

§6

Hy doet het wel-behaghen der ghener
Die hem vreezen; end' hy hoort haer gheroep;
End' hy verlost-ze: de Heere bewaert[+]
Alle de ghene die hem lief hebben: [+]7.
Maer hy verdelghet alle Goddelooze.
Mijn mondt zal den prijs des Heeren uytspreken:
End' alle vleesch zal zijnen heylighen naem',
In der eeuwigheydt*, ende altoos, loven.

Den cxlvj. Psalm.

§1

HAlelu-jah, o mijne ziel',
Prijzet den Heere; ick zal

Den Heere in mijn levens tijdt
Prijzen: ick zal ter wijle
Ick noch (*in het wezen*) ben
Mijnen Godt Psalmen-zinghen.

§2

Vertrouwt niet op princen, op 't kindt+
Des menschs, by 't welck gheen heyl is: +2.
Zijn gheest gaet uijt, hy keert we'erom,
Tot zijne aerde; ende
Te dien zelvighen daghe,+
Vergaen zijne aen-slaghen. +3.

§3

Gheluckigh is hy, die den Godt
Iacobs tot zijne hulp' heeft.
Wiens verwachtinghe op den Heer
Zijnen Godt is: die hemel+
End' aerd' ghemaeckt heeft; de zee, +4.
Ende al wat daer in is:

§4

Die trouw houdt in der eeuwigheijdt:
Die den verdruckten recht doet:+
Die den hongherighen broodt gheeft. +5.
D' Heer slaeckt de ghevanghene:
D' Heer maeckt de blinde ziende:+
D' Heer richt de gheboghene: +6.

§5

D' Heer heeft de rechtveerdighe lief:

D' Heer bewaert de vremd'linghen:
Hy houdet de weeze, ende+
De weduwe vast-staende. +7.
Maer den wegh der godloozen,
Dien zal hy omme-keeren.+

+8.

§6

De Heere zal in eeuwigheydt
Heerschen, als Koningh; uw Godt,
O Zion, is van gheslachte,
Tot gheslacht. Halelu-jah.

Den cxlvij. Psalm.

§1

LOoft den Heer, want 't is goet, onzen God
Te Psalm-zinghen: midts hy lieflick is.
De lof-zangh is wel-betaemelick.
De Heere bouwt Ierusalem op:
Hy vergaert Israels verdreven'.
Hy ghenezet de ghebrokene

Van herten; ende hy verbint-ze,
Ten tijde van haer-lieden smerte.

§2

Hy telt het ghetal van de sterren;
Hy noemt-ze alle by (*haer*) naemen.
Onze Heer is groot, end' van veel kracht:[+]
Zijnes verstands en is gheen ghetal. [+]3.
De Heer' houdt de zachtmoedigh' staende:
De Godlooz' werpt hy neer ter aerde.
Zinght den Heer beurt-wijz' met danckzegging:
Psalm-zinght onsen Godt op de harpe.[+]
[+]4.

§3

Die den hemel met wolcken bedeckt:
Die voor de aerde reghen bereydt:
Die 't gras op de berghen doet spruyten:
Die aen het vee zijn voeder verleent:[+]
Den jonghen raven als-ze roepen.[+]
Hy en heeft gheen lust aen de sterckte
Des peerds: hy en heeft, aen de beenen
Van eenigh man, gheen wel-ghevallen.

[+]*Pau.*
[+]5.

§4

De Heere heeft een wel-ghevallen
Aen die ghene, welcke hem vreezen:+
Die op zijn goedtgunstigheydt hopen. +6.
O Ierusalem, roemt den Heere:
O ghy Zion, lovet uwen Godt.
Want hy sterckt uwer poorten grendels:
Hy zeghent onder u, uw kinders:+
Die uw' land-palen in vrede stelt. +7.

§5

Hy verzadight u, met het vette
Der tarwe: hy zendt zijn bevel uyt
Op aerden: zijn woordt loopt zeer snellick'.

Hy is die sneeuw gheeft, ghelijck wolle;
Die den rijm stroyt, ghelijck als assche.
Hy werpt zijn ys henen, als stucken.[+]
Wie zoude voor zijn koude bestaen? [+]9.
Hy zendt zijn woordt, end' doet-ze smelten.

§6

Doet hy maer eens zijnen windt wayen,
De wateren vloeyen daer henen.
Hy maeckt Iacob zijn woorden bekendt,+
Israel zijne in-zettinghen,
End' zijne rechten: op die wijze,
En heeft hy gheenen volcke ghedaen.
Daeromme isset, dat zy zijne
(*Rechten*) niet kennen. Halelu-jah.

+10.

Den cxlviij. Psalm.

§1

HAlelu-jah. Looft den Heere,
Vyt de hemelen: lovet hem
In de alder-hooghste plaetsen.
Looft hem alle zijn' Enghelen:
Looft hem alle zijne heyr-schaeren:
Lovet hem zonne, ende mane.
Looft hem all' ghy sterren des lichts:

Looft hem; hemels der hemelen:[+]

[+]2.

§2

End' ghy waeteren, die boven
De hemelen zijt, (*lovet hem*)
Dat-ze des Heeren naem loven.
Want als hij 't beval, zoo wierden
Zy gheschapen: ende hy heeft-ze
Altoos in eeuwigheydt bevestight.
Hy heeft-z' een orden ghegheven,[+]
Die gheen' van hen zal over-tre'en. [+]3.

§3

Looft den Heere van der aerde:
Ghy draecken, end' al af-gronden:
Vier, ende haghel, sneeuw end' damp.
Ghij storm-windt, die zijn woordt uyt-voert.
Ghy berghen, end' alle heuvelen,
Vrucht-boomen, end all' ceder-boomen:+
Het wildt ghediert', end' alle vee: +4.
Kruyp-dier, end' ghevlerckte voghel.

§4

Ghij Koninghen van der aerde,
Ende alle ghij volckeren:
Vorsten, end' all' richters der aerd':
Ionghelinghen, end' oock maeghden:+
Ghy oude (*lieden*) met de jonghe, +5.
Dat-ze den naem des Heeren loven:
Want zijnen naeme alleene
Die is om hooghe verheven:

§5

Zijne Majesteyt is over
De aerde, ende den hemel.
Hij heeft de hoorn zijns volcks verhooght,
Aller zijn'r gunst-ghenooten roem,

Der kinderen Israels, des volcks,
Dat nae by hem is. Halelu-jah.

Den cxlxix. Psalm.[cxlix]

§1

HAlelu-jah, zinghet den Heere,
Een nieuw ghezangh: dat zijnen lof zij,
In der godzalighen ghemeijnte:
Dat Israel verblijdt zij,
In die gheen' welck hem heeft ghemaeckt:
Dat Zions kinders vrolick zijn,
In haer' Koninck: dat-ze zijn naem[+]
Op de fluijte loven: [+]2.

§2

Dat-z' hem, op den trommel end' harpe
Psalme-zinghen: want de Heere heeft
Aen zijnen volck' een wel-ghevallen.

Hy zal de zachtmoedighe,[+]
Met heyl vercieren: dat (*zijne*) [+]3.
Gunst-ghenooten met vrolickheyt,
Om (*die*) eer' op-springhen: dat-ze
Op haer leghers juyghen.

§3

Gods verheffinghen, zullen wesen
In haer keel': end' een twee-snijdigh sweerdt
In haere handt, om wraecke te doen,[+]
Over de Heydens: over [+]4.
De volckeren bestraffinghen.
Om haer Koninghen met ketens
Te binden; end' haer achtbaere,
Met ysere boeyen:

§4

Om het beschreven recht over hen[+] [5.]
Te doen. Dit zal de heerelickheydt [+]3.
Van alle zijne gunst-ghenooten
(*Eenmael*) zijn. Halelu-jah.

Den CL. Psalm.

§1

HAlelu-jah, lovet Godt
In zijn heylighdom: looft hem
In 't uyt-spansel zijner sterckt'.
Looft hem, om zijne krachten:

Lovet hem, nae de menighte+
Zijner grootheydt. Lovet hem +2.
Met gheklanck der Basuyne.
Looft hem met de Luyt, end' de Harp'.

§2

Lovet hem met den trommel,
End' met de fluyte: looft hem
Met snaeren-spel, end' Orghel.
Lovet hem, met Cymbaelen
Van helden-gheluyt: lovet hem[+]
Met klinckende Cymbalen. [+]3.
Alles watter Adem heeft,
Loof' den Heere. Halelu-jah.

De thien Geboden des Heeren.

§1

ICk* ben de Heer, uw' Godt, die u uyt
Egypten-landt, uyt den dienst-huyz'
Gheleydt hebb'; Ghy en zult gheen ander'

Goden, voor mijn aenzicht hebben.

§2

Ghy en zult u gheen snijd-beeldt maecken,[+]
(*Van*) dat boven in hemel is,
Nocht (*van*) dat onder is op aerde,
Of in de wat'ren, onder d'aerd.

[+]2.

§3

Ghy en zult u voor die niet buyghen,
Noch haer dienen: want ick de Heer
Ben uwe Godt, een Yverigh Godt,
Die der vaders misdaet bezoeck,

§4

Aen de kinderen, aen het derde,
Ende tot aen het vierde (*lidt*)
Der ghener die my haeten; end' doe
Barmhertigheydt, aen duijzenden,

§5

Der ghener, welcke my lief hebben,
End' mijne gheboden houden.
Ghy en zult den naeme des Heeren[+]
Niet ijdelicken ghebruycken: [+]3.

§6

Want d' Heer zal niet on-schuldigh houden,
Die zijnen naeme ydelick
Ghebruyckt. Ghedencke des Sabbats-daeghs
Dat ghy (*te recht*) hem heylighet.

§7

Zes daghen zullet ghij arbeyden,[+]
Ende alle uwe werck doen:
Maer de zevend' dagh is de rust-dagh
Des Heeren (*die*) uwe Godt is.

[+]4.

§8

(*Dan*) zult ghy gheen werck doen, ghij nocht' uw'

Zoon, nocht uw Dochter, nocht uw knecht,
Nocht uw Dienst-maeghdt, nocht uw vee, nocht uw
Vremd'lingh, die in uw poorten is.

§9

Want in zes daghen heeft de Heere
Den Hemel, end' de aerd' ghemaeckt,
De zee, end' alles wat daer in is,
End' rusted' den zevenden dagh.

§10

Daeromme zeghende de Heere
Den rust-dagh, end' heijlighde dien.
Eert uw Vader, end' uwe moeder,[+]
Dat uw daghen verlenght werden, [+]5.

§11

In 't land, dat u de Heer uw Godt gheeft.
Ghij zult niet dood-slaen; ghij en zult[+]
Niet echt-breken. Ghij zult niet stelen;[+] [+]6. 7.
Ghij zult teghen uwen naesten,[+] [+]8.
[+]9.

§12

Gheen valsch ghetuyghenisse spreken.
Ghy en zult uwes naestens huys[+]
Niet begheeren; Ghij en zullet niet [+]10.
Vwes naesten wijf begheeren:

§13

Nocht zijnen Dienst-knecht, nochte zijne
Dienst-maeghdt, nochte zijnen Osse,
Nochte zijnen Ezel, nocht ijet-wes
Het ghene uwes naesten is.

Den Lof-Zangh ZACHARIAE.

Luc. I. 68.

§1

GHelooft zij de Heere, de Godt

Israels: want hy heeft zijn volck
Bezocht, end' verlossingh ghemaeckt.
Ende hy heeft eenen Horen
Der Zaligheydt ons op-gherecht,
In het huys Davids zijnes knechts:
Ghelijck hy ghesproken heeft,
Door zijner Heyligher Propheten mond,
Dewelcke van den beginne
Der Weerelt (*gheweest zijn. Namentelijck.*)

§2

Een verlossinghe van onze[+]
Vyanden, en van de handt [+]2.
Aller die, welcke ons haeten
Op dat hy onze vaderen
Barmhertigheydt dede; ende
Zijns Heyl'ghen verbonds ghedachte:
Des Eeds, dien hy Abraham

Onzen vader ghesworen heeft: om ons
Te gheven, dat wy verlosset+
Zijnde, uyt de handt onzer vyanden, +3.

§3

Hem dienen zouden, zonder vrees,
In heyl'gheydt, end' gherechtigheydt,
Voor hem, all' de daghen onzes
Levens. End' ghy kindeken, zult
Een propheet des alder-hooghsten
Ghenaemt worden: want ghy zult voor
't Aen-ghezicht des heeren gaen,
Om zijne weghen voor te bereyden:
Om zijnen volcke kennisse[+]
Van de (*waere*) zaligheydt gheven: [+]4.

§4

In verghevingh' haerer zonden;
Door d'innerlick' beweghinghen
Der barmhertigheydt onzes Gods;
Met welcke dat ons den op-gangh
Van uyt der hooghte heeft bezocht:
Om te verschijnen, den ghenen,
Die in de duysternisse,[+]
Ende in de schaduwe van de doodt [+]5.
Ghezeten zijn: om onz' voeten,
Op den wegh van de vrede te richten.

Den Lof-zanck MARIAE

Luc. I. 46.

§1

MYn ziel maeckt groot den Heer,
End' mijn gheest verheught zich,

In Godt mijn Zaligh-maeker.
Om dat hy de leegheydt
Zijns dienst-maeghds heeft ghezien.
Want ziet, van nu aen zullen+

+2.

§2

My wel-gheluck-zaligh
Alle de gheslachten
Houden. Want groote dinghen
Heeft hy, die machtigh is,
Aen my ghedaen: ende
Heyligh is zijnen naeme.[+]

[+]3.

§3

End' zijn barmhertigheydt
Die is van gheslachte,
Tot gheslachte, over hen
Die hem vreezen. Hy heeft[+]
Door zijnen (*stercken*) arm [+]4.
Een krachtigh werck uyt-ghericht

§4

Hy heeft d' hooghmoedighe,[+]
In haers herten ghedacht, [+]5.
Verstroyt. Hy heeft machtighe
Van de throonen (*om leegh*)
Af-ghetrocken, ende
Ned'righe heeft hy verhooght.

§5

Hy heeft met goederen[+]

[+]6.

De hongh'righe vervult:
Ende hy heeft de rijcke
Ledigh wegh ghesonden.
(*End'*) hy heeft Israel
Zijnen knecht op-ghenomen.+

+7.

§6

Op dat hy ghedachtigh
Waer', der barmherdigheydt,
(Ghelijck hy ghesproken heeft
Tot onze vaderen,
Tot Abraham, ende
Zijn zaedt) in der eeuwigheydt.

SIMEONS Lof-zangh.

Luc. 2. 29.

§1

NV laet ghy Heer u knecht,
In vre' gaen, nae u woordt.
Want mijne ooghen hebben
Vw zaligheydt ghezien,
Die ghy voor 't aen-ghezicht
Aller volck'ren, bereydt hebt.

Een licht tot verlichtingh'
Der Heydenen, ende
Tot eer uws volcks Israels.

Symbolum Apostolorum, dat is, een korte belijdenisse des waeren gheloofs.

Op de Ordinaere Wijse.

§1

'K Gheloof in Godt den Vader, almachtigh'
Schepper des Hemels, end' der aerd: end' in
Iesum Christum, zijn eenigh-geboren,
Zoon' onzen Heer': die welck' ontfanghen is
Van den Heylighen Gheest: geboren is
Vyt de Maeghdt Maria: geleden heeft
Onder Pontius Pilatus: gekruyst,
Is gestorven, begraven, neder-gedaelt

Ter Hellen, ten derden daegh wederom
Van den dood op-ghestaen: is ten Hemel
Op-ghevaren: zit ter rechter-hand Godes
Des Almachtighen Vaders: van daer hy
Neder-komen zal, om te oordeelen
De levendighe, ende de doode.

§2

Ick gheloove in den Heylighen Gheest:[+]
Ick gheloove eene al-ghemeyne, [+]2.
Christelicke kercke: een ghemeynschap
Der Heylighen: vergevingh der zonden:
Een weder-opstandinghe des vleesches:
Ende een eeuwighe leven. Amen.

Symbolum Apostolorum, dat is, een korte belijdenisse des waeren gheloofs.

Op de Wijse van de thien Gheboden.

§1

ICk gheloove in Godt de Vader,
Almachtigh Schepper de Hemels

End' der aerd, end' in Iesum Christum
Zijn' eenighen gheboren Zoon',

§2

Onsen Heere, die ontfanghen is
Van den Heyl'ghen Gheest; gheboren
Vyt de maeght Maria; ghele'en heeft
Onder Pontius Pilatus

§3

Is ghekruyst, ghestorven, begraven,
Neder-ghevaren ter Hellen.
Ten derden daghe wederomme
Van den dooden op-gheresen.

§4

Hy is op-ghevaren ten Hemel,
Hy zit ter rechter-hand Godes
Des Almachtighen* Vaders; van daer
Zal hy komen te oordeelen

§5

De levendighe, end' de doode.
Ick gheloof in den Heyl'ghen Gheest:
Ick gheloove een al-ghemeyne
Ende Christelicke kercke:

§6

Eene ghemeynschap der Heylighen,
Vergiffenisse der zonden,
Weder-opstandinghe* des vleesches,
End' een eeuwigh leven. Amen.

't Ghebedt onses Heeren Iesu Christi.

Matth. Cap. 6.

§1

ONse Vader, ghy die daer zijt,
In den Hemel, gheheylight zy
Vw naem. uw' rijcke toe-komme.
Vwen wille die gheschiede,
Op der aerd', als in den Hemel.
Geeft ons Huyden ons daegh'licks broodt.

§2

Vergeeft ons onz' schulden, als wy
Vergheven, die ons schuldigh zijn.
End' leydt ons niet in verzoeckingh',
Maer verlost ons van den quaden.
Want uw' is het rijcke, de kracht,
De Heerlickheyd in eeuwigheyd.

AMEN.

Eynde der PSALMEN, ende Lof-zanghen.*

Register der Psalmen.

A.

ALs ick roepe' verhoort my Heere,	iiij.
Als een hert schreyt nae de vlieten,	Xlij.
Alle ghy volcken,	Xlvij.
Als d' Heer Zions ghevanghene	Cxxvj.
Aen de rivieren Babels daer zaten wy,	Cxxxvij.

B.

BEhoudt, Heer, want de goedertieren ontbreeckt	Xij.
Bewaert my, Godt, want ik betrouw op u	Xvj.

D.

DE dwaes zeyt in zijn hert, daer is gheen Godt	Xiiij.
De hemelen om hoogh.	Xix.
D' Heer verhoor u, in den dach des anghst	Xx.
D' Heer is mijn Herder, my sal niets ontbreken	Xxiij.
De Aerde komt den Heere toe,	Xxiiij.
De Heere is mijn licht, ende mijne Heyl	Xxvij.
D' Overtredingh' des Godd'loosen	Xxxvj.
Doet my recht o God, ende twist mijn twist:	Xliij.
De Heer is groot, end' zeer geroemt	Xlviij.
De Godt der Goden, de Heere die spreeckt,	L.
De dwaes zeyt in zijn hert', daer is gheen Godt.	Liij.
De lof zangh is in stilheydt tot u,	Lxv.
Die in 't verdeck des Hoochsten zidt	Xcj.
De Heere regeert, hy is met hoocheydt	Xciij.
De Heer, als Coninck heerscht,	Xcvij.

De Heere regeert	Xcviiij.
De Heer heeft ghesproken tot mijnen Heere	Cx
Doe Israel uyt Egypten vertrock,	Cxiiij.
Die op den Heere vertrouwen, zijn	Cxxv.

E.

En straft my niet o Heere	vj.
En onsteeckt u niet over de boosdoenders	xxxvij

G.

GHeeft den Heer, ghy machtighe	Xxix.
Geluckzaligh is hy, wiens over-tredingh	Xxxij.
Ghy rechtveerdighe zinghet vrolijck,	Xxxiij.
Geluckzaligh die zich bescheyd'lick draeght,	Xlj.
Godt is ons een toe-vlucht end' sterckte,	Xlvj.
Godt zy ons gunstigh end' zeghen ons,	Lxvij.
Godt zal op-staen, zijn vyanden,	Lxviij
Godt die is in Iuda bekent,	Lxxvj.
Godt staet in Godts vergaderinghe	Lxxxij
Ghy zijt, Heere, u landt gunstich gheweest	Lxxxv.
Ghy gantsche Aerde juycht den Heer	C.
Ghedenckt, o Heere aen David	Cxxij.[Cxxxij]
Ghezeghent moet zijn de Heere, mijn rotsteen	Cxliiij.

H.

HEer, neemt mijn reden ter ooren	v.
Heere, mijn Godt, op u betrouw ick	vij.
Heere, wie zal in uwe tent	xv.
Heere, hoort de gerechtigheydt	xvij.
Heer, straft my niet in uwen toorn,	xxxviij.
Hoort dit, all' ghy volcken, neemt ter ooren,	xlix.
Hoort Godt, mijn gheschrey, merckt op mijn	Lxj
Hoort o Godt mijn stemm', en mijn geclagh	lxiv.
Haest, Godt, om my te verlossen:	Lxx.
Heydenen, o Godt, zijn in uw' erffenis,	Lxxix.
Hoe lieflick zijn uw' wooninghen	Lxxxiiij.
Heer, neyght uw' oore, verhoort my	Lxxxvj.

Halelu-jah, lovet den Heer:	Cvj.
Halelu-jah wel-geluckzaligh	Cxij.
Halelu-jah, looft ghy knechten	Cxiij.
Halelu-jah prijst den naem	Cxxxv.
Heer, ghy door-grondt, ende kent my:	Cxxxix.
Hoort mijn gebedt, neyght de ooren.	Cxliij.
Halelu-jah, o mijn ziel,	Cxlvj.
Halelu-jah, looft den Heere,	Cxlviij.
Halelu-jah zinghet den Heere,	Cxlix.
Halelu-jah, lovet Godt,	CL.

I.

ICK zal den Heer met al mijn hert	Ix.
Ick hoop op den Heer, hoe seght ghy tot mijn ziel	xj.
Ick zal u hertelick lief hebben Heer*,	xviij.
Ick zal u verhooghen, Heere	xxx.
Ick zal t' aller tijde	xxxiiij.
Ick zeyd ick zal mijn weghen bewaeren,	xxxix.
Ick hebbe den Heere langhe verwacht,	xl.
Immers is mijn ziel Gode stil	Lxij.
Iuyghet Gode, ghy gantsche aerde:	Lxvj.
Ick betrouwe op u, o Heere,	Lxxj.
Immers is Godt Israel goedt,	Lxxiij.
Ick zal de goedertierentheden des Heeren	Lxxxix.
Ick zal van goetgunstigheydt ende van recht	Cj.
Ick zal den Heer van gantscher hert	Cxj.
Ick hebb' lief, want de Heer hoort mijn' stemme	Cxvj.
Ick heb tot den Heere in mijn anghst	Cxx.
Ick verblijde my in de gheen	Cxxij.
Ick heffe mijne ooghen op, tot u,	Cxxiij.
Israel zegghe nu; zy hebben my	Cxxix.
Ick roep u, Heer aen, haest u tot my	Cxlj.
Ick riep met mijn stemm' tot den Heer:	Cxlij.

K.

Komt laet ons den Heer vroilick zijn,	Xciiij:[Cxv]
'K heff mijn ooghen, nae de berghen	Cxxj.
'K zal u met al mijn hert' loven	Cxxxviij.

L

LOoft den Heere mijne ziele en al wat	Ciij.
Lovet den Heere o mijne ziele	Ciiij.

Looft den Heere, roept zijnen naem aen	Cv.
Looft den Heer, want hy is goedt:	Cvij.
Looft den Heer, alle heydenen	Cxvij.
Lovet den Heere, want hy is goedt:	Cxviij.
Looft den Heer, want hy is goedt	Cxxxvj.
Looft den Heere, want 't is goedt, onzen Godt	Cxlvij

M.

Mijn Godt, mijn Godt, waerom hebt ghy my	xxij.
Mijn herte gheeft op eene goede reden,	Xlv.
Mijn stemm' is tot Godt, ende ick roep,	Lxxvij.
Mijn hert, Heer, is niet verheven,	Cxxxj.
Mijn Godt, ghy Koninck, 'k zal u verhooghen	Cxlv.

N.

NEemt Herder Israels, ter ooren,	Lxxx
Niet ons, o Heer, niet ons, maer uwen Naem	Cxv.

O.

O Heere, hoe zijn mijn	iij.
O Heere, onse Heere, hoe heerlick	viij.
O Heere, waerom staet ghy van verre	X.
O Heer, de Koninck is verblijdt	xxj.
Op u betrouwe ick, o Heere,	xxxi.
O Godt wy hoordent met ons ooren,	xliiij.
O Godt neemt mijn Gebedt ter ooren,	Lv.
O Godt ghy hadt ons verstooten	Lx.
O Godt, ghy zijt mijn Godt en sterckt'	Lxiij.
O Godt, gheeft den Koninck uw' rechten	Lxxij.
O mijn volck, neemt mijne leere ter ooren	Lxxviij.
O Godt, swijght niet, weest niet als doof,	Lxxxiij.
O Heere, ghy Godt mijnes heyles	Lxxxviij.
O Heer, ghy zijt een toe-vlucht van gheslachte,	XC.
O Godt der wraecken, o ghy Heere,	xciiij.
O Heere verhoort mijn ghebedt	Cij.
O Godt mijn herte is bereydt:	Cviij.
O Godt mijnes lofs en swijget niet.	Cix.

R.

REcht my Heer, want ick gae,	xxvj.
Redt my, van mijn vyanden mijn Godt,	Lix.
Reddet my, Heere vanden quaden	Cxl.

S.

Spreecket ghy waerelick gherechtigheydt,	Lviij.

T.

TOt hoe langhe zult ghy Heere,	xiij.
Tot u, Heer, hef ick mijn ziel op	xxv.
Tot u roep ick, Heere mijn rots-steen	xxviij.
Twist Heere, met mijne twisters	xxxv.
'T is goedt datmen den Heer loof,	xcij.
'T en waer, de Heer, die by ons gheweest is,	Cxxiv.

V.

VErlost my Godt, door uwen naem	Liiij.
Verlost my, o Godt, want de wateren	Lxix.
Vyt de diepten, o Heere	Cxxx.

W.

WEl-geluckzaligh is de man die niet	I.
Waerom woeden de heydenen, te gaer	II.
Wat roemt ghy in 't quaet geweldighe?	Lij.
Waerom verstoot ghy, o Godt, voor altoos	Lxxiiij.
Wy loven u Godt, loven	Lxxv.
Wel geluckzaligh zijn de oprechte	Cxix.
Wel zaligh is een yeder,	Cxxviij

Z.

Zijt ghy, o Godt, over my genadigh,	Lj
Zijt my genadigh, o Godt, Want de mensch	Lvj.
Zijt my ghenadich, zijt my ghenadigh,	Lvij.
Zinght vrolick Gode,	Lxxxj.
Zijn grondtslach is op de heyl'ghe berghen	Lxxxvij.

Zinget den Heere een nieu gezangh:	xCvj.
Zinghet den Heere een nieuwe liedt	xCviij.
Zoo de Heer het huys niet en bouwt	Cxxvij.
Ziet, hoe zoet, end' hoe lieffelick is het	Cxxxiij
Ziet, Looft den Heer, all' ghy Knechten	Cxxxiiij.

REGISTER, Ofte Tafel van de Psalmen diemen zinght Op eenderley wijze.

Den Psalm	5. ende	64.		
Psalm	14.	53.		
Psalm	17.	63.	70.	
Psalm	18.	144.		
Psalm	24.	62.	95.	111.
Psalm	28.	109.		
Psalm	30.	76.	139.	
Psalm	31.	71.		
Psalm	33.	67.		
Psalm	36.	68.		
Psalm	46.	82.		
Psalm	51.	69.		
Psalm	60.	108.		
Psalm	65.	72.		
Psalm	66.	98.	118.	
Psalm	74.	116.		
Psalm	77.	86.		
Psalm	78.	90.		
Psalm	100.	131.	142.	
Psalm	117.	127.		
Psalm	140.	wijs van de thien geboden.		

Register, om te vinden het ware ghebruyck van Davids Psalmen, dienstich, om by alle Christenen gebruyct te worden, in alle voorvallende geleghentheden.

ALle, die hier na volge*n*, sullen bequaem zijn den genen, die hem voeget te bidden, om vergevin-ge zijner zonden, bysonder, ist dat hy zieck is, oft om zijner boosheden gestraft wert, te weten den 6. den 25. 32. 38. 51. ende 130.

Hier naer volghen die oorbaerlick ende nut zijn omme te bidden voor de Christen Ghemeente, nae geleghentheydt der zaecken, dat die selfde in verscheyden manieren zoude mogen gheaffligeert ende ghequelt zijn, 't zy datze verdruckt is door gewelt, ofte door valsche ende calumnieuse beschuldinghe, zal als dan gebruycken, den 10. 12. 13. 14. 123. Ist datze verhindert ofte belet wert van den Afgoden dienaren, van 't ghebruyck ende oeffeninge van de Religie, zal-ze gebruycken den 42. Ist datze aen-gevochten wert om 't Woort Gods, zal-ze haervermaecken metten 35. 44. 74. ende 88. Ist dat-ze aen-gespronghen ende met gewelt overweldight werden, tot strijdens toe, zalze tot haer ghebruyck nemen den 17. 20. 80. 83. Ist datze gemolesteert wert van eenigen der selver Gemeente van valsche Broederen, zoo zalse hebben den 94. Ist dat die selfde gevanckelick ofte in ellendigen benauwden staet is, zo hebt hy de 79. 102. 137. Ende ist simpelick om te bidden voor de voorspoedicheydt derselver, den 67. zult ghy daer bequaem toe vinden.

Dese zullen bequaem zijn om Godt te dancken van de*n* wel-daden, die hy zijnen Gemeente ofte Kercke gedaen heeft, door victorie, den 8. 19. 23. 149. Ist naer verlossinghe ende ontsettinghe van druck ende benauwtheydt, gebruyckt den 27. 3*. 77. 124. 126. Ist omme simpelick danckbaerheyt te verthoonen van eenighe weldaden, zoo hebt ghy den 48. 81. ende 106. Ist dat ghy zijt ter halver verlossinghe, ghy hebt den 126.

Ist dat ghy bidt voor volkomen ende perfecte verlossinghe, zoo hebt ghy den 105.

Dese zijn nut allen gemeenen persoonen, omme God te bidden naer oorbaerlicke geleghentheydt der zaecken: zo het is voor een gemeen gebedt tot Godt, zoo zult ghy nemen den 85. ende 121. Ist als zieck ende cranck wesende in deser weerelt, zoo hebt ghy den 16. ende 71. Ist dat ghy u vint uyterlick gequelt ende benauwt, ghebruyckt

den 88. ende 143. Ist dat u vyanden tot onrecht u vervolghen ende overlasten, wilt u vertroosten metten 3. 5. 44. 52. 53. 54. ende 59. Ist dat ghy u bevint in groote nood ende angste, gebruyckt den 31. Ist dat ghy bemerct dat de naem Gods gelastert wert van den boosen, zoo is die 28. bequaem. Ist dat u het welvaeren der Godtloozen ende quaden tenteert om quaet te doen, vertroost u metten 37. ende 73. Zijt ghy aengevochten door wanhoop ende desperatie, zoo hebt ghy den 39. Ist dat ghy Godt bidt, te willen beschermen u onnooselheydt, zoo hebt ghy den 58. Ist dat ghy u vint verlaten van der geloovighen vergaderinghe, oeffent u in 84. ende 120. Zijt ghy gequelt ende ghemoeyt, door qualick sprekende ende valsche getuyghen, gebruyckt den 109. Ist dat ghy ter strijdt gaet, vertroost u in den 144.

Dese zijn bequaem den ghenen, die Godt danckbaerheydt betoonen willen, na de ghelegentheydt der zaecken. Ist dat ghy u vint genoech van der doot verlost te zijn, zoo hebt ghy den 30. ende 138. Ist dat ghy Godt dancken ende loven wilt, nae dat hy u bystant verthoont heeft zoo zult ghy den 40. bequaem vinden.

Deze zijn oorbaerlick den ghenen, die hen tot lof-zanghen, ende verwonderinge van Gods wercken begeven: Ist dat het is omme groot ende condigh te maecken zijn wercken, zoo zult ghy hem loven metten 8. 19. 29. 104. ende 111. Ist dat ghy zijn goetheydt verbreyden wilt, zoo hebt ghy den 24. 33. 65. 66. 103. 118. ende 145. Ist dat ghy verheffen wilt zijn barmherticheydt ende waerheydt, soo hebt ghy den 88. Ende omme te verkondigen zijn grootheyt, gebruyck den 97. Omme te prijzen zijn rechtveerdigheydt, oeffent u metten 92. 93. Omme te bewijzen zijn voorzichtigheydt, hebt ghy den 75. 113. 136. ende 139. Omme te prijzen zijne wet, zoo hebt ghy den 116. Omme hem te bedancken dat hy ons tot zijn volck verkozen heeft, zijn bequaem de 9. ende 60. Ende

u met Godt, in Gode te verblijden, hebt ghy den 47. 59. 96. 118. 135. Omme te verwecken alle creatueren ofte schepselen tot Gods lof, gebruyckt den 8. ende 150

Dese zijn nut den genen, die haer versekertheyt ende hulpe in Godt alleen stellen, den 46. 62. 63. 88. 91. 97. 125. 127. ende 146.

Dese nae-volghende begrijpen in hen eenighe beloftenisse ofte prophetien van Christo, ende zijn Kercke, ofte vergaderinghe 2. 22. 45. 50. 72. ende 110.

Den 1. Psalm is een Lof-zanck van den ghenen, die gherechtelick oordeelt over den rechtveerdighen in zijn teghenspoet.

Den 49. heeft in hem begrepen een seer schoone beschrijvinghe van de ydelheydt dezer wereldt.

Den 82. is een heylighe vermaninghe aen den Princen ende Rechteren des aerdtrijcx, omme recht te doen naer behooren.

De 110. verthoont hoe, ende in wat manieren, een goet Prince hem behoort te draghen.

De eerste, 102. 128. gheven u te kennen het gheluck ende voorspoet van den menschen, die in Godes wet wandelen.

De 90. gheeft ter contrarien te kennen de ellendicheyt van den ghenen, die Godes wet niet en achten.